

4° Polem . 310.

MATTHEW

THE APOSTLES

THE GOSPEL

THE APOSTLES

THE GOSPEL

THE APOSTLES

THE GOSPEL

THE APOSTLES

THE GOSPEL

THE APOSTLES

THE GOSPEL

THE APOSTLES

THE GOSPEL

THE APOSTLES

THE GOSPEL

MATTHAEI
BASILE

ARCHIEPISCOPI PANORMITANORVM

ADVERSVS EXERCITATIONES

PIACOBI HIACYNTHI SERRY
DE CHRISTO EIVSQUE MATRE

DISSERTATIONES POSTVMAE.

ADCURANTE

IACOBO BASILE

SOCIETATIS JESV FRATRIS FILIO.

AD EXCELLENTISS. AC REVERENDISS. D. EPISCOPUM AVERSANUM

NICOLAVM
SPINELLVM

EX PRINCIPIBVS SCALEAE &c.

Monasterii Benedictoburani.

NEAPOLI CID. MDCC. LV.

EX TYPOGRAPHIA ABBATIANA.

SUPERIORUM PERMISSU.

Prostrant apud Antoninum Doria.

MATTHEI

B A S I L E

ARCHIEPISCOPUS
ADVERSUS HÆRESIOTICOS
JACOBI HESYNTII SERRI
DE CRISTO ET VERA NATURA

I A C O B O B A S I L E

NICOLAVM

SPINELLVM

Monasterii S. Basilidis

Bayerische
Staatsbibliothek
München

NEAPOLI MDCCCIV

EX THEOPHILATA ARBASTI

LIBRARIUS

Procurator sp. Augustini

EXCELLENTISS. AC REVERENDISS. DOMINO
NICOLAO SPINELLO
EX PRINCIPIBVS SCALEAE &c.
EPISCOPO AVERSANO.

IACOBVS BASILE E SOC. IESV.

ST in more jamdiu positum,
omniumque fere Gentium con-
suetudine constabilitum, ut si
quod Typis demandetur Opus,
illud, nisi sub Viri alicujus
Principis nomine, in lucem non profera-
tur. Quod eas videlicet ob causas factum
arbitror, ut palam fiat, quanta sit apud Ho-

mines Illustrum Virorum existimatio ; tum
vero , ut aliqua obsequii documenta Scripto-
res erga eximios Maecenates depromant ; ac
denique , ut Lucubrationibus suis eos adsci-
scant Patronos , quos sin minus colant , verean-
tur saltem momi , & Aristarchi , qui in prae-
stantissimorum etiam Scriptorum vigilias ge-
nuinum , ut ajunt , exercere identidem amant.
Quum igitur mihi Lucubrationibus hisce ,
quas *ὁ μακαρίτης* Patruus meus , MATTHAEUS
BASILE , adumbravit verius , quam concin-
navit (aliae enim curae praepedierunt ; mors
denique flamen Operis prope informati praeci-
dit) quum his ipsis Lucubrationibus , inquam ,
Patronus praesentissimus , qui & ornamento
foret , & praesidio , esset feligendus , non diu
haesi , quin Te , NICOLAE PRAESUL AM-
PLISSIME protinus deligendum putarem .
Etenim , si quae Te ornant , singillatim vellem
expendere ; proclive mihi foret conficere , quam
vere ea omnia , quae vulgo Homines
*Sparguntur in omnes , in Te mista fluant ; &
quae divisa beatos efficiunt , collecta teneas .*

Nam

Nam si Familiae tuae gloriam persequi velim,
tanta est, ut quaecumque de illa dixerim,
profecto vel ea non ex me primum audi-
rentur, aut iis longe quidem majora super-
essent. Quum enim inter clarissimas Nea-
politani Regni Familias primorem locum ci-
tra invidiam obtineat; tot paene enumerat
Principes, quot Capita. Annalium volumi-
na, & publica monumenta vel leviter per-
currenti facile est intelligere, quae Illustri-
bus hujusce Familiae Viris Latifundia, jam in-
de a remotissimis Aetatibus, sint attributa;
quot in ditionem concessa oppida; quam prae-
clari per ipsos terra marique continenter, fi-
deliterque gesti Magistratus. Neque sibi tan-
tum praecipuos honores ex Civilium, atque
Bellicarum rerum administratione Gens ista
promeruit; sed multum etiam adepta est di-
gnitatis ex virtute eximia, ac labore, quo
Ecclesiasticam Hierarchiam sustentavit, au-
xit, ornavit. In qua quot Oratores, quot
Legati, quot Sacrorum Antistites, quot de-
nique purpurati Principes exstiterint, non

est

est hujus loci referre. Verum haec omnia, quamlibet maxima, atque admirabilia, lubens praetermitto: quum eae insint in Te uno dotes, ut nihil necesse habeas ex Genere tuo illas arcessere, ac mutuari; quin potius Te magis uno Gens tua universa, quam tuo Ipse Genere glorieris. Quamquam igitur modestia me Tua vetat ea percurrere tuarum exempla virtutum, quae si recensere vellem, infinitus profecto sim; committere tamen non possum, quominus ea saltem veluti cursim, atque intento digito indicem, quae se dant in omnium conspectum. Tametsi haec ipsa intra Nuncupatoriae Epistolae fines vix poterunt numerata coerceri. Quid enim non admirandum vel Fama ipsa in dies evulgat de mira tui animi comitate? Quid de morum suavitate? Quid de consilio, atque agendi maturitate? Quid de perpetuo Probitatis, ac Justitiae studio? Quid demum de Virtutum ceterarum cumulo, quem in Te uno, ut integerrimum Antistitem quidem decet, omnes venerantur? Testis est ipsa-

met

met Averfana Civitas, quae singulari aman-
tiffimi Numinis Providentia tuae traditam se
fidei fatetur, tuae vigilantiae commendatam.
Quantus, Te Religionis vindice, Sacris suis
AEdibus additus est nitor, atque majestas?
Quantus in Divinis rebus administrandis
splendor accessit? Quae in piis, atque literariis
exercitationibus promovendis ratio? Quam apta
in tradendis verae Fidei elementis methodus?
Quam optimae demum constitutae leges, ut pie-
tas, literaeque diu servantur incolumes, & con-
sequuturis etiam efflorescant aetatibus? Quod si
amplissimas, ac florentissimas quis adeat (&
adire exteri solent fama commoti, atque evo-
cati saepissime) Tui Seminarii AEdes, Testis
ipsemet ero locupletissimus, quam mira Tu
sollertia, quo studio, quibus artibus, atque
impensis provideas, ut selectissima, quae il-
lic detinetur, Juventus pietate, & literis, in-
stituatur: ut mirari nemo debeat, si tot Vi-
ris affluat Averfana Ecclesia, doctrina tan-
ta excultis, omnibusque numeris ad invi-
diam absolutis. Unde tam multi in dies

prodeunt, qui & in Fidelium salutem enixe incumbant, & pietati excolendae, & hominum moribus formandis sint aptissimi. Hinc jure factum intelligimus, ut Averfani Cives ad unum omnes, quippe qui adeo Te Suimetipforum Bono consulentem sentiunt, & omni prosequantur benevolentia, & crebrius Te Parentis, quam Praefulis nomine compellent: quod eo faciunt libentius, quod hujusmodi appellationem & arridere Tibi magis, & haerere aptius vident: dum Te egenorum hominum levandae inopiae, atque omnium sublevandis calamitatibus addictissimum in dies experiuntur. Est proinde, cur gratuler ego Patriae, cui haftenus datum est tam amantissimo Parente, tam sollerti Pastore, tanto demum frui virtutum omnium exemplo. Verum (ut ad rem redeam) haec sane omnia me pepulere, ut Opus hoc sub tui Nominis auspiciis velim apparere; tum illud etiam, ut aliquod exstaret in Te obsequii mei, gratique animi monumentum. Didici enim ex clarissimo viro, Ecclesiae Catholicae, meaeque

Societatis lumine Ven. Cardinali Bellarmino;
Librorum Dedicationes testimonia potissimum
esse solere grati animi, ac memoris accepto-
rum a magno aliquo Principe beneficiorum:
ex quo interim primum Tibi erit agnoscere,
Te apud illum beneficia collocasse, qui gra-
tiam Tibi aliquam, prout res fert, omni
studio conetur, sin minus rependere, saltem
habere. Excipe igitur qua soles comitate mu-
nusculum hoc, quod si ex animo meo spe-
ctetur, quamvis magnum est; si ex tua di-
gnitate, fane perexiguum. At fortasse Tibi
gratum accidet, si Tibi exhiberi animadvertes
ab ejus Societatis Alumno, quam & Operis
Auctor amabat eximie, & ipse singulari sem-
per studio, ac benevolentia es prosequutus.
Quod si probaveris, auguror fore, ut Opus hoc
a ceteris etiam omnibus, in quorum deveniet
manus, perhonorifice excipiatur. Si enim
Tibi qui omnigena polles eruditione satisfece-
rit; non gravissimum modo praeferet dignita-
tis suae Testimonium, sed vel maximum il-
li addetur adversus obrectatores munimen,

atque ornamētum. Interim Deum O. M.,
ut par est, adveneror, uti istam virtutem
tantam incolumem fervet diutissime, tuam-
que deinceps dignitatem nova semper hono-
rum, munerumque accessione cumulare ne
desinat. Vale.

Neapoli ex Academia Parthenia Soc. Jesu

Postrid. Kal. Martias cio. 1666. LV.

EMINENTISS. SIGNORE.

SIGNORE.

DOmenico e Gaetano Abbate, pubblici padroni di stampa in questa Fedelissima Città di Napoli, supplicando espongono all' Em.V. come desiderano dare alle stampe un' opera in quarto intitolata: *Dissertationes Critico-Historicae de Christo, ejusque Matre, Auctore D. Matthaeo Basile Archiepiscopo Panormitanorum*. Pertanto supplicano l' Em. V. a darne il permesso, con commetterne la Revisione, e l' avranno a grazia, ut Deus &c.

Admodum Reverendus P. Johannes Altamura Societatis Jesu, Curiae Archiepiscopalis Examinator Synodalis, revideat, & referat. Datum Neapoli 18. mensis Septemb. 1754.

Julius Nicolaus Episcopus Arcad. Can. Dep.

EMINENTISSIME DOMINE.

EMinentiae Vestrae jussis, ut par est, obediens, legi Librum, cui titulus: *Dissertationes Historico-Criticae* &c. nihilque in eo deprehendi, quod Fidei, bonisve moribus adversetur. Immo vero in illo specimen exhibetur absolutissimum egregiae doctrinae, & penitissimae eruditio-

nis; & quod caput est, exemplum profertur, & vera ratio Critices usurpandae in re Sacra, & causa Religionis: eo nimirum pacto, ut eruditae observationibus Fides, ac Pietas minime infirmentur, sed potius in Fidelium animis altiores radices agant. Quare illum publica luce frui posse censeo. Neap. XXVIII. Octobris 1754.

Humill. addictiss. & obsequentiss. Famulus
Johannes Altamura e Soc. Jesu.

Attenta relatione praedicti Revisoris, imprimatur.
Datum Neapoli die 31. Octobris 1754.

Julius Nicolaus Episcopus Arcad. Can. Dep.

EMINENTISSIME DOMINE.

S.R.M.

S. R. M.

SIGNORE.

Domenico , e Gaetano Abbate , pubblici Librari , e Stampatori di questa Fedelissima Città , supplicando espongono , come desiderano dare alle stampe , un'Opera in quarto , intitolata : *Dissertationes Critico Historicae de Christo , ejusque Matre , Auctore D. Matthaeo Basile Archiepiscopo Panormitanorum* . Per tanto supplicano la Benignità della Maestà Vostra a darne il permesso , con commetterne la Revisione , e l'averanno a grazia , ut Deus &c.

Admodum Rev. P. Cherubinus Pellegrino Ordinis Praedicatorum, Professor Universitatis Studiorum, revideat, & in scriptis referat. Datum 9. Mensis Februarii 1755.

Nicolaus de Rosa Episcopus Puteolanus C. M.

S. R. M.

LAus judicii munus esse debet , non voluntatis . Laude oportet Virum Cl. Archipraesulem pridem Panormitanum prosequi , qui ut pias Ecclesiae credulitates , quae fidem non tangunt , servet indemnes , nitore dicendi , argumentorumve copia Instituti mei Theologum suggillat . P. Hyacinthus Serry , Vir alioqui summus , acri ingenio praeditus , & adversus quem Auctor calamum acuit , in *Exercitationibus Historico-Critico-Polemicis de Christo , ejusque Virgine Matre* plus aequo proprio genio indulgit , & in veterum monumenta Patrum enses adigit utraque parte acutum : ut meruerit liber ejus ab Romanis Censoribus atro carbone notari . In opere Archipraesulis doctissimo
nihil

nihil prorsus offendo, quod Imperii Sacratissimi juribus detrahat: quamobrem e re Christiana fore arbitror, si illud publicae lucis usura donetur. Neapoli ex aedibus S. Domini-
ci Majoris. Idibus Februarii aerae Dionysianae anno 1755.
M. T.

Humill. addictiss. obsequ. servus, & subditus
F. Thomas Cherubinus Pellegrino Ord. Praedic.
S. Th. M. & Regius Antecessor.

Die 10. Martii 1755.

Viso Rescripto suae Regiae Majestatis sub praedicto die 10. currentis mensis, & anni, ac retroscripta relatione facta per Rev. P. Magistrum Fratrem Thomam Cherubinum Pellegrinum de commissione Rev. Regii Cappellani majoris, praevio ordine praefatae Regiae Majestatis.

Regalis Camera S. Clarae providet, decernit, atque mandat, quod imprimatur cum inserta forma praesentis supplicis libelli, ac approbatione dicti Revisoris; verum in publicatione servetur Regia Pragmatica. Hoc suum &c.

CASTAGNOLA.
FRAGGIANNI.

GAETA.
PORCINARI.

Illustris Marchio Danza Praefes S. R. C. tempore Subscriptionis impeditus.

Reg. fol. 65:

Carulli:

Citus.

IN-

I N D E X

DISSERTATIONVM.

DISSERTATIO I.

DE Critico Christiano breviter differitur. pag. 8.

DISSERTATIO II.

*An dubia, atque incerta sint nomina Genitorum Deiparæ,
Joachim, & Anna.* 72.

DISSERTATIO III.

An dubia, vel etiam commentitia sit Piorum Parentum sterilitas, & miraculo ipsis concessa fecunditas. 101.

DISSERTATIO IIII.

Deiparæ in Templo Præsentatio, atque Educatio propugnatur. 128.

DISSERTATIO V.

Deiparam Josepho nupsisse anno ætatis suæ quarto, vel quintodecimo, confirmatur. 161.

DISSERTATIO VI.

Ecclesiae Traditio de Bove, & Asello ad Christi Praesepe, ab Auctoris, aliorumque Criticorum calumniis vindicatur.

181.

DISSERTATIO VII.

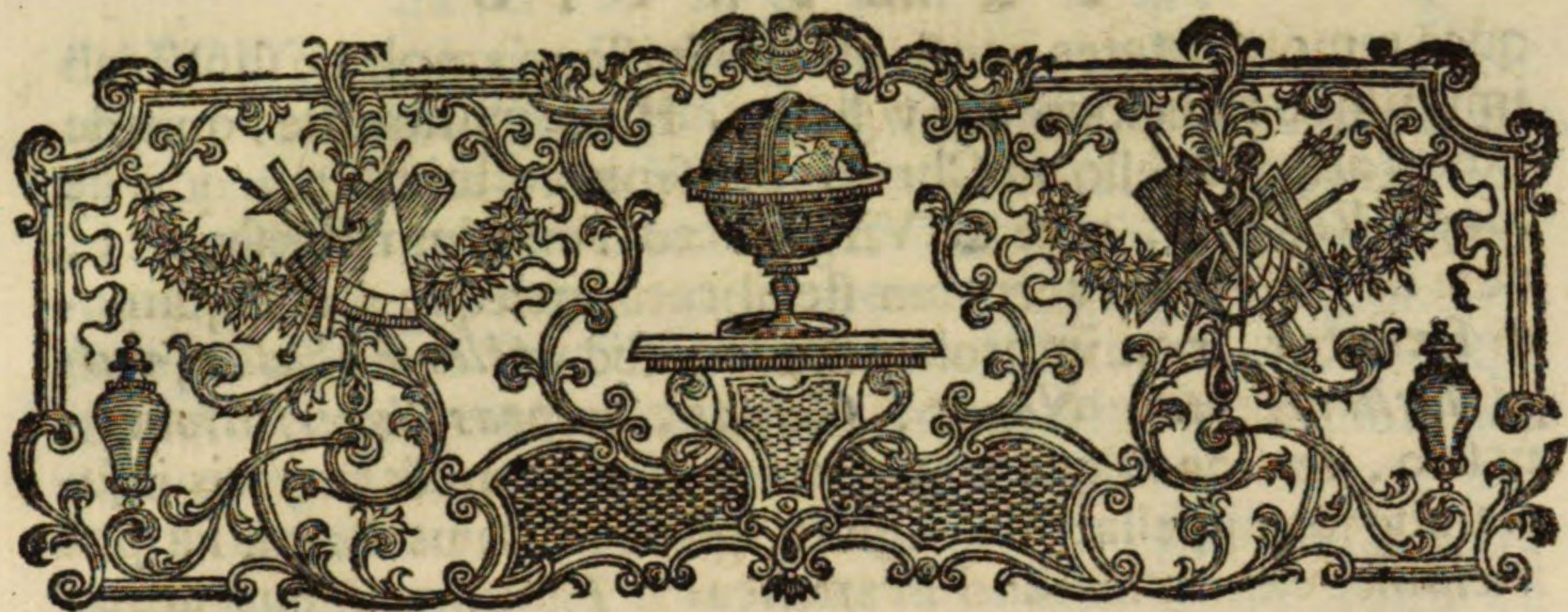
Evangelicos Magos, & Reges, & numero tres fuisse, inter celeberrimas Ecclesiae Traditiones jure optimo adnumerari, demonstratur.

212.

DISSERTATIO VIII.

Josephum Deiparam comitatum esse, quum ad visitandam Elisabetham profecta est, uti valde verosimile propugnatur.

255.

P R A E F A T I O

A D

L E C T O R E M.

Uot, quantisque præclariissima Domini-
canorum Familia ab incunabulis ferme
suis in omni literarum genere Viris flo-
ruerit, neminem arbitror tam imperitum
rerum, qui ignoret. Cæli stellas, pene
dixerim, facilius esset enumerare, quam
quotquot in Dominicano hoc Cælo efful-
sere sidera, quæ toti Terrarum Orbi lu-
men haud exiguum affuderunt, recensere. Inter ceteros
non mediocre visus est lumen præseferre excellentissimus il-
le nostri temporis Scriptor P. Jacobus Hyacinthus Serry, qui
quanta eruditione enituerit, quo ingenii acumine, quanta
scribendi copia, vel ejus opera pervolventi facile est intelli-
gere. At nescio, quonam ductus consilio, Vir ceteroqui
eximius, omnes fere acerrimi ingenii conatus eo contulit, ut
quam posset validissime, pias quasdam Ecclesiæ Traditiones,
A
quas

quas remotæ ætates constanti consensione amplexæ sunt, ab
 imis usque radicibus convelleret. Hinc passim Ille, quæ de
 Bove, atque Afello ad Christi præsepe adstantibus, quæ de
 Magis Regibus, quæ de Virgine ad Templum Præsentata,
 quæ de Deiparæ Parentum sterilitate, quæque alia hujusmo-
 di feruntur, non improbat modo; sed *aniles Fabulas, vul-
 gi Deliramenta, Nugas, Gerras, ineptas Superstitiones*,
 nescio, an sine aliqua Illustrium Scriptorum, & pietatis inju-
 ria audeat appellare. Quum igitur in hujus farinæ scripta
 incidisset eximium illud Franciscanæ Familiæ decus atque
 ornamentum, MATTHAEUS BASILE, Panormitanus Ar-
 chiepiscopus, haud æquo animo tantum Pietati vulnus infligi
 passus est; quumque pientissimus esset, *omnisque Religionis,
 ac modestiæ specimen*, (hoc enim solebat appellari nomine a
 SS. Pontifice BENEDICTO XIII.) quanta Ille contentione
 pias hæc, constantesque Ecclesiæ Traditiones demoliri cura-
 verat, tanto Hic studio, qua ratione, qua auctoritate conatus
 est constabilire. Nec infelici fortasse, ut legenti cuique pa-
 tet, eventu. Atque utinam, vel minoribus in Religiosa Fa-
 milia distentus fuisset curis, in qua nunc altioribus discipli-
 nis tradendis, nunc Neapolitanæ Provinciæ regendæ, nunc
 toti amplissimo Ordini moderando eum vacare oportuit;
 aut plus saltem nactus fuisset otii a frequentibus, quibus
 Romæ intererat, consulendi causa, tum Inquisitionis, tum
 Rituum, tum Indicis Congregationibus: aut plus denique ei
 subsecivi temporis suppetiisset in amplissima Panormitana
 regenda Ecclesia, cui bene administrandæ non dies fere sin-
 gulos, sed vel ipsa longa noctium spatia non raro impende-
 bat; quot præstantissimi ingenii monumenta posteris reli-
 quisset, quot Christianæ pietati addidisset robora, atque or-
 namenta! At tot inter & sui Ordinis, & Congregationum,
 & ornatissimæ Diœceseos gravissima negotia, aliquid etiam
 nactus est temporis, quo & Philosophicas, & Theologicas
 innumeras tum Critico-Dogmaticas, tum Critico-Histori-
 cas subtilissime pertractaret quæstiones. Ne igitur tanti Viri
 adeo literis, & pietate conspicui, adeo bonis omnibus cari, &

CA-

CAROLO præsertim REGI, quem omine faustissimo, sollemnique ritu in UTRIUSQUE SICILIAE REGEM ipse inauguravit, ne tanti, inquam, Viri memoriam ulla umquam deleret oblivio, haud rati sunt quamplurimi, satis ejus immortalitati consultum Regio illo, Regiis impensis, Regiaque magnificentia ejus ossibus exstructo in Cathedrali Panormitana Ecclesia monumento; quin potius, ut ex innumeris ejus lucubrationibus aliqua, qua in omnium oculis, atque animis perpetuo Auctor viveret, publici juris fieret, postulabant. At enimvero, quum nulla exstaret ejus Lucubratio absoluta, omnique ex parte perfecta, nullam plerique existimabant esse prælo committendam: veriti, ne qua excellenti ejus ingenio, si imperfectum quidpiam prodiret, nota, ac labe inureretur: quemadmodum inustam esse aliquam dolebant, evulgatis importuno tempore dissertationibus illis *De Vindiciis D. Petri*, quas inchoatas admodum, nec limæ redditas, nec incudi, unius benevolentiae, gratique animi causa imprudenter quidam ejus Auditores statim ab illius obitu, Typis edidere. Verum Amicorum precibus, & Principum Virorum hortationibus obsequendum fuit aliqua saltem ex parte. Itaque factum est, ut has tandem Dissertationes, tamquam opus quoddam, si minus absolutum, Auctori suo saltem magis carum, in publicam prodire lucem, pateremur. Si quid interim hic tibi, Lector, occurret non prorsus injucundum, Auctoris sollicitiam, pietatemque lauda; sin vero in aliquid non satis purgatum, expolitumque incides, Opus hoc posthumum esse memineris, in quo pleraque fortasse sint, quæ si per tempus licuisset, ipsi Auctori in animo erat immutare, uti & aliis Dissertationibus deinceps, ut apparet, consequuturis ornare, & communire. Denique nec Tibi rem ingratham me arbitror facturum, si illius monumento insculptam Regio jussu Epigraphen hic adscribam.

D. O. M.

FRATER . D. MATTHAEVS . BASILIVS
EX . MINORVM . OBSERVANTIVM . MINISTRO . GENERALI
ARCHIEPISCOPVS . PANORMITANVS
SACRI . FORI . IVRIBVS . VIRILITER . ADSERTIS
PONTIFICIIS . AEDIBVS . ELEGANTISSIME . EXORNATIS
METROPOLITANAE . ECCLESIAE . CAPITVLO
THEOLOGALI . AC . POENITENTIARIO . CANONICIS . ADAVCTO
EIVSDEM . CLERO . DECENTIVS . INSIGNITO
CAROLO . III . BORBONIO . SICILIAE . REGE
INAUGVRATO
COEPTIS . MAIORIBVS . QVAE . CONSTITVERAT . VIXIT
VIRTVTI . GLORIAE . OMNIVMQVE . DESIDERIO . VIVIT
IACENT . HEIC
TAM . MAGNAE . ANIMAE . BREVES . EXVIVIAE
INGENTIS . LVCTVS . EXIGVVM . SOLATIVM
QVIBVS
CAROLI . MVNIFICENTIA
HOC . REGIAE . AESTIMATIONIS . MONVMENTVM
POSVIT .
ANNO . DOMINI . MDCCXXXVI .

DIS-

DISSERTATIONES HISTORICO-CRITICAE

ADVERSUS EXERCITATIONES P. IACOBI
HYACINTHI SERRY,

De Christo, ejusque Virgine Matre.

E homine isto, qui ita loquitur, pace ipsius, dico paucis, quod sentio. Videtur plus novitatis curiosus, quam studiosus veritatis, gravarique de omni re sentire cum aliis, &c. (a). Verendum haud est, ne in libri hujus Auctorem injurii simus, aut mitia caritatis jura transgrediamur, si præclarum ejus ingenium, at lubricum illud quidem aliquando, his ipsis Bernardi verbis exceperimus. Nisi si forte nimium, atque etiam iniquum habendum sit, ea nos studio pietatis, atque adeo religionis arguere, quæ hac de re (pace ejus dixerim) non satis ipse sollicitus, luce palam spargere, ac docere non ambigit. Suum ergo Au-

(a) *Tract. ad Hug. num. 11.*

Auctori damus, longeque ab injusta omni offensione absumus, quum ipsum malarum novitatum, ac noxiarum valde cupidum dicimus, seseque propter hæc, egregia nimirum facta, elate nimis, ac magnifice circumspicere. Ad hoc namque pertinet illud arrogans: *Plebeja judicia se libere, facileque contemnere* (a). Et eruditus ipse quidem, quod minime negandum, ac politiori etiam humanitate ornatus abunde est. Verum hæc rei Catholicæ, nedum Christianæ pietati, adeo non profunt, ut etiam plerumque non parum obsint. *Valde quippe sunt noxia prava diserta, quia hominibus minus eruditis, eo quod diserta sunt, videntur esse vera* (b). His namque præclaris dotibus sæpe nimis Auctor abutitur, quæque ex hac ejus importunitate, absona, minimeque tolerabilia consequuntur, vel minus videt, vel sciens prudensque dissimulat. Etenim quum Ecclesiæ, Fideique stabilitas tribus potissimum innitatur: Universitate, Antiquitate, Consensione; non satis hæc firma, neque profecto multi pretii videri possent, si pleraque ipsius placita quidpiam obtinerent. Quum enim in parte altera Operis, in quam duntaxat Dissertationes instituo, conatus ad id suos præcipue dirigat, ut Deiparæ, ac Servatoris historias ab intrusis, maleque assutis expurget; ad hoc tamen rei nec justum sæpe modum, nec rationem satis commodam adhibet. Atque, ut ii, qui triticum purgando audacius agunt, in triticum ipsum, non in lolium plerumque violentas manus immittunt; sic ipse nonnumquam minus discrete, non fabulas, sed facta, si minus certissima, at antiqua tamen, populique totius Catholici pietate firmata, proptereaque satis conditione sua veneranda, cum illorum adsertoribus, magnis, ac sanctis Viris, irridet, contemnit, explodit.

Neque vero hæc sibi scribit, aut Eruditis solis, quod in re minus laudabili, fortasse speciem quamdam excusationis afferret; Sed ea quoque Juvenes docet assidua lectione,
ac

(a) *Epist. Dedicat.*

(b) *D. August. Lib. 2. de Anima, & ejus orig. cap. 1.*

ac publico Magisterio. Ii porro his doctrinis imbuti, atque ita instituti, pietatis quidem, ac modestiæ perexiguam spem afferunt, plurimum vero spondent arrogantiae, ac temeritatis. In humo quippe facili, ac molli, semina, praesertim prava, illico germinant, radicesque profundas agunt, quas, nisi omnino statim accurrens, evellas, prope modum conclamata res est. Quamobrem optime Satiricus:

*Plurimum enim intererit, quibus artibus, & quibus
hunc tu*

Moribus instituas: serpente Ciconia pullos

Nutrit, & inventa per devia rura lacerta:

Illi eadem sumptis quærent animalia pennis (a).

Quin, quum proclive admodum sit in malis proficere, aveatque humanum ingenium, abjectis doctrinæ vinculis evagari; si tu quidem Juvenes in minus piis instituas, haud illic res confidet; sed sensim in impietatis ima, quadam veluti consequutione, deveniet. Nimirum probe Romani olim antiqui moris pertinacissimi, quum Latini Rhetores novas Adolescentium institutiones ingererent, Decretum illud in primis grave ediderunt: *Hæc nova, quæ præter consuetudinem, ac morem majorum fiunt, neque placent, neque recta videntur (b)*. Et adhibent etiamnum Viri quidam principes hanc vigilantiam, quod quidem ad civiles consuetudines attinet; & sacras illas, ut ajunt, ac sanctas servare student; de Ecclesiasticis vero non admodum sunt solliciti; quin etiam patiuntur adversus eas, vel se coram declamationes haberi, ac suos in præclaris hisce Scholis Adolescentes institui. Adeo terrenæ Civitati sedulo incumbunt homines, in eamque curas omnes conferunt, supernæ prope modum obliti:

O curvæ in terras animæ, & caelestium inanes (c)!

DIS-

(a) Sat. 14.

(b) Apud Gell. lib. 15. cap. 11.

(c) Pers. Sat. 2.

DISSERTATIO I.

De Critico Christiano breviter differitur.

I.

Ed jamdiu expectas, ut ad ea, quæ adeo me movent, speciatim deveniam. Ordinar itaque ab loco illo Exercit. 8. ubi, relatis quibusdam scriptis de Beatæ Virginis Natali, Educatione, Vitæque totius ratione, hæc Auctor subdit: *Ex impuris illis lacunis biberunt pleno pectore Græci Scriptores mediæ, ac posterioris ætatis, colligendis fabellis pro more Gentis, avidissimi, iisdemque amplificandis studiosissimi, Germanus C. P., Johannes Damascenus, Andreas Cretensis, Isidorus Thessalonicensis, Georgius Nicomediensis, Cedrenus, Nicephorus Callixtus; quos postremis etiam temporibus, latini non pauci, inconsulta pietate, sunt imitati &c.*

II. Vides ne, quam prorsus non male, atque adeo ad rem suam aptissime, Auctor exordiat? Nam Testes initio ab integritate dejicere, sublestæque fidei multimodis suspectos

Etos reddere, patroni haud imperiti partes existimantur; inepteque admodum a radicibus abstinet, qui dumos, vepres, aliaque similia penitus revellere nititur. Equidem non abnueri, in Scriptorum horum, atque etiam aliorum, Operibus inveniri nonnulla, vel dubia, vel etiam non vera: in mentes namque mortalium, etsi accuratas, ac diligentes, deceptionem irrepere, ut humanum, ita difficile nequaquam est. At eos tamen tam doctos, ac Sanctos Viros (Nicephorum, & Cedrenum excipio a pietatis elogio) in tanta rerum gravitate, avidissime fabulas collegisse, studiosissime amplificasse, atque illas, uti veras historias posteris commendasse, absque tantæ virtutis injuria, confirmari non potest. Quibus vero, quantæque Sanctitatis, ac doctrinæ latinis Auctoribus, inconsultam, futilemque pietatem exprobet; ipsa nostrarum animadversionum series, ac progressio fusius declarabit.

III. Discedatur sane a quovis Scriptore, quando jura veritatis hoc exigunt, atque illius etiam refellantur adser-tiones. Quantacumque sit enim vel eminentis doctrinæ, vel insignis etiam probitatis auctoritas; excellentior tamen multo, cuique concedant omnes oportet, prærogativa est veritatis. Verumtamen discedatur amice, ac modeste petita venia, non hostili vultu, atque arroganter illata contumelia. Nam quæ tandem Criticæ pars est impudentia? aut quodnam eruditi, ac docti hominis ornamentum perfrecta frons? Hisce instrumentis Veritas nec eget, nec uti solet; iisque potius vanitas, ac malevolentia delectatur, *Canem illum rhetoricum*, plerosque mordentem, in omnes latrantem, libenter imitando, qui rogatus ab erudito quodam, *Quamobrem omnibus male loqueretur? Quoniam, inquit, male facere, quum velim, non possum* (a).

IV. Sane quorumdam importunitate eo pæne deventum est, ut *Criticus*, atque *Eruditus*, inclita nomina, nescio quid jam elati, inflati, atque adeo suspecti redoleant. Parumque abest, quin æque sint infelicia, atque honestissima

B

olim

(a) Apud Ælian, var. Hist. lib. 11. cap. 5.

olim vox, *Sycophanta*. Nam, ut inquit Alexis apud Athenæum :

Sycophantæ nomen immerito Viris improbis est tributum (a).

Quid enim in improbis hominibus, qui illud sibi proposuisse videntur, ut pias nempe Ecclesiæ traditiones evellant, quid, inquam, voces illæ *Criticus*, atque *Eruditus* fere jam sonant, nisi hominem exigue catholicum, ac ne exigue quidem pium; & qui *Nequaquam lenis est, aut placidi animi; sed*

Difficilis, velque insontem culpæ paratus (b)?

V. Hujusmodi sane fuit Consularis ille Criticus, elegantissimæque præcipuus restitutor, Laurentius Valla, qui quum in omnes, & antiquos, & æquales asperrime invecus esset; postremo Deum ipsum adgressus, impium illud effutiit: *Habere se quoque in Christum spicula*; teste Poggio (c), ac Joviano Pontano (d). Neque dissimiles Vallæ fuerunt alii nonnulli, latinitatis quidem expolitores egregii; sed Fidei simplicitatis improbi corruptores; ut non immerito Scriptor quidam heterodoxus, *exploratum esse, dicat, partem majorem literatorum, qui, quum politiores literæ restitui cœperunt, in Italia florere, expertem omnino fuisse Religionis.* Et quod valde advertendum est, *hujusmodi literarum restitutionem, viam parasse Reformatoribus, quemadmodum Cœnobitæ præviderant optime; quos propterea numquam a declamationibus destitisse in Reuchlinum, Erasmus, aliosque barbariæ profligatores. Itaque horum studiorum sequutiones, deplorandas illas quidem esse catholicis Romanis; at contra Protestantibus materiam esse Deum multis laudibus prosequendi (e).* Exsultent, atque triumphent, quando ita lubet, Hæretici: Auctoribus quippe suis dignissima profecto est eorum celebris Reformatio.

VI. In-

(a) Lib. 3. cap. 3.

(b) Homer. Iliad. 7.

(c) Invect. 2. in Vall.

(d) Lib. 1. de Serm.

(e) Baile Diction. Tom. 4. Pag. 268.

VI. Interim quid Ecclesia, quid Fides debeat Eruditis istis, atque Grammaticis, qui omnia pæne ejus sacra, atque Instituta nauseantes, vellicantes, carpentes, mox vero vexanda, violanda, evertenda audacissimo cuique exposuerunt, quum perspicuum de se sit, multa animadversione non eget. Nimirum facile in Origenis sententiam crebris experimentis adducimur, de quo hæc Eusebius: *Ratus Grammaticæ artis professionem, cum Divinæ Fidei institutione minime consentire, scholam Grammaticæ literaturæ, utpote inutilem, ac sacris disciplinis contrariam, sine ulla cunctatione abjecit (a)*. Quamobrem verosimile valde est, Summum Pontificem Paulum II. nequaquam virtutis, ac literarum odio, quod ei quidam graviter exprobrant; sed quod cerneret partem longe majorem literatorum doctrinis novis, ac suspectis opinionibus inquinatam, indignatione quadam, Romanos adhortatum esse, ne filios diutius in studiis literarum versari paterentur: satis esse si legere, & scribere didicissent. Si Platinæ, quod ad hoc attinet, ulla Fides.

VII. Et bona quidem bene, atque eleganter eloqui, nihil præclarius. At id duntaxat in bonorum numero, ac loco ducere, quod concinne, ac verbis sonantibus ornatum prodit; id enimvero, & de se perquam leve est, & minime probatur vel ipsis cultissimæ Orationis Auctoribus. *A Philosopho, inquit Cicero, si afferat eloquentiam, non adsperner; si non habeat, non admodum flagitem (b)*. Attamen isti adeo hisce floribus delectabantur, atque ut Lucretius ait,

*Veraque constituunt, quæ belle tangere possunt
Aureis, & lepido quæ sunt fucata sonore (c),*

ut sacra, atque divina contemnerent, propterea quod parum culte, ac minus polite tradantur. Sed in quænam tandem incumbabant optimi isti Critici? Refert ea fuse Ludo-

(a) Lib. 6. Hist. cap. 3.

(b) Lib. 1. de Finib.

(c) Lib. 1.

vicus Vives, cuius verba huc afferre operæ pretium est: *Sciamus*, inquit, *quæ tandem erant occupationes istorum, præ quibus sordebant eis sacra, & pietas: nam maximas, & præclarissimas fuisse oportet. Domitius Calderinus erat occupatus in exponenda Priapeja Vergilii, seu Ovidii potius: quid potest dici foedius, ac detestabilius? Politianus quærebat, dicendum ne esset Carthaginensis, an Carthaginiensis; scribendum Primus, an Preimus; Vergilius, an Virgilius. Et de hisce nugis instruebat Centurias; quibus ordinandis defessus, transferebat se ad componendum Festivum aliquod Epigrammation, de mascula Venere, græcum, ut haberet plus Veneris, & Latini non intelligerent. O Hominum curas, propter quas merito pietatem, vel contemnerent, vel negligerent (a)! Atque isti sunt principes illi Critici, quos ob profligatam barbariem, etiamnum elegantes, atque polituli magnis elogiis prosequuntur. An non hic valde quadrat gravis illa Augustini exclamatio: *Vide Domine, & patienter ut vides, vide quomodo diligenter observant filii Hominum pacta literarum, & syllabarum, accepta a prioribus locutoribus, & a te accepta æterna pacta perpetuæ salutis negligant; ut qui illa sonorum vetera placita teneat, aut doceat, si contra disciplinam grammaticam, sine adspiratione primæ syllabæ, Ominem dixerit, displiceat magis hominibus, quam si contra tua præcepta hominem oderit, quum sit Homo (b).**

VIII. Jam vero, ut antiquiora mittamus, Aonius Palearius, propter sua utique in Fidem crimina, mox ad supplicium rapiendus, verba illa, postremum suæ impietatis argumentum effutiit: *Inquisitionem esse sicam districtam in literatos (c).* Scriptor quidam recentissimus quum hominis deflet interitum, tum hanc illius invidiosissimam, æque ac mendacissimam Sacræ Inquisitionis finitionem adprobat. Quasi vero par improbitas, Principum Tribunalia, similibus

ca-

(a) Lib. 2. de Veritate Fidei.

(b) Lib. 1. Confess. cap. 18.

(c) Giannon. lib. 33. cap. 4.

calumniis, insectari non possit, tamquam erecta in ingeniosos, ac fortes, propterea quod animadvertant in homicidas, ac fures. Nempe, judicent æqui rerum aestimatores an prorsus immerito vocabula, *Literatus, Criticus, Eruditus*, pæne jam hominem præseferant doctrinæ minus sinceræ, ac Fidei vacillantis; quando vel ii, qui sese maxime Literatos, Eruditos, Criticos autumant, his, aliisque conviciis Inquisitionem proscindunt, ac *Diligentiam veritatis accusant* (a).

IX. Nam quod attinet ad pietatis defectum, cuilibet in hisce rebus non prorsus hospiti, exploratum arbitror, quam contemnant isti, ac derideant plerasque Fidelium pias sententias, tametsi consensione, atque antiquitate firmatas: præcipue postquam Criticus ille majorum gentium Erasmus, illas tamquam superstitionis, inanisque religionis figmenta despexit, atque uti Epicurus alter,

Humana ante oculos fæde quo vita jaceret

In terris oppressa gravi sub religione,

Primum..... tollere contra

Est oculos ausus, primusque obsistere contra (b).

Et quod indignius videri potuit, opus illud Moria (ut mitam alia nihilo meliora) acceptum valde, ac probatum iis etiam fuit, quibus omnium maxime displicere debuisset: adeo vel ipsi etiam Aspis, & Scorpio mire delectant, modo gemmeis arculis inclusi conspiciantur; adeo vel insignis improbitas nonnumquam viros etiam graves, nec illos quidem inconsultos, permulcet, modo elegans prodeat, ac veluti Helena in Senum Trojanorum cætum. Nempe, magna semper fuit prudentium illorum paucitas, qui *neque Florem, neque Flores, sed vinum sibi velint*; aut qui sapiens illud Euripidis serio secum reputent,

O Nate, sermo commode dictus potest

Quoque esse falsus, viceritque oratio

Diserta verum.

X. Quid

(a) *August. lib. 1. contr. Crescon. n. 8.*

(b) *Lucret. lib. 1.*

X. Quid jam attinet de stili acerbitate, immo potius rusticitate differere, qua istorum aliqui in sanctos, pariter, ac doctos viros invehi solent? Cælum petunt, saltem ut Cælo cadant, evadantque quomodolibet immortales. *Hieronymus*, inquit *Erasmus*, *sæpe numero violentus est, parumque pudens, sæpe varius, parumque sibi constans* (a). *Augustinus* erat vir bonus, & ut est *Christiana simplicitas, impense credulus* (b). Atque, ut, missis aliis, ad Auctorem nostrum redeamus, quid audacius, quæso te, quam sanctos, ac celebres Ecclesiæ Scriptores puerilis levitatis, meditati mendacii, anilisque superstitionis reos facere? Et tamen non desunt, ut nunc se res habent, qui *φεῡ adclament* (c), a quibusque tanta temeritas purgati potius, sincerique iudicii libertas, nec mediocris sapientia reputetur. Placet quippe novitas præsertim audax, neque minus grate fastidiosos quorundam animos afficit, quam stomachos nauseantes escæ subacidulæ: *Quodcumque enim uno modo semper se habet, constituti, atque fixi habitus satietatem generat: unde dictum est, vicissitudinem rerum omnium ineundam esse* (d). Quamobrem ii pæne jam apud istos eruditi sunt, ac multis elogiis digni, qui communes adsertiones refellere didicerunt, Virisque magnis, atque Illustribus, injectis etiam conviciis, insultare. Ita olim Afri eos, qui in venatione, vel in prælio, Elephantos adgrederentur, magnificis titulis, hymnisque concelebrabant: *Est autem*, inquit *Ælianus*, *hoc argumentum hymnorum, ut dicant, eos se fortes viros præbuisse, qui tantæ bestię reluctari veriti non sint* (e).

XI. Et Auctor quidem in re non abfimili placidiorem sese multo, atque æquiorem præbuit. Agens namque Melchioris Cani patronum, illumque fusius vindicans ab objecta

(a) *Apolog. ad Jacob. Stunic. ex cap. 5. Johann. Annot. 1.*

(b) *Tom. 9. pag. 555.*

(c) *Tertull. lib. advers. Valent. cap. 8.*

(d) *Arist. lib. 1. Rhetor. cap. 11.*

(e) *Lib. 12. var. Hist. cap. 55.*

Et a carpendi libidine ; Sanctos Scriptores obreptioni , ac deceptioni obnoxios quidem adserit , sed tamen ita , ut longissime absint a mendaciis , atque imposturis : *Valde quippe* , inquit , *duo illa inter se distant , Mendacium , ac Cæspitatio : primum perversæ voluntatis , alterum humanæ conditionis est vitium . Habent viri Sancti , quia Sancti sunt , ut fallere nolint ; sed habent , quia homines sunt , ut falli ab hominibus possint* (a) &c. Nihil profecto rectius , nihil æquius . Verum quid postmodum accidit , ut ab Doctrina hac prorsus sana , ac nemini non probanda , discederet ? An ne , ut Eruditis fidem faceret , idoneum se , justumque Cani defensorem fuisse ? Nam , ut Philosophos , exempli causa , nemo apte defendet in philosophicis , nisi vere Philosophus ; ita maledicos in maledictis nemo fortasse suscipiet apte tuendos , nisi plane maledicus . An potius , quod quum in eam Præfationem incumberet , Virum illum nondum induerat , quem ad hasce materias commode digerendas , discernendas , expoliendas , optabat Canus ? Probum nempe , integrum , incorruptum , *Ut ne quid falsi auderet dicere , ne quid veri non auderet* (b) . Et his quidem partibus optimi Critici abunde sese jam instructum autumat ; parumque abest , quin usurpet illud Parrhasii ,

Jam vero nunc ajo ,

Hujus artis finem inventum esse meis manibus (c) .

XII. Mihi vero has ejus Exercitationes sedulo consideranti , in mentem venit Stratonici Citharædi , qui aliquando arcessitus , ut audiret Citharædum quemdam , posteaquam ille cantare desiit , Homericum illud protulit ,

Huic alterum quidem Pater dedit , alterum denegavit (d) .

Quumque interrogaret quidam , *qualenam illud est ?* mox subjecit : *ut male citharam pulsaret , concessit ; at scite*
ut

(a) *Præfat. in Oper. Cani. cap. 2.*

(b) *Auctor. in Prologo hujus oper.*

(c) *Apud Athen. Lib. 12. cap. 21.*

(d) *Idid. lib. 8. cap. 7.*

ut caneret , abnuit . Sane Auctori nostro audaciæ plurimum inest ; quod ipsi quidem concessum diceret ; at non multus certe , vel Falsitatis horror , vel veritatis amor , quod suis locis commodius . In plerisque vero Sanctos , ac Doctos (præsertim Græcos) Ecclesiæ Scriptores , observantia plane nulla : immo vero tamquam alter

..... *Vulsenius ingens ,*

.. *Centum Græcos curto centusse licetur (a) .*

Itaque in hoc ejus opere nihil frequentius occurrit , quam voces illæ modestissimæ , atque urbanissimæ , *Superstitio , Pietas Futilis , Aniles Fabulæ , Nugæ , Gerræ germanæ , Sublesta Fides* : hi risu excipiuntur , hi sibilis exploduntur , hi cachinnis obruuntur ; ut nequaquam sit improbabile , Auctorem , quum sese ad hoc opus accingeret , nactum fuisse præclarum illum *Morini Indiculum* , vel certe alium similem suis usibus adornasse .

XIII. Sed enim hi Scriptores pleraque frequenter congerunt , quæ nulla prorsus veri specie cohonestantur . At in primis generali , vagæque reprehensioni , generali quoque , vagaque inficiatione fit satis . Porro quum ad facta speciatim ab istis notata , atque rejecta deventum fuerit ; deprehendemus fortasse ex multis illis , ut ipsi quidem ajunt , levibus , ineptis , atque adeo plane falsis , non pauca esse quum probabilia , ac sibi satis constantia , tum etiam vera : atque ipsos potius conjecturis aberrare , quibus sæpe freti , in receptissimas adsertiones irrumpunt . Interim ipsis objicimus sapiens illud Augustini : *Omnes , aut pæne omnes homines amamus nostras suspiciones , vel vocare , vel existimare cognitiones , quando credibilibus rerum signis movemur ; quum credibilia nonnulla sint falsa , sicut incredibilia nonnulla sunt vera (b) .*

XIII. Et sane si Græcos Patres , atque Scriptores de Fide parum sincera libere adeo , ac palam arguere liceat , nullæ propemodum Traditiones de Beata Virgine , Christo Do-

(a) *Pers. Saty. 5.*

(b) *Epist. 153. ad Maced. num. 22.*

Domino, deque aliis illarum partium, ad nos inde derivatæ, ab impostura, falsa pietate, ac futili superstitione vindicari facile poterunt. A quibus enim scribi, atque vulgari verosimilius potuerunt illarum regionum facta, nisi ab illarum earundem partium Fidelibus, atque Scriptoribus? Neque enim ad nos illarum rerum notitia perferri potuit, nisi illis scribentibus, ac promulgantibus. Atque uti rerum nostrarum, non quidem Orientalium, sed Occidentalium Scriptorum testimonia jure optimo postulamus, quod ab istis accuratius enarrari (ad rei nempe naturam satis congrue) judicamus; ita non est, cur Græcorum Patrum de gestis Orientalibus adsertiones ab nostro Censore despici, consputarique debeant: præsertim vero si in mentem veniat, plura Scriptores illos vidisse, & consuluisse, quum Vetus-tatis monumenta, quæ ad nos minime pervenerunt, tum communes, atque inveteratas Ecclesiarum consuetudines; quod prudenter observavit eruditissimus Vossius, inquiens: *Et cogitandum, quanto facilius ætate Epiphani (Damasceni, Andreæ Cretensis &c.) potuerint Catholici æra lapidis distinguere: quia tum innumera supererant antiquitatis monumenta, quæ postea seu temporum infelicitate, seu hominum socordia, periere (a).*

XV. Quid jam, si Græci vanitatem, ac levitatem ipsis objectam, in nostros intorqueant? Quot enim sunt in nostra hac Orbis parte piæ Traditiones, quas recentes quidam adspernantur, nec fide ulla dignas existimant? Jacobum Majorem in Hispanias venisse, atque illic Evangelium prædicasse, non modo illius plebis, ac gentis; sed aliorum etiam Auctorum bene multorum opinio est. At eam esse *fabulosam narrationem (b)*, istorum aliqui disertim adserunt. Mariam Magdalenam cum Fratre Lazaro, ac Martha Sorore, in Gallias appulisse, inter nostras Traditiones non incelebres locum habet; verumtamen Launojo, aliisque nonnullis ejusdem ingenii, purum commentum est. Dionysium

C

Areo-

(a) *Dissert. de Jesu Chr. generat. Cap. 5. num. 2.*

(b) *Natal. Alex. Sec. 1. Dissert. 15.*

Areopagitam Parisiensium Apostolum, ac Episcopum fuisse, in Latina Ecclesia traditionem esse satis nobilem ignorat nemo; Sirmondus tamen, Launojus, & alii illam ad fabulas amandare non dubitant.

XVI. Mitto alias non paucas nostrarum partium Traditiones, Eruditis notas, ac nonnullis eorum minus probatas; atque illud observo, quod in hac Græcorum, ac Latinorum contentione, alicui Ethnico venire posset in mentem: facilitatem videlicet, ac levitatem in his credendis, atque tradendis, non illis solum, aut istis, sed utrisque ex æquo ascribendam esse; neque Genti huic, vel illi, sed Christiano potius ingenio, quippe valde ad pietatem propenso, ad omneque, quod speciem quamdam religionis præferat, inclinationi, narrationes hujusmodi tribui oportere. Quid jam si ex hacce consideratione delaberetur in aliam, conficeretque, non prorsus absurde antiquos illos Ethnicos Christianorum historias, tamquam vanas, mendaces, ingenti amplificatione deformatas exhibuisse? Id enim illos sensisse, ac suos animos sic induxisse, compertum est, ac multi referunt, quos inter Arnobius: *Sed Conscriptores nostri (ita nimirum illi Christi Fidem calumniabantur) mendaciter ista promiserunt, extulere in immensum exigua gesta, & angustas res satis ambitioso dilatavere præconio* &c. (a) Origenes vero *sine fine*, inquit, *Credulitatem nobis objectant* (b). Et alibi; *Quod si quis dicat, nostros non malos quidem esse, sed plus æquo superstitiosos, atque credulos* &c. (c) Profecto si quorundam Criticorum regulæ recipiantur, eorumque differendi modus adversum innumera pæne facta nobis tradita, comprobetur, haud satis video quibus tandem gravissimis argumentis is Ethnicus convinci posset, & quare ipsius collectio ad præclaras hæc regulas conformata, nequaquam verosimilis habenda foret.

XVII. Rem paucis ostendamus: Inter alia, quibus Ethni-

(a) Lib. 1. ante fin.

(b) Lib. 1. contra Celsum.

(c) Lib. 3. contra Celsum.

Ethnici Christianorum Fidem adoriebantur, tamquam ineptiis, fabellisque confertam, illud potissimum ostentabatur, nimirum, Evangelia, præcipua ipsius instrumenta, inter sese quam maxime dissidere: *Hoc enim solent quasi palmare suæ vanitatis objicere*, inquit Augustinus, *quod ipsi Evangelistæ inter seipsos dissentiant* (a). Porro neminem latet, Sapientissimum Doctorem, quum ad factorum quæstiones devenit, conari illud sæpe, ac propemodum unice, nempe, ut conficiat, facta illa non inter ea censenda esse, quæ aut omnino fieri non possunt, aut minus verosimilia reputantur. Hinc ipsum cernimus verba illa frequentius usurpantem: *Quod quum fieri potuisse nemo nesciat: Fieri enim poterat: Quamquam & hoc fieri potuit: Neque enim incredibile est &c.* Atque id prudenter admodum, ac satis apte. Etenim quum de Factis agitur, quibus adest multorum pietas, ac eruditio, nisi eorum falsitas aliunde sit exploratissima, vera ea esse, aut saltem multo verosimilia, satis conficitur, si quo pacto creduntur, eo etiam contingere potuisse, non ineptissime comprobatur.

XVIII. Sed enim Gentiles audio contendentes, fieri quidem aliqua potuisse, quæ a Christianis jam effecta creduntur; at vero, nullis nisi omnino perversis differendi legibus, colligi, facta jam quædam esse, propterea quod potuisse fieri, nemo jure negaverit. Profecto si Recentium nonnullorum, ipsiusque in primis Auctoris nostri, axiomata comprobemus, proclive haud erit, expedire sese ab hujusmodi impiorum calumniis. His ipsis namque ratiocinandi modis, & ipsi abutuntur, quum pias Fidelium Traditiones evertere, atque earum Adsertores refellere conantur.

XIX. Celeberrimam, exempli causa, Traditionem, quod Virgo Trimula in Templo, ex Parentum voto, præsentata fuerit, illicque annos undecim egerit &c. adprobans, atque etiam conjecturis adornans Eminentiss. Annalium Parens, in id præsertim incumbit, nimirum, ut suadeat, nihil obesse, quominus vera ea esse possint. Scriptoris pii,

C 2

æque,

(a) *Lib. de consen. Evang. num. 10.*

æque, atque eruditi momenta refellit Auctor; recte, nec ne, fusius, quum ad hæc devenerimus. Illud in præsentia, quo (post Tillemontium) dissertationem eam, atque Eminentiss. Scriptoris impugnationem claudit, attendamus; ait enim sic: *Demus Baronio, quod tam infeliciter demonstrare adgressus est, nihil scilicet impedimento esse, quominus vera illa esse potuerint: Ideone vera erunt, ac citra dubium? Ecquæ vero Dialecticæ leges habent, ut quæ fieri potuisse, nihilque repugnare probata sunt, facta illico colligantur* (a)? Scite profecto, atque ad exactissimas artis Regulas. Et vero plane pudendum est, Virum absque ulla dubitatione doctissimum, Baronium dico, adeo parum in Logicis profecisse, ut ne prima quidem illa didicerit, quæ in ea facultate vel Tirones apprime callent. Quis enim horum non teneat effatum illud Dialecticum: *A potentia ad actum non est bona collectio*? Sed fortasse non ita se res habet: Solet enim Auctor (quippe qui

Hunc habet morbum,

Neque elegantem, ut arbitror, neque urbanum (b).

quo sæpe acerbius incitatur in viros graves, ac doctos) aliis errata, nescio quæ, frequenter affingere; quum tamen ab iis puri omnino illi sint, ac sinceri. Sed de hac re suis locis commodius. Ad præsens quod attinet, scite quidem, atque ad exploratas artis regulas Auctor differit: At quid vero Gentilibus, ad has ipsas artis regulas itidem provocantibus? An iis uti quomodolibet, novis Criticis licet, aliis non item? Fieri potuit hoc pacto B. Virginis Præsentatio; at non propterea (Auctore nostro disceptante) sic facta probatur. Totidem plane vocibus reponent ipsi Gentiles: Multa, quæ de Christo in Evangeliiis narrantur, atque a Christianis creduntur, fieri utique potuerunt; at ea facta jam fuisse, non iccirco probatum est.

XX. Nempe, Sapientissimus Doctor multam operam frustra consumsit in suis illis *laboriosis literis, ac operosissimis*

(a) Exercit. 8. num. ult.

(b) Catul. Epigr. 40.

simis Disputationibus. Ejus enim illa, Potest ergo fieri: Quamquam fieri possit: Potest etiam fieri &c. admotis regulis præclaræ hujus Dialecticæ, cassæ quædam voces, nihilque quod ad rem faciat, afferentes, illico (si placet Superis) deprehendentur. *Ecquæ vero reponent illi, Dialecticæ leges habent, ut quæ fieri potuisse, nihilque repugnare probata sunt, facta illico colligantur?* Quod Lunæ globus sit habitabilis, reapseque habitetur; quod præter hunc Mundum, alii plerique Mundi, atque adeo innumeri, a Deo sint facti, ad ea proculdubio pertinent, quæ naturæ rerum de se neutiquam adversantur. Sed enim quod hæc facta jam sint, jamque ita se res habeant, nemo prudens dixerit, adhuc nemo, nisi delirans somniavit. Damus, plura, quæ Christus fecisse dicitur, divina virtute, haud dubie fieri posse; sed ea effecta jam esse, ipsumque propterea Christum, a quo facta dicuntur, Dei virtutem, Filium, ac Deum esse, futili consequutione conficitur: *Ejus namque discipuli Magistro suo amplius tribuerunt, quam erat, ut eum Filium Dei dicerent, & Verbum Dei dicerent, & Verbum Dei, per quod facta sunt omnia, & ipsum, ac Deum Patrem unum esse &c.*(a).

XXI. Et Julianus quidem Apostata in libris, quos contra Christianos edidit, hæc impie præfatus est: *Operæ pretium mihi videtur, cunctis mortalibus causas exponere, quibus adductus sum, ut crederem, Galileorum Sectam humanum esse commentum, malitiose confictum, quæ nihil quidem divini habeat, sed fabulis addicta, & puerili, ac stolidi animi parte abusa, prodigiosas narrationes in veritatis testimonium adduxerit.* Visa est itaque impio desertori Christiana Fides acervus quidam commentitiarum, maleque inter sese cohærentium narrationum, puerili, atque imperita malitia congestarum. Observemus jam quibus modis Auctor modestissimus, & ipse præfando, Patres illos, ac Scriptores accipiat, qui nobis Traditiones aliquas de Beata Virgine commendarunt. *Quam parce, inquit, quam*

(a) *Apud August. ibid. cap. 7.*

quam modice de Virginis Deum hominem paritura Natalibus, Educatione, Vitæque ratione, & instituto Sacer Textus; tam fuse, copioseque dixerunt alii: quodque dolendum magis, nullo rerum delectu habito, ac ne veri quidem servata specie; sed magno nugarum, ac fabularum adparatu, vix digno lucubrationibus anicularum (a).

XXII. Vides profecto, Vir Clarissime, quam belle inter sese conveniant, non argumentis modo, sed verbis etiam, atque conviciis Fidei, ac Traditionum impugnatores. Et valde id quidem consentaneum est: similia enim bella gerentes, armis quoque similibus abutantur, oportet. Et fortasse Auctori nostro Julianus haud immerito responderet: Quum tibi iustum facias, sectæ tuæ viros, doctrina, ac virtute præstantes, levitatis, mendacii, ac superstitionis arguere; cur iniquus ego tandem, atque impius ha-beor, quod tuæ ejusdem Sectæ Patronos, Conditoresque iisdem ac similibus adornem elogiis? Narrationes vix dignas lucubrationibus anicularum, Te quidem disceptante, collegerunt, amplificarunt, atque etiam cuderunt Scriptores illi: quamobrem ergo tot in me clamores excitantur, quod & istos ejusdem ingenii, malitiæ, imperitiæ fuisse pronunciem?

XXIII. Sed eo, unde paullo digressi sumus, redeundo, hæc quidem impiorum calumniæ nullo negotio dissipantur, modo attendatur, non illud quæri, utrum facta sint, quæ fieri possunt, iccirco solum, quod possint fieri: ridiculum id enim foret, nec ulla conquisitione dignum; sed an merito verosimile habendum sit, facta jam ea esse, quæ quum ex sese fieri possint, tam frequens populus, tot Viri doctrina, ac pietate conspicui, reipsa effecta esse constanti adsertione propugnant. Impudentissimus namque sit oportet, qui ne verosimile quidem dixerit, quod auctoritas tam plena, tamque ingens affirmat. At ei tamen non leve vulnus infligit, qui Christi populum haud secus, ac rude, futileque vulgus irridet; plures etiam in eo pietate, ac li-
teris

(a) Exercit. 18. num. 1.

teris excellentes, fabularum avidissimos, vanæque pietatis studiosissimos sectatores appellare non dubitat. Reponent namque Gentiles, Christianam sectam multis utique pollere Viris doctis, atque in omni facultate præstantibus; at iis tamen, quibus in Religionis negotio nequidquam fidas. Hac enim in re, vel prorsus vanos, vel si minus ex toto mendaces, superstitiosos certe esse, rerumque minimarum profusissimos amplificatores. Ne vero ad libidinem hæc dicere videantur, Auctorem nostrum, Christianum, Catholicum, Alumnum præclarissimi Ordinis, testem laudabunt, non paucos Ecclesiæ Patres, ac Viros celebres ea censura excipientem: *Fabellas colligunt avidissime, illasque amplificant studiosissime, atque inconsulta pietate feruntur.*

XXIII. Quod si oculos vertant in quosdam alios præclaræ hujus criticæ consectores, altercandi, atque contradicendi materiam, vel immensam coacervabunt. Nec enim te latet, Vir doctissime, quanta impudentia vehemens ille Criticus Erasmus Roterodamus, non modo Ecclesiæ mores, atque Scriptores pæne omnes, sed vel ipsam quoque nostram Religionem, ac Fidem, tamquam ludens, adgressus sit. *Videtur omnino, inquit, Christiana Religio quamdam habere cum aliqua stultitia cognationem, minimeque cum sapientia convenire. Cujus rei si desideratis argumenta, primum illud animadvertite, pueros, senes, mulieres, ac fatuos, sacris, ac religiosis rebus præter ceteros gaudere, eoque semper altaribus esse proximos, solo, nimirum, naturæ impulsu. Præterea videtis primos illos Religionis auctores, mire simplicitatem amplexos, acerrimos literarum hostes fuisse. Postremo nulli moriones magis desipere videntur, quam hi, quos Christianæ pietatis ardor semel totos arripuit (a).* Hæc, atque alia nihilo meliora, effutit Homo Criticus, de Theologia, deque Religione, ut ipse quidem haberi vult, optime meritus; quibus an quidpiam optatius occurrere possit Impiis, calumnias in Christi Ecclesiam avide con-

(a) In Moria prope finem.

conquirentibus, equidem ignoro. Placuerunt tamen plerisque multis, atque etiamnum placent Erasmi hęc Opuscula, nec absque risu, animique oblectatione leguntur; ut non ab re Celsus aliquis, vel Julianus cum Lupo illo AEsopico conqueri posset: *Miseri nos, quos si tantum viderit (Agaso) persequitur: Huic autem & arridet: Corvo, nimirum, Aselli ulcus idemtidem percutienti.*

XXV. Dicet aliquis, Erasmus hęc, & similia scripturum, semel atque iterum veniam præfatum esse. Nimirum, Celsus, Porphyrius, alięque pestes, non iccirco impii sunt, quod scriptis impiis Christi Fidem exagitaverint; sed quod impia scripturi, veniam non sint præfati. At nonne satius erat, ab hisce infandis in Religionem conviciis, omnimodis abstinere, quam ea in antecessu ineptissime deprecari? *Petere veniam solemus*, inquit sapienter Caro, *aut quum imprudentes erravimus, aut quum compulsi peccavimus: Tibi, oro te, quis perpulit, ut id committeres, quod priusquam faceres, peteres uti ignosceretur? (a)* Neque justior est excusatio, quod ibi *stultitiam* loquentem faciat, quodque, ut ait, *superstitiosos ritus taxet, non sacros (b)*: Etenim ita obloqui adversum ea, quę tota per orbem frequentat Ecclesia, non tam stultitię, quam insolentissimę insanie est (c), Augustino iudice. Nam etsi Ecclesia Dei multa tolerat; tamen quę sunt contra Fidem, vel bonam vitam, non adprobat, nec tacet, nec facit (d). Ridiculum porro illud est, *stultitiam loquentem facio*: quid enim illa effutit, nisi quę tu stulte concipis? Nisi enim tu desiperes, stultitia hęc tua, vel muta prorsus, vel nusquam omnino esset. Interim *stultitiam laudas, sed non omnino stulte (e)*. Vis etiam nos meminisse proverbii: *Sæpe etiam, & stultus vir opportune dixit (f)*: Alibi vero ais, *Libellum hunc sic nuno-*

(a) Apud Cornel. Nepot. in Fragment.

(b) In Respons. ad Albert. Pium.

(c) Epist. 54. ad Inquisit. Januar. n. 26.

(d) Epist. 55. ad Inquisit. Januar. n. 35.

(e) In præfat. Morie.

(f) In Moria prope fin.

gari, ut seria doceat (a). Decebat nempe, Consuetudinum, Traditionum, Legumque, quum humanarum, tum etiam divinarum Emendatorem, Solonis Sapientiam imitari, quum prudenti stultitia Rempublicam vel adversantem, ad sua commoda revocavit.

XXVI. Ad Augustinum redeamus, atque ex eo planiorem hisce de rebus differendi regulam, ut possumus, auspicemur. Jonæ factum, quod in ventre Cæti triduo sincerus, atque illæsus egerit, uti narrationem minus credibilem, atque adeo absurdam nimis, Ethnici aspernabantur: *Hoc enim genus questionis, multo cachinno a Paganis graviter irrisum animadverti.* Quid porro Sapientissimus Doctor huic Paganorum derisioni? *Ad hoc, inquit, respondetur, quod aut omnia divina miracula credenda non sint, aut hoc cur non credatur, causa nulla sit neque enim debent unum aliquid tamquam incredibile proponere, & in questionem vocare; sed omnia, quæ vel talia, vel etiam mirabiliora narrantur (b).* Numquid non hac ipsa Augustini methodo, atque, ut opinor, exactiori his de rebus disceptandi regula, cum novis Criticis agere possumus? Quum enim ajunt, pleraque pie credita ne veri quidem speciem præseferre; non inepte reponitur: Atqui alia non his dissimilia, immo vero spectata rerum natura, ordine, connexionem, quodammodo incredibilia, in Sacris Literis commendantur.

XXVII. Quid Tu vero? inquires, an pias Traditiones Sacro Textui pares facies? Minime id equidem, nec ullus, ut arbitror, nisi rerum harum imperitissimus. Verumtamen ex iis, quæ in Sacris literis usuveniunt, præclare homines admonentur, quomodo, & in aliis, vel agendo, vel judicando, sese gerere debeant. Nam si in tanta rerum, dictorumque constantia, ea varietas, ac repugnantia (in speciem illa quidem) admisceri nonnumquam

D

po-

(a) *In Catalogo Lucubrat.*

(b) *Epist. 102. ad Deograt. quest. 6.*

potuit, ut nisi maxima diligentia, ac summo interdum acumine, revelari veritas, ac defendi non possit; quid mirum, his quoque difficultatibus obduci aliquando res alias, atque narrationes, tantæ auctoritatis suffragio destitutas? His igitur exemplis instructos nos esse debere, quum de re qualibet judicationem aggredimur, ne imprudenter, ac temere pronunciemus, sapienter admonet Augustinus, inquires: *Quod nosse & moribus utile est, propter cavenda, & judicanda mendacia* (a).

XXVIII. Quando itaque Sancti Patres, alique insignes Viri, exemplis potissimum, vel a natura, vel ab gentium historiis, vel etiam a Sacro Textu depromptis, Christi fidem feliciter vindicarunt; (& quidem vel ipsis Ethnicis *Exempla flagitantibus* (b)) cur, obsecro, nobis non liceat, Fidelium pietatem eodem argumentorum genere propugnare? Celsus Judæus Evangelium deridens, quum alia in medium profert, tum *Columbam, quæ devolavit in Servatorem a Johanne baptizatum* (c); idque ut plane commentitium, atque a nostris confictum, exagitat. Sed ejus amentiae occurrens Origenes, *Tu vero, inquit, multa credis in prophetis literis incredibilia, quam sit hæc columbinæ speciei visio*. Neque vero id tum contendit Origenes, nimirum, ut Judæus ille eodem in pretio habeat Evangelia, ac propheticas literas: id enim sane multum fuisset, atque etiam inopportunist: *Non vocamus quemvis ad nudam Fidem Evangelicæ de Jesu historie* (d): Sed tantum id agit, ut illum inconsiderantiæ, ac temeritatis convincat; qui quum plurima summa credat, longe nostris difficiliora; in nos tamen vehementer insultat, ac si res plane absurdas, atque omnino incredibiles inveheremus. Exempla igitur, præcipue si ex Sacris literis proferuntur, illud saltem obtinere debent, ut Viri prudentes sese tantisper ab omni ad sensu sustineant, dum an obsit, necne, *sana ratio, etiam exem-*

(a) Lib. 2. de Consensu Evang. cap. 66.

(b) August. lib. 21. de Civ. cap. 2.

(c) Orig. lib. 1. contra Celsum.

(d) Ibidem.

exemplis anteponenda (a), diligenter examinent.

XXIX. Pie credunt aliqui, Deiparam, peculiari Dei munere, jam inde ab infantia pleno rationis usu exornatam fuisse. Ridet hoc Auctor, atque ad fabulas, ne refutatione quidem dignas, amandat. Et favet ei quidem Gerson, disertim inquires, *id adserere scribendo, vel prædicando, esse penitus temerarium (b)*; non secus ac si piæ huic Fidei nulla probabilis ratio suffragaretur. Sed adeo ne ab omni veri specie remotum hoc est, ut penitus improbabile, ac ne ulla quidem consideratione dignum haberi debeat? Atqui de Baptista, qui catholice creditur *Spiritu Sancto repletus adhuc ex utero Matris suæ*, concors Scriptorum, atque etiam Auctoris, adsertio est (c), quod a salutatione Deiparæ, rationis usum acceperit, in eoque profecerit; quod, nempe attinebat ad gratiæ Mysteria, quæ Præcurso-rem noscere conveniens erat. Nihil autem est causæ, cur Deiparæ denegemus, quod Baptistæ, Dei verbo suffragante, probabiliori ratiocinatione concedimus: nil, inquam, obstat, quominus donum hoc cumulatus auctum, in designata Dei Matre confirmemus; eo maxime, quod *Beata Virgo præ ceteris debuit a Christo gratiæ plenitudinem obtinere (d)*: ac rationabiliter creditur, quod illa, quæ genuit Unigenitum a Patre, plenum gratiæ, & veritatis, præ omnibus aliis majora privilegia gratiæ acceperit (e). Porro id adeo persuasum habuit Vir pietate, ac doctrina clarissimus Albertus Magnus, ut Principium per se notum existimaverit: *Non esse dubitandum, quin Mariæ tribui conveniat, quicquid boni pura quævis creatura vel fecerit, vel receperit (f)*.

XXX. Modum hunc ratiocinandi, quippe B. Virginis excellentiæ, gratiæque plenitudini, qua ea Omnipotens

D 2 præ

(a) *Aug. lib. 1. de Civ. cap. 23.*

(b) *Tom. 1. colum. 453.*

(c) *Exercit. 28. num. 9.*

(d) *D. Thom. 3. part. quæst. 27. Artic. 5.*

(e) *Ibid. Artic. 1.*

(f) *Apud Petrum Canis. lib. 3. de Maria Deip. cap. 6.*

præ omnibus ornata[m] voluit, maxime consentaneum, Scriptores pii, æque ac docti, fere omnes magnopere comprobant. At Eruditi quidam recentes ipsum adeo non amplectuntur, ut illud etiam probabilius autument, quod Baronio Casaubonus regerit: *Ista argumenta sunt, quæ curiosis ingeniis humana dictat ratio: Neque dubium est mansisse ab hoc fonte figmenta $\mu\upsilon\pi\iota\alpha$ $\omicron'\sigma\alpha$, quibus Deipara, vel aliorum Sanctorum gloria videbatur augeri (a).* Sed Hæretici hominis supercilium, aliis Scriptoribus, & iis quidem hæreticis, non multum placet. Certe Montacutius (b), eo contempto, Baronii ratiocinationem usurpat. Bullingerus vero iisdem argumentis conficit, B. Virginem *Divis omnibus in donis, & gratis fuisse prælatam (c)*. Quin etiam Lutherus ipse non ablimili ratiocinandi modo, Deiparam *juxta animam plenam gratia conceptam fuisse confirmat (d)*.

XXXI. Quid jam? nonne argumentatur Augustinus, *quum propter honorem Domini nullam prorsus de Sancta Virgine haberi vult quæstionem, quum de peccatis agitur (e)*. Illamque in ea re Sanctis omnibus præfert? Nonne argumentatur Ambrosius (f), quum B. Virginis laudes per singula virtutum omnium facta persequitur? Postremo his potissimum argumentis effectum est, ut Nativitatem, Assumptionem, Conceptionem B. Virginis Universalis Ecclesia sollenni religione concelebret. An non igitur valde audax, si minus impius, habendus is est, qui hujusmodi argumenta curiosis adscribit ingeniis, humanaque ratione abutentibus? Sed enim plerique simili ratiocinatione multas fabulas invexerunt. Quid tum vero? An philosophandum non est, propterea quod multi minus recte philosophentur? An a doctrinis, atque eruditione cessandum, quod docti, atque eruditi plerique multi, varias hæreses intulerunt, exitiosisque contentione[m] Ecclesiam dilacerarunt? Piorum com-

men-

(a) *Ad apparat. Annal. n. 40.*

(b) *Appar. 8. n. 32:*

(c) *Apud Petrum Canis.*

(d) *Ibidem.*

(e) *Lib. de nat. & grat. cap. 36.*

(f) *Lib. 2. de Virgin.*

mentationes si quidem sacris literis consonant, admittuntur; si vera, ac probabilia, improbabilibus miscent, emendantur; si Fidei doctrinam quoquomodo violant, condemnantur; si nihil afferunt incommodi, permittuntur.

XXXII. Sat itaque nobis est, quum aliis argumentis, tum etiam exemplis, ac ratiocinationibus, planum facere, nihil pias Ecclesiæ Traditiones inferre, quod vel rerum naturæ dissentiat, vel a personis abhorreat, vel temporibus, locisque non congruat. Qui vero his non contentus, illud quoque argumentorum genus efflagitat, quo facta hæc jam fuisse, reapseque contigisse, certissime comprobetur; is profecto minus æque, atque adeo perverse nimis, disputationem instituit. Ecquænam, obsecro, leges possessorem antiquum, ac notum, possessione dejiciunt, nisi jure sese, ac legitime possidere, certissimis instrumentis edoceat? Quin tu potius, qui statam alterius possessionem obturbas, argumentis luce omni clarioribus utaris oportet, quibus illum dolo, ac fraude possidere convincas. *Non illico, inquiunt, factum colligitur, quod fieri potuisse probatur.* Atqui probandum a nobis nequaquam est, revera factum esse, quod tot ab hinc sæculis factum pie creditur. Probent ipsi, atque invictis argumentis efficiant, neutiquam evenisse, quod evenire potuisse non abnuunt; & quare non hoc credendum, vel etiam incredibile haberi debeat: *Omnis credendi difficultas, ait Athenagoras, non temere ex futuri, nulliusque judicii opinione nascitur; sed ex valida causa, & verosimilitudine plurimum munita. Tum enim, incredulitas rationem istam habet, quum ipsa res, de qua non creditur, quiddam incredibile continet (a).* Ita Scriptores, pro Fide nostra decertantes, Gentilibus reponebant, quum factorum Evangelicorum *Evidentes probationes* peterent (b): Idipsum & nos novis Criticis respondemus, quum eadem argumenta pro piis Ecclesiæ Traditionibus exigunt; quod nisi tandem admittant, ne ipsi quum alios clari

no-

(a) *Lib. de Resurrect. Mort. prop. init.*

(b) *Apud Orig. lib. 1. contra Celsum.*

nominis, tum Augustinum in primis, vel sexcenties ridiculum facient. Etenim si de facto aliquo *pia Fides* non satis defenditur, ostendendo factum illud, nihil absconditi continere; qui, quæso, *summa Fides* de innumeris factis, sacris literis consignatis, satis commode propugnabitur, quum multis argumentis ad illud præcipue contendimus, ut secure possimus dicere: *In hac scriptura nihil mihi videtur esse incredibile: Et, quid igitur absurdum?* (a) Ecce postremo, *Calumniatur Evangelio, ac sacrilege vanus est, qui factum non credit, quod fieri non potuisse, nemo convincit* (b).

XXXIII. Atque hæc non iccirco dixerim, quod alia defint argumenta, quibus hæ piæ Traditiones, quantum fert rei natura, apte, valideque comprobentur. Nam & hæc præsto erunt, quum ad ea ipseiatim loca deventum fuerit; sed ne ignorent piæ hujus fidei defensores, quid nova hæc Eruditorum natio jure ab ipsis exigere possit, quamque parum æque multa requirat, minime concedenda. Quod Sacræ literæ proferunt, impie refellitur, nisi, quod fieri nequaquam potest, incredibile demonstratur; quod hæ Traditiones afferunt, minus pie contemnitur, nisi, quod facillimum haud est, absurdum, ac fabulosum perspicue doceatur. Quum itaque isti ajunt, hisce Traditionibus sese minime consensuros, nisi certis, planisque documentis illarum veritas patefiat; in primis rei ordinem pervertunt: ad id quippe nos adigere tentant, quod ipsis faciendum omnino est. Deinde, nec tenent æquitatis modum, neque ipsius etiam summi juris austeritate contenti sunt: quot enim consuetudines, quot Majorum mores retinentur, probantur, propugnantur, non quod consignati sint Monumentis nulli obnoxiiis difficultati, vel rationum gravissimarum pondere stabiliantur; Sed unice, vel potissimum, quod sint antiquæ consuetudines, quod sint Mores Majorum? Quin sæpe soli consuetudini validissima argumenta cessant, prævaluitque mos antiquus robustissimis, at novis
ta-

(a) Origen. *Ibid.*

(b) August. lib. 2. de consens. Evang. cap. 30.

tamen ratiocinationibus. Hinc illa frequens Cypriani con-
quæstio, quum objectæ consuetudinis gravi pondere preme-
retur: *Frustra qui ratione vincuntur, Consuetudinem No-
bis objiciunt* (a). Ut enim Augustinus ait, *Consuetudinis
robore tenebatur Orbis terrarum, & HÆC SOLA* oppone-
batur inducere volentibus novitatem (b).

XXXIII. Et sane Cyprianum errantem nostros Criti-
cos imitari, quum communibus, antiquisque Traditionibus
adsentiri nolunt, nisi documentis certissimis comproben-
tur, vel inde planum fit, quod iccirco S. Martyr conce-
ptum semel errorem quotidie magis promovit, ac urfit.
*Quia, Augustino teste, tunc non extiterunt, nisi qui ei
Consuetudinem opponerent; defensiones autem ipsius consue-
tudinis non tales afferrent, quibus illa talis anima movere-
tur* (c). Nimirum, ex Defensionum imbecillitate, defensæ con-
suetudinis falsitatem conficiebat; quod ipsum Eruditi recen-
tes frequentissime faciunt, ab re tamen, atque omnino
perverse. Crebro quippe non tam idoneo defensori bona
causæ, quam bonæ, atque etiam interdum optimæ causæ
idoneus defensor deest: prævalentque in judiciis multi, non
suapte virtute, nec causæ merito, sed imbecillitate propu-
gnatorum; atque ut ait Tertullianus, *De quorundam in-
firmitatibus habent, quod valent* (d). Verumtamen probe
observandum est, nequaquam fieri posse, ut quarumlibet
rerum veritas eodem argumentorum genere comprobetur.
*Eruditi quippe est, eatenus exactam in unoquoque genere
explicationem requirere, quatenus pati rei ipsius natura
potest* (e); ut sapienter Aristoteles. Itaque aliquando demon-
strationibus, aliquando suasionibus, interdum conjecturis
utimur, prout rerum fert conditio, de quibus agimus.

XXXV. At ipsa tamen adsertionis antiquitas, commu-
nisque receptio, his præsertim in rebus, argumentum haud
du-

(a) *Apud Aug. lib. 4. de Baptis. c. 5.*

(b) *Ibid. lib. 2. cap. 9.*

(c) *Ibid. cap. 8.*

(d) *De Præscrip. cap. 2.*

(e) *Moral. Nicom. lib. 1. cap. 3.*

dubie gravissimum haberi debet. *Quæ est, inquit Cicero, ista calliditas, res vetustate robustas, calumniando velle pervertere?* (a) Sat est non contentiosis, quod Patres affirmant, quod Majores tradant. *Oportet nos auctoritati Patrum, consuetudinique majorum, usque ad nostrum tempus per tantam annorum Seriem protelatae, etiam non percepta ratione, credere, eamque, ut antiquitus tradita est, jugi observantia, ac reverentia custodire* (b): Cui quidem valde consonat præclarum illud: *Est Traditio: Nihil quæras amplius* (c). Profecto calumniatur, atque insidias parat, quicumque nihil habens, quo Majorum mores exturbet, argumenta petit, quibus certissime comprobentur, nimirum, ut hoc saltem pacto contradicendi materiem captet; atque si defint, illico genus illud, invictum nempe, ratiocinationis obtendat: Traditiones istæ exploratissimis documentis non adstruuntur: Fabellæ igitur sunt, ac somnia delirantium.

XXXVI. Porro argumentum hoc, quod *negativum* dicunt, frequenter usurpant Eruditi recentiores; eoque adversus Ecclesiæ Traditionem usus est etiam aliquando, etsi minus feliciter, Cyprianus: agebat namque sic, *non invenimus ab Apostolis aliquem, quum apud hæreticos baptizatus esset, in eodem baptismo admissum esse, & communicasse* (d). Sed attendant isti, quo pacto Augustinus argumentationi huic occurrat: *Sed neque, inquit, hoc invenimus, ab hæreticis aliquem venientem, qui apud illos fuerit baptizatus, ab Apostolis denuo baptizatum. Sed illa consuetudo, quam etiam tunc homines sursum versum respicientes non videbant a posterioribus institutam, recte ab Apostolis tradita creditur. Et talia multa sunt, quæ longum est repetere.* Nempe, duo valde advertenda hisce verbis continentur: primum Traditionum oppugnatores crebro minus apte argumentis negativis uti: nec enim sat est dicere, hoc, quod Majorum com-

men-

(a) Lib. 1. de Divinat.

(b) Cassian. Coll. 21. cap. 12.

(c) Hom. 4. in 2. ad Thess. cap. 2.

(d) Lib. 4. de Baptism. cap. 7.

mendatione, plerique multi, vel etiam omnes retinent, neque Sacris literis, nec antiquorum, celebriorumque Scriptorum monumentis est consignatum: Ad vulgi ergo fabulas est amandandum. Etenim multa sunt, quæ *longum est repetere*, nullis hujusmodi monumentis consignata; quibus tamen refragari vel nimis audax, vel etiam impium sit. Tametsi enim is differendi modus minime est ineptus, si adversus privatam, vel paucorum novam, de antiquis factis, opinionem adhibeatur; nullius tamen est roboris, si in antiquas, communesque sententias usurpetur. Alterum, non ab re credi, viguisse, retentumque illud semper in Ecclesia fuisse, cujus initia alicui posteriori tempori satis commode figi non possunt. Has Augustini regulas, si serio secum reputent recentes Critici, fortasse ab obturbanda pia Christianorum fide, atque ab irridendis his Ecclesiæ Traditionibus abstinebunt.

XXXVII. Quid enim affert Auctor, ut exemplo aliquo rem illustremus, quo receptissimam Traditionem de Bove, & Asino ad Christi Præsepe alligatis, *Popularem opinionem, fictam, maleque consutam fabellam, vocet?* Nihil, inquit, ea de re Lucas, qui Christi Nativitatem non modo accurate, sed etiam curiose descripsit; Nec Angelus, qui Pastoribus signa dedit, ne in cognoscendo recens nato Salvatore fallerentur, Puerum in medio duorum Animantium positum dixit, quo Eum insolito signo facilius dignovissent (a).

XXXVIII. Missum facimus, id argumenti genus apud Catholicos non usquequaque probari. Etenim si iccirco pleraque sunt refellenda, quod illorum Sacer Textus non meminit; Traditiones quoque Dogmaticæ abjiciendæ erunt; nec hæretici adversus illas tantopere declamantes, erroris merito damnari poterunt. Sufficiat in præsentia, ad laudatas Augustini regulas, observare, D. Lucam nihil scripsisse, quod huic Traditioni vel minimum adversetur. Nam quod Angelus tacuerit hoc signum, id propterea fieri po-

E

tuit

(a) Exercit. 3. n. 4.

tuit, quod sciret, alia signa Pastoribus data, ad eam rem abunde sat esse: alioqui cur locum stabuli, ubi Præsepe illud erat, non revelavit? Profecto, si in tanta adventantium frequentia, quæ eo tempore contigit, propter jussam ab Augusto Descriptionem, nullum animal eo in stabulo inveniebatur, quando alia jumentis repleta fuisset, verosimile valde est; id potius signi Pastoribus dandum fuisset ab Angelo, quo facilius natum Puerum dignoscerent, inventuros se, nempe, in stabulo jumentis vacuo, Infan-tem *positum in Præsepio*. Quo Mundi, Augusti, Herodis anno dies Christi Natalis contigit, ad notitias prope-modum necessarias pertinet: Verum id Lucas tacuit, quamquam Christi ortum accurate, curiosèque descripsit.

XXXIX. Quid jam, si quis neget Christum Dominum in Stabulo natum esse, atque hanc quoque insignem Traditionem, uti *Popularem opinionem* irrideat? Id enim Lucas non scripsit, tametsi Christi Nativitatem *non modo accurate, sed etiam curiosè descripsit*. Quid, si eandem Christi Nativitatem quinta, & vicesima Decembris die, ac media nocte contigisse, quis abnuat, contempta Ecclesiæ Traditione? Præsertim quod hac de re nonnulli diversa senserint, deque ea accuratus, atque etiam curiosus Scriptor D. Lucas nihil affirmate tradiderit. Quid, si negetur, Pastores natum Dominum adorasse, tametsi ad eum accesserint Angeli monitu? Nam & hoc Lucas tacuit; nec desunt, qui illos neglectæ adorationis incusent (a). Postremo, nonne hac ipsa D. Lucæ accuratione, atque etiam curiositate in hac re describenda, abuti facile ii poterunt, qui negant Deiparæ Virginitatem in partu? Nec enim, dicent, res tanta, ac plane singularis, sacri Scriptoris diligentiam præteriisset. Nimirum, in hisce, ac similibus rebus, hoc argumentorum genere inniti velle, non modo nihil habet utilitatis, verum etiam sæpe nonnihil affert incommodi; quippe ea quoque concutiuntur, quæ alioqui firma, atque illibata volumus.

XL. Re-

(a) *Helinand. Monach. Serm. 1. de Epiph.*

XL. Reponet, opinor, de his factis, tametsi in Evangelio tacitis, abunde tamen constare antiquorum Patrum testimoniis; at de Bove, & Asino ad Christi Præsepe, aliisque similibus, plerumque nihil afferri, nisi ex monumentis dubiis, apocryphis, depravatis, nullaque propterea fide dignis. Sed in hac Dissertatione, de singulis factis agere, quitus isti litem inferunt, haud est opportunum. De iis ergo suis locis commodius. Interim non dubitemus, Augustini sententiam esse, de communibus, antiquisque Traditionibus satis constare, hoc ipso quod nihil obsit, quo perspicue refellantur. Quamobrem, & si aliis monumentis sint destitutæ, modo nulla quoque adsint argumenta, quibus dilucide illarum falsitas coarguatur, retinendas esse, proque illis pronunciandum. Quoniam vero Eruditi recentes frequenter *Apocryphi* vocem obtendunt, credo, ut imperitos turbent, non secus atque olim *Mulieres*, ut *puerulos a malo otio deterrent*, *Acconem*, & *Alphitonem* *inclamabant* (a); quidnam rei hoc vocabulo significetur, paucis aperiamus.

XLI. Itaque liber aliquis dici potest Apocryphus, diversis modis: nam, etsi hujusmodi vox occultum quid, atque absconditum denotet; accipi nihilominus consuevit ad alia quoque significanda. Et quidem primo, quod non sit relatus in Canonem; tametsi alioqui publicæ lectionis, nec parvæ existimationis. Hoc sensu plerique libri, qui jam sunt apud omnes Catholicos primæ auctoritatis, atque Canonici, exempli grat. liber Sapientiæ, Ecclesiastici &c. a nonnullis antiquis Apocryphi dicebantur, legebanturque publice, teste Hieronymo, *Ad ædificationem Plebis, non ad auctoritatem Ecclesiasticorum dogmatum confirmandam*. Deinde, quod nec sit Canonicus, nec publicæ lectionis; sed privati duntaxat usus, atque Auctoris ignoti. Hujus generis Apocryphorum meminit Origenes, inquit, *Nam, & illud, secti sunt, ad Esaiam refertur; quemadmodum illud, occisione gladii mortui sunt, ad Zachariam*

(a) Plutarch. de Repugnant. Stoic. cap. 22.

occisum inter templum, & altare: quemadmodum Servator docuit; adstipulans, ut opinor, suo testimonio Scripturae, quae quamquam non fertur in communibus, & publicatis libris, probabile tamen est, eam exstare in Apocryphis, hoc est, in his quae secreto leguntur (a).

XLII. Deinde, quod vel ab ipsomet auctore libri, vel ab aliis consulto, sub nomine magni alicujus, spectataeque auctoritatis Viri, vulgatus sit, ut illius inde major esset existimatio, vel alia de causa; alioqui erroris expers, nec indignam Catholicis auribus doctrinam exhibens. Hujusce conditionis librum illum fuisse, arbitror, quem (teste Tertulliano, apud Hieronymum de Scriptoribus, in Luca) quidam Asianus Presbyter edidit; atque in hanc classem reponendae sunt Epistolae illae, quae antiquissimis Romanis Pontificibus adscribuntur. Deinde, quod a doctrinae sinceritate deficiat, nec sit expers errorum; quamvis editus a Catholico, ac satis noto Scriptore. Horum Apocryphorum crebra fit mentio in Romana Synodo, sub Gelasio, *ubi & Historia Eusebii, & Opuscula Africani, Lactantii, Arnobii, Clementis Alexandrini &c.* apocrypha pronunciantur. Postremo, quod in Fidei, Ecclesiaeque perniciem ab impio aliquo sit adornatus, sive praeferat, sive reticeat Auctoris nomen; sive etiam alicujus Apostoli, aut Viri Apostolici titulum splendide mentiatur. Atque haec dici solent *Haereticorum Apocrypha*, quorum pleraque in eadem Synodo referuntur, ac proscribuntur.

XLIII. Et primi quidem generis Apocrypha ad rem non faciunt. Ea etiam excipiamus, quae etsi in Romana Synodo inter apocrypha rejecta fuerunt, id tamen factum est potius ob doctrinam minus sanam, aut aliquid simile, quam ob fidem minus sinceram in factorum narrationibus. Hujusmodi, exempli causa, sunt Opuscula Tertulliani, Clementis Alexandrini, Lactantii, Eusebii Historia &c. in quibus etsi exstent aliqua (quod attinet ad facta) vel dubia, vel
etiam

(a) In 13. Matth. prope fin.

etiam falsa; nemo tamen gravis, ac prudens, de illorum fide in cunctis ambigendum putabit: alioqui de Humana Fide penitus actum erit: quum nemo fortasse inveniatur tam feliciter diligens, qui puram putam veritatem in re qualibet sit adsecutus. Jam vero de reliquis, plura quidem in illis exstant, vel plane falsa, vel minus verosimilia; at multa etiam narrant, quum satis probabilia, tum etiam perspicue vera, sive illa sint Catholicorum, sive Hæreticorum Apocrypha. Quod quum de se pateat, infirma profecto est argumentatio illa: Hoc ex Apocryphis depromptum est: Falsum est igitur, ac penitus contemnendum. Nec enim illico adulterinus habendus est ille nummus, qui ex ea arca depromitur, ubi cum adulterinis, boni etiam nummi commixti sunt. *Non oportet mox aliquid falsum esse*, inquit Driedo Scriptor doctus, ac eruditus, *si fuerit in apocryphis libris scriptum, aut ex apocryphis desumptum* (a).

XXXVIII. Saltem, inquires, dubium id erit, proindeque non immerito repudiandum. Equidem ita censeo, modo solis Apocryphis innitatur, ac nihil præterea succurrat, quo mens hæsitans confirmetur. Verumtamen si istis adsit Virorum gravissimorum auctoritas, nonne æquum erit, ad ea dijudicanda caute, ac pedetentim descendere, & vel hac sola ratione hujusmodi Narrationes satis probabiles existimare? Sic sane censet eruditissimus Petavius; ait namque: *Quod, etsi ex Apocrypha historia petitum videtur, non ideo penitus est rejiciendum. Nam multa scimus ex libris istiusmodi proferri solere ab gravissimis Scriptoribus, qui illis fidem auctoritate sua conciliant* (b). Profecto multo prudentiora hæc sunt, atque ad leges Christianæ Criticæ accommodatiora, quam quod ait noster Auctor: *Feruntur hoc de argumento, ac summo Eruditorum adsensu ad quisquillas amandantur, liber, nescio quis, Traditionum Judaicarum a D. Epiphanio idemtidem memoratus Hæresi 78. & 79. . . . Historia incerti Auctoris a B. Gregorio Nysseno indigi-*

(a) Lib. 4. de variis Dogmatib.

(b) De Incarnat. lib. 14. cap. 4. num. 7.

digitata &c. (a) At si tu nescis librum illum, cui titulus, *Historia Mariæ*, haud tamen ignoras, Epiphanium, nec illum nescisse, nec improbasse. Nyssenius vero non tantum indigitat Historiam illam incerti Auctoris; sed etiam affirmat verosimilia proferre. Quis jam ferat recentem Criticum, de monumentis sibi non compertis, acerbè adeo pronunciantem, deque Patribus tantæ antiquitatis, atque auctoritatis, abjectè adeo sentientem? Viderunt illa ante tredecim sæcula Nyssenius, & Epiphanius, & post ipsos, ante annos mille, Germanus Damascenus &c. nec dubitandum, quin prudentes, atque scientes, verosimilia ea esse judicaverint. An non igitur æquitas postulat, ut hos Patres Auctori nostro præferamus, in Monumenta numquam sibi perspecta temere invadenti?

XLV. Nam quod ajunt, ad elevandam videlicet horum Patrum auctoritatem, nonnulla eos depromsisse ex Apocryphis Hæreticorum; facile id quidem dicitur, at fortasse numquam probabitur. Quum enim plura sint nobis cum Hæreticis communia, si quæ a nostris probata, in illis etiam inveniuntur, verosimilius longe est, ea illos a nostris hausisse, quam nostros ab illis. Quamquam quum non pauca Hæretici scripserunt minime pœnitenda, quis, obsecro, Patrum diligentiam jure coarguet, quod aurum in luto quæsierint? Prudenter sane, atque ad veritatem proxime de hac re differit eruditissimus Vossius: *Nec causam video, sic enim ait, cur nobis persuadeamus, Doctissimum Epiphanium, qui tantum operæ impenderet in Hæreticorum libris acquirendis, legendis, expendendis, impugnandis, nescisse distinguere inter Hæreticorum, & Catholicorum libros, ac doctrinas. Esto interea, ut & Epiphanius, & Damascenus istos quoque legerint in Gnosticis, aliisve libris; non inde consequitur, pro falso habendum. Hoc enim quicquid Gnostici chartis illinerent, tale erat; sed vera etiam falsis immiscuere, quo falsis melius conciliarent fidem. Ut hic etiam locum habeat illud Poetæ Sulmonensis:*

Nec

(a) Exercit. 18. num. 1.

Nec fingunt omnia Cretes :
Et cogitandum , quanto facilius , ætate Epiphaniï , potuerint
Catholici æra Lupinis distinguere ; quia tum innumera su-
pererant antiquitatis monumenta ; quæ postea , seu tempo-
rum infelicitate , seu hominum socordia periere (a) .

XLVI. Itaque , si quod Patres tradunt , legitur in Apo-
 cryphis , consentaneum est potius , ut illorum auctoritas
 istis profit , quam ut istorum levitas illis obsit . Quod si Au-
 ctor id non adprobet , saltem dicat , cur genuinæ ipsi sint
 Epistolæ Abgari ad Christum , & Christi ad Abgarum , ta-
 met si ab Romana Synodo inter Apocrypha rejectæ fue-
 rint (b) ? Vera quoque Traditio illa sit , qua fertur , in Cal-
 variæ loco sepultum fuisse Adam , atque ex ejusdem capite
 ibi condito , loco illi id nominis obtigisse , quamquam id
 Hieronymus ex Apocryphis acceptum tradat (c) ? An alia
 est horum ratio , quam Patrum auctoritas , fidem Apocry-
 phis , quod adhæc attinet , abunde concilians ?

XLVII. Sed instat Casaubonus , contenditque proban-
 dum a nobis , *eam ipsam Historiam , & illas Traditiones ,*
quarum meminit Epiphanius , integras fuisse servatas ; po-
steros nihil esse commentos , nihil finxisse , neque sincerum
vas incrustasse . Hoc , subdit , amplius probet Baronius ,
Epiphanium illis ipsis Historiæ , & Traditionibus , quarum
mentionem facit , fidem habuisse : nam si quæ hodie jactan-
tur , veteribus fuerunt nota , Vir Dei Epiphanius non illis
multum tribuit &c. (d) Equidem hic Scriptor non omnino
 iniqua petere videretur , si quidem Baronius , alique pru-
 dentiores , ea monumenta admitti vellent , quomodo ab
 Auctoribus sequiorum temporum proferuntur , quibus etsi
 minime bona fides , accuratio certe defuit . Jam vero quum
 ultro demus , his antiquis Traditionibus , ac Historiis ple-
 raque postmodum fuisse addita , vel dubia , vel minus vera ,
 contendamusque non aliter accipiendas , nisi quomodo ea-
 rum

(a) *Dissert. de Generat. Jesu Christi cap. 5. n. 2.*

(b) *Exercit. 46.*

(c) *Vindic. Cani. cap. 5.*

(d) *Ad Appar. Annal. n. 38.*

rum antiqui illi Scriptores meminere; atque etiam consentiamus, diligentia opus esse, qua male adluta præcidantur, qui, obsecro, ad ea probanda nos adiget Casaubonus? Illorum porro consilium, qui confusim omnia deleta volunt, propter quædam additamenta nec vera, nec adeo verosimilia, non secus ac, si in falsi naturam inde etiam vera transferint; justos rerum æstimatores nequaquam probaturos confidimus. Profecto communis, & antiqua de aliquibus factis pia fides, non tam vilis est, atque adeo nullius pretii, ut potius abjici cum inutilibus, quam purgari, quum oportuerit, ac illustrari mereatur. In hoc vero exponendi, ac discernendi labore consistit ars Critica: nam cuncta absque delectu projicere, quis, quantumvis ineruditus, non queat? Immo quis queat, nisi solus ineruditus? Sed hac de re fusius alibi.

XLVIII. Jam vero, Epiphanium monumentis illis fidem habuisse, nihil est causæ cur ab hoc Scriptore in controversiam vocetur; neque probandum, magis a nobis est, Virum Sanctum multum illis tribuisse, quam ab ipso, parvi illa, vel nihili fecisse. Quin immo si ulla æquitas, Novatori probandi onus imponitur, nequaquam vero antiquæ, atque communis sententiæ defensori. Verumtamen, seposito summo jure, audacter affirmo, probari satis posse, Historiam hanc, & hæc Traditiones, plurimum auctoritatis per ea tempora, quum apud multos obtinuisse, tum præcipue apud Epiphanium. Advertatur itaque Collyridianos inter alia deliramenta, illud etiam invexisse, nempe Deiparam in Annæ utero sine Viri opere fuisse conceptam, in id vero iccirco potissimum incidisse, quod hanc ipsam Historiam, atque has ipsas Traditiones prave admodum intellexerint. Epiphanium attendamus rem explicantem, ait namque: *Sic de Maria prædixit Angelus, eaque significavit, quæ illius Pater domum reversus, a Deo consequuturus esset; quæ nimirum uterque Parens summis a Deo precibus postularet. Ecce, inquit, uxor tua concepit in utero: ut his verbis, fidelis hominis mentem in hujus promissi fide*

corroboraret. Quod ipsum tamen fraudi nonnullis fuit. Atqui fieri non potest, ut quis præter communem hominum naturam nascatur in terris. Uni hoc conveniebat illi: Uni natura cessit &c. (a).

XLIX. Profecto si Epiphanius nullam his monumentis fidem habuisset, immo vero nisi multum illis tribuisset, nonne ea statim, ut futilia, summæque levitatis plena, ad fabulas amandasset? Atque id fieri maxime oportuisset, ut novus ille error funditus extirparetur. Sane Ebronæis ob-
tendentibus *Petri Circuitus*, & fictos quosdam *Apostolorum Actus*, reposuit idem vir Sanctus, abuti eos libris inani-
bus, omnique auctoritate destitutis. At in Collyridianos non ita egit; sed retenta Historiæ, ac Traditionis auctori-
tate (quod quid aliud fuit, quam multum illis tribuere?) errare eos, ac prave illas accipere demonstravit. Quid jam si adprobetur quod Tillemontius adnotat (b), (quam recte, nihil ad hoc tempus) nempe, Virum sanctum molestias haud le-
ves subiisse, ut ea monumenta cum Ecclesiæ doctrina conci-
liaret, atque id tandem vix, vel ne vix quidem obtinuisse? Nonne censura hæc validissime comprobatur, Epiphanium magni illa fecisse? Alioqui quo consilio in tantas angustias, sciens, ac prudens se coniecisset, & quidem frustra, si Tillemontio credimus? Facillime quippe expedivisset sese ab objectis difficultatibus, unum illud reponendo, vana sunt hæc monumenta, ac penitus improbabilia.

L. Postremo, illud Hieronymi, *Apocrypha nescit Ecclesia* (c), quod in quorundam ore versatur, in hanc rem nostram minus scite profertur. Etenim illic agitur de quibusdam Evangelii, ac Pauli sententiis, quæ quum in Septuaginta In-
terpretibus non habeantur, inveniuntur tamen in Hebræo-
rum Codicibus; ut hoc etiam argumento Sanctus Doctor la-
borem suum utilem, atque opportunum comprobet, Scri-
pturas vertendo ex fontibus Hebræorum. Quamquam, ut

F

id

(a) *Hæres.* 79. n. 7.

(b) *In notis ad Hist. B. Virg. Not.* 4.

(c) *Præfat. in Paralip.*

id obiter notem, haud est facile concedendum, dicta omnia Evangelistarum, Pauli, aliorumque Canoniconum novæ legis Scriptorum, quæ in Septuaginta Interpretibus non habentur, in Hebræorum libris inveniri. Neque id contendit Hieronymus, quum sua res, qua de fatagit, hoc totum non postulet. Probatur quippe etiamnum illud Origenis, *Palam esse, multa vel ab Apostolis, vel ab Evangelistis exempla esse prolata, & novo Testamento inserta, quæ in his Scripturis, quas Canonicas habemus, numquam legimus; in Apocryphis tamen inveniuntur, & evidenter ex ipsis ostenduntur assumpta* (a). Sane D. Judam inseruisse in Epistolam suam aliquid ex libro Henoch, satis est exploratum; quem tamen Apocryphum esse nemo ambigit: sive is Henoch ille fuerit, qui vivus ante Diluvium e rebus humanis exemptus est; sive ejusdem nominis alius, ac multo recentior. Apostolus quoque meminit Jannis, & Mambres, Pharaonis Magorum, ex libro illo, ut verosimile est, cui titulus erat: *Junnes, & Mambres* (b), ab Gelasio, ac diu ante ab Origene ad Apocrypha rejecto; qui & illud adnotat, ausos quosdam fuisse hanc Epistolam refellere, *Quasi habentem in se Textum alicujus Apocryphi* (c). Jam, & illa verba ejusdem Apostoli ad Hebræos, *Señti sunt*, Interpretes, quos inter Origenes (c), de Isaia dictum intelligunt, atque ex Apocryphis ejusdem Isaiaë desumptum est. Sed de his fusius disserere, non est hujus Operis. Itaque minus recte narrationes aliquæ antiquorum Patrum, iccirco solum nugæ, ac fabulæ reputantur, quod ex Apocryphis haultæ fuerint: quando satis constat quum hisce, tum aliis Eruditorum animadversionibus, ne ipsos quidem sacrorum Codicum Conscriptores dedignatos esse quædam ex illis mutuari. Itaque etsi nulla de se his monumentis inest auctoritas, nihilque verum, aut etiam verosimile sit habendum, siquidem ipsis solis innixum sit, at si quæ tamen in ipsis contenta, vel proban-

(a) Prolog. in Cant.

(b) 2. ad Timoth.

(c) In Matth. 23. & 27.

(d) In Matt. 13.

bantur a Patribus, vel antiqua, atque communi Traditione feruntur, præsertim vero si per tot sæcula reclamaverit nemo; ea retinere, ac defendere cur dubitabimus? Saltem aliis, iisque validis argumentis utendum erit, nec eo licebit magnopere contentum esse, quod ceteroqui frequenter obtenditur, *Apocrypha sunt*.

LI. Nisi ergo me omnia fallunt, hæ piæ Traditiones, in quas Eruditi recentes tantopere commoventur, huiusmodi sunt, quæ facillime ab iisdem propugnari possent, si id, ut par esset, ex animo adgrederentur. Neque vero contendimus, ut absque delectu, ac diligenti observatione, quicquid fertur, accipiatur; quin potius ultro fatemur, accurata animadversione opus esse, nec temere cunctis narrationibus adsentiendum; at ita tamen, ut eruditæ pietatis medium teneatur, caveamusque sollicitè, ne incidamus in vulgatum illud Horatii,

Dum vitant stulti vitia, in contraria currunt.

Neque enim, si quibusdam offendimur, minime verosimilibus, quæ in rerum harum Scriptoribus interdum occurrunt, statim omnia contemnere fas nobis erit. Cavenda quippe levitas est, sed multo magis, ut quidem opinio mea fert, audacia, ac temeritas, quum in aliis, tum his præsertim in rebus. Ex hac enim damna, & gravia, & multa, ingentesque calamitates Ecclesiam accepisse, ignorat nemo; ex pietate vero, quantumvis credula, simplici, inerudita, nihil umquam detrimenti obortum est, vel privatis rebus, vel publicis. Atque hinc factum arbitror, quod aliquando Ecclesiæ Scriptores vel sapientissimi, non admodum solliciti fuerint de quibusdam piis narrationibus, nec illarum veritatem nimis anxie conquiesierint, præsertim in concionibus; sed ita eas reliquerint, ut ferebantur, pieque a Fidelibus credebantur. Utile quippe, nedum non perniciosum ducebant, piam simplicium credulitatem non perturbare; modo tamen fidei puritas, ac doctrinæ sinceritas illibata persisteret.

LII. Hic exclamat Casaubonus: *Deum immortalem!*

*Quam sunt hæc aliena a veræ Theologiæ principiis ! (a) Sed multis clamoribus non opus est . Etenim libenter damus , valde hæc abesse a Theologia , non quidem Sanctorum , sed Novatorum ; in quibus ipse suum , Homo ceteroqui doctus , atque eruditus , nomen professus est . Nimirum apud istos magnus Theologus est Calvinus , Salutationem Angelicam , qua Fideles crebro D. Virginem adpellant , ex eorum ore convellere satagens , quod eam , magico exorcismo , in precationem vertamus ; quod Virginem Salutantes , alienum , nempe Angeli , nobis officium usurpemus . Itaque , si istum audimus , nec nobis pœnitentibus deinde fas erit illud Davidis proferre : *Averte faciem tuam a peccatis meis &c.* nec licuit plerisque Sanctis hac vita jam discessuris , se Deo commendare verbis illis : *In manus tuas , Domine &c.* Jam vero , si recte precamur Davidis precibus , recteque laudamus ejusdem Prophetæ laudationibus ; qui , obsecro , perperam salutamus Angeli Salutatione ? Magnus quoque Theologus est eisdem Lutherus , quum infestus B. Virginis excellentiæ , inquit : *Angelum verbis illis , Ne timeas Maria , invenisti gratiam apud Deum , ipsam in ordinem redegis , & omnibus aliis Sanctis æquasse (b) .* Et fortasse valde etiam pius , ob præclarum illud elogium , quod in eandem B. Virginem textit : *Maria paupercula , nullius existimationis puellula erat . . . Nam credi potest , obscuram adeo fuisse apud Nazareth , ut ipsa de se in Ode , quam vulgus , Magnificat , vocat , testatur : Humilitatem ancillæ suæ respexit . Parentes ejus obscurorum natalium , & vilis conditionis &c. (c) .**

LIII. Hi , scilicet , alique id genus profligatissimi nebulones , Deiparæ , Sanctorum , Ecclesiæ demum omnis , hostes vel atrocissimi , hi , inquam , judice Casaubono , veræ Theologiæ principiis insistant . Qui vero , doctrinæ integritate omni studio retenta , in piam Fidelium credulitatem ,

non

(a) *Ad Apparat. num. 40.*

(b) *Apud Petrum Canis. de Maria Deip. lib. 3. c. 8.*

(c) *Ibid. lib. 1. cap. 4.*

non magnopere inquirendum putant, hos tamquam a sana Theologia penitus aberrantes, infestis clamoribus excipit. Annon, obsecro, hic valde quadrat illud Ciceronis in Clodium? *De Religionibus sacris, & Cæremoniis est concionatus, Patres Conscripti, Clodius: Patres, inquam, Clodius Sacra, & Religiones negligi, violari, pollui questus est. Non mirum, si hoc vobis ridiculum videtur* &c. (a) Nam quid tandem differat inter Clodii, & istorum Theologiam, ritus omnes Ecclesiæ, Cæremonias, Consuetudines, Loca sacra &c. adspersantium, ac profanantium, haud facile dictu est.

LI. Sed Hæreticos omittamus, atque ad nostros convertamur. Loquens Augustinus de Memoria S. Stephani, quæ jam inde ab Ecclesiæ primordiis Anconæ vigeat, & qua de causa illic celebraretur; hæc refert, quæ fama ad se pervenerant: *Quando lapidabatur S. Stephanus, aliqui etiam innocentes, & maxime de iis, qui jam in Christum crediderant, circumstabant: Dicitur lapis venisse in cubitum, & excussus inde venisse ante quemdam religiosum. Tulit illum, & servavit. Homo erat de navigantibus: sors navigationis adtulit illum ad litus Anconæ, & revelatum est illi, ibi debere reponi lapidem illum. Ille obedivit revelationi, & fecit quod jussum est. Ex illo cepit esse ibi memoria S. Stephani, & rumor erat, quia brachium S. Stephani ibi est, nescientibus hominibus quid contigisset. Verum autem intelligitur, propterea ibi fuisse revelatum, ut ibi poneret lapidem, qui de cubito Martyris excussus est, quia græce cubitum ἀγκών dicitur* (b). Ad hujusmodi narrationem Eruditos nostros a risu minime temperaturos, illamque ad vulgi nugas, maleque consutas fabulas statim amandatos, mihi facile persuadeo. Et fortasse nec ipsi Augustino multum probabilis visa est. Verumtamen in ea exponenda, ne momentum quidem, vel minimum insumere voluit, fatisque habuit illud subjicere: *Sed qui sciunt, quæ ibi miracula fiant, ipsi nos doceant.* Itaque Vir sanctus, in doctrinis accu-

(a) Orat. de Harusp. Respons.

(b) Serm. 323. alias 32. de diversis.

accuratissimus, atque in Fide sacra, ut ajunt, ac testata servanda, diligentissimus, piam Fidelium credulitatem sollicitare in hujusmodi factis, haud optimum existimabat.

LV. Et sane quum ludi, & ii quidem nec æqui, nec honesti, Bacchanalia, ipsaque adeo prostibula tolerentur; neque valde prudentes habeantur, qui in ea, saltem in universum, vehementius invehuntur; cur quæso, sapiens censendus erit, qui in piam Fidelium credulitatem declamat in ore, atque oculis omnium, ad eamque abolendam incumbit omni contentione? Multa congerit noster Auctor, quo piam Fidem eliminet de Christo in Præsepe inter duo Animantia reclinato: interim Gerso clamat: *Si vis esse humilis, considera Deum tuum, qui adeo se humiliavit, ut in Præsepio inter Bestias voluerit reclinari, & cubare (a)*. Interim, ut de aliis taceam, Brigittæ visa est Dei Mater hæc loqui: *Eadem humilitas est nunc in Filio meo, in potentia Deitatis suæ, sicut tunc fuit, quando reclinabatur in Præsepio inter duo Animalia (b)*. Quando itaque hujusmodi considerationes maxime profunt, nedum non obsunt, veræ, ac sinceræ Fidelium pietati, quænam sunt tandem gravissimæ illæ causæ, propter quas abjici, obliterarique debeant? An quia fabulis non egemus? Ita equidem sentio, dummodo illarum falsitas sit explorata. Quamquam, quid dicam? Si quem pia fabula ædificat, incenditque ad vera pietatis opera, consultius arbitror, scientiam nobis reservare, ac illi bonum usum suæ credulitatis concedere, quam importuna eruditionis ostentatione mentem a bene cœptis abducere; memorabile, atque adeo formidolosum illud Augustini sermo reputantes: *Surgunt indocti, & Cælum rapiunt; & nos cum doctrinis nostris sine corde &c. (c)*.

LVI. Siqui vero rigidiores Critici speciosum illud inclamant: *Veritas, & Veritas; & apage ineptas Fabulas*. Istis continuo respondendum est, inter mendacium, & ve-

(a) *Serm. de Nativ. Domini.*

(b) *Lib. 7. c. 25.*

(c) *Lib. 8. Confess. c. 8.*

& veritatem hoc imprimis interesse, quod quum illud ad boni meritum erigi nequaquam possit; contra hæc ad mali conditionem, & facile, & crebro deprimitur. Etenim mentiri semper est improbi; at verum numquam tacere, interdum quidem est imprudentis, interdum etiam iniqui. Sane obtrectator non semper ille quidem mendax, at semper tamen est malus; ut merito quis dixerit: *Inconsulto veridico nihil importunius; dolo nihil fallacius*. Ad rem quod attinet, satis scimus, *Diligentibus Deum, omnia cooperari in bonum*; five virtutes, five etiam vitia, nedum credulitatem, ac pias fabulas. Ecce Virgo Theresia Sanctorum Acta, & ea quidem, ut est verosimile, non purgatissima, sæpius, ac sedulo repetens, ad Cælestia multimodis inflammatur. An tu pium hunc fervorem adspiciens, erudite illi suggeres: quid tibi cum istis fabulis? Atqui statim audies: Verum hæc sint fabulosa necne, equidem nescio: illud scio, vehementer ad vera bona, ad ipsamque adeo veritatem, inde mihi mentem incendi: *Sapientia hominum non est mecum: Non didici sapientiam, & novi scientiam Sanctorum* (a). Hæc eadem proculdubio, & Ignatius tibi regeret, ab hac ipsa lectione initia tantæ, ac tam frugiferæ Sanctitatis exorsus: *Simplicitas Justorum diriget eos* (b).

LVII. Nihil itaque Christiano Viro accommodatius, quam Sacra doctrina, atque Eruditio. Sed ejus usus multas habet cautiones; quas omnes facile perspicit, adhibetque in tempore, qui pietate doctrinam condit, nec mavult doctus esse, quam bonus. Nempe videtur mihi de pietate, atque eruditione eo plane modo differendum, quo modo de Justitia, & Prudentia aliquando Tullius locutus est. Ait namque sic: *Intelligentiæ Justitia conjuncta, quantum volet habebit ad faciendam fidem. Justitia sine prudentia multum poterit; sine justitia nihil valebit prudentia* (c). Præclare dictum, atque ad rem nostram apprime faciens.

Etenim

(a) Prov. 30. 2.

(b) Ibid. 11. 3.

(c) Lib. 2. de offic.

(a) Apud Dionys. Laert.

(b) Epist. 138. Marcelinus.

(c) Gesner. Tom. 2. Columna 277.

Etenim pia Eruditio suscipitur ab omnibus, atque suspicitur, fidemque vel summam obtinet: Pietas inerudita multum reipsa potest, sine pietate nihil valet, atque adeo periculosa est Eruditio. Hæc enim est inflans illa scientia, qua quidam usque adeo turgent, ut præ se alios pro nihilo ducant, oculos efferant, in magnis, ac mirabilibus ambulent; Quumque e piis Eruditio prodeat, ut lenis quædam aura, salutis, veræque utilitatis plena, quam Deum e Thesauris suis proferre, apte dixeris: contra ex istis, vel palam erumpit ut turbo, Ecclesiæ pacem exagitans; vel clam irrepit uti pestifer halitus, Fidelium mentes inficiens, atque corrumpens.

LVIII. Ex hac inprimis oboritur illa contumax loquendi, atque scribendi libertas; quæ tametsi apud plerisque nimium quantum commendationis habet, attamen si perito, ut ita dicam, in nequitias, velimus credere, cum maximo in Deum scelere sæpe conjuncta est. Ait quippe Bion Atheus: *Impietas malum est loquendi libertati contumernale* (a). Hæc doctrinis communibus, antiquisque oratorum sermonum copiis acre bellum indicit: Nova, ac periculosa suavi eloquio invehit: Ecclesiæ mores, sacrasque consuetudines eleganti malignitate sugillat. His luminibus, atque ornamentis plerisque de rebus, ut sæpe evenit, non valde sollicitos, ad sese confestim allicit, sensimque ad novas opinionationes, atque ad ipsas adeo hæreses viam sternit. Porro si huic exitiosæ licentiæ Ecclesia mederi velit, instituatque Tribunal, & pœnas; tum enimvero istos audies vim, ac tyrannidem conclamantes, in illiusque Ministros injurias, & maledicta congerentes: non aliter ac solent gravi delirio correpti, qui quum benevole constringuntur, de violentia conqueruntur, atque etiam in Medicum probra jaciunt. Sed sapienter Augustinus: *Cui licentia iniquitatis eripitur, utiliter vincitur* (b). *Male, quippe libertas est, male, Erronee loqui posse* (c).

XLIX. Ex

(a) Apud Diogen. Laert.

(b) Epist. 138. Marcellin.

(c) Gerson. Tom. 2. Columna 277.

LIX. Ex hac quoque prodit illa piarum Traditionum, atque opinionum contemptio, & irrisio Fidelium eas retinentium, tamquam *superstitioni, inconsultæque pietati* operam dantium: tametsi quo jure, aut qua proprietate locutionis, hæc pietas Fidelium *Superstitionis* vocabulo deformetur, haud facile quis inveniet. Nec enim hic locum habet superstitio *perniciosa*; etiamsi detur, Christianam simplicitatem aliquid vel dubii, vel etiam non veri, innocenter his traditis admiscere. Alioqui innumeros pæne Sanctos hujus criminis reos facere necessum erit: quippe qui ad extremum usque in hac pietate perseverarunt. Adeo vero hæc a perniciæ remota sunt, ut ipsi vel infensissimi Catholicorum calumniatores, ea toleranda disertim pronuncient: *Quoniam nemo est, inquit Calvinus, qui non aliqua ignorantie nubecula obvolutus sit; aut nullam relinquamus Ecclesiam oportet, aut hallucinationem condonemus in iis rebus, quæ & inviolata Religionis summa, & citra salutis jacturam ignorari possint (a).* Sane quum hæc neque doctrinam lædant, neque cultum ingerant Ecclesiæ moribus dissentaneum, nihil est, cur ad perniciosam rejiciantur.

LX. Atqui neque pertinent ad superflua: ait quippe Divus Thomas: *Quicquid homo facit, quod pertinet ad Dei gloriam, & ad hoc, quod mens hominis Deo subjiciatur, & etiam corpus per moderatam refrenationem concupiscentiarum, secundum Dei, & Ecclesiæ ordinationem, & consuetudinem eorum, quibus homo convivit, non est superfluum in Divino cultu (b).* Porro pias Ecclesiæ Traditiones, ac Fidelium omnium, vel plurium pias opiniones, inter hæc numerandas esse perspicuum est: multum enim veræ utilitatis inde Fidelibus exoriri, & de se planum est, & paullo ante insinuavimus. Dicit aliquis: Si pia Fides de plerisque factis, vel dubiis, vel reipsa non veris, nec perniciosam est, nec superflua, quid hic agat Ars Critica? Neque enim rescari potest, nisi quod vel perniciosum est, vel superfluum. An

G

ergo

(a) Institut. cap. 8.

(b) 2. 2. Quæst. 93. art. 2.

ergo semper veritas reticenda erit, & numquam error, quantumvis innocens, depellendus? Huic Eruditorum expostulationi nihil aptius reponi potest, quam quod sentit, docetque novus quidam itidem Eruditus, qui quum a nimiae pietatis suspicione sit prorsus liber, non est cur ab ipsis audiri non debeat.

LXI. Ait itaque, modum optimum impugnandi errores innoxios, illum esse, ut silentio prætereantur. Et quidem numquam se ulurpaturum, live concionando, live scribendo, ea facta, quæ vera non reputet; at ea tamen absque necessitate nec publice oppugnaturum. *Nec enim, subdit, si quis credat, D. Jacobum prædicasse in Hispania, aut D. Martialem unum fuisse ex Septuaginta duobus Discipulis, salutem suam iccirco in discrimen objiciet. Verumtamen directe invehi in hujusmodi credulitates certis in locis, & coram certis personis, id enim vero perinde esset, ac earum animos offendere, concitare, & caritatem insigniter conturbare (a).* Satiùs itaque esse, opiniones has tolerare, eas reticendo tam in scriptis, quam in publicis sermonibus, atque illas privatim refellere, si quando inveniuntur, quibus nostra non displicent. *Adplicemus nos, subjicit, ad ædificandum potius, quam ad destruendum: Colligamus diligenter omnes veritates majoris ponderis, illasque & solide stabiliamus, & palam divulgemus; atque hoc modo hi errores sensim evanescent, quos alioqui aperta nimis contradictio confirmaret.*

LXII. Hactenus hic Eruditus: cujus methodus si probabilis existimetur, nulla fortasse, aut certe parva, generatim loquendo, de hisce rebus controversia supererit. Verumtamen tanta cautio plerisque non placet, iis præsertim, qui sibi Eruditi nequaquam videntur, nisi in alienas opiniones, vel etiam ignorantias vehementius invehantur, & doctis æque, atque indoctis insultent. Ad me vero quod attinet, non penitus adprobo, hujusmodi errores, etsi innoxios, silentio prætereundos esse ab rerum harum Scripto-
ribus.

(a) Fleury Tom. 1. in Prefat.

ribus. Optimum id quidem foret, si omnes Ecclesiam honore debito prosequerentur, nullosque illa pateretur calumniatores, & Adversarios. Verum quum nec pauci isti sint, nec umquam desint, quique, quod a nonnullis minus accurate fit, id per summam malitiam toti Ecclesiæ statim affingant; adeo pæne necessarium duco, ut Scriptores hæc digerant, ac probe distinguant, quo quid Ecclesia ipsa teneat vel tamquam certum, vel ut satis probabile; quid vero solum toleret, permittatque, facile dignosci possit. Celsus Judæus in Evangelium petulantius invehitur, quod mox a peracto Christi Baptismate, quum alia mirabilia, tum Cælum etiam apertum tradat. Respondet Origenes, inepte hæc Judæum inprimis objicere: quandoquidem in veteri Sacro Textu non pauca hujusmodi commemorantur. Subdit vero, *Equidem non opinor, sensibile hoc Cælum apertum fuisse, ejusque corpus divisum, ut talia scriberet Ezechiel. Quid si etiam de Servatore idem intelligatur, prudenter accipiendo verba Evangelica? Quamvis id non careat offendiculo simpliciorum, qui præ nimia simplicitate commovent mundum, scindentes tam vastum corpus, idque unitum, Cæli totius. Qui vero profundius scrutatur res hujusmodi, dicet &c.* (a) prosequiturque modum probe intelligendi, quemadmodum Cæli in Sacris Literis dicantur aperti; ac simul emendat simplicium opinionem, qua in Ecclesiæ derisionem Ethnici abutebantur. Hoc ipsum Hieronymus, aliique Sacri Scriptores interdum faciunt.

LXIII. Ergo examinanda hæc sunt, ac studiose, quoad fieri potest, discernenda. Quid enim sit certum, quid probabile, quid minus verosimile, quid perspicue falsum, diligenter animadvertere, non parum habet utilitatis. Sed res multa eget circumspeditione: est enim valde lubrica, & quam pauci sine casu aliquo, aut offensione tractarunt. Mihi sane ad hæc idoneus ille videtur, qui rerum æstimator haberi velit, reque ipsa sit, non tam acer, ac vehemens (crebro enim fervidiores isti, suo veluti impetu, justos fines

G 2

transi-

(a) Lib. 1. contra Celsum.

transiliunt) quam sedatus, & gravis. Atque ut rem totam, quantum mea fert imbecillitas, explicate, atque articulatim persequar, temperandum inprimis censeo ab immodesta illa Scriptorum sive veterum, sive recentium contemtionem; atque illorum praecipue, de quorum probitate, ac bona fide immerito quis dubitabit. Nam de impostoribus, contemtoribus, perturbatoribus alia fortassis est regula: nec est prorsus inutile, si duriuscule interdum accipiantur: *Neque enim semper verborum remissio laudabilis est (a)*. Ubi vero intervenit Scriptorum pietas, animique sinceritas, veniam demus oportet, sicubi eos errasse comperiemus; quin etiam non parva laude dignos habebimus, vel quod reipsa profuerint, vel quod benevole prodesse voluerint. Quamobrem qui opiniones sibi non probatas refellere nesciunt, nisi in illarum adsertores acerbi sint, atque injurii, eos, inquam, si minus ob res ipsas, quas quidem non raro accuratius evolvunt, certe ob modum illum agendi vel impudentem, vel imprudentem, haud immerito averfaberis. At enim Hieronymus alios saepe Scriptores duriter excipit: quid tu istis facias, qui auctoritate, atque exemplo magnorum Virorum ad id abutuntur, quod certe in illis humaniter excusandum est; tantum abest, ut in documentum imitabile proferri debeat? Et patet quidem latius ista calliditas, usurpaturque ad omnis fere perversitatis defensionem. Nam si quis, exempli causa, in Petri Sedem iniquus, ejus praerogativas, & jura contentiosius adoriatur, illico Cyprianum obtendit. Si quis, perditus ipse alioqui, ac profligatus, in Romanorum mores atrocius debacchatur, continuo Bernardum ingerit. Si quis Episcopatus osor, insignem hunc honoris gradum eversum cupit, nihilque inter Episcopum, & Presbyterum differre velit; Hieronymum statim profert. Nempe *ad instar Muscarum ad ulcera accurrunt, atque avolant (b)*: plura interim, eaque praecleara, ac maxime imitanda, quae a summis illis Viris & facta, & scri-

(a) Chrysost. Homil. 54. in Matth.

(b) D. Justin. in Dialogo cum Tryphone.

scripta sunt, facile prætermittunt.

LXIII. Ad hanc classem & ii pertinent, qui ut Scriptorum parum sibi gratorum (tametsi magnæ alioqui doctrinæ, ac existimationis) auctoritatem elevent, illorum opera volvunt oculo minus æquo, avideque perquirunt, an quidpiam exciderit, quod possit ad reprehendendum arripi. In id vero si incidant, quasi magni aliquid, ipsiusque adeo pretium operis nacti, statim illud & voce, & calamo, sæpe etiam amplificatum, atque exaggeratum evulgant. Et hæc quidem malignitas nec nova est, nec infrequens: legimus enim ab Zenone Cittieo quemdam olim reprehensum fuisse, quod Antistheni infensus, illius aliqua minus exacta, idemtidem, palamque commemoraret: *Nec te pudet, ita in importunum illum Stoicorum Princeps inventus est, si quid ab Antisthene non bene dictum sit, id ipsum seligere, ac recordari; Si vero quid præclare, hoc animadversum quidem memoria tenere* (a). Atque hunc modum infelandi, ut prorsus injustum, ac summæ perversitatis plenum, generaliter arguunt Cicero, D. Justinus, alique Viri sapientes, & clari. Ait quippe Cicero, *sed est iniqua in omni re accusanda, prætermiſſis bonis, malorum enumeratio, vitiorumque selectio* (b). Justinus vero: *Nam ad instar Muscarum ad ulcera accurritis, & avolatis: ac si quis vel decem millia verborum recte eloquatur, unum autem vel minimum ita proferat, ut vobis displiceat . . . plurima illa pulcre dicta nihil curatis; paucillam autem dictionem arripitis, & ex ea tamquam impie, & improbe dictum facere adniti-mini* (c).

LXV. Sed evenit aliquando, & quidem percommode; istos ipsos rigidos alienorum lapsuum castigatores, seu verius proclamatores, vel tum imprudenter prolabi, quum critico supercilio alios adgrediuntur. Nuperus quidam Scriptor tractans celebrem controversiam de Azymo, ac Fer-

men-

(a) *Apud Diog. Laert. in Zenone &c.*

(b) *Lib. 3. de Legib.*

(c) *Ibid.*

mentato in colloquiis Historicis, hæc Discipulum percontantem facit: *Narrabat mihi nuperrime quidam Scoti Discipulus, subtilem suum Doctorem in IV. Sent. dist. 11 quæst. 5. docere, quod sub Leone Papa fuit hæresis servans legem cum Evangelio (a).* Et tunc ne viderentur Latini servare legem Judæorum, præceptum fuit conficere in pane fermentato. Sed quando rediit fides, & invaluit, usi sunt Latini pane azymo. *An illa Scoti Doctoris subtilis historia vera sit, vel fabulæ loco haberi debeat, paucis declarare non te pigeat.* Huic porro quæstioni sic Magister satisfacit: *Ubinam gentium subtilis Doctor Scotus hanc Historiam expiscatus fuerit, plane me fugit. Certe nihil ejusmodi legitur in scriptis illius Pontificis Romani, qui Leonis nomine fuit donatus. Altum quoque ea de re in Epistolis Leonis IX. Papæ silentium. Nullum apud veteres Historicos istius narratiunculæ, vel minimum apparet vestigium. Hanc igitur Historiolam, summo omnium Antiquorum silentio, falsitatis convictam, & citra ullam probationem a Scoto, aliisque nonnullis Scriptoribus Scholasticis memoriæ proditam, omnes hujus temporis Viri eruditi jure merito rejiciunt, eamque inter aniles fabulas ablegandam esse consentiunt, quorum judicio utroque pollice lubens subscribo.*

LXVI. Bene est: & fabulosam hanc esse narrationem, ego quoque confirmo. Sed quod tantum Magistrum plane latuerit, undenam eam subtilis Doctor desumerit, mirum f. ne videri potest. Nimirum homini erudito, atque in cunctis Angelici Doctoris operibus apprime versato, difficile haud erat animadvertere, fabellam hanc, ante Scotum, D. Thomam protulisse, ac suis lucubrationibus inseruisse. At namque sic: *In primitiva Ecclesia Apostoli celebrabant (in azymo) quem morem Romana Ecclesia ab Apostolis, qui ipsam fundaverant, accepit, ut Innoc. III. dicit, sed postea, ut dicit Leo Papa, imminente hæresi Hebionitarum, qui dicebant, simul cum Evangelio legalia observanda, Sancti Pa-*
tres

(a) Gravesen tom. 3. pag. 384.

tres, ne ei consentire viderentur, voluerunt ad tempus, in-
stinctu Spiritus Sancti, ex fermentato confici Sacramentum;
postea cessante illa hæresi, Ecclesia Romana ad pristinum mo-
rem rediit (a). Hactenus D. Thomas: in margine vero, ad hanc
 historiolum illustrandam, hæc adnotantur: *Leo Papa IX. ut*
etiam citat Inn. eod. cap. in fin., in quadam dicti Leonis Epist.
super hoc, ad Imperatorem Constantinopolitanum directa. Vi-
 des profecto, mi Magister, unde subtilis Doctor Scotus hanc
 fabulam hauserit. Vides quoque, te Angelico Doctori vul-
 nus infligere, dum minus caute subtilem adgrederis. Sed
 absit, ut Angelici sapientiæ plane admirabili, quidquam
 deroget erratum hoc, vel aliud simile. Nec minus ridicu-
 lus habendus est, qui isthæc colligendo, atque obtendendo,
 se illam maculis adspargere credit, quam qui exiguis vapo-
 ribus Solis claritatem obscurare contenderet. Porro non
 modo D. Thomas, sed Divus etiam Bonaventura (b), ac
 utriusque Magister Alensis (c) hujusce narratiunculæ memi-
 nerunt: eamque ex D. Thoma referunt Card. Bona (d),
 Christianus Lupus (e), qui eam non omni fundamento de-
 stitutam autumat, Juvenin. (f), Suarez (g), Natalis Ale-
 xandri (h). Quod propterea animadversum volo, ut nu-
 peri Censoris indigentia, in re ceteroquin admodum faci-
 li, perspectior evadat.

LXVII. Jam vero ad res quod attinet, ut caute proce-
 damus, longeque, quantum fieri prudenter potest, a pe-
 riculo deceptionis absumus, advertenda nobis sunt, tum
 quæ ab Antiquis adserta, radices altiores agere non value-
 rint, adeoque brevi tamquam emortua, in eadem ipsa ve-
 tustate ceu sepulta remanserint; tum quæ ab iisdem memo-
 riæ

(a) *Lib. 4. Sentent. distinct. 11. quest. 2.*

(b) *Lib. 4. Sentent. distin. 11. par. 2. art. 2. quest. 1.*

(c) *Quarta parte quest. 10. Memb. 4. Art. 1. 3.*

(d) *Lib. 1. rerum Liturgic. cap. 13.*

(e) *Tom. 4. Not. Edit. Pag. 322.*

(f) *De Sacram. Pag. 246.*

(g) *Tom. 3. in 3. par. disp. 44. sect. 3.*

(h) *Tom. 6. Hist. Eccles. Pag. 868.*

riæ consignata, profundiores in dies radices jecerint; difficultatibus, si quæ objectæ fuerunt, prævaluerint, plenamque demum Provinciarum, vel Nationum, vel ipsius adeo universalis Ecclesiæ, consensionem obtinuerint. Et primi quidem generis Narrationes, opinionesque quum honore multo, ac bona Antiquorum illorum venia, refellantur. Quæ vero alterius sunt generis, ea nemo sobrie doctus, catholiceque eruditus, refutanda sibi, ac multo minus contemnenda proponet: quinimmo si partes suas probe noverit, atque, ut par est, digne persequi constituerit, in iisdem propugnandis, atque adserendis, præcipuam haud dubie operam collocabit.

LXVIII. Rem satis de se perspicuam, exemplis illustriorem reddere non erit inutile. Josephum Deiparæ Virum, non egisse vitam cælibem, *quippe qui ex priori conjugio Filios illos habuerit, quos Fratres Domini Sacer Textus adpellat*, antiquorum Patrum bene multorum opinio fuit. Opposuit illis primo suæ eruditionis, atque auctoritatis molem Hieronymus; ex eoque tempore minui, atque enervari cæpit opinio illa, in diesque magis, magisque deficere: Postremo generali (apud Latinos præcipue) non tam destitutione, quam offensione veluti oppressa, usque adeo concidit, ut a clarissimo Scriptore, Ecclesiæ fidei adversa disertim pronunciata fuerit (a). Ut sane mirum sit, existitisse postmodum, qui oblitteratæ propemodum opinioni succurrendum censuerit, illam, & probabiliorem, & Evangelico Textui adcommodatiorem existimando (b). Certe Hieronymus nihil intulit novi: nam etsi primus ipse Josephum cælibem dixit; attamen qui Christi Fratres in Evangelio vocantur, non Josephi, sed Cleophæ Josephi fratris, filios fuisse, alii Scriptores, & ii quidem gravissimi retulerunt (c). Et sane Jacobum, quo de præcipue controverti posset, Cleophæ Filium esse, Chrysostomi sententia est, in 1. ad Galatas:

(a) Petrus Damian. opusc. 17. cap. 3.

(b) Henric. Vales in Annot. ad lib. 2. Hist. Euseb. cap. 1.

(c) Samuel Basnag. anno ante Dom. 6. n. 28.

tas; Nam Oratio de Annunciat. Virgin. quam citat Vossius (a), ubi Jacobus Josephi filius dicitur, negatur esse Chrysostomi. Egesippus quoque primæ Antiquitatis Scriptor non indiligens, ac iis, qui post ipsum floruerunt, merito præferendus, Simeonem, unum ex Christi fratribus, Cleophæ filium facit (b). Jam si, qui Christi Fratres dicuntur, ii non Josephi, sed Cleophæ filii habendi sunt, nihil superest, unde Josephi cælibatus verosimiliter impugnetur. Sed de hac re fusius alibi.

LXIX. Obtinuerat etiam per illa prima Ecclesiæ tempora Narratio quædam, quod nempe, Zacharias Baptistæ Parens, ab invidis Judæis inter Templum, & Altare peremptus fuerit: propterea quod *Deiparam officium Purgationis implentem, ac seorsum a nuptis, in Templi parte Virginibus destinata, precari volentem*, ab illorum vi, ac reclamatione defenderit, factumque probaverit, ipsam & Dei Matrem, & Virginem affirmando. Sed hæc quoque Narratio (quod quidem spectat necis causam) facile obsolevit, evanuitque, postquam potissime Hieronymi eruditio illam ad fabulas amandavit.

LXX. Contra vero Hieronymi diversa sententia, atque oppugnatio nihil obstitit, quominus Traditio illa, qua ferebatur, *Adam in Calvaria loco sepultum fuisse, atque ex ejusdem capite ibi condito, loco illi id nominis obtigisse*, latius in dies dissiparetur, atque a gravissimis deinde Scriptoribus adprobaretur. Quamobrem illam uti veram, aut valde probabilem Traditionem amplectimur, Auctore præsertim nostro maxime suffragante (c): Quamquam Antiqui illi Patres ante Hieronymum, in ejusmodi factis decepti nonnumquam fuerunt, *Apocryphos libros, Judaicasque Traditiones* (inter quas locum facile primum hæc obtinet) non omni adhibita diligentia, consuetando.

LXXI. Porro ea facta, quibus perpetua Scriptorum con-

H

sen-

(a) *Dissert. de Gen. Christi cap. 6.*

(b) *Apud Euseb. lib. 3. Hist. cap. 11. & lib. 4. cap. 22.*

(c) *Vindiciar. Cani cap. 5.*

senfio suffragatur, nunc demum maligne carpere, conjecturarum nebulis obtenebrare, atque etiam, si placet Superis, falsitatis arguere, absurdissimæ temeritatis est. Petrum Romam venisse, ibique sedem fixisse, concors omnium, ac perennis vox est. At id vero, non secus atque alter Terentianus Phormio, perfrieta fronte Calvinus negat: nec profecto sine argumentis, nimirum iis, non quæ vel Antiquitas veneranda, vel illustrium Scriptorum auctoritas, sed quæ insensus in Pontificem animus, atque atrox odium ipsi suggerit. Sed enim, inquit, exploratum satis esse, antiquos illos Scriptores nonnumquam pro veris Historiis, putidas nobis fabulas obtrulisse: Denique, sic colligit (a), *res illius temporis ita sunt opinionum varietate implicite, ut non temere adhibenda sit fides, ubi aliquid scriptum legimus*. Si qui sunt, quibus arrideat hoc novum genus ratiocinandi, eos consequens est omnia in dubium, incertumque revocare, ac palam hisce etiam in rebus Scepticismum profiteri. Nullum enim est factum tam stabile, nulla narratio tam firma, quæ non hujusmodi calumniis, atque absurdis differendi modis exagitari possit. Nam quod tandem aliud Ecclesiæ factum perlatum ad nos est, æque constanti Traditione, quam Petrum Romæ sedem instituisse? Hoc nemo Catholicorum, Hæreticorum etiam nemo, (exceptis fortasse quibusdam Lutheri asseclis) ad Calvinum usque, vel negare, vel adeo in dubium vertere, umquam est ausus; quum tamen, ut mittam Hæreticos, inter ipsos Catholicos de plerisque Libris Sacris aliquando nonnulla fuerit dubitatio, atque etiam controversia. Quo igitur illustriori documento convictus, Libros Sacros Calvinus recipit, si Petrum Romæ Sedem fixisse negat, celeberrimamque Traditionem contemnit? Nempe non immerito ait Grotius, & ipse Scriptor heterodoxus, *Petrum Romæ fuisse, nemo verus Christianus dubitabit* (b).

LXXII. Quum vero præclaras has leges Calvinus ingerit,

(a) Institut. cap. 8.

(b) In versum 13. cap. 5. Epist. 1. D. Petri.

rit, ut suspectos habeamus, fideique minus sinceræ, quos interdum deceptos advertimus; arbitrator, sese pariter, ac suas lucubrationes his iisdem legibus subjectas velle: alioqui qui ferri posset hominis arrogantia? Videat jam ipse quid sit decernendum de Fide sua in Factorum narrationibus, postquam se non raro, non aliquando, sed frequentissime, & quidem in rebus vel ante oculos positis, hallucinatum comperiet. Sabellium ex Inferis prodiisse annis circiter sexaginta ante hæresim Arianam, nemo Eruditus ignorat: aut illum post Arium in Ecclesiam irrupisse, affirmat ipse disertim (a). Sit hoc erratum leve: Quid illa, paucis verbis contenta, quod Nicæna Synodus celebrata fuerit Pontifice Julio, præfidente Athanasio, quodque in ea Legati Romanæ Sedis quartum locum habuerint (b)? Quid etiam illud, quod nostra Tempia primis Ecclesiæ quingentis annis, Imaginum fuerint expertia? *Meminerimus*, inquit, *quingentis circiter annis, quibus magis adhuc florebat Religio, & sincerior doctrina vigebat, Christiana Tempia fuisse communiter ab Imaginibus vacua* (c). Immo vero meminisse debemus, per ea tempora Sanctos Viros Sacra Tempia Imaginibus exornasse, illarumque usum plurimum comprobasse, Paullinum Nolanum, Severum Sulpicium, Augustinum, Ambrosium, Gregorium Nyssenum, Nazianzenum, Ephrem Syrum &c. (d) Postremo, ut alia multa præteream, quid illud, quod Scholastici præceptum de non appetenda vindicta, deque inimicorum dilectione, in consilia verterint, quibus parere, nec ne, liberum sit (e)? Sed hoc fortasse, ut alia pleraque, ad calumnias potius, quam ad errata rejiciendum est. Profecto si latis ab ipso Artis Criticæ legibus

H 2

ob-

(a) *Institut. cap. 6.*(b) *Ibid. cap. 8.*(c) *Ibid. cap. 3.*(d) *Paullin. Epist. 12. Aug. lib. 1. de consens. Evang. cap. 10. & Serm. 316. novæ edit. &c. Ambros. Epist. 53. Nyssen. Orat. de Deit. Filii &c. & Orat. de S. Theod. Marty. Nanzianz. Orat. in laud. Heron. Ephrem Orat. in Abraham, & Isaac.*(e) *Ibid. cap. 3.*

obtemperemus, cuncta, quæ profert, aggeratque, uti dubia, suspecta, falsa, illico despiciemus, ipsumque adeo nullo in numero habebimus.

LXXIII. Ab hac porro insigni temeritate non longissime absunt ii Critici, qui suis veluti regulis effatum illud Juris adnumerant, *Testem, quisquis tandem ille sit, vel rejiciendum omnino, vel recipiendum ex integro*. Id enim Calvinus statim arripit: quumque Auctorum nemo tam felix fuerit, cui etiamsi fide optima scribenti, nihil exciderit minus verum, negabit Hæresiarcha, antiquis illis Scriptoribus, quantumvis magni nominis, fidem illico præstandam esse, siue Tertullianus is fuerit, siue Irenæus, siue Eusebius, siue alius quilibet. Nos enim, aliosque ab rerum veritate, aut multum, aut parum aliquoties aberrasse, inficari non possumus: quapropter quum ex integro recipi haud queant, erunt omnino rejiciendi. Quod igitur spectat effatum illud, si bonæ Fidei Testis, præter animi sententiam, falsi quidpiam protulerit, illius Testimonium ea quidem in parte accipiendum non est: Ubi vero ejus adsertio quum sibi constat, tum aliorum etiam Testium accessione, conspiratione, concordia roboratur, cur, quæso, recipiendus non erit? Dices: recipietur quidem ille, non ob suam tamen, sed propter aliorum fidem. Immo etiam ob suam: aliud namque de mendacibus est statuendum, qui mentiendo, illud merito lucrantur, *Ut quum etiam verum dixerint, eis fides non habeatur*, quemadmodum scite Philosophus; aliud vero de iis, qui quum integri sint, valdeque a mendaciis abhorreant, imprudentes aliquando falsi aliquid proferunt. Si cui vero is, naturæ magis, quam voluntatis defectus, satis videtur, ut quis sublestæ, dubiæque fidei in cunctis evadat; is merito id consequi debet, ut nemo suis dictis fidem habeat, quantumvis serio loquatur, atque etiam Sacramento integritatem confirmet suam.

LXXIII. Nec vero antiqui solummodo, sed mediæ etiam, ac posterioris ætatis Scriptores eo in honore habendi sunt

sunt, ut communis eorum consensus de Facto aliquo ad prima Ecclesiæ tempora pertinente, non statim levis, aut vana prorsus haberi debeat, tametsi tota Vetustas illud tacuerit, deque eo nihil disertim antiquissima monumenta suppeditent. Sed ne generalis adfertio contentiosis materiem præbeat altercandi, duplex in præsentī distinguo factorum genus: eorum nempe, quæ facta pura puta commode dici possunt, quorum veritas adeo unis solis Testibus innixa est, ut his remotis, eorum veritas frustra conquiratur: ac illorum, quæ verosimiles conjecturas, ac solidas quoque rationationes admittunt. Et prima quidem generis facta, nulla, quantumvis plena, Recentium consensus, satis comprobatur, si Antiquitas omnino fileat. At vero facta alterius generis, ubi si Testis deest, sana ratio succurrit, non parum stabilit, confirmatque recentium Scriptorum concors sententia. Rem paucis explico: Quod Johannes, exempli causa, Ephesum venerit, secumque B. Virginem duxerit, nisi aut scriptum, aut constanti traditione perlatum esset, cui nam, quæso, veniret in mentem? Facta hujuscemodi testes requirunt, quorum defectum nulla ratio, nullaque Recentium consensus umquam supplebit. At quod Virginis Nativitas *Sancta* fuerit, proindeque inter festos dies merito referenda, nec explicate scriptum, nec diserte traditum invenimus; verumtamen quia res est hujusmodi, cui sana ratio perspicue suffragatur, tenenda est consensus Scriptorum inferioris ætatis, tametsi id Antiquitas reticuerit.

LXXV. Atque hæc, opinor, Auctori nostro non displicebunt: probatur enim & ipsi, quod Virgo etiam corpore assumpta fuerit in Cælum, admittitque hac de re consensum Scriptorum mediæ, ac inferioris ætatis, etsi destitutam apertis Vetustorum suffragiis. Quamquam vero in ejusdem Virginis Conceptionem invehatur (quod Doctori Sorbonico non licere nemo est qui non videat) non tamen inficiabitur, mundatam eam fuisse ab originis crimine, *antequam ex utero nasceretur*: tametsi nihil explorati de hoc facto ex Antiquitate proferri possit; nec satis adstruatur, nisi

com-

commoda ratiocinatione, atque aptis exemplis. At plerisque nequaquam placet, in hoc rerum genere hujusmodi argumentorum usus, negantque, facta idoneis Testibus destituta, ulla ratiocinatione firmari posse (a). Quid igitur faciemus D. Thomæ, quid tot aliis Scriptoribus, æque piis, ac doctis, qui multa de Christo Domino, deque Beata Virgine confirmarunt, his argumentis innixi? Quasi vero Theologis minime liceat, ex Libri Divini adsertionibus certis, & exploratis, alia conficere, si minus evidenter, at valde probabiliter, veræque pietati congruenter; quibus si deinceps accedat Ecclesiæ consensus, evadantque Christiani orbis Doctrina, qui non audax ille erit, qui ut absolutus Criticus videatur, ea vel palam contemserit, vel tamquam obliteratione digna silentio præterierit? Quasi importunæ hujus Criticæ leges, Ecclesiæ legibus sint sanctiores, audiendaque sint potius ingenia quædam inquieta, novasque res consectantia, quam Sacrorum Doctorum, Ecclesiæque universæ venerationis consensus.

LXXVI. Quod vero attinet ad privatas opiniones, haud quidem probanda est (quod minime dissimulo) nimia quorundam in hisce rebus ratiocinatio; qui vel quod revera sunt pii, sed minus eruditi; vel quia pii haberi volunt, ac novi cultus, seu pietatis institutores, quasdam novas considerationes invehunt, quæ justos sobrietatis fines transiliunt. In hos vero, quum Scriptores erudite pii merito insurgendum, tum ipsa, nec semel, Ecclesia recte animadvertendum, existimarunt. Hujusmodi, ex causa, illa sunt: *Quod B. Virgo ex Adami, & Evæ semine minime prodierit; Quod ex Anna illaesa virginitate concepta fuerit; Quod a Joachimo, & Anna nulla habita copula conjugali, sed libato duntaxat osculo, genita sit &c.* Hæc enim neque idoneis testibus confirmantur; nec verosimili ratiocinatione conficiuntur. Verumtamen illud observari velim, vix fieri posse, ut humanum ingenium perpetuo, atque universim teneat justum illud, ac certum veritatis iter. Omnes, ii præsertim, qui do-

(a) Fleury Tom. I. in Prefat.

doctrina aliqua tincti sunt, argumentari delectat, & quidpiam afferre, quod vel novum sit, vel novi speciem præferat. Quando itaque sunt homines adeo proclives ad deerandum in hoc rerum genere, tolerabilius haud dubie est, si, Fidei doctrina ceteroqui retenta, in Christo Domino, Deipara, ac sanctis laudibus exornandis modum excedant, ac pie etiam ineptiant; quam si nimia veluti accuratione, atque eruditionis ostentatione, honorem quoque illis debitum (quod in tanta morositate facile evenit) minus Christiane refecerint.

LXXVII. Nimirum, apud istos fere perinde est valde pium esse, ac doctrinæ, atque eruditionis expertem: vehementer enim adprobant illud impii Molinæi, *Ignorantia est Devotionis Mater* (a). Quamobrem a pietate non parum abhorrent, tanquam ab indicio minime dubio inscitiae vulgaris, & crassioris. Immo vero nonnulli *Verecundia ducti, quandoque forsitan errores defendunt, ne levi opinione vulgi videantur inquinati*: ut Gerson haud temere suspicatur (b). At si verum est, Devotionis, idest, superstitionis, vanæque pietatis, Matrem esse Ignorantiam; verius multo est, Scientiam esse Matrem plurimorum errorum, atque magnorum: ex hac enim obortæ sunt, in diesque oboriuntur opiniones pravæ, funestæque hæreses, Ecclesiam vexantes, ac Fidelium animos misere subvertentes: *Non enim putetis Fratres, inquit Augustinus, quia potuerunt fieri hæreses per aliquas parvas animas: Non fecerunt hæreses, nisi magni homines; sed quantum magni, tantum mali* &c. (c) Cui concinens Hieronymus, *Nullus, inquit, potest hæresim struere, nisi qui ardentis ingenii est . . . talis fuit Valentinus, talis Marcion, quos doctissimos legimus* &c. (d) An igitur conficiemus, tanto scientiam esse ignorantia deteriore, quanto hæreses, & schismata pejora sunt nimia pietate, ac inepta devotione; illudque Antisthe-

nis

(a) *Traité de la langue estrange* &c. cap. 1.

(b) *Serm. de Morb. Eccles.*

(c) *In Psalm. 124. num. 5.*

(d) *Lib. 2. in Osee cap. 10.*

nis apud Laertium adprobabimus, *Qui temperantes evaserint, eos literas minime addiscere oportere, ne alienis studiis depraventur?* (a) Ergo optima rerum est scientia, si quidem modesta, prudens, circumspecta; at si elata, si procax, atque contemtrix, nihil ea perversius. Ignorantia malum est: & quidem, ut scite Sophocles, *intractabile malum* (b), si admodum rudis, & contumax: vere quippe ait Comicus:

*Homine imperito numquam quidquam injustius,
Qui, nisi quod ipse facit, nihil rectum putat* (c).

At si docilis, atque morigera, nihil umquam damni ex ea oborietur vel privato cuilibet, vel Ecclesiae. Utcumque sit, illud in controversiam vocabit nemo, peccata scientiae, quam inscitiae multo esse graviora, atque perniciosiora: & magnam doctrinam non raro verti in magnam Ecclesiae tentationem, ut eleganter, atque erudite differit Lyrinensis. Non ergo condemnetur pietas, tanquam ignorantiae proles; sed potius qui eminet scientia, atque eruditione, *qui, inquam, stat, videat, ne cadat*; neve ut alter, nec fictus Typho, doctrinae chimæras nobis edat, multo illa poetica absurdiores.

LXXVIII. Sed eo redeamus, unde paullo digressi sumus. Traditiones disciplinam, ritus, ac facta spectantes, jam inde ab Ecclesiae principiis religiose retentæ, nimis temere, atque omnino perverse repudiantur, propterea quod prima illarum mentio, vel in uno nunc solo Antiquitatis Scriptore, vel in libris Apocryphis, vel in hæreticis invenitur. Errant plane qui autumant, sat olim Ecclesiae fuisse, vel debilem unius Scriptoris auctoritatem, vel hæreticorum varietatem, atque inconstantiam, vel apocryphorum levitatem, ut facta aliqua celebraret, Ritus sollennes coleret, Doctrinas admitteret. Spargunt hæc Novatores, ut Ecclesiae, a qua impie discesserunt, majestatem minuant, auctoritatem,

ac

(a) *In Vita Menedemi.*

(b) *Apud Stobæum serm. 7.*

(c) *In Adelph. Act. 1. Sc. 2.*

ac fidem derogent; quo, nempe, suum ab ea divortium justum, atque adeo necessarium inde comprobent. Verumtamen qui ad hasce res accuratius incumbunt, pravam eorum fidem, studiumque vehemens non veritatis, sed partium, facile deprehendunt. Illa enim, de quibus vel paucorum Veterum judicia nunc exstant literis consignata, vel quamquam non scripta, Ecclesia tamen universa, jam ab exordiis retinuit, ac venerata est, ea Apostolos tradidisse, si amota contentione perquiras, nequaquam abnues.

LXXIX. Multus est Kemnitius (ut exemplo rem illustremus) in exagitando Jejunio Quadragesimæ, tantumque abest, ut illud ab Apostolis institutum velit, ut potius confirmet, ex Hæresiarchæ Montani superstitionibus irrepsisse. Quod si ipsi prætendas magnos Ecclesiæ Patres, Ambrosium, Hieronymum, Epiphanium, Maximum, Leonem, & alios, audacter negat, *statim credendum esse, quando Patres, sine certis documentis affirmant, aliquid esse Traditionem Apostolorum* (a). Sed profecto nisi alia obstant, & ea quidem certa, atque explorata, quis non videt, tantam Patrum consensionem præferendam omnino esse Novatorum reclamationibus? Ex Montani, inquit, disciplina hoc jejunium prodidisse demonstro: ait quippe Tertullianus jam desertor, illius temporis Catholicos Montani Sectatores coarguisse, *Quod Jejunia propria custodirent*. Sed nihil hinc, quo propria, ac peculiaris Montanistarum jejunia reprehenduntur, contra statum, ac celebre totius Ecclesiæ jejunium effici potest. Præcipiebant enim isti tres Quadragesimas, ut refert Hieronymus ad Marcellam, Xerophagias &c. Sed instat, ac verba illa Catholicorum, apud eundem Tertullianum, in medium affert: *Statos dies Jejuniorum in legalibus, & prophetis vetustatibus jam abolitos; itaque de cetero indifferenter jejunandum ex arbitrio, non ex imperio novæ disciplinæ* &c. (b) His enim verbis, omnem jejunandi necessitatem Catholicos inficiatos tum esse, perspicue conficitur. At hæ-

I

retici

(a) In Exam. de Traditionibus.

(b) Epist. 54.

retici hominis mala Fides, manifesto deprehenditur ex ipsa integra Tertulliani sententia, quam ipse diminutam protulit: ait enim sic: *Certe in Evangelio illos dies jejuniis determinatos putant (Catholici) in quibus ablati sunt sponsus; & hos esse jam solos legitimos Jejuniorum Christianorum, abolitis legalibus, & prophetis vetustatibus &c.* (a) Agnoscebant itaque eo tempore Catholici jejunandi praeceptum ante Pascha, nec sese ab omni Jejuniorum lege penitus absoluebant: quod aperte etiam insinuat alter ille Tertulliani locus, sic & die Paschae, quo communis, & quasi publica Jejunii religio est &c. (b) Quid igitur sibi vult, inquit, gravis illius ætatis Scriptor Apollonius, hæc adversus Montanum scribens, *Hic est, qui Jejuniorum leges imposuit* (c)? Fortasse accipiendum id est de propriis Montani Jejuniis, quibus, lege ab se lata, Ecclesiam omnem obstrictam volebat. Fortassis etiam Hæresiarchæ arrogantia his verbis perstringitur; qui privatus quum esset, atque omni auctoritate destitutus, supremum sese Legislatorem faciebat, Ecclesiamque universam praeceptis, ac legibus onerabat. Sane quum constet, existisse tum in Ecclesia jejunandi necessitatem ante Pascha, Apollonii verba nequaquam ita intelligi possunt, ut omnem ab Ecclesia Jejunii legem amoveant.

LXXX. Sed pergit negare Kemnitius, existisse tum praeceptum ullum jejunandi, idque satis se ex Irenæo conficere arbitratur. Ait namque: *Irenæus apud Eusebium lib. 5. cap. 26. scribit, non tantum de die Paschæ, verum etiam de specie Jejunii (scilicet ante Pascha) esse disceptationem: Quosdam enim unum diem jejunare, quosdam plures, quosdam quadraginta horas, computata hora pro die. Et hæc, inquit, varietas non nostro primum tempore coepit, sed multo ante nos &c. Manifestissimum igitur est, non veram esse adseverationem, quod Jejunium quadraginta dierum ante Pascha sit Traditio Apostolorum: Irenæus enim ibi dicit, de Je-*

(a) Lib. de Jejun. cap. 2.

(b) Lib. de Orat. cap. 14.

(c) Apud Euseb. lib. 5. Histor. cap. 18.

*Jejunio ante Pascha fuisse ante ipsum συνήθειαν καὶ ἀπλο-
τητα, καὶ ἰδιωτισμὸν. Significat autem ἰδιωτισμὸς, πᾶ-
ξιν τῶν ἰδιωτῶν, Idiotarum constitutionem. Et illam Ire-
næus dicit, non fuisse judicatam accurate observandam,
sed posthabitam fuisse. Subdit vero: Hunc locum lector dili-
genter observet de vera origine Jejunii ante Pascha &c.*

LXXXI. Observemus itaque, & quidem diligenter hunc locum: eo namque quum veram Jejunii hujus originem, tum pessimam Novatoris fidem haud dubie comperiemus. Nulla tum fuit contentio de re, ac substantia, ut ita dicam, Jejunii; consentiebant omnes jejunandum esse; forma, seu modus in controversiam veniebat. *Neque enim*, inquit Irenæus, *de die (Paschæ) solum controversia est, sed etiam de forma ipsa Jejunii. Quidam enim existimant uno die sibi esse jejunandum; alii duobus, alii pluribus &c.* Nemo itaque in quæstionem vocabat, esset necne jejunandum: hæc enim jejunandi necessitas a cunctis Fidelibus agnoscebatur; sed de numero dierum, quibus id observare necessum foret, sola erat contentio. Quod vero iste ait: Irenæum affirmare, de Jejunio ante Pascha, fuisse ante ipsum Idiotarum constitutionem, aperta fraus, atque impostura est. De varia jejunandi forma agit illic Irenæus, deque diversa consuetudine, invec̃ta ex Fidelium simplicitate, atque imperitiis, ob *Majorum* utique, idest, præcedentium Episcoporum negligentiam: En ejus verba ex versione Valesii: *Atque hæc in observando jejunio varietas, non nostra primum ætate nata est, sed longe antea apud Majores nostros cœpit; qui negligentius, ut verosimile est, præsidentes, ex simplicitate, & imperitiis ortam consuetudinem posteris tradiderunt (a).* Nec minus splendide mentitur, quum subdit: *Et illam (jejunii constitutionem) Irenæus dicit non fuisse judicatum accurate observandam, sed posthabitam fuisse.* Quum enim plane constet, Irenæum Majores negligentia coarguere, quod eam varietatem in Jejunii formam sensim invehī passi sint; qui verosimile est, ipsum judicasse,

(a) Lib. 5. cap. 24.

Jejunii constitutionem haud accurate observandam esse, reque ipsa fuisse posthabitam? Sed conjecturis non opus est, ubi seipsa res prodit. Spectat Irenæus diversum jejunandi modum, simplicium imperitia, ac Episcoporum negligentia olim invecum, & jam usu receptum: ex eoque argumentum arripit ad Pontificem commonendum, hac ferme ratiocinatione: Non de solo die, quo Pascha celebrandum est, sed etiam de Jejunii forma non levis est inter Catholicos disceptatio: Diversa autem consuetudo in jejunio peragendo pacem non dirimit, nec habetur justa causa rescindendi aliquos ab Ecclesia: neque igitur de die celebrandi Paschæ diversa consuetudo movere nos merito debet, aut potest, ad arcendos aliquos ab Ecclesiæ communione. Inverte hæc, Novator, & quantum potes perverte; numquam tua vel fraus, vel violentia inde conficiet, dixisse Irenæum, Jejunii constitutionem non fuisse judicatum accurate observandam, sed posthabitam fuisse.

LXXXII. Postremo quod hoc Jejunium ex Apostolica lege manaverit, qui controverti possit, non video. Ait quippe Irenæus, varietatem illam in jejunando, *Majorum negligentia longe antea cœpisse*: Atqui Irenæus Polycarpi Viri Apostolici auditor fuit, is vero Johannis: qui sunt igitur illi *Majores*, quorum negligentia longe antea irrepsit jejunandi varietas, nisi Episcopi Apostolicis contemporanei, ipsique adeo Apostolici? Jam si Apostolicorum ætate ea Jejunii diversitas invehiri cœpit, quis quantumvis contentiosus, & procax, in suspicionem vocabit, Jejunii legem, & quidem unius formæ, ab Apostolis haud ortam esse? Ex his probe digestis, Kemnitii, aliorumque Novatorum temeritas perspicue confutata remanet, Ecclesiam, & Patres exagitantium, quasi non ab Apostolis, sed ab Hæresiarcha Montano hujus Jejunii disciplinam acceperint: quasi, nimirum, Christi Domini promissiones de sua præsentia numquam Ecclesiæ subtrahenda, ut veritatis iter in doctrinis, æquitatisque, ac sobrietatis in moribus semper teneat, ad Montanum usque duraverint.

LXXXIII.

LXXXIII. Multus haud dubie essem, si ceteras hujusmodi Traditiones vel paucis illustrare pergerem. At quoniam neque id postulat suscepti Operis ratio, nec alioqui defuerunt, qui eam rem totam optime pertractarint, his in præsens supersedebo; ac duo breviter attingam, ad facta pie credita, ad institutum nempe nostrum, adcommodatiora. Apostoli Johannis Martyrium perquam celebre, deque eo jamdiu Ecclesiam diem Festum agere, ignorat nemo. Petat jam aliquis, undenam id habeamus? aut quibus monumentis id comprobemus? Re sedulo, atque accurate perpensa, Facti hujus unum solum Testem, & illum quidem Fidei desertorem, inveniemus, nempe Tertullianum (a). Nam *Historiæ Ecclesiasticæ*, quas Hieronymus innuit (b), si quæ olim fuerunt, hoc referentes, nunc sane nullæ exstant: quin ipse Sanctus Doctor alibi non meminit, nisi solius Tertulliani, inquiens, *Refert autem Tertullianus &c.* (c) Ambrosius vero nihil de hac re scribit explicite, atque diserte, ait enim: *Tam fortis fuit, ut persecutionem non timeret, malum vinceret* (d). Quæ quidem verba non plus afferunt, quam quod ipse Johannes de sua propter Fidem tribulatione scripsit in Apocalypsi, ubi de *Dolio*, vel *solio ferventis olei*, nulla mentio (e).

LXXXIII. Postremo nec Origenes rei hujus locuples, atque apertus est testis: sic enim ait: *Imperator Romanorum, sicut docet Traditio, condemnavit Johannem, dantem testimonium verbi Dei, in insulam Patmon: sicut ipse de suo Martyrio docet, non dicens quis eum condemnavit, sed ubi fuit condemnatus* (f): ubi Traditionis quidem meminit, rem plenius explicantis, quam Johannes Apocalypsis; at illud tamen, de quo quærimus, tacuit. Quid jam igitur? An factum adeo illustre, in Ecclesiæ fastis adscriptum, atque

(a) De præscript. cap. 36.

(b) In Matth. cap. 20.

(c) Lib. 1. adver. Jovinian.

(d) In Psal. 36.

(e) Cap. 1. 9.

(f) Tract. 12. in Matth.

que omnium sermone celebratum, ad fabulas amandabimus, propterea quod uno Scriptore, & eo quidem minus Catholico, innixum comperiamus? Ita quidem oporteret, si novorum quorundam Criticorum Canones admitterentur: Verumtamen id minime audent Fleuryus, ac Tillemontius. Nimirum, exploratum ducimus, Traditionem hanc non a Tertulliano coepisse, sed ab ea potius ipsum accepisse, quod scripsit. Profecto quod Roma de hoc Johannis Martyrio pie credit, ac monstrat, a Tertulliano non habet.

LXXXV. D. Petrus Gentilium furori, immo vero Fratrum precibus, tantisper cedens, Roma se subducebat. Fit ei obviam Christus: atque Apostolo interroganti, *Quo veniret?* Respondit: *Venio iterum crucifigi*. Ex Antiquis, qui rem hanc diserte narret, unus solus invenitur Ambrosius (a); Nam si requiras priorum temporum monumenta, nihil colliges, nisi vel ex Apocryphis, vel corruptis: cujusmodi, exempli causa, sunt Acta Martyrii D. Petri, Lino attributa, Acta D. Pauli &c. At non propterea de Facti hujus satis celebris veritate dubitat Tillemontius; quin ipsum admittit remotis controversiis. Et quidem immerito de Facto antiquissimo, per tot temporum varietates, nemine contradicente, ad nos usque perlato, nunc demum lis, & contentio excitaretur, iccirco quod monumenta nobis nota, Ambrosio vetustiora, levia sint, ac suspecta. Cunctis quippe (præterquam Fleuryo, & fortasse paucis aliis) persuasum est, Virum gravissimum id hausisse ex documentis optimis, atque ex ipsa constanti Traditione.

LXXXVI. Sed modum huic Dissertationi jam faciamus: redibit enim, & quidem crebro, de his ipsis rebus occasio differendi. Ex his porro veluti regulis, si minus certissimis, at longe tamen verosimilioribus, quid judicari prudenter possit de plerisque piis Traditionibus, ab nostro Auctore rejectis, æquo Disceptatori non difficulter occurret. Neque enim Factorum horum antiquæ voces, aliquando inanitatis convictæ, inter vetustatis silentia obticuerunt: quin novis

in

(a) Orat. Adver. Auxent.

in dies comprobatoribus auctæ, ac roboratæ, jamdiu mentes Fidelium omnium occuparunt. Quamobrem qui specioso Criticæ obtentu, Facta hæc vel omnino fabulosa, vel etiam dubia efficere nititur, is profecto expilator historiarum potius, quam earumdem expolitor habendus est: & qui eadem audacia cunctis Narrationibus, antiquis, ac recentibus, dubitationum nebulas offundere poterit, ambi- gendi argumenta, quæ numquam calumnianti deerunt, un- dique colligendo. Atque hujusmodi plane fuit Criticus ille, quem Vossius in *Observationibus adversus Simonium* nar- rat sibi constanter affirmasse, facile sibi fore invictis argu- mentis conficere, *Quidquid circa Gallorum veterum Bella in Caesaris Commentariis scribitur, esse suppositum; seque Cesarem ultra Alpes non pertransisse, egregie demonstrare.*

LXXXVII. At enim Scriptor gravis, ac pius, ventum illum, quem Cæciam vocant, haud imitabitur, de quo se- runt, ita flare, ut nubes ad sese congreget: quin alios po- tius, ab se illas abigentes, æmulabitur (a). Animadvertit Ci- cero hanc levitatem, seu verius animi malignitatem in Stoi- cis, in quos propterea invecus est gravi illa reprehensione: *Vos quum perspicuis dubia debeat illustrare, dubiis perspi- cua conamini tollere* (b). Faciunt hoc ipsum plerique Recentes, qui cum piis Ecclesiæ Traditionibus pro virili parte adesse deberent, nubeculas omnes dissipando, quas illis offundit hostium livor, ac mala Fides; contra quidquid caliginis, umbræ, nubium ex genere omni monumentorum conflari potest, avide colligunt, ut illas involvant, obturbent, at- que si fieri potest, evertant. Pauca hæc de tota re univer- sum in præsentī digessisse sufficiat.

DIS-

(a) *Aul. Gell. lib. 2. cap. 22.*

(b) *Lib. 4. de Finib.*

DISSERTATIO II.

*An dubia , atque incerta sint nomina
Genitorum Deiparæ Joachim,
& Anna .*

L

Lurium factorum pie creditorum fundamentis , ut sua quidem fert opinio , uno ictu convulsis , illis jam Auctor vim , & manus singulatim inferre incipit. Ergo eadem Exercitatione sic rem adgreditur : *Dubia in primis , incertaque sunt , quæ vulgo feruntur nomina Genitorum Deiparæ Virginis Joachimus , & Anna (a)*. At non ita videtur iis , qui in Ecclesiæ consensionem , ejusque Traditiones animo sunt æquiore . Quin quum perspectum satis habeant , ab antiqua hac Ecclesiæ pia Fide nequaquam discedere ausos fuisse plerosque , ceteroqui vel acerrimos traditionum hostes , Brentium , Osiandrum , Bullingerum (b) , aliaque damnata nomina ; mirari satis non pos-

(a) *Exersit. 18. num. 4.*

(b) *Apud Petrum Canis. lib. 1. cap. 4.*

possunt, hominem catholicum, ad omnem pietatem egregia suæ Sodalitatis institutione formatum, ad eam vel funditus evertendam, vel certe offusis dubitationum nebulis exagitandam, coram progredi potuisse.

II. Sane Montacutius, Scriptor hæreticus, disertim ait: commendatum nobis *Traditione vetustissima, nec rejicienda*, B. Virginis Patri nomen fuisse Joachim (a). Quin etiam addit: *Negari non debet, neque potest, sine temeritatis nota, licet sine periculo salutis, ipsius Parentes Joachim, & Annam vocatos* (b). Et infra: *Beatissimam certe Virginem Parentibus editam Jouchimo, & Anna, vetusta est, & recepta Ecclesiæ Traditio: Huic repugnare, temerarium est; oblatrare, impudentiæ* (c). Cui plane subscribens Vossius, *Hæc, inquit, tam Orientalium, quam Occidentalium Ecclesiarum consensu firmantur* (d). Atque hæc homines heterodoxi; quibus oporteret, modestiores, atque consideratiores nonnullos effici, qui vel eximie catholici haberi volunt. Sed quibus tandem monumentis noster Auctor instructus, rem adeo celebrem, ac statam, in controversiam vocat? Profecto quæ ipsemet, ut lenissime dicam, si Ecclesiæ Traditionum paullo studiosior exstitisset, nullo negotio exhibilasset. Quamquam alioquin exploratum est, Nodos facilius necti, quam solvi.

III. Hieronymus, inquit, *Deiparæ Patrem nomine Cleopham existimavit lib. contra Helvidium, cap. 7. ubi quum Mariam Cleophae Deiparæ Virginis Sororem stricto sensu dixisset (dixit autem & alibi sæpe) illam vicissim Mariam Cleophae dictam ait, non a Marito, cui nomen erat Alphæo, sed a Patre. Utriusque itaque Pater, Hieronymo quidem iudice, Cleophas erat, non Joachimus. Quod idem affirmat Maldonatus ad versum 46. cap. 12. Matthæi: rectene hoc in capite senserint, non expendo: Illud tamen haud dubie*

K

col-

(a) Appar. 8. num. 25.

(b) Ibid. num. 26.

(c) Ibid. num. 54.

(d) Dissert. de genere Christi cap. 4. num. 4.

colligo, nullam fuisse tunc certam in Ecclesia Traditionem, quæ Deiparæ Patrem faceret Joachimum.

III. Principio ut nulla tum fuerit certa Traditio, quæ Joachimum Deiparæ Patrem faceret; non recte tamen inde colligit Auctor, refutandam esse nunc quoque plenam de hac re Christianorum consensionem, nec inter Ecclesiæ Traditiones habendam. Nam neque Hieronymi ætate, nec multis post ipsum annis, in Ecclesia certa Traditio fuit, qua Virgo etiam corpore assumpta crederetur; verumtamen hoc *pie, ac religiose tenendum, nec nisi ingenti temeritate negari hodie posse* (a), Auctoris censura est. Tantæ vero temeritatis iccirco reus is foret, qui Virginem etiam corpore assumptam *hodie negaret*, quia *Ecclesiæ consensio, piæque credulitati, ac summorum virorum* (mediæ utique, ac posterioris ætatis) *testimonio refragaretur* (b). Quidni igitur non minoris temeritatis (quod pace Auctoris dictum volo) coarguendus is est, qui Deiparæ Parentum nomina vel disertim negat, vel ad incertum revocat, quum jamdiu illa sacraverit Ecclesiæ consensio, ac pia Fides, tradantque Patres non mediæ solum, ac postremæ, verum etiam superioris ætatis?

V. Porro si Auctor hanc suam ratiocinationem accuratius digessisset, omnino se non recte colligere facillime perspexisset. Neque enim perinde est, hanc, vel aliam Ecclesiæ Traditionem ad hujus, vel illius Sacri Scriptoris notitiam aut penitus, aut plene non pervenisse, ac illorum ætate, eam ad incerta ab Ecclesia fuisse rejectam. Negabat, exempli causa, Cyprianus, consentiente non parva Episcoporum Synodo, exstare ullam veram, atque Apostolicam Traditionem, qua Hæreticorum Baptisma repeti prohiberetur: Numquidnam ergo *inde haud dubie colligemus, nullam fuisse tunc certam in Ecclesia Traditionem*, qua Hæreticorum Baptismati valor adseretur? Immo, & exstabat, & Cypriano frequentissime, atque adeo unice opponebatur; tametsi

(a) *Exercit. ult. num. 1.*

(b) *Ibid. num. 3.*

etsi nec ipsi, neque aliis plerisque multis, vera, atque Apostolica videretur.

VI. Libri Sapientiæ, Ecclesiastici &c. Hieronymi, ac aliorum nonnullorum censura, Sacri Textus auctoritate non pollent. Licebitne jam inde, & quidem absque ulla dubitatione, colligere, nullam tum fuisse certam Traditionem, quæ Canonicos faceret illos libros? Qui igitur, ipso vivo, ut ajunt, ac vidente Hieronymo, Carthaginienses Patres illos inter Canonicos adnumerarunt, aperte professi, se a Patribus ista accepisse in Ecclesia legenda? Nam quod ait S. Doctor, legendos quidem hos libros in Ecclesia, *ad edificationem plebis, non ad auctoritatem Ecclesiasticorum dogmatum confirmandam* (a), putabat ipse quidem ita se rem habere: de eo enim Facto veram Traditionem non plene noverat; quam tamen Carthaginienses Patres eodem ferme tempore luculenter explicarunt: & quod ad librum Sapientiæ speciatim attinet, disertissime Augustinus quum alibi, tum Libro de Prædestinatione Sanctorum (b).

VII. Postremo, ne sim multus, Traditio de Adami Calvaria, ab Hieronymo non tam refellitur ut suspecta, quam ridetur ut fabulosa. Si constare sibi velit Auctor, negabit proculdubio, ætate Hieronymi ullam fuisse vel certam, vel etiam probabilem hujusce rei Traditionem: neque Cani partes suscipiet, pro ea cum Hieronymo contententis. At enim non ita se gerit: quin potius adest Cano, cumque eo Traditionem vindicat, Hieronymi auctoritate posthabita: nec dubitat affirmare, Majorum testimonia Sanctum Doctorem latuisse: alioqui ab ea Traditione deridenda sibi dubio procul temperaturum fuisse (c). Nimirum ipsius etiam Auctoris suffragio, sustineri nequaquam potest, tum dici solum vigere in Ecclesia de Facto aliquo certam Traditionem, quum Fidelium nemo, vel etiam Scriptorum clarissimorum, illud negat, vel in dubium revocat. Etenim

K 2

ut

(a) *Prefat. in Proverb. Salom.*

(b) *Cap. 14.*

(c) *Vindiciarum Cani cap. 5.*

ut ab levi alicujus partis ægrotatione , ad incommodam totius Corporis valetudinem , inepta collectio est ; ita ex unius alteriusve Ecclesiastici Scriptoris vel dubitatione , vel inficiatione , minus scite conficitur , Ecclesiam totam ea etiam obscuritate , atque hæsitatione teneri .

VIII. Advertatur quoque , aliud esse , exstare in Ecclesia de aliqua re certam Traditionem ; aliud vero , Ecclesiam totam de alicujus rei Traditione certam omnino esse . Hoc latius multo est , requiritque Eruditorum , atque Antistitum pæne omnium consensionem . Ad illud vero abunde sat est , si una , vel altera peculiaris Ecclesia , doctrinæ alioqui , atque eruditionis non expers , alicujus facti adsertione firma permaneat , reliquo præsertim corpore neutiquam refragante . Dico , *præsertim* , nam neque id res postulat : quod exemplo Cypriani paullo ante prolato , atque aliis plerisque , facile comprobatur .

IX. Ad rem quod attinet , ultro damus , Hieronymi tempore totam Ecclesiam non fuisse certam de nominibus Parentum Deiparæ Joachimo , & Anna : hæc enim Traditio in omni ejus parte fortasse non adhuc divulgata tum fuerat . Sed valde negamus , recte inde colligi , nullam certam de his nominibus tunc in Ecclesia fuisse Traditionem . Exstabat enim in Orientis Ecclesia : nec illi umquam de hac re quæstio ab aliis Ecclesiis mota fuit : quin potius ex illa in totum Orbem Catholicum absque ulla contentione manavit .

X. Atque hæc ita dixerim , ac si Hieronymo ea fuerit opinio , quam ipsi Auctor affingit , Patrem , nempe , Deiparæ fuisse Cleopham . Quod quidem ipse conficit perspicuis (si Deo placet) Sancti Doctoris adsertionibus : quarum prima est , *Maria Cleophae stricto sensu Deiparæ Soror fuit* . Altera , *Maria Cleophae , sic dicta est , non a Viro , sed a Patre* . Ex quibus ipse colligit , *utriusque Patrem , Hieronymo Judice , non Joachimum fuisse , sed Cleopham* .

XI. Sed procul dubio multum fallitur : Nam primo , ut ipsi demus , Hieronymum existimasse , Mariam Cleophae Dei-

Deiparæ Sororem fuisse stricto sensu; at ipsum tamen affirmative dixisse, Mariam Cleophæ sic nuncupatam a Patre, nemo, cui locus ille perspectus est, facile consenserit: ait quippe Sanctus Doctor: *Restat conclusio, ut Maria ista, quæ Jacobi Minoris scribitur Mater, fuerit Uxor Alphæi, & Soror Mariæ Matris Domini; quam Mariam Cleophæ Johannes Evangelista cognominat, sive a Patre, sive a gentilitate familiæ, aut quacumque alia causa ei nomen imponens* (a). His vero quid aliud innuit Sanctus Doctor, quam sibi non satis exploratum esse, fuerit necne Cleophas hujus Mariæ Pater? Quis jam vero statas vocum significationes attendens, *Dubitationem*, certam vocabit *Affirmationem*, perindeque habebit, aliquem se sustinere ab rei cuiuspiam judicio, ac de eadem absolutam ferre sententiam?

XII. Quinimmo postrema illa verba, *Aut quacumque alia causa ei nomen imponens*, satis insinuant, Hieronymo minime displicuisse antiquam Egesippi sententiam, cui sua etiam ætate Scriptores præclarissimi Chrysostomus, ac Theodoretus disertim favebant, nempe, Cleopham hujus Mariæ Virum fuisse. Dicet aliquis, posse quidem his verbis aptari nonnullos sensus, ipso Hieronymo non repugnante; at hunc tamen nullo modo: quippe perspicua est ejus mens, quod Alphæus, non alius, hujus Mariæ Vir fuerit. Sed istuc objicienti illico reponatur, quod idem Sanctus Doctor Helvidio regerit, *Disce Scripturæ consuetudinem, eundem hominem diversis nominibus nuncupari. Raguel Socer Moyse, & Jethro dicitur: Gedeon, nullis causis immutati nominis ante præmissis, subito Hieroboam legitur Multaque alia, quæ ad exemplum horum pertinent, ipse sibi de omnibus Scripturis Lector poterit congregare. Itaque vel ipso Hieronymo disceptante, incredibile nequaquam est, Cleopham, & Alphæum* (b), unum eundemque fuisse hominem; & quod consequens inde est, ab

(a) Lib. adversus Helvid.

(b) Vide Bedam in 3. Marci.

ab ejus sententia non multum abesse, qui Cleopham hujus Mariæ Virum faciunt.

XIII. Sed utcumque id se habeat, negamus, & quidem non temere, ullis verbis Hieronymi plane confici, Mariam Cleophæ fuisse stricto sensu Sororem Deiparæ. Et *Sororis* vocabulo utitur quidem Sanctus Doctor, quo usum etiam est Evangelium; eamque Christi Domini *Matertem* vocat, atque ejus filios ejusdem Domini *Consobrinos*. Sed an Sororis nomine primum innuat, an alterum propinquitatis gradum, tam loco hoc contra Helvidium, quam Commentario in Matth. cap. 12., aliisque locis, sat liquido definiri non potest. Quin quum Scripturarum more, quas illuc abunde congerit, Fratres, Sororesque vocentur, non modo eodem Patre, vel eodem utero geniti, verum etiam ejusdem cognationis homines, tametsi gradu remotiore, *Cognitione Fratres vocantur, qui sunt de una Familia quum ex una radice multa generis turba diffunditur*: Non est cur velit Auctor, credidisse Hieronymum Mariam Cleophæ stricto sensu Sororem Deiparæ: quum id ab eo nec explicate dictum sit, nec allatis Scripturarum exemplis hoc dicere voluisse, affirmare cogamur.

XIII. Observetur etiam accuratius ille locus Sancti Doctoris in 1. Matthæi: *Deinde ex una Tribu fuisse Joseph, & Mariam; unde ex lege eam accipere cogeatur, ut propinquam*. Etenim si Virgo unigena fuit, concedi facile, comodeque intelligi potest, Josephum lege coactum, ipsam duxisse; posito quod alioqui exploratissimum est, ejusdem eos exstitisse Tribus, atque etiam cognationis. At si Virgini ex iisdem Parentibus aliæ Sorores dentur, adserta hæc ex lege necessitas, non est, ut mihi quidem videtur, multum perspicua: Nam etsi lege Joseph cogi potuit ad unam ex illis Sororibus accipiendam; at nullo tamen præcepto adigebatur, ad speciatim ducendam hanc, non aliam, Deiparam potius, quam Mariam Cleophæ, vel aliam ex Sororibus, si earum numerum augeamus.

XV. Reponet aliquis, verosimile satis esse, censuisse Hie-

Hieronymum, antequam Virginis instarent Nuptiæ, Sororem ejus Mariam Cleophæ fuisse nuptam Alphæo, neque tum alium, præter Josephum, inventum fuisse B. Virgini conjunctiorem. Communis tamen sententia est, Deiparam vel fuisse Unigenam, vel certe primo suis Parentibus genitam; atque etiam Viro traditam ætate adhuc satis tenera; ut credibile parum sit, Sororis nuptias matrimonium ejus antecessisse. Quod si Auctor non probet, celebratas fuisse B. Virginis nuptias in prima ejus adolescentia, illasque differat post ejus annum vicesimum; qui saltem planum faciet, secundam ante nupsisse, quam primam? Quando itaque ad conjecturas deveniendum est, verosimilius arbitror, sensisse Hieronymum, B. Virginem suis Parentibus prolem unicam, hæredemque solam fuisse, atque hac de causa propinquum ejus Josephum ipsam accepisse, lege coactum. Hoc pacto S. Doctorem intellexerunt plerique Sacri Textus Interpretes; Et quod rei caput est, ipsius mens sic exponitur adcommodatius ad Ecclesiæ Traditionem; cui quum apte conciliari possit, quis, quantumvis contentiosus, neget, eidem conciliandum esse?

XVI. Nam quod ait Tillemontius (e quo noster pæne omnia) (a) videri sibi Hieronymum pro strictiori sensu, id est, pro primo cognationis gradu, non obscure pronunciasse, propterea quod Mariam Cleophæ Deiparæ Sororem vocet, nulla adhibita explicatione, aut verborum temperamento; quum tamen id res ipsa vel maxime postulasset: quippe de quæstione *Fratrum Domini*, & quemadmodum sic nuncupentur, operosius agebatur; Id, inquam, non multæ difficultatis est: eo enim tendit Hieronymus, atque id potissimum agit, ut quos Sacer Textus *Fratres Domini* vocat, e Deipara geniti minime reputentur: in ceteris nolle se *contentiosum funem trahere* facile profitetur (b). Et sat quidem ipsi est, dici eos Christi Fratres, *Non affectu, non Gentis privilegio, non natura, sed cognatione*; quo sa-

ne

(a) Nota 2. in B. Virg.

(b) Lib. contra Helvid.

ne modo ii optime dici possunt Fratres Domini, tametsi eorum Mater Maria Cleophae, Deiparae Soror stricto sensu non fuit. Sed hac de re in tertia Dissertatione fusius.

XVII. Quod vero ad praesentem controversiam attinet, a litigiosa conquisitione sensus Hieronymi libenter abstineo. Nam siue Sanctus Doctor, de Nominibus Joachimo, & Anna aliter sensit, uti Auctor existimat; siue quod multo verosimilius est, de illis nihil certi definiit; ejus vel alia, vel anceps sententia, huic Traditioni, Ecclesiaeque consensioni non multum incommodat. Iisdem namque temporibus horum Nominum, uti compertissimorum, quibusque refragaretur nemo, meminit Epiphanius; quem in hac re deceptum scriptis apocryphis, ac fabulosis non tam probabiliter, quam audacter obtenditur. Quamquam si cui Epiphanii testimonium non est gravissimum, is illud saltem advertere poterit, quinto, vel etiam quarto Ecclesiae saeculo, Orientales publicis officiis, ac festivis honoribus, Virginis Parentes, ipsis nominibus *Joachimi*, & *Annae*, persecutos fuisse; ut ad diem 20. Martii adnotant eruditissimi Bollandi continuatores. Itaque non unius, sed plurium, eorumque vetustissimorum adclamationibus, haec sacra nomina celebrata comperiet (a). Faciunt ad haec etiam, & quidem valde, quae superiori Dissertatione in Epiphanii locum Haeresi 79. n. 7. paucis observavimus (a).

XVIII. Postremo quod Maldonatus disertim adprobet opinionem de Parente Virginis Cleopha, & quidem *utirem*, si Tillemontio credimus, *extra omnem difficultatem*; leve nimis, atque adeo nullum argumentum est, *ut inde haud dubie colligamus* (b), heri, vel nudius tertius, hujus nempe Scriptoris aetate, *nullam fuisse certam in Ecclesia Traditionem, quae Deiparae Patrem faceret Joachimum*. Alioqui non dissimiliter contendere poterit, missis aliis exemplis, tempore Cajetani adhuc certo non constituisse de Divina auctoritate Libri Sapientiae: quandoquidem is Auctor in-

(a) Num. 49. & 50.

(b) Ibid.

intempestive Hieronymum imitatus, utilem illum quidem ad morum instructionem, minime vero ad Fidei dogmata confirmanda, literis prodere non dubitavit. Sed in ejus audaciam, pro rei merito, invehit Canus, & ipsius æque vanam, ac periculosam ratiocinationem luculenter evertit (a). Nempe, veritati, ipsique adeo perspicuitati, distinctionum, ac dubitationum nebulas offundere, res est profecto non multi operis, præsertim doctis, in variaque literatura exercitatis ingeniis. Verumtamen pura corpora, atque sincera fumum, vaporesque non excitant.

XIX. Quid jam, si perspicuum faciam, numquam Maldonatum hujus fuisse sententiæ, atque eam illi hos Auctores affingere? Et id quidem commostrare valde necessarium duco: quippe confert ad illustrandum, quod paullo ante observabamus, videlicet, Auctorem nostrum nonnihil decipi, affirmate pronunciando, Hieronymi exploratam sententiam esse, Patrem Deiparæ fuisse Cleopham.

XX. Ait itaque Maldonatus: *Vera sententia est, quam Hieronymus validissime probavit, Fratres Christi, Conso-
brinos, & Cognatos ejus appellari, quales erant Jacobus Minor &c. Filios fuisse Sororis Mariæ Virginis, quæ & ipsa Maria vocabatur, Jacobum quidem, & Jose, constat. Nam Mariam Cleopæ Filiam, Alphæi autem Uxorem, Johan-
nes vocat Sororem Matris Domini* (b). Itaque, judice Maldonato, Hieronymi sententia vera est, atque aliis præferenda. Sed quænam tandem est hæc sententia? Numne quod Maria Cleopæ sit stricto sensu Virginis Soror? Auctori quidem, ac Tillemontio ita prorsus videtur; sed ad sensum hujus Interpretis nihil minus. Hic enim aperte docet, Beatam Virginem suis Parentibus unicam fuisse sobolem; cui propterea ex iisdem Parentibus Sororem dare non potuit.

XXI. Etenim expendens argumentum illud, quo ex conjugio inter Mariam, & Joseph Sacri Textus Exposito-
L res

(a) Lib. 2. de Loc. cap. 11.

(b) In 12. Matth. vers. 46.

res efficiunt, Mariam ad Davidis familiam pertinere, ad rem nostram hæc habet: *Illud etiam addo, existimare me, B. Virginem Joseph, tamquam maxime omnium propinquo, non solum sponte, verum etiam necessitate legis, traditam fuisse. Credo enim legem illam non solum de eadem Tribu, sed etiam de eadem familia intelligi debere; ut quum Mulier aliqua paternæ hæreditatis SOLA HÆRES esset, non posset, nisi ejusdem Familiæ Viro, & quidem propinquissimo, nubere (a).* Credit itaque Maldonatus, Deiparam hæreditatis paternæ SOLAM, atque unicam hæredem fuisse; & quod coniequens est, ipsi ex eodem Patre alios vel Fratres, vel Sorores dare non potuit. Ex quo etiam fit, hujus Scriptoris judicio, verba Hieronymi strictum illum sensum non continere, quem in eis perspicit Auctor (b); atque id etiam existimarunt Hugo Cardinalis, Estius, & alii (c). Porro Beatæ Virginis Patrem, *Joachimum dici solere* Maldonatus refert (d); neque huic ita eum appellandi consuetudini vel minimum adversatur.

XXII. Et de hoc quidem argumento satis in præsens. Auctorem jam attendamus, adsertionem suam Augustini testimonio comprobantem: ait enim sic: *Quid etiam, quod Augustinus lib. 23. contra Faustum, cap. 9. Virum Manichæum tamquam fabularum venditorem carpit, quod Sacerdotem quempiam nomine Joachim, Mariæ Patrem adseruisset? Quod de generatione Mariæ Faustus posuit (sunt Augustini verba) quod Patrem habuerit ex Tribu Levi, Sacerdotem quemdam nomine Joachim, quia Canonicum non est, non me constringit. Sed etiamsi hoc crederem, ipsum potius Joachim dicerem, aliquo modo ex Tribu Juda in Tribum Levi fuisse adoptatum.* Hoc eodem argumento usus etiam est Tillemontius, in notis ad Historiam B. Virginis, nota tertia.

XXIII. Locum hunc Augustini objecerunt sibi olim Scriptores doctissimi, Petrus Canisius, Baronius, Suarez, Vos-

(a) In 1. Matth.

(b) In 12. Matth.

(c) In 1. ad Galat.

(d) In 1. Matth.

Vossius, aliique multi, ac rei nostræ nihil officere, iisdem Augustini verbis perspicue demonstraverunt. Quod quum latere haud potuerit eruditionem Auctoris, ac Tillemontii, quid tandem est causæ, cur illum nudum, tamquam adhuc intactum, ac minime conquistum obtenderint? An amant Causidicorum mores, quum quæ e re sua utcumque sunt, avide collecta, urgere non desinunt; incommoda vero, ac valde molesta, ad artis regulas, dissimulando prætereunt? Sed utrum hoc deceat homines, facta, ut haberi volunt, expurgantes, rerumque veritatem puram putam profitentes, judicent æqui rerum aestimatores. Decipere id quidem est, non docere; lumenque subducere, haud tenebras dispellere.

XXIII. Inter Augustinum, & Faustum nulla umquam fuit quæstio de Nomine, quo Virginis Pater appellaretur; sed loco illo, quem ingerunt Auctores isti, de genere duntaxat, ac Tribu Virginis disputatio instituitur. Nempe, *magnus ille Diaboli laqueus* vehementer negabat, Deiparæ originem esse e Tribu Juda, ac Davidis familia; contendebatque censendam esse in Tribu Levi: *Quod ipsum*, agebat, *palam est: quia eadem Patrem habuerit Sacerdotem quemdam, nomine Joachim*. Huic Manichæorum errori Augustinus occurrens, credere nos ait, Mariam e cognatione Davidica prodiisse, quia Scripturis Ecclesiasticis, Canonicis, Catholicis, id absque ulla ambiguitate tradentibus, firmissime credimus. Porro obstringi se minime illius scripti auctoritate, quo Sacerdos quidam e Tribu Levi, nomine Joachim, Virgini Parens datur: quum nequaquam inter Canonica, sed cum Apocryphis adnumeretur.

XXV. Itaque non Joachimi nomen, ut isti volunt, sed Sacerdotium, Genus, ac Tribus in controversiam illam veniebant. Et sane quid attinisset de hoc nomine disputare? Nisi forte sit qui putet, Sapientissimum Doctorem nihilo minus Fausto litem intentaturum fuisse, si cetera de Virginis Patre non diffitendo, solum Joachimi nomen retinuisset. *Verum*, inquit Vossius, *non tam hoc in dubium vocat*

(Augustinus) *utrum Parens sit dictus Joachim, quam quod is dicitur fuisse e Tribu Levi &c. (a).* Licet ergo Sanctus Doctor minime se obstringi dixerit monumentis non canonicis ab illo impio prolatis; non tamen inde recte colligent Auctores nostri, omnem Traditionem, ac rerum harum historiam, cui non succurrit auctoritas canonica, ad commentitia, ac penitus fabulosa, ab Augustino amandatam esse. Et monumentum quidem a Fausto prolatum, haud dubie illud erat, quod insignis Manichæus Seleucus plura mentiendo conflaverat. Veruntamen & hic illud quadrat,

..... *Nec fingunt omnia Cretes.*

Præsertim, quod nihil sua, suæque hæreseos intererat, Dei-
paræ Genitores falsis nominibus appellare. Quamobrem & ipse Tillemontius, *malle se putare, inquit, hos impostores, quippe antiquissimos, vera Parentum B. Virginis nomina scire potuisse; Ideoque credendum, non eos alia falsa, & quidem inutiliter, fingere voluisse.*

XXVI. Et Manichæorum quidem, ac Gnosticorum his de rebus Narrationes, indignas prorsus esse fateor, quæ in argumentum accipiantur. Nam etsi aliquando veri quidpiam afferunt, neque hoc ipsum tamen, tamquam ex impiorum ore, ac testimonio probandum est; sed ob Catholicorum utique Scriptorum, qui eodem tempore, vel antea, vel etiam postea scripserunt, auctoritatem: ut, quemadmodum ille ait, *Bona sententia maneat, Turpis Auctor mute-
tur (b).* Jam vero Græcos Patres hisce impiorum monumētis usos fuisse, ac de iisdem intelligendum Epiphanium, quum ait: *Tametsi historia Mariæ, & Traditiones habeant, quod dictum est Patri ipsius Joachim in deserto &c. (c)* opinor neminem facile admissurum. Atque id eo magis, quod Vir Sanctus non omnino indiligentem se præbuit in huiusmodi Historiarum, ac Traditionum delectu. Etenim Librum quemdam Gnosticorum *Stirps Mariæ* nuncupatum, ut commen-
tis

(a) *Differ. de Gen. Christi cap. 4. num. 4.*

(b) *Aul. Gell. lib. 18. cap. 3.*

(c) *Hæresi 79.*

tis refertum, confutavit in suo Panario (a). Impia quoque Ebionæorum Apocrypha, ac suppositos Apostolis libros, accurate distinxit, illorum hæreses confutando: *Nec causam video*, inquit Vossius, *cur nobis persuadeamus Doctissimum Epiphanium, qui tantum operæ impenderet in hæreticorum Libris acquirendis, legendis, expendendis, impugnandis, nescisse distinguere inter hæreticorum, & Catholicorum libros, ac doctrinas &c.* (b)

XXVII. Urget deinceps Auctor testimonium Petri Damiani: *Sed & undecimo*, inquit, *vertente seculo usque adeo incerta, dubiaque erant Sanctissimorum Deiparæ Genitorum nomina, ut in ea curiosius inquirere, superfluum, & inutile reputaret Vir illius ævi doctissimus, atque Sanctissimus Petrus Damiani, serm. 3. de Nativitate: Nonnulli, inquit, dum plus sapere, quam oportet sapere, gestiunt, quis Pater, vel quæ Mater B. Mariæ fuerit, studio superflue curiositatis inquirunt. Sed aliquis lector nimis inutiliter quærit, quod Evangelista narrare superfluum duxit. Si enim huic notitiæ utilitatem esse cognosceret, nequaquam nobilis Historicus rem necessariam silentio præteriret.*

XXVIII. Videtur quidem Auctor ad hujus Sancti Scriptoris monita non satis animum attendisse; alioqui ab hac, & similibus controversiis excitandis dubio procul abstinuisset, reticuissetque, quæ de iis studio superflue curiositatis conceperat. Quinimmo quum jamdiu Ecclesia Universa publicis officiis, sermonibus, celebritatibus, Deiparæ Parentes his nominibus veneretur; non cujuslibet, sed perversæ curiositatis arguendus is est, qui ea nunc in dubium vocat, pietatemque Fidelium importunus obturbat. Sane, si quis ætate hujus pii Scriptoris in D. Josephi cælibatum fuisset inductus, non tam vanus, atque inutilium investigator, quam audax, Ecclesiæque contemtor, habitus ab ipso fuisset, propterea quod *Ecclesiæ fides sit* (c) D. Josephum fuisse cælibem.

(a) *Hæresi* 46.

(b) *De gener. Chr. cap. 5. num. 2.*

(c) *Opusc. 17. cap. 3.*

bem. Atqui non minor jam est Ecclesiae Fides, pia utique, de nominibus Parentum Deiparae Joachimo, & Anna, quam tum fuerit, atque etiamnum sit, de Josephi cœlibatu. Quis rem adeo perspicuam inficiabitur? Neque minor est igitur horum hominum nunc impugnantium audacia, quam tum illorum fuisset, ac nunc etiam foret, atque adeo est, qui Josepho cœlibatum denegant. Quid porro reposuisset Vir Sanctus, si objectum ipsi fuisset, *Sacras Literas* Josephi cœlibatum *silentio præteruisse*? Quid putas, nisi Ecclesiae consensionem validissimum de sese argumentum esse; ac plura nos quum pie, tum summe credere, quæ Sacris literis minime consignantur? Hoc ipsum Auctori nostro nos respondemus, pii Scriptoris testimonium obtendenti.

XXIX. Quod vero ad argumenti vim attinet, vehementer negamus, ætate Petri Damiani dubia omnino, ac incerta fuisse Sanctissimorum Parentum nomina. Sane Leo III. sub initia noni Sæculi, *Fecit in Basilica B. Mariæ ad Præsepe vestem . . . habentem historias Annunciationis, & Sanctorum Joachim, & Annæ*, ut in ejus vita narrat Anastasius; quod quidem factum memorans Tillemontius, ad ejus tamen vim enervandam hæc statim adnotat: *Sed ea res adsectatores non habuit. Exploratum quippe est, Occidentales Petri Damiani, ac Bernardi etiam temporibus, Divorum Joachimi, & Annæ nomina non agnovisse*. Mira profecto hominis confidentia, siue quid affirmet, vel neget. Nam nonne Fulberti Carnotensis ætate pervulgata satis erant hæc nomina, ac nostris notā? Hunc tamen pium Scriptorem anteisse Bernardum, ac Petrum Damiani, neminem latet. Nonne Strabo Fuldensis, & Haymo Halberstatensis diu ante Petrum Damiani, paullo post Leonem III. nono Sæculo florere? Attamen & isti de hisce nominibus, tamquam de re minime dubia, meminerunt. Strabo quidem in Epist. ad Galatas I. Haymo vero lib. 2. de Christian. Rer. Mem. cap. 3.

XXX. Jam vero factum ipsum Leonis nonne de se satis innuit, fuisse tum hæc nomina in ore Fidelium, deque ipsis hunc

hunc Sanctum Pontificem minime dubitasse? Quis enim facile credat, venisse in Leonis mentem, inter tot perspectæ veritatis historias, quas in plerisque vestibus pictas voluit, hanc prorsus ignotam intrudere, hominesque adhuc penitus inauditos, omnium oculis depictos ponere? Ipsa quoque hujus Facti simplex narratio, absque ulla Anastasii, vel inficiatione, vel animadversione, nonne satis insinuat, quum ipsum, tum alios noni Sæculi, nomina hæc Deiparæ Genitorum neutiquam ignorasse? Quod spectat ad D. Bernardum, frustra eum profert hic Auctor: nihil enim habet Epistola illa 174. quam ipse laudat, unde verosimiliter effici possit, hæc nomina remota tum fuisse ab Occidentalium notitia. Sane Bernardo æqualem fuisse Auctorem Adnotationum in Epistolas Pauli, Hugoni a S. Victore attributarum, confirmat Ellies Dupin (a). Porro is Auctor disertim ait, *Mariam Matrem Domini, Joachim, & Annæ Filiam fuisse* (b): Annam vero tribus subinde Viris nupsisse &c. quæ ante tria sæcula scripserat Strabo Fuldensis.

XXXI. Quid igitur sibi vult, inquires, verbis illis D. Petrus Damiani? velit sane quodlibet; illud certe non sibi vult, quod omnino sibi voluisse Auctores nostri contendunt. Atque illud inprimis est advertendum, Sanctum Scriptorem Quæstionem hanc non iccirco inutilem duxisse, quod hæc Sacra Nomina multis dubitationibus involverentur, ut Auctor affirmat; sed quia id scire, Fidei Catholicæ parum, vel nihil interesset. Contentiosorum caritas numquam fuit, & quorum nimia curiositas consistere nusquam possit. Horum nonnullos de his nominibus immoderatus concertantes Vir doctus, ac pius reprimere fortasse voluit, tamquam frustra de re, ad Ecclesiæ doctrinam alioqui non necessaria, tantum pulveris excitantes. Fortassis etiam de Virginis Parentum serie, seu Genealogia, deque multo in ea perquirenda nonnullorum studio, sermonem habuit. Cui profecto nihil obest, quod recepta tum fuerint *Annæ, & Joachim* nomina:

(a) Tom. 9. Biblioth. pag. 216.

(b) Quæst. 5. in eam Epist.

mina : adhuc namque *Qui fuerint* obscurum remanet , ignorata Genealogia . Nec enim solum ætate hujus Sancti Scriptoris de Virginis Avis , Proavis &c. certi , atque explorati habebatur nihil . Sed his ipsis etiam nostris temporibus de hac re nulla , vel certe minima est inter Scriptores concordia : ut quando nec Sacer Textus , nec ulla constans Traditio , aut verosimilior ratiocinatio , hisce inquisitionibus suffragari potest , satius multo esset illis modum facere , quam bonas horas inutiliter terere .

XXXII. Postremo , ut aliqui eo tempore , atque ipse adeo Vir Sanctus in his Nominibus hæserint ; quæ tandem gravis argumentatio inde confici possit , qua etiam hæc nostra ætas iisdem scrupulis implicetur , haud satis video . Nisi si forte acutus valde , vel etiam invictus habendus sit hic modus ratiocinandi : Ante annos sexcentos , & amplius , de Traditione hac , vel illa ab aliquibus dubitatum est : Oportet igitur & in præsens ab adsertione se sustinere , nihilque de illis affirmate proferre . Si quem delectat is differendi modus , considerandum ei serio dimiserim , anne difficile sit similibus argumentationibus non pias modo Traditiones , sed plura etiam doctrinæ capita ad incertum vocare , atque , si ita libuerit , inficiari ? Repetantur quæ Hieronymi locum explicando digessimus . Generatim ergo quæcumque olim incerta aliquibus visa sunt , si sensim deinde , atque in dies magis magisque recepta , consensionem denique totius Ecclesiæ obtinuerunt ; hæc , inquam , si quis ob antiquas illas difficultates etiamnum in dubium vocet , is perinde omnino facit , ac si Navim , jam in tutum , tranquillumque portum devectam , quod aliquando undarum periculis obnoxia fuerit , iisdem agitationibus nihilo minus objectam contenderet .

XXXIII. Jam quod Auctor subdit sua prosequens argumenta , *Non aliam nuper eruditiss. Bollandi Continuatoribus sententiam stetisse ; qui Joachimi , & Annæ nomina in dubio reliquerunt in actis ad diem 20. Martii* . Equidem si ita res haberet , fateor , causæ meæ sane quam timerem :

quis

quis enim illis adversetur, quos in ejusmodi arena jure optimo Hercules dixeris, qui nullos etiamnum non exantlant labores, ut omnia in S.S. Historiis, quam absolutissima, & castigatissima habeamus? Sed omnino haud ita habet, modo quid sit *In dubio relinquere*, probe tenueris. Itaque rem quæsitam in dubio tandem relinquere illos dicimus, quibus, cunctis diligenter expensis, occurrit nihil, quo ad illius siue affirmationem, siue negationem vel probabiliter moveantur. Contra Judicium in affirmatione, vel negatione versatur, innixa principiis, non modo certissimis, aut evidentibus, sed etiam verosimilibus, ac probabilibus. Jam si eruditissimi Continuatores communem sententiam satis verosimilem judicant, atque etiam adlaborant, quo magis eam confirment; quis contendet, eam ab ipsis *in dubio relinqui*, nisi cui vocum harum vera significatio excidit?

XXXIII. Jam vero istud ipsum paucis ostendamus; immo ipsimet potius præcellentissimi Scriptores sententiam exponant suam. Ajunt namque sic: *Utriusque Ecclesie Patrum, Joachimum, & Annam celebrantium, concors credulitas facit, ut de Nominibus non admodum anxie dubitemus, verane sint, an solum accepta ex quadam etymologia Hebraica congruentia &c. Etenim ut dubie prorsus Fidei sint omnia, quæ de utroque vel Græci Patres &c. Quantulum tamen hoc est, si ipsa saltem Parentum Sanctissimæ Dei Genitricis nomina, Ecclesie Traditio conservasse putetur, nec omnia dicantur Auctores isti finxisse? Porro hoc, quod multo verosimilius putant, mox aliis argumentis illustrare magis, ac patefacere ita pergunt: Sub his certe Nominibus eos celebrant Sanctorum Patrum Encomia, & Ecclesie festivis prosequuntur honoribus &c. Neque illa sunt reticenda, quibus pervetustam horum nominum celebritatem Antiquorum monumentis comprobant: Credibile videtur non tantum antiquissimum in Oriente fuisse usum Virginæ Nativitatis diem in honorem Sanctorum Mariæ Progenitorum celebrandi; sed ipsos quoque Canones, vel ab ipso Sancto Saba, primo Menæorum Collectore, vel a S.S. Chari-*

tone, Euthymio, Theodistove, a quibus ipse accepit pleraque, fuisse compositos Pertinent autem Sancti isti ad quartum Aerae Christianae Saculum.

XXXV. Nimirum tantum abest, ut hi Scriptores, in dubio reliquerint Sacra Joachimi, & Annae nomina, ut etiam ea quæsitis, injectisque scrupulis in dubium vocantes, concordi Patrum sententiæ, antiquissimæque Orientalium consuetudini penitus adversari, perspicue doceant. Quod profecto, me iudice, perinde est, ac eosdem non parvæ temeritatis arguere. Nam quem demum merito audacem dixerimus, si tantæ consensio, vetustati, auctoritati obsequi repuentes, iusti, legitimique litigatores habendi erunt? Nec tamen abnuerim, potuisse Scriptores doctissimos explicatius, verbiisque absolutioribus huiusmodi de re loqui, quam Antiquitate consignatam, Consensione receptam, Universalitate celebratam planissime confitentur; nec illis tantum formulis contentos esse: *Non admodum anxie dubitandum: Quantulum tamen hoc est, si ea Ecclesiae Traditio conservasse putetur: Credibile videtur*; unde recens Criticus aniam arripit adseverandi, hæc eos nomina in dubio reliquisse. Verumtamen quantum hæc ipsa differant ab suo illo definito loquendi modo, *Dubia, incertaque sunt, quæ vulgo feruntur nomina Genitorum &c.* quamque propterea sibi nubes colligenti, parum faveant Scriptores isti, rem fusius illustrantes, nemo non illico deprehendet.

XXXVI. Eadem innititur, si minus mala Fide, at non mediocri indiligentia, ignorantiaque rei confidenter adsertæ, argumentum potremum: *Certe, inquit, quotquot Christi genealogiam a Luca descriptam cap. 3. per Mariæ Progenitores ductam existimant (existimant autem bene multi) Deipara Patrem Heli dictum opinantur.* Sed nescio, qui tandem Auctor Eruditos omnes idoneos putet, in quos sic illudat. Hoccine, quæso, est agere solertem Criticum, atque absolutum, Facta celeberrima dolose aggredi, atque ubi desit insidiandi materies, falsitates vel manifestas impudenter obtrudere? Probatum est sane multis Theologis, iisque gravissimis.

vissimis, atque etiam Heterodoxis non paucis nequaquam Josepho, sed Virgini in Lucæ genealogia Heli Patrem designari. Verum inde conficere, illos sensisse, Deiparæ Genitori non fuisse nomen Joachim, est vim inferre apertissimæ veritati. Quinimmo tantum hoc abest, ut potius illorum plerique iccirco facilius, huic sententiæ concilientur, quod illi Joachim nomen fuisse, confirmat antiqua, communisque Traditio. Perinde quippe est Heli nomen, atque Heliachim, & Joachim; ut qui Joachim vocari soleat, interdum Heliachim, & Heli appelletur. Sed Auctorum testimoniis rem planam facere operæ pretium est.

XXXVII. Atque ab Hæreticis ordiendo, ait Bullingerus: *Omniū sententia est, Heli esse eundem, qui & dicitur Joachim, patrem scilicet Mariæ.* Fusius Osiander: *Ubi dubitatur de Patre Josephi, veteris Ecclesiæ Traditionem retineamus, quæ docet Josephum fuisse Filium Jacobi, generum autem ipsius Heli; hoc est, Heli, qui vero nomine Jehoiachim dictus fuit, fuisse Patrem Virginis Mariæ &c. (a).* Nec dissimiliter Brentius, atque etiam explicatius: *Mihi ex Majorum Traditione, manifestum est, quod Pater Mariæ Joachim vocatus sit; Apud Syros autem, quemadmodum testatur Philo, idem sunt Heli, Heliachim, & Joachim, manifestum est, ipsum, & Heli vocatum. Et is est Heli, quem Lucas vocat Patrem Joseph.* Subscribit his Montacutius: *Ita Josephus relationem ad Heli habuit, Patrem scilicet Sponsæ suæ Mariæ Virginis; cujus Pater Heli communi quadam ὁμοροπιστικῇ appellatione nominatur pro Eliachim; quod nomen idem est, ajunt, cum Joacim; qui Traditione vetustissima, nec rejicenda, Pater fuisse dicitur B. Virginis (b).* Scribit hæc ipsa disertim Vossius: *Sed de isto quisque sentiat, ut volet; dum Eli, avum Jesu, Socerum Josephi fateatur. Quam opinionem etiam juvat, quod idem ab Antiquis dicatur Joachim; ac Joachim non alius sit, ac Eliachim:*

M 2

Eli

(a) Apud Petrum Canis. lib. 1. de B. Virg. cap. 4.

(b) Appar. 8. num. 25.

Eli vero ex *Eliachim* per præcisionem in nominibus propriis haud insolentem, factum videatur (a). Hoc idem senserat ante hos, atque alios plerisque Erasmus Roterodamus, quem nihil est causæ, cur non recenseam inter Novatorum præcipuos. Ait vero, *Primum Eli* idem est cum *Jehoiakim*, quem corrupte vocant *Joachim*, pater naturalis *Mariæ Virginis*, & Avus *Jesu Christi* secundum carnem. Quod testatur & Hieronymus in cap. 3. *Lucæ*. Verum ut omnia hic recte ab Erasmo, sic in eo quod testem advocat Hieronymum, egregie scilicet falsus est, ut optime observat ingeniosissimus, atque eruditissimus Vasquez (b), qui adserit, Hieronymum hic in fide tantum *Johannis Annæi* ab Erasmo enunciari.

XXXVIII. Ad nostros deveniamus, vel propugnatores, vel relatores, vel etiam oppugnatores opinionis, de Parente *Virginis Heli*: ex his enim omnibus luculenta testimonia pro re nostra reportabimus. Ait itaque Canus: *Mihi vero opinio communis magis placet, quamvis illorum opinio non displiceat, qui adserunt, Heli Josephi Socerum fuisse, eundem, qui & Joachim, parentem Virginis Mariæ* Huic enim nominum significatio consonat: Nam *Joachim*, *Eliachim*, *Heli* idem fere significant, proque eodem fere usurpantur 4. Reg. 23. 2. Paralip. 36. (c). Maldonatus: Quod ad primum discrimen attinet, *Augustinus* tribus modis responderi putat posse: Primo *Heli* apud *Lucam* dici *Joseph*, non quod Pater, sed quod Socer esset, Paterque *B. Virginis*, idem qui *Joachim* alio nomine vocari soleat (d). Estius: Quæritur tertio, an *Christus* ortus sit ex *David* per *Salomonem*. Negant multi, putantque a *Luca* describi genus *Christi* secundum carnem per *Heli*, idest, *Joachim*, patrem *Mariæ*, & Socerum *Joseph* (e).

XXXIX. Suarez: ad secundum respondetur, eundem

(a) Dissert. de Gen. Christ. cap. 4. n. 4.

(b) Disp. 127. art. 3. cap. 3.

(c) Lib. 11. de Locis cap. 5. sub init.

(d) In cap. 1. Matth.

(e) In cap. 1. Matth.

dem fuisse Heli, qui Joachim, sive quia binomius fuit; sive quia in Scriptura, & usu Hebræorum, nomina Joachim & Heliachim ut synonyma usurpantur &c. (a). Tirinus: Respondeo, secundum Menologia Græcorum, qui per Eli, seu Eliacim, intelligunt Joachimum, recenset Lucas stirpem paternam Mariæ, puta, Parentes Joachim (b). Cornelius a Lapide: Heli ergo dicitur Pater Joseph: Pater, idest Socrer: Heli enim per apocopen idem est, qui Heliachim, sive Joachim, Maritus B. Annæ, & Pater B. Virginis &c. (c). Jansenius Iprensis: Difficultas hic magna est, quomodo Joseph dicatur Filius Heli, quum Matth. 1. dicatur Filius Jacobi? Recentior quidam facile nos expedit, dicendo, illud, Qui, referendum esse non ad Joseph, sed ad Jesum, ut sensus esset, Qui Jesus erat Filius Heli; Matre scilicet Maria interposita: quia Heli iste Pater erat B. Virginis, alio nomine dictus Eliachim, & Joachim: nam ista Nomina eadem sunt, ut patet &c. (d). Mitto alios, ne in re facili multus videar. Unius tamen illorum, quippe Auctori nostro pergrati, testimonium non præteream. Natalis is est Alexandri, qui hæc habet: Quamquam vero eruditibusdam Viris visum sit, Lucam Mariæ genealogiam, Matthæum Josephi texere; & Heli, qui idem sit ac Eliachim, seu Joachim, Patrem fuisse B. Virginis &c. (e) Unus occurrit Samuel Basnagius, Auctori favens: ait namque: Hinc cantata Traditio refellitur, quæ non Heli, sed Joachimum Patrem Virginis dixit, repugnante Scriptura (f). Quasi vero hæc recens Interpretatio, habenda jam sit uti dogma, atque aperta S. Scripturæ sententia. Porro laudati Scriptores æque Basnagium, atque Auctorem refellunt.

XL. Quid ad hæc Auctor reperit? Illustriora enim ea sunt,

(a) Tom. 2. in 3. Part. Disput. 2. sect. 3.

(b) In cap. 1. Matth.

(c) In cap. 3. Lucæ.

(d) Ibid.

(e) In cap. 3. Lucæ.

(f) Anno ante Dom. 6. num. 19.

sunt, opinor, quam ut pulvere adspergi queant, aut nubeculis obscurari. Quotquot Virginis Patrem Heli dictum volunt, iidem ipsi disertim affirmant, eundem vocatum fuisse Joachim: Nempe, tot contra se excitat adversarios, quot profert quasi amicos testes, ac suæ opinionis approbatores; quibus haud dubie mirum videri posset, Virum eruditum, atque Historiarum expurgatorem (ut quidem ipse præsefert) hac fide istud Operis aggressum esse. Equidem quum ipsum pronunciantem cerno, Scriptores bene multos existimare, Deiparæ parentem Heli vocatum esse; reticentem vero, eosdem illos Heli nomine Joachim intellexisse, perindeque esse apud eos sive quem Heli, aut Joachim voces; videre videor (absit injuria) Macarium Antiochenum, Sextæ Synodi Patribus in re simili fidem ejus malam coarquentibus, reponentem audacter, *etiam dixi, quia quaerens stabilire intentionem meam hoc modo defloravi* (a).

XLI. Atque hæc ferme sunt argumenta, quibus adnissus est Auctor, Sanctorum Joachimi, & Annæ nomina ad incertum vocare, ac dubitationum nebulis involvere. Quo se vero non quidem inepte, ut vulgi homines solent, sed erudite, doctæque pium ostendet, atque inflicto ab se vulnere antiquitati, & consensioni quodammodo medeatur, hæc subdit: *Quæ tamen omnia nequaquam obesse possunt, quin Sanctissimi Deiparæ Genitores sollenni cultu in Ecclesia celebrentur. Ad id enim nihil plane refert, quo nomine vocarentur: uti tam multi coluntur Martyres, quorum nomina nesciuntur.*

XLII. Sane sic se rem habere non abnuo. Quorum enim nomina ignorantur, si modo in Ecclesia nota, atque illustris sit eorum Sanctitas, merita, justaque veneratione celebrantur. Sed enim veri nominis oblivionem, jacturam esse non levem, præcipue in magnis Viris, atque insigni virtute præditis, quis, obsecro, inficiabitur? Est namque nomen defuncti hominis, ejus altera quasi vita, & longior quidem multo, atque adeo fortassis optabilior. Neque enim de-

(a) *Action.* 8.

decessisse, sed frui adhuc nostra consuetudine ii videntur, quorum, etsi vetustissimorum, nomina celebramus. Contra ii, qui vel ignoto mortis genere, vel mox oblitterandis nominibus, interierunt; ex hominum memoria, tamquam ex Famæ Templo, atque Albo immortalitatis abradi, e rerum natura deleti prorsus, omnemque vitam exuisse, non immerito reputantur: *Perierunt quasi qui non fuerint, & nati sunt quasi non nati* (a). Quamobrem hæc conquisitiones, & controversiæ de Virorum clarissimorum nominibus, non illas inter habendæ sunt, quarum utilitas nulla, & quæ a doctis ad quæstiones futes amandantur: quippe inter eximia sapientis præconia illud quoque relatum cernimus: *Non recedet memoria ejus, & nomen ejus requiretur a generatione in generationem* (b).

XLIII. Quo vero animadvertat Auctor, quantum rei quoque vulnus inferat, hæc nomina vellicando, quantique referat, quod obesse nihil putat; quæro utrum liceat, necne, Deiparæ Genitorum pietatem, ac Sanctitatem ad incerta, neque adhuc explorata rejicere? Negabit haud dubie, quæ ipsius religio est, atque, ut arbitror, non modo in hos Sanctos, verum in Ecclesiam totam observantia. Et id quidem præclare, atque ut decet Virum catholicum; sed nisi omnia me fallunt, non satis consentanee. Res enim eo spectat, ut his nominibus turbatis, virtuti quoque optimorum Parentum, celebratæque Sanctitati negotium non leve conflatur. Quid enim regeret, quæso te, si alicujus audacia (Lutheri exempli causa) eo etiam prorumpat, ut non tantum nomina, sed illorum quoque pietatem, ac Sanctitatem in litem vocet (c)? atque ad eam rem abutatur Bernardi verbis, quibus absurdi loco habuisse videtur, *Festos honores illis deferre* (d)? Sane quum Deiparam genuisse, non sat signi de se, atque argumenti sit excellentis virtutis, ac Sanctitatis; aliun-

(a) Ecclesiasti. 44.

(b) Ibid. 39.

(c) Apud Petrum Canis. lib. 1. c. 4.

(d) Epist. 174. num. 6.

aliunde, ac monumentis nequaquam dubiis comprobandum id esse, nemo non perspicit.

XLIII. Quo jam, quæso se vertet Auctor? Quæ Volumina, quos Textus consulat? Numne Sacras literas? At hæ minime suffragantur clarissimorum Parentum excellentiæ: nihil enim, quod rem hanc spectet, nobis exhibent: Num Ecclesiæ Antiquos Patres, atque Scriptores? Sed & horum plerique hujus rei non meminere. Illorum vero, qui id attigerunt, auctoritatem, usque adeo elevare, vexare, ac frangere ipse Auctor nititur, ut, sua certe censura, hisce in rebus, plani, atque absoluti ex illis confici nihil possit. Quid jam, quod hi pæne omnes æque sunt testes Sanctitatis, ac Nominum Genitorum Deiparæ? Eos porro in Sanctitatis adsertione recipiendos, repudiandos vero in nominum testimonio, non satis quadrat Juris regulis, nimirum, illis, quibus ipse utitur adversus Baronium: *Testis, quisquis tandem ille sit, vel rejiciendus omnino, vel recipiendus ex integro* (a). Num demum Ecclesiæ Traditionem, consensumque? At hac quoque Traditione, atque consensione nomina tantopere oppugnata fulciri perspicuum est. Itaque aut cum piorum Parentum nominibus simul Sanctitas corruet; aut certe cum Sanctitate, eorum quoque nomina inconcussa perstabunt. De re etenim prorsus pari, cur, aut qui dispar sententia?

XLV. Argumentorum seriem, quibus Auctor piorum Parentum Sacra nomina in dubium vocare conatus est, postrema hac animadversione concludit: *Quin etiam in ea priorum illorum nominum ignoratione, mysticæ significationis nomina imponere illis Ecclesia potuit, & alterum quidem Joachimum, alteram Annam nominare. Anna enim Gratiam sonat, Joachimus præparationem Domini; qui tituli Sanctissimis Genitoribus apprime congruunt. Sicque re ipsa factum docet Sanctus Fulbertus Carnotensis Episcopus in Sermone super Natalem Virginis diem, ubi Joachimi, & Annæ nomina, non vera, ac propria Parentum Virginis esse*

(a) Exercit. 19. num. 2.

se docet, sed accepta solum ex quadam Hebraica etymologia congruentia.

XLVI. Et Fulbertum quidem hæc docuisse, opinati sunt quoque Bollandi Continuatores ad 20. diem Martii. Utrum vero sic se res habeat, judicent eruditi, postquam Fulberti verba consideraverint. Ait enim sic: *Hujus Deiparæ, Pater, & Mater carnales fuisse feruntur Joachim, & Anna; quæ bene sibi de Nominis interpretatione competunt. Joachim quidem Preparatio Domini dicitur; Anna vero Gratia Dei interpretatur. In horum duorum Nominum interpretatione quid innuitur, nisi Gratia, quam simul adepti sunt? Equidem Verborum horum significationem satis planam hanc esse arbitror, Joachimi, scilicet, & Annæ Nomina apte admodum convenire Deiparæ Genitoribus: quippe cujus Mater Gratia, Pater vero Domini Preparatio, perquam commode nuncupentur. Quæ bene sibi de Nominis interpretatione competunt: idest, rei, ac muneris ab ipsis peracti, quadrat optime Nominum interpretatio.*

XLVII. Vel, quod eodem recidit, ex interpretatione horum Nominum pulchre conficitur, Virginis Parentes aptissime vocatos esse Joachimum, & Annam; non quidem ab Ecclesia, propter verorum, priorumque Nominum ignorationem, quemadmodum divinat Auctor; sed procul dubio ab eorum Genitoribus: quippe qui non temere, aut humana quadam observatione, ut fieri solet, sed Divina utique insinuatione, ea illis Nomina imposuerint, quæ muneris congruerent, ad quod eos æternæ dispositiones elegerant. Porro quum verba Fulberti hoc pacto satis commode exponi possint; nimium est, affirmate scribere, Virum Sanctum docere, Joachimi, & Annæ nomina non esse vera, ac propria Parentum Virginis; sed accepta solum ex quadam Hebraica Etymologia congruentia. Ubi enim Fulbertus, aut quibus argumentis hoc docet? vel quam tandem hac de re disputationem instituit? Paucissimis illis verbis nihil affert, quod Ecclesiæ consensioni vel minimum adversetur,

N quod-

quodque cum ea non aptissime concilietur. Qui fit ergo, ut Auctor suam opinionem in illis adspiciat, eaque propterea ad illam accommodet, invertatque? Nihil mirum. Nam, & fabularum Artifices ea quoque inveniunt, quæ nusquam omnino sunt.

. *Poeta tabulas quum cepit sibi,*

Quærit, quod nusquam est gentium, reperit tamen (a).

Credunt enim plerique illud tandem se videre, quod anxie diu quærent, suis utique cogitationibus falsi. An ullus est locus hæresibus in Sacris Literis? Nemo tamen hæreticorum in illis non videt suorum errorum monstra: *Sed quia eas secundum suum sensum legunt, profecto in illis nec aperta contuentur (b).*

XLVIII. Jam si alterum hac ipsa de re Fulberti sermonem attendamus (sive fragmentum illud sit, vel integer sermo) hætenus dicta multo etiam probabiliora videri poterunt. Hæc enim ibi leguntur: *Nata est autem (B. Virgo) juxta relationes, & Scripturas SS. Patrum, in Civitate Nazareth, Patre nomine Joachim; Matre vero Anna nomine, oriunda ex Civitate Bethleem.* Neque vero me latet, huic sermoni ab aliquibus affigi censuram illam, quod *Fere ad verbum habeatur in Tractatu de Nativitate B. Mariæ, Hieronymo perperam attributo.* At id rei nostræ nihil incommodat: neque enim nunc aliud quæritur, quam quæ de his Nominibus reipsa fuerit Fulberti sententia; unde vero, aut quibus e monumentis hunc Sermonem conferret, non multum interest. Quamquam & hoc ipsum, si probe video, non leve est argumentum in nostros Criticos. Ita namque Fulbertus Apocrypho illo usus est, ut quæcumque in eo, quod Apocryphum satis noverat, minus verosimilia, vel etiam plane conficta merito censerentur, caute amputaverit, atque ea solum depromserit, quæ vel constanti Traditione, vel Scriptoribus probabilibus inniuntur.

XLIX. Quod

(a) *Plaut. in Pseudolo.*

(b) *August. lib. de Grat. Christ. cap. 42.*

XLIX. Quod porro ad Auctorem attinet, libenter ex eo scirem, quo fere tempore conjiciat, Ecclesiam Nomina hæc Deiparæ Genitoribus imposuisse? Oportet enim, si modo probabiles haberi volumus, conjecturas nostras commodis observationibus illustrare, nec illas in medium quasi projicere, jejunas, ac destitutas. Num igitur Augustini, atque Hieronymi? At hi Patres, vel ipso disceptante, hujusmodi Nomina vel impugnarunt, vel ignorarunt; quod tamen verosimilius non evenisset, si jam tum ea de re suam Ecclesia sententiam aperuisset. An post hos Patres? Fortasse ita consequens esset, nisi jamdiu ante ipsos & audita, & recepta, atque a multis etiam celebrata fuissent. Num ætate Epiphanii, paullo ante Hieronymum? *Sed enim Historia illa Mariæ, illaque Traditiones*, quarum meminit Epiphanius, ipsius tempora procul dubio, & quidem longe anteverunt. Quid multa? Quum ex spuris, & apocryphis Nomina hæc eruta, contendat Auctor, quorsum nunc, aut qui congruenter, Ecclesiæ veluti eadem feligentis, atque imponentis, placita comminiscitur?

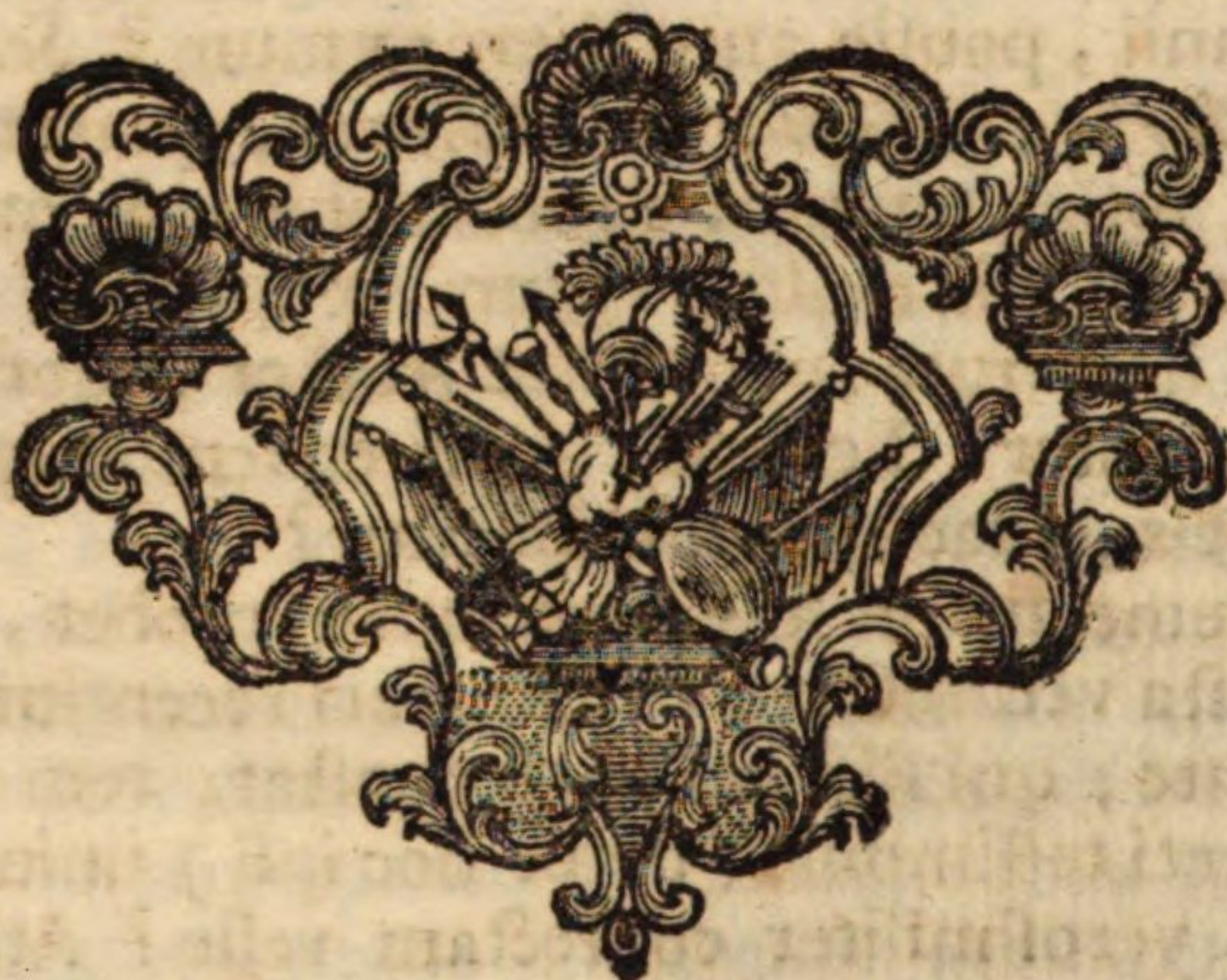
L. Postremo, quum ipse nequaquam probet, nec prorsus male, Facta vetustissima propugnari recentium Scriptorum auctoritate; qui sibi jam satis constat, rem adeo antiquam, Fulberti testimonio (detur hoc ipsi) unius scilicet, ac recentis, verosimiliter confectam velle? Atque id eo magis, quod jam inde a primis Ecclesiæ sæculis Catholici, Hæretici, Hebræi Traditionem eam probaverint, qua ad nos usque perlatum est, Virginis Parentes veris, propriisque Nominibus, Joachim, & Annam vocatos fuisse. Quid jam, si quis in Auctorem errorem illum intorqueat (Dialecticum nempe) quem ipse aliquando Annalium Parenti vehementer exprobrat? *Ecquæ Dialecticæ leges habent, ut quæ fieri potuisse, nihilque repugnare probata sunt, facta illico colligantur* (a)? Nihil sit impedimento, quominus verum

N 2

esse

(a) Exercit. 18. num. ult.

esse possit, Ecclesiam ea Nomina imposuisse Deiparæ Genitoribus; ideone verum erit, aut verosimile, præsertim quum tot obstant hujusmodi suspicionibus? Valeat igitur Auctor cum suis conjecturis. Ei namque fidem ullam tribuere quis æquum duxerit, quum ipse Antiquitati, Universitati, Consensu hac in re credere, ineptum reputet? Ac de Sacris hisce Nominibus hætenus disseruisse sufficiat.

DISSERTATIO III.

*An dubia, vel etiam commentitia sit piorum
Parentum sterilitas, & miraculo
ipsis concessa fecunditas?*

I.

Olent recentes Critici, ubi primum facti alicujus piam Fidem adgrediuntur convellere, statim eam & Vulgi opinionem, & Imperitorum credulitatem insolentius appellare. Callide id quidem, & ad quam rem agunt percommode: ita enim brevi, nulloque negotio, ab ea vel amplexanda, vel propugnanda deterrent quotquot pæne jam eruditi videri volunt: illud quippe frequenter istis in ore est, tamquam literatorum tellera,

Quid . . . oportet

Nos facere a vulgo longe, lateque remotos? (a)

Quid jam igitur? An Fidelium vulgus ridendum semper? An semper diſterius vexandum, ac traducendum? Si ita oportere ab noſtris Criticis decernatur, propterea quod paucorum ſit veritas, nec niſi Literatorum; mirum, ſi Fides

(a) Horat. lib. 1. Serm.

des catholica, ipsaque adeo tota res Christiana, pro sui dignitate satis commode defendi possit. En clamat Julianus, Dogma, exempli causa, de Originis culpa, futile vulgi commentum esse; invehiturque in Augustinum, quod sibi ea de re altius differenti, *Populi murmur* objiciat (a). Nec id vero Augustinus dissimulat, quin statim vertit in hæretici petulantiam, *Quasi parva sit*, inquit, *ejus adsertio, quod . . . ipsa toto Orbe diffusa, non a se discrepat multitudo*. Clamat Adversarius legis, & Prophetarum, vel eo doctrinae suae præstantiam dilucide comprobari, quod eam non multi sectentur: *Quia paucorum est Sapientia*. Et huic impio quid Sanctus Doctor? *Id*, inquit, *omnibus hæreticis adversariis Ecclesiae Catholicae, quae per omnes terras copiosa fertilitate diffunditur, in sua cuique propria vanitate commune est: Omnes enim de paucitate gloriantur* (b). An manus dat Augustinus, eam fidem, hoc est, suam, vulgi esse non abnuens? Quid plura? nonne procacissimus Celsus, ut Christianam Fidem cunctis despectam faceret, in eam ut vulgarem omnino, atque Eruditis indignam, impie debacchabatur? Ejus dicta refert Origenes: *Ait Celsus, præcepta esse nostrorum hominum: Nemo accedat eruditus, nemo sapiens, nemo prudens: arcemus enim tales. Sed si quis est indoctus, insipiens, infans, fidenter veniat. Hoc pacto, inquit, satis apparet, quod solos fatuos, ignavos, stolidos, mancipia, mulierculas, pueros captent, ac pelliciant* (c).

II. At hæc, inquit, & alia hujusmodi, sive Hæreticorum, sive Gentilium, convicia sunt, mendacesque vexationes. Nec enim solius vulgi, atque indocti homines Christi Fidem, & Ecclesiae dogmata profitebantur; sed Viri etiam Sapientissimi, atque in omni doctrina versatissimi. Quid tum porro? An inter eos, qui plurimum factorum piam Fidem retinent, ac defendunt, nemo est plane doctus, eruditus,

(a) Lib. 1. contra Julian. cap. 7. num. 31. & 32.

(b) Lib. 2. num. 41.

(c) Lib. 3. in eundem pag. 691.

ditus, sapiens? Ita quidem Auctori nostro videtur; nisi & illos referre velit in suorum Literatorum Album, quos *Fabularum studiosissimos, atque Inconsulte pios*, millies proclamat. At hoc ipsum videbatur nostrorum dogmatum hostibus, a quibus, ut Pelagii exemplo utar, Catholici Scriptores *Imperitissimi hominum* habebantur (a), clamabatque Julianus, *commode nobiscum ageretur, si aut apud eruditos Judices negotium veritatis tueri daretur facultas; aut quia hoc interim negatur, vel nullo Imperitorum obverberaremur tumultu* (b). Itaque rem Catholicam ad solos in-eruditos, ac vulgi homines redigebant, seque duntaxat, ac suos, doctissimos, ac literatissimos prædicabant. Quid hinc vero conficimus? Ut Catholica dogmata non solius vulgi sunt, tametsi id Hæretici, errantes perverse, ac mentientes spargunt; ita nec pia Fides ad solos vulgi homines pertinet, quamquam id novi Critici minus sobrie (ne quid dicam gravius) confirmare non dubitent. Nam si *adsertores eos flagitant, quorum aliquid etiam literarum inveniri potest, illustrisque doctrina est; en adest adsertorum ejus memorabilis, & venerabilis confessus, atque consensus* (c); quem profecto, & supra dedimus, & pro rerum opportunitate postmodum exhibebimus.

III. Ergo noster Auctor probe callens illud Tullii: *Qui semel verecundiæ fines transierit, eum bene, & naviter oportet esse impudentem*, semel initum consilium de his obturbandis, strenue persequens, alteram, & eam quidem valde celebrem, de piis Parentibus Ecclesiæ Traditionem, iisdem ferme modis conatur evertere. Joachim, & Annam jamdiu invisæ sterilitatis molestiam passos, tandem miraculo fæcunditate donatos, prolem optimam, ipsam nempe Deiparam, suscepisse, pia Christianorum Fides jam inde a primis Ecclesiæ Sæculis, nemine contradicente, retinuit. Auctoris ingenio utpote pereleganti, reconditisque, atque

(a) *August. lib. de Grat. Christi cap. 6.*

(b) *Lib. 2. Op. Imperf. cap. 1.*

(c) *Lib. 1. contra Julian. cap. 7. n. 32.*

exquisitis eruditionibus adsueto, popularis hæc pietas, ac vulgi, ut illi quidem videntur, quisquiliæ, sæpe risum, aliquando etiam bilem, nec levem, commovent. Quamobrem ex puris, atque sinceris, ab se consultis, Christianæ eruditionis fontibus, adversus eam in hunc modum orditur.

III. *Incerta perinde, dubiaque est piorum Parentum sterilitas, concepto voto, ac singulari portento depulsa, ut effæta prorsus ætate Mariam gignerent. Mariæ quippe Virgini Sororem fuisse Mariam Cleopha, verosimillimum est: tum quod id Evangelico Textui congruat magis Johannis 19. v. 25., diserte pronuncianti: Soror Matris Jesu Mariæ Cleopha; tum quod hæc ipsa Evangelica verba simplici, strictoque sensu plerique Patres, & Scripturarum Interpretes acceperint, Mariam Cleopha vere, propriæque Sororem Deiparae, & Christi Domini Materteram adserentes, illorumque Discipulorum Matrem, qui iccirco Fratres Domini, seu Consobrini, in Evangelio nuncupantur. Ita D. Hieronymus Epistol. 150. quæst. 4. lib. contra Helvid. cap. 7. & in comment. ad cap. 27. Matth., Theodoretus in cap. 1. epistol. ad Galatas, S. Petrus Chrysolog. Serm. 48. & 49., Beda in cap. 3. Marci, Maldonatus in cap. 12. Matth. v. 46.. Possèvinus in Apparatu, alique nonnulli. Ex quo porro Mariæ Virgini vera, propriæque Soror fuisse ponitur, iisdem scilicet orta Parentibus, commentitia plane est, quæ vulgo jactatur piorum Parentum sterilitas, singulari portento depulsa, ut effæta prorsus ætate Deiparam gignerent: aut enim Deiparae Sororem genuerant antea, adeoque steriles in hanc diem minime fuerant; aut post editam Deiparam genuere; adeoque effæta non erat illorum ætas, quæ nonnisi miraculo filiorum generationi vacare potest.*

V. *Incerta primum, ac dubia piorum Parentum sterilitas visa fuerat Auctori nostro. Verumtamen re maturius, ut fit inter scribendum, animadversa, usum se censura levissima intellexit. Quapropter ad asperiora conversus, illam*

lam vulgo jactatam, ac plane commentitiam, affirmative pronuntiavit. At quibus tandem argumentis? Nimirum quod B. Virgini altera fuerit Soror, proprio, ac stricto sensu. Hac una sola ratione fretus, acerbè adeo in communem sententiam invehitur: nec enim præter hanc, aliud quidpiam profert, quod ad rem faciat, prolaturus utique, si de hoc facto sibi sedulo perquirenti, optato occurrisset. Quamquam non deerunt, quibus verosimile valde sit, ipsum in his congerendis, non multum Librorum, ac lectionis adhibuisse, cui sat abunde esse potuit unicus Tillemontius. Utut vero id se habet, quandoquidem ipse ea sola utitur ratiocinatione, nos ut commode, quoad fieri potest, rem totam enucleemus, primo illud examinabimus: Fuerit, necne, Deiparæ altera Soror, proprio ac stricto sensu? Deinde, an hoc etiam ultro concessio, piorum Parentum sterilitas apte defendi possit?

VI. Invaluit a nono circiter sæculo credulitas illa, quod Annæ tres viri fuerint, Joachim, Cleophas, Salome; atque ex Joachimo Deiparam; ex Cleopha Mariam Jacobi, quæ & Cleophæ; ex Salome Mariam Zebedæo nuptam peperisse: habuitque opinio hæc Auctores, & comprobatores Strabonem Fuldensem, Haymonem Alberstatensem, Auctorem Adnotat. in Epist. Pauli, Hugoni a S. Victore attributarum, Gersonem, aliosque non paucos; quorum Scriptis, Concionibus, atque Auctoritate non facile contemnenda, eo tandem deventum est, ut neglecta accuratiori inquisitione, in eam plerique multi concesserint. Nempe, illud ipsum plane D. Annæ in sæculis postremis accidit, quod Sanctissimo Patriarchæ Josepho in primis evenerat. Ut enim absque ullo historiæ, vel sinceræ Traditionis argumento, solummodo quod Evangelico Textui, interdum *Christi Fratres* usurpanti, perpetuæque Virginitati Deiparæ, accommodatius haberetur, Josepho plura conjugia tributa sunt: sic postmodum, nulla historia, aut Patrum Traditione suffragante, propterea solum, quod in Evangelio fiat mentio *Mariæ Cleophæ, Deiparæ Sororis*,

creditique sint etiam Christi Fratres Jacobus, & Johannes filii Zebedæi, plures Annæ Viros intrudendos nonnulli confirmaverunt. Porro quemadmodum apud Latinos evanuit opinio illa, Hieronymo quum primis, aliisque deinceps ei merito refragantibus; sic ista quoque, Scriptorum gravissimorum animadversionibus, atque etiam censuris severioribus, obsolevit jam apud doctos, planeque refrixit.

VII. Amoto itaque, tamquam minime verosimili, nullisque adeo argumentis innixo, triplici Annæ conjugio, neganda itidem ei est altera proles præter Deiparam, ex eodem viro Joachim: tametsi aliter sentientes non omnino dixerim improbables. Atque hanc jamdiu esse frequentiore Theologorum sententiam, aliorumque Scriptorum, nec Tillemontius abnuit, nec ipse adeo noster Auctor, inquiens: *Quamquam sint alii bene multi, qui quum Deiparam Virginem Unigenitam putent, Mariam Cleopha Sororem illius in Evangelio dictam volunt latiori sensu &c. (a).* Ex his porro *Bene multis*, paucos duntaxat afferam: in re etenim explorata, atque confessa, singulatim omnium meminisse, operæ pretium nullum fuerit.

VIII. Ait itaque Theologus valde celebris Guillelmus Estius: *Nec tamen hinc colligas, Mariam Matrem Domini non fuisse Unigenitam suis Parentibus: nam ut secundum, & tertium Annæ Maritum prorsus repudiamus; ita duas, aut tres illi filias ejusdem nominis fuisse, quod vulgo putatur, non est verosimile: quum nomina filiis, & filiabus imponantur ad distinctionem &c. (b).*

Eminentiss. Baronius: *Univiram fuisse Annam, nec post obduratam sterilitatem, ex voto conceptam, repromissione obtentam, susceptamque in senectute Filiam, alios novisse partus, tam veteres, quam recentiores Orthodoxi Patres sunt professi (c).*

Melchior Canus: *Adde, quod hæc eadem (Maria) a Johanne*

(a) Exercit. 40. num. 2.

(b) In cap. 9. Epist. 1. ad Corinth.

(c) Appar. ad Annal. num. 41.

hane Maria Cleophæ cognominata est. Erat autem Cleophas frater Josephi, ut Eusebius Eccl. ob quam causam, nisi me conjectura fallit, Soror Mariæ Virginis appellatur. Nam & Leviri Fratres vulgo dici solent, & Fratrum Uxores, Sorores (a).

Hugo Cardinalis: Sed quia Maria Fratres non habuit, vel Sorores, ad eam devenit hæreditas: unde habuit necesse secundum legem nubere Viro de cognatione sua (b).

Fulbertus Carnotensis: Felix etiam, qui non plures, sed unam promeruit suscipere Natam, quæ unicum conciperet, & proferret Dei Filium. Nec enim decebat, ut hujus singularis Virginis Sanctissimi Progenitores fedarentur plurimorum propagatione filiorum, qui erant futuri Unicæ Matris Domini provisores, & educatores egregii (c).

Auctor Sermonum sub Eucherii nomine: Unde manifestum est, Beatissimam Virginem Mariam, quæ nobilissima hæres Parentibus suis in hæreditatem successerat, siquidem nec Fratres habuit, nec habuisse legitur, neminem de alia Tribu conjugem accipere potuisse (d).

IX. Arbitror autem antiquos Patres Ambrosium, Hilarium Pictaviensem, & Hilarium Diaconum, qui Christi Fratres, Josephi ex priori conjugio filios crediderunt, inter hujus sententiæ comprobatores verosimillime censerì posse. Id vero ut fiat planius, nonnulla quum de re ipsa, tum de Græcis Patribus, atque Scriptoribus, qui duplex Josephi conjugium invexerunt, breviter animadvertam. Itaque qui Christi Fratres in Sacris literis appellantur, dici tales potuerunt, vel quod re ipsa filii fuerint Josephi ex priori conjugē; vel quod ex Deipara eos Joseph suscepit, ut impie sensit Helvidius; vel quod eos genuerit Cleophas, Josephi Frater; quo pacto Christi Patruales habendi sunt; vel quod Filii fuerint Mariæ Cleophæ, Sororis Deiparæ stricto

O 2

sen-

(a) Lib. 11. de Locis cap. 5. prope init.

(b) In 1. Matth.

(c) Serm. 3. de Nativ.

(d) Serm. in Nativit. S. Dei Genitric.

sensu ; quo modo stricto etiam sensu erunt Christi Domini Consobrini ; vel demum , quod Maria Cleophæ fuerit Deiparæ Consobrina , cujus propterea filii dici potuerunt Christi Fratres , cognatione satis proxima , atque etiam Consobrini , laxiori sensu .

X. In tot vero sententias (mittatur putidus Helvidii error) Ecclesiæ Scriptores iccirco abiire , quod quum ex una parte sacra , ut ajunt , ac tecta retinenda esset perpetua Dei Matris Virginitas ; expedienda erat ex altera difficultas non levis ex Evangelico Textu , *Christi Fratres* disertim commemorante . Plerisque Græcis Patribus , atque Interpretibus (quos nostri Ambrosius , & Hilarius frequentius imitantur) visum est , nodum hunc apte solvi , si qui Christi Fratres dicuntur , hi dentur Josepho ex priori Coniuge . Opinio sane perantiqua , quippe cujus & Origenes meminit , tamquam haustæ ex *Hebræorum Traditione* , *innixa Evangeliiis juxta Petrum , & Jacobum , quæ ad apocrypha pertinent* (a) . Ne vero quis censeat , hanc tum fuisse communem persuasionem , ab eaque discessum esse *posterioribus temporibus in Virginitate extollenda immodicis* (b) , ut inquit Vossius , notetur , perspicue dici ab Origene , ita tum *Nonnullos* existimasse , quo quidem loquendi modo nec omnes , nec multos in ea opinione versatos fuisse , satis innuit . Profecto quo circiter tempore ea apocrypha prodire , floruit Egesippus , qui , ut multo verosimilius est , *Christi Fratres* nequaquam Josephi , sed Fratris ejus Cleophæ filios facit ; quod postea confirmarunt Chrysostomus (c) , & Theodoretus (d) .

XI. Itaque non aliter illos ad Christi cognationem pertinere arbitrati sunt hi Scriptores , quam quod Christi Fratres habiti fuerint , utpote Josephi Filii ; alioqui revera nullam Sanguinis conjunctionem illos inter , & Christum Domini-

(a) Cap. 13. in Matth. prope fin.

(b) Dissert. de Gener. Christi cap. 6.

(c) In cap. 1. ad Galat.

(d) Ibidem.

minum agnoscebant. Nec vero ipsos latuit, quod palam est, Mariam Cleophæ dici ab Johanne *Sororem* Deiparæ; cujus propterea Filios, Christi Consobrinos primos existimassent, siquidem vocem illam *Soror* strictum sensum habere credidissent. Sed quoniam in exploratis ponebant, Dei Matrem Unigenam fuisse, proindeque nullam Sororem habuisse stricto sensu; ideo si probe conjicio, modum hunc explicandi Sacrum Textum de Christi Fratribus, non probaverunt, sed priorem illum prætulerunt.

XII. Audiamus Theophylactum: *Quomodo autem Soror Matris ejus diceretur Maria Cleophæ, quum Joachim non habuerit aliam prolem (a)?* Hanc quæstionem expedit, respondendo, dici *Sororem*, hoc est, *Cognatam*. Euthymius in eundem Johannis locum disertim ait, Deiparæ nullam fuisse Sororem, stricto sensu; porro Mariam Cleophæ Sororem ejus appellari, non quidem cognatione, sed affinitate duntaxat: *Unigenita erat Dei Mater &c.* Damascenus Oratione prima de B. Virginis Nativitate, eam & *Unigenitam*, & *primogenitam ex Matre sterili productam vocat (b)*. Epiphanius hæresi 78. Mariam Uxorem Cleophæ, Josepho ex priori Matrimonio natam tradit; ex quo fit, eam Deiparæ stricto sensu Sororem minime reputasse. Exstat quoque D. Ephræm Syri præclarum hac de re testimonium Sermonem de Planctu Virginis, ubi pendentem e Cruce Filium, eam his verbis alloquentem facit: *Solatum mihi præbe, mi Fili Non alius mihi superest Cognatus, Pater, vel Mater, Frater, aut Soror, qui Animam mihi reddant.* Non me quidem fugit Oudini censura in hunc Sermonem, nempe quod *Sibi recentioris Græculi videatur*. Sed non tantus ipse est, cui credi statim oporteat, nullam suæ suspicionis reddenti rationem, præsertim quod aliis non paucis, quos consulere nobis licuit, id suspicandum de hoc Sermonem minime visum fuerit.

XIII. Satis igitur constat, Græcos Patres, atque Scri-
pto-

(a) In Johan. 19.

(b) Num. 9. & 14.

ptores plerosque multos, Dei Matrem Unigenam existimasse: atque id arbitror etiam sensisse nostros Hilarios, & Ambrosium, quos ab illorum sententiis non facile abstrahas. Porro huic adsertioni favent quoque nonnulli Auctores hæterodoxi, atque inprimis Casaubonus, verba illa Epiphani, κληρον εἰς τὸ τοῦ &c. hoc pacto vertens: *Quum jura hereditatis, quam (Deipara) possidebat, eo ipsam adegisset; nempe, ad Josephum. Subdit vero: Significat enim, Mariam fuisse Virginem ἐπὶ κληρον. Quod autem Epiphanius bona, quæ tum B. Virgo obtinebat, κληρον appellat, non κληρον; videtur id innuere, una cum Patris hereditate, etiam aliorum Agnatorum bona ad ipsam fuisse devoluta (a). Probat hanc versionem Natalis Alexandri (b): at Petavio magis arridet communis versio (c). Hoc ipsum explicate Montacutius, inquit: *Nec est improbabile Mariam fuisse & heredem bonorum paternorum, & Unigenitam Parentibus suis, ut recte dictum Eusebio Emiseno, vel Eucherio potius Lugdunensi &c. (d). Nec aliter censet Grotius, ait quippe: Rem ipsam loqui, Mariam fuisse ἐπὶ κληρον; ac proinde possessionum lege ad hoc eam urgente, ut recte loquitur Epiphanius, nupsisse proximo agnato (e). Subscribit Johannes Frischmutus, Dissert. de Primo Messiae Characterē.**

XIII. Expendamus jam Auctoris momenta, atque illud inprimis, quo etiam utitur Tillemontius, nimirum Evangelico Textui magis congruere, Mariam Cleophae Deiparae Sororem fuisse stricto sensu: quippe Johannis 19. disertè scribitur, *Soror Matris Jesu Maria Cleophae*. At si ita se res habet, quid tandem est causæ, cur non item dicamus, Jacobum fuisse Fratrem Domini stricto sensu, Paulo aperte scribente, *Alium Apostolum vidi neminem, nisi Jacobum Fratrem Domini (f)?* Et cur non dixerimus, plures Chri-

(a) Exercit. 1. num. 30.

(b) In 1. Matth. num. 12.

(c) Lib. 14. de Incarn. cap. 3. num. 12.

(d) Appar. 8. num. 54.

(e) Apud Synopsim Criticorum in 1. Matth.

(f) Ad Galat. 1.

DISSERTATIO III. III

Christo Domino fuisse Fratres, atque Sorores stricto sensu, Evangeliiis plane tradentibus, *Post hæc descendit Capharnaum ipse, & Mater ejus, & Fratres ejus* (a). Et, nonne *Mater ejus dicitur Maria, & Fratres ejus Jacobus, & Josès, & Simon, & Judas, & Sorores ejus omnes apud nos sunt* (b)? Cur, inquam, hæc non audemus, & Helvidii, tamquam non usquequaque decepti, sententiam defendimus? Atque id præsertim, quod uno eodemque Textu & Maria Mater, & Jacobus, Josès &c. Fratres dicuntur, ut videri possit, sensu nequaquam alio, ea omnia dicta esse. Profecto in utraque re, par est, atque idem omnino loquendi modus: neque Johannis verba, quæ Auctor ingerit, propinquiorem cognationis gradum insinuant.

XV. Sed enim verba hæc simplici, strictoque sensu plerique Patres, ac Scripturarum Interpretes acceperunt. Principio, ut hoc demus, nonne & Matthæi quoque, & Johannis, & Pauli verba, sensu quodam strictiori nonnulli Ecclesiæ Doctores intellexerunt? Qui tamen, ne perpetuam Dei Matris Virginitatem ulla macula adspargerent, in Josephum minus æqui, alteram invito uxorem obtruserunt, ex qua fusciperet illos liberos, quos Fratres Domini Sacer Textus appellat. Et quidem hos nuper imitatus Henricus Valelius in notis ad Historiam Eusebii, *Mihi verior videtur, inquit, opinio eorum, qui Jacobum, & reliquos Domini Fratres, Josephi ex priore Matrimonio Filios esse dicunt: Hæc enim sententia magis congruit verbis Evangelii &c.* (c). Verumtamen tot Scriptorum auctoritas impedimento nobis non est, quominus pace ipsorum, communiori sententiæ illico subscribamus: ac Josephi cælibatu defenso, ea verba laxiori sensu, & quatenus cognationem adstruunt, accipiamus. Pari igitur modo, quod Patres, & Scriptores aliqui in re præsentī diversum senserint, non iccirco antiqua hæc, pæneque communis adfertio statim spernenda, atque

(a) Johan. 2.

(b) Matth. 13.

(c) Lib. 2. cap. 1.

que ad *plane commentitia* amandanda est: quin quum Patres, ac Sacri Textus Interpretes longe plures, huic nostræ sententiæ luculentissime suffragentur; eos potius, quibus alia stat opinio, hac quidem in re deferendos, cum eorum honore, dicimus.

XVI. Et de Hieronymi quidem opinione superiori Dissertatione satis, ut puto, disputatum est. Sane ut non omnino verosimile est illud Epiphani, quod Jura Hæreditatis B. Virginem ad Josephum adegerint, nisi eadem B. Virgo Unigena statuatur; cur enim ipsa potius, quam Soror ejus, ad id adigi debuisset? Ita nec illud Hieronymi, quod *Joseph eam ex lege accipere cogeatur*, optime constabit, si eidem altera Soror detur. Quod vero speciatim attinet ad vocabulum *Matertera* (ait quippe Hieronymus, Mariam Cleophæ Christi fuisse *Materteram*: unde Auctor colligit, ipsum existimasse, eam B. Virginis fuisse Sororem stricto sensu) hoc, inquam, vocabulum in re præsentī accipiendum esse laxiori sensu, plane innuit Eucherius, vel quisquis est Auctor illorum Sermonum. Is enim uno loco diserte ait, Deiparam fuisse *ἐπίκληρον*, suis nempe, Parentibus nobilissimam hæredem successisse (a). Alibi vero, Mariam Jacobi, Christi *Materteram* aperte vocat (b): laxiori nimirum sensu hoc vocabulum accipit, atque vel eo modo, quod Matris Consobrina, illius Filiorum Matertera dici solet; vel quo unius Fratris uxor, filiorum alterius Fratris Matertera nuncupatur; fuit enim hæc Maria uxor Cleophæ Fratris Josephi.

XVII. Quando itaque Hieronymi verba a laxiori sensu probabiliter non abhorrent, quemadmodum visum est idoneis Interpretibus, Estio, Maldonato, Hugoni Cardinali &c. novam profecto, vel graviolem difficultatem non ingerunt, Theodoretī, Bedæ, aliorumque testimonia, quæ Tillemontius, & Auctor afferunt: Neque enim hæc sensum illum *strictum*, ac *simplicem* explicatius præseferunt, quam verba Hieronymi. Et quidem Possevinus in Apparatu hoc

tan-

(a) Serm. in Nativ. B. Mariæ.

(b) Serm. in die Resurr.

tantum habet, Jacobum Domini Fratrem, filium fuisse *Mariae Sororis Matris Domini*. At fuisse Deiparae Sororem Mariam Cleophae, nemo Catholicus in quaestionem vocabit, quum perspicue tradatur in Sacro Textu. Quo vero sensu Maria haec Deiparae Soror fuerit, stricto ne, an laxiori; id nempe est, quod in controversiam venit, ac de quo nihil definiti Possévinus habet. Ad Maldonatum quod attinet, quem inter suae opinionis Auctores isti connumerant, perperam illos inter censer, superiori Dissertatione satis, ni fallor, ostensum est.

XVIII. De mente Chrysologi contentionem non excito: quippe disertim ait, Deiparae *germanam* Sororem fuisse *Cleopham*, idest Mariam Cleophae. Quoniam vero ad rem, qua de agimus, satis est, si eadem vere, solideque probabilis habeatur: explorata enim veritas, absolutaque certitudo, non cujusvis Traditionis, ac Fidei, sed Catholicorum Dogmatum est. Demus etiam Auctori & Theodoreto, & Bedam, & quotquot sibi favere autumat. Conficiet quidem inde, quod minime inficiamur, opinionem suam haberi posse probabilem; at numquam tamen, sententiam nostram, antiquiorem procul dubio, longeque communior, ad *plane commentitia* rejiciendam esse. Atqui id ipsi potissimum, atque adeo unice conandum erat, si quidem consentanea loqui, ac sibi quodammodo constare voluisset. Etenim quum tota ejus ratiocinatio, qua piorum Parentum sterilitatem negat, eo duntaxat innitatur, quod B. Virgo Sororem habuit stricto sensu; quis demum non perspicit, oportere id omnino exploratum esse, ut confici inde possit, in plane commentitiis, merisque fabulis versari, qui hujusmodi sterilitatem adstruant. Nisi si valde dialecticum habendum id sit: Probabile est, hoc ita se habere; Commentitium est igitur, quod contra profertur.

XIX. An contendet, perspicuum omnino esse, atque in exploratis ponendum, Dei Matrem haud Unigenam fuisse? At id in primis quam sit intolerabile, facile deprehendet.

P

det quisquis in hiſce rebus non prorsus eſt hoſpes . Deinde , ut jam ad alteram , eamque præcipuam , hujus Diſſertationis partem deveniamus , detur hoc etiam ipſi , quod alioquin petere nequa quam poteſt , Mariam Cleophæ Deiparæ Sororem fuiſſe ſtricto ſenſu , & id quidem ut factum exploratiſſimæ veritatis ; Anne iccirco confectum habebit , *Commentitiam plane eſſe Parentum ſterilitatem ?* Attendant , quæſo , Homines docti , quibus tandem argumentis inſtructus , communem hanc Traditionem noſter Auctor adoria-
tur . Nego , inquit , Deiparam ex ſenibus , ſterilibuſque Parentibus miraculo genitam . Habes ne Scriptores vel multos , vel paucos , antiquos , vel poſterioris ætatis , qui id affirmative pronuncient ? Nullos omnino : inter tot enim invenitur nemo , diſertim hoc negans . At mihi non deeſt , inquit , quantum ſat eſt , ut probem , Deiparam haud Unigenam fuiſſe , ex quo ſtatim colligo , ipſius Parentes nec ſteriles fuiſſe , nec valde ſenes : *Nam ſi Mariam Cleophæ genuerunt poſt editam Virginem : non ergo ætate adeo effæta erant , ut non niſi miraculo Filiorum generationi vacare poſſent .* Legitima , ſi Deo placet , collectio , atque ad ſinceras Dialecticæ regulas . Verumtamen rem adeo pervulgatam , receptamque , una ſola ratiocinatione adgredi , nullo prolato vel primæ , vel ſaltem mediæ antiquitatis monumento , id enim vero non niſi vitioſum plerique videri poterit . Niſi & illud ei dandum ſit , ut ipſi vel affirmanti , vel inficienti , credi ſtatim oporteat , etſi documentis omnibus deſtituto : quum alioqui nihil nobis ſtatueri liceat , niſi monumentis , iſque certis , atque exploratis inſtructi ſimus .

XX. An fortasſe adeo perſpicua eſt illa ejus ratiocinationio , ut de ſe abunde ſufficiat , nec aliis egeat argumentis ? *Si pii Parentes Mariam Cleophæ genuerunt poſt editam Virginem : Non igitur ætate adeo effæta erant , ut non niſi miraculo filiorum generationi vacare poſſent .* Quasi vero fæcunditas piis Parentibus a Deo conceſſa , ad alteram prolem adſpirare nequiverit ; oporteatque Dei donum , quo ſterilitas tollitur , propemodum ſterile ipſum eſſe . At id non eſſe

esse consequens, vel Tillemontio visum est: ait namque: *Etiam si Virgo ponatur nata eo modo miraculoso, quo dici solet, id minime impedit, quominus habuerit deinde & Fratres, & Sorores, quemadmodum eos habuit Samuel, qui pari modo natus est* (a). Sed forte obstitit nobis ultima, ut Auctor putat, piorum Parentum senectus. Et valde quidem, si rem naturæ committamus; quum vero ad Dei virtutem perventum est, quis ambigat, posse illam ex ætate, quantumvis effæta, longæva, confecta, binam prolem excitare?

XXI. Profecto Abrahæ jam *centenario* (b), *emortuoque* (c), ut inquit Apostolus, idest virtute generandi (quod quidem ad naturam attinet) jam destituto, Deo facultatem donante, natus primum est Isaac ex Sara; deinde ea defuncta, & quidem post annos triginta septem, ex Cethura nati sunt alii. Nam quod Augustino visum est, fuisse Abrahæ vim generandi naturalem; dicique *emortuum* non in se quidem, sed propter Saræ sterilitatem (d), id paucis probatur; ac veluti Sacro Textui minime consentaneum, communiter non recipitur. *Sed melius dicendum videtur*, ait D. Thomas, *quod Abrahæ miraculose restituta erat vis generandi, & quantum ad Saram, & quantum ad omnes Mulieres* (e). Et hanc quidem fuisse etiam tum frequentioris hujusce loci explicationem, satis innuit ipsemet Augustinus, inquiens: *Quamvis etiam sic solvi soleat ista questio, quod de Cethura postea genuit Abraham: quia donum gignendi, quod a Domino accepit, etiam post obitum mansit uxoris* (f). Porro quod in Abrahamo factum fuisse verosimillimum est, quid tandem est causæ, cur in re nostra plane commentitium haberi debeat? An redeundum ad illud est: Non illico factum probari, quod fieri posse convincitur?

P 2

tur?

(a) Nota 2. in B. Virg.

(b) Ad Rom. 4.

(c) Ad Hebr. 11.

(d) Lib. 16. de Civit. cap. 28.

(e) Lect. 3. in cap. 4. ad Roman.

(f) Ibid.

tur? Commode hoc urgeretur, si inde solum hujus facti veritatem colligeremus, quod nihil obstat, quin fieri potuerit. At nos quod antiqua, communis, plenaque consensus factum credit, hoc factum defendimus. Quod vero factum esse omnes ajunt, nisi perspicue demonstretur non factum esse, aut fieri non potuisse, nimis audacter factum negatur.

XXII. Quodnam, quæso, istud jam vulgus est, quod Deiparam genitam credit in piorum Parentum ætate ultima, ac prorsus effæta? Ait quippe Auctor: *Commentitia plane est, quæ vulgo jactatur piorum Parentum sterilitas, singulari portento depulsa, ut effæta prorsus ætate Deiparam gignerent*. Sane opinio, quæ diu inter Fideles obtinuit, atque etiamnum vulgo nonnihil obtinet, quod Annæ, post genitam ex Joachimo Deiparam, illiusque obitum, duo deinceps Mariti fuerint; sterilitatem quidem admittit, at Senectutem, saltem extremam, negat. Etenim in ea, quæ circumfertur, D. Annæ vita, sterilitati piorum Parentum anni dantur viginti; ipsaque D. Anna Joachimum amisisse dicitur, quum annum ageret sextum supra tricesimum. Geriso hujus opinionis sectator, Annæ senectutem non approbat: ait namque: *Inquiri potest de Annæ sterilitate, unde erat; non enim videtur, quod ex senectute, vel senio, licet Anus appelletur, dum de Mariæ Conceptione fit mentio (a)*.

XXIII. Oratio de Nativit. S. Mariæ D. Hieronymo perperam attributa, unde pleraque in vulgus minus vera fluxerunt, annos itidem viginti adsignat hujusmodi sterilitati. Apocryphum, quo usus est Gregorius Nyssenus, B. Virginis Patrem ad Senectutem, absque prole pervenisse refert: quod nactus esset uxorem ad gignendum minus idoneam; de ætate vero plane extrema, ac prorsus effæta, nec verbum habet. Epiphanius Hæresi 79. de piorum Parentum sterilitate disertim agit; de Senectute non loquitur. Sermo de Laudibus S. Mariæ, sub Epiphanii nomine, nihil, quod ad hoc attinet, a vero discrepat Epiphanio. Damascenus
in

(a) Serm. de Nativ. Virg.

in tribus orationibus de Nativit. B. Virginis, crebro mentionem facit diuturnæ sterilitatis Joachimi, & Annæ; Senectutis vero nequaquam; si probe memini. Postremo, ut mittam alios, Ecclesiæ Orientales jam inde ab antiquis temporibus SS. Conjugum sterilitatem, ac Senectutem commemorant, uti notant eruditissimi Bollandi Continuatores; at non summam tamen, atque ultimam senectutem. In quonam igitur vulgo extremæ hujus senectutis opinio viget? An etiam amplificationibus uti licet, quibus facta verosimillima deformatur, ut in iis refellendis disertiores appareamus? An usurpandum est potius illud Basilii, *Oculus si non sit sanus, multa eorum, quæ sunt, non videt, & multa quæ non sunt, esse putat* (a)?

XXIII. Mirum porro cuiquam videri posset moderationem (quam quum in aliis, tum præsertim in hisce pertractandis, adhibere nos decet, oportetque) a nostrorum aliquibus exulantem, inveniri nonnumquam in externis, atque hæresim profitentibus. Et quod plane commentitium, vulgi quisquiliæ, & cui ulla Fides habeatur indignum, a nostris Criticis proclamatur; nihil esse causæ, cur id pie credi non possit, heterodoxos arbitrari. Breviter, Catholicorum piam fidem in plerisque ab hæreticis adseri, a Catholicis deseriri. Attendamus, quæso, quid Montacutius de præsentī Traditione sentiendum existimet. Ait enim sic: *De sterilibus Parentibus, & Senio jam confectis, nequaquam negaverim Precibus suis impetrasse a Deo prolem Joachimum, & Annam facile concesserim Angelo internuntio conceptam Mariam cur non crederem, causam non video; non minus quam cur Samsonem sic conceptum. Dictum esse poterat Joachimo per Angelum in rebus agentem, Ecce Anna Uxor tua concepit. Nihil hic alienum a pietate, Fidei norma, sensu communi, praxi divina* (b). Hac modesta Scriptoris heterodoxi, aptissimaque ratiocinatione, immoderatus excurrentia quorundam nostrorum ingenia

(a) Epist. 75.

(b) Appar. 8. num. 35. 49. 54.

genia egregie redarguuntur. Nam quid tandem afferent, quo hujusmodi Traditionem minus verosimilem faciant? De se nihil habet, quod Pietati, quod Fidei, quod Dei Vir-
tuti repugnet. Præsto sunt exempla ferme similia, atque etiam mirabiliora. Quamobrem igitur tot Patribus, Scri-
ptoribus, communique Fidelium consensu, de hoc facto testantibus, adsentiri nec debemus, nec possumus?

XXV. At enim vel ipse Baronius plane fatetur, ple-
rasque fabulas invec̃tas esse de B. Virgine, ejusque Nativi-
tate. *Nec video, ait Tillemontius, quo pacto satis ipse, quæ
vera censet, a commentitiis distinguat. Neque enim magni
æstimanda sunt, quæ de antiquis Traditionibus referunt Epi-
phanius, & Nyssenus: quippe quarum Auctores vel prorsus
nesciuntur, vel certe hæretici fuerunt; atque iis etiam cir-
cumstantiis admixtæ sunt, quæ nequaquam probabiles habe-
ri possunt: quamquam illas amplexi deinde fuerint Dama-
scenus, alique posteriorum temporum (a).*

XXVI. Nempe verissimum est illud Menandri,

Qui leges intuetur optimas

Nimis accurate, ille Sycophanta prorsus est.

Nihil est enim, cur sobriis discernendi modis, quos ad hæc
distinguenda Baronius adhibet, moderati Christianarum
rerum æstimatores contenti esse non queant. Etenim quod
perpetua Traditione, absque ullis controversiis, vel his cer-
te superatis, ad nos usque perlatum est, id saltem uti val-
de probabile retinendum, Baronius ait. Quod vero nec Tra-
ditione fulciri constat, nec graves approbatores habuit; vel
si habuit aliquando, motis deinde quæstionibus, reque di-
ligentius expensa, vel obticuit omnino, vel multum elan-
guit, id non facile recipiendum censet. At isti, quibus ni-
hil arridet, nisi conquistissimum, ac purgatissimum, ea
quoque in litem nunc vocant, de quibus nulla quæstio um-
quam existit; tamquam innixa principiis, ut ipsi tandem
animadverterunt, vel admodum dubiis, ut Tillemontio vi-
sum

(a) Nota 4. in B. Virg.

sum est; vel plane futilibus, atque ad quifquillas dubio procul amandandis, ut noster Auctor disertim ait.

XXVII. Sed hæc nos fuisse tractavimus in prima, alteraque Dissertatione. Negamus enim, & quidem valde, huiusmodi Traditionum fontes constituendos esse in Apocryphis, a Nysseno, ac Epiphanio commemoratis. Quin longe verosimilius ducimus, Apocryphorum horum Auctores, Facta hæc (ea nempe, quæ jam ubique recepta sunt, & quibus adhuc adversatus est nemo) hausisse a vera, constan- tique Orientalis Ecclesiæ Traditione. Et vero nisi ita se res habuisset, nisi, inquam, hæc tum & vulgata, & valde illis Ecclesiis probata fuissent, numquam sane magnus Epiphanius, contra Collyridianos disputans, has ipsas Traditiones, uti monumenta nequaquam dubia, retinuisset: atque id eo magis, quod hi hæretici illis potissimum, immo unice, innitebantur; sed illas statim tamquam nugas, inanesque fabulas rejecisset: quemadmodum accurate diligen- terque fecerat de plerisque aliorum hæreticorum commen- titiis monumentis.

XXVIII. Itaque si ignoti sunt horum Apocryphorum Auctores, nota tamen satis est pia de hisce Factis Ecclesia- rum fides tempore Epiphanii, *Gratulantium Joachimo, &c. Annæ optatissimam prolem, quæ diuturnæ sterilitatis molestiam abstergens, Parentum senium abunde solatur*; uti adnotant sæpius laudati, atque eruditissimi Bollandi Conti- nuatores ad diem 20. Martii. Atque vel hoc solo, satis re- fellitur audax illa Tillemontii vel suspicio, vel conjectura, quod hæ Traditiones initium ducant ab hæreticorum com- mentis. Eruditos porro non latet, hoc etiam pacto in ple- rasque dogmaticas Traditiones invehi Novatores, quasi nempe confictas, sparsasque ab antiquis hæreticis. Ita Cru- cis adorationem Valentinum invexisse, Maresius ait: Pur- gatorium ex Platonis doctrina Origenem primo finxisse, scribit Vossius: Multa irreplisse in locum communem de Tra- ditionibus ex Montanistarum statutis, & observationibus, affirmat Kemnitius. Quis vero non perspicit, quam avide
id

id arrepturi, ad suamque rem aptaturi sint isti, quod ipsis ultro defert hic Scriptor, nimirum Ecclesiam pleraque facta & retinere, & sollenniter celebrare, quorum tamen origo ad veterum hæreticorum commenta sit referenda?

XXIX. Nam quod attinet ad hujusmodi Narrationum additamenta, parum, vel nihil credibilia; nemo rerum callens ignorat, evenire frequenter, ut falsa verorum admistione cohonestentur, & vera falsorum contagione deformentur: neque propterea cuncta una veluti litura delenda esse, ut vitetur discernendi molestia, laboriosaque diligentia. Ad rem præsentem quod attinet, Apocryphum Nysæni refert, D. Annam accessisse ad *Sancta Sanctorum*, ut pro optata fecunditate, Deum illic oraret. Si hoc apte explicari non potest de ipso Dei Templo (quod sane illud idem Apocryphum non obscure innuit, quum ait, Annam nostram ad *Sancta Sanctorum* accessisse, imitando alteram Annam, Samuelis Matrem; de qua tamen non dubitatur, quin sic ad Templum, seu Tabernaculum venerit, ut ad illius adyta non processerit) si hæc, inquam, interpretatio minus placet, purgemus Traditionem ab hujusmodi additamento, quod inscite affinxit illi Auctor Apocryphi; & eo quidem securius, quod hujusce ingressionis in *Sancta Sanctorum* nec Epiphanius meminerit, nec Damascenus, immo nec Nicephorus, quamquam alioqui non satis diligens.

XXX. Quod vero inter hanc Traditionem, Ecclesiæque doctrinam non usquequaque conveniat; quasi consequens ex illa sit, D. Annam absque sui Viri opera Deiparam concepisse; invidiosa potius, quam verosimilis est observatio. Joachim in deserto nuntiatus est ab Angelo, *Uxor tua concepit*. Hinc nonnulli conficiebant, hujusmodi Conceptionem ad ipsum minime pertinere, utpote ab Uxore distinctum; sed Dei solius opus esse. Adversus hos disputans Epiphanius (a), multis ostendit, verbum illud *Concepit*, etsi de se præterita spectet, hic tamen illud innuere, quod Joachimo in domum reverso, certissime futurum erat. Hanc

Vi-

(a) *Hæres.* 79. n. 5.

Viri Sancti explicationem vellicat Tillemontius, quasi nimis coactam, nec verbis Angeli magnopere congruentem; præsertim quum alias in re simili Cælestis Nuntius verba propria usurpaverit, *Sara Uxor tua pariet tibi Filium* (a); & ad Matrem Samsonis, *Sterilis es, & absque liberis; sed concipies, & paries Filium* (b). Verumtamen Epiphanius satis probat, quod ait, & quidem aptis Scripturæ locis, quibus per verba præteritum significantia illud crebro prædicatur, quod postmodum eventurum est. Ut itaque contentiosus foret, nec oppido catholicus, qui verba Scripturæ præteritum indicantia, negaret umquam futurum denotare, propterea quod sæpe vere præterita exprimant; ita nec recte colligit, qui verbum *Concepit*, in re præsentī, futurum apte significare iccirco negat, quod Angelus in factis similibus usus fuerit verbis non præterita, sed futura significantibus. Porro ad futuri eventus certitudinem explicandam, verba de præterito adhibent non modo Scriptores Sacri, sed etiam profani (c). Atque hoc pacto Tragicus Theseum de Hercule ad Lyci cædem proficiscente, loquentem facit:

Si novi Herculem,

Lycus Creonti debitas pœnas dabit.

Lentum hoc, dabit; dat: hoc quoque est lentum; dedit (d).

Quin etiam vel quotidie hunc ipsum loquendi modum usurpare solemus, quum quidpiam a nobis petitur, post dies, aut menses faciendum. Nostræ quippe promissionis certitudinem his ferme verbis declarare consuevimus, *Factum est*, vel, *Habeto id ut factum*. Levissima igitur habenda sunt, quæ Tillemontius profert, uti plurimum considerata; nec profecto talia, ut propter ea de communi Sententia, vetustissimaque Traditione probabiliter ambigere nos oporteat.

XXXI. Jam paucis expendamus Auctoris clausulam,
Q
qua

(a) Genes. 17.

(b) Judic. 13.

(c) Apud Vall. lib. 3. Elegant. cap. 48.

(d) Hercul. Fur. Act. 3.

qua hujus Facti censuram absolvit: ait enim sic: *Hæc aliaque id genus in Deiparæ ortu patrata miracula, ætate jam sua vulgari cœpta, pro apocryphis habuit D. Anselmi discipulus B. Edmerus. Qui licet aliqua forte patrata non neget; quæ tamen illa fuerint, nesciri omnino contendit Lib. de Excellentiss. B. Virginis cap. 2. qui a plerisque D. Anselmo tribuitur. Illud conjicio apud me, Nativitatem ejus magna quædam, atque miranda Divinorum Signorum indicia præcurrisse; quæ tamen illa fuerint, solus ipse sine scrupulo novit, quicam, antequam nasceretur, in Matrem elegit. Quod in ea re, ut æstimo, non incongrue actum credi potest, quatenus eo major veneratio Fidelium existeret circa ortum ejus. Contra vero, qui falsa pietate ducuntur, eo majori veneratione ortum ejus se colere arbitrantur, quo plura in eo patrata signa confingunt.*

XXXII. Quam integre, atque sincere Auctor se gerat in aliis non ita perspicuis, facile quis deprehendet ex fide ejus non bona, qua vel manifestissima perturbat, ac depravat. Principio, ætate B. Edmeri, sæculo nempe duodecimo, vulgari cœptum, Sanctissimos Parentes, diu Steriles, jamque Senes, miraculo Deiparam genuisse: id, inquam, vel splendidum est mendacium, vel indiligentia in homine hoc agente non admodum excusabilis. Nec enim in Oriente solum, de quo nemo dubitat; sed etiam in Occidente, diu ante hunc Beatum Scriptorem, id pie creditum fuisse, tum hac, tum priori Dissertatione satis ostensum est.

XXXIII. Deinde, hæc, aliaque id genus miracula, pium Scriptorem pro Apocryphis habuisse, ex nullis ejus verbis plane colligitur. Quid enim argumenti hoc est: B. Edmerus ait: Deo soli *sine scrupulo* nota esse, quæ miracula Virginis ortum præcesserint; mens igitur ejus est, quæcumque de his miraculis feruntur, ad apocrypha rejicienda esse? Profecto si hunc ratiocinandi modum accipimus, ut sunt longe paucissima, quæ non Deo soli *sine scrupulo* nota sunt; ita rarissimæ erunt historiæ, narrationesque, quæ ab apocryphi nota plane purgari poterunt. Quota enim quæque

que sunt facta non antiqua modo, sed etiam recentia, quæ dubitationibus, ac scrupulis obturbari non possint, reipsaque, hac præsertim ætate, non obturbentur, qua eo eruditior quis habetur, quo audacius irruit, invaditque præclariora? Optima sane regula, qua Pyrrhonismo jamdiu circumstrepenti, plane tandem aditus patefiat. Quid multa? Deo soli sine scrupulo notum est, an Adæ caput in Calvarie loco sepultum fuerit: an Abgarus ad Christum, & vicissim Christus ad Abgarum scripserit; Id tamen Auctorem non impedit, quominus hæc, aliaque id genus audacter suscipiat, probabiliterque defendat.

XXXIII. Ait quidem B. Edmerus: *Nec enim Ecclesia Dei inconcussæ auctoritatis ducit ipsam scripturam, quæ ortum illius ab Angelo prænunciatum refert.* At id minime suffragatur Auctori nostro. Neque enim apocrypha, id est, *plane commentitia*, illico censenda sunt, quæcumque Sacri Textus auctoritate non fulciuntur; quod vel exemplis modo prolatis, aliisque innumeris planum est. Edmerus vero isthæc scribens, respexit utique ad absurdam illam, ineptiisque refertam Epistolam, *de Nativitate S. Mariæ*, Hieronymo affectam, quam quidem nec inconcussæ, neque illius, quamvis minimæ, auctoritatis ducimus. At non iccirco cuncta, quæ in illa narrantur, repudianda statim credimus; quin constanter pleraque retinemus; etsi non ob illius, sed ob aliorum nobilium Scriptorum illa probantium, communisque consensionis auctoritatem.

XXXV. Subdit Auctor: *Edmerus licet aliqua miracula forte patrata non neget; quæ tamen illa fuerint, nesciri omnino contendit.* Nempe, solertis Critici hæ præcipuæ sunt partes in opinionem semel susceptam naviter incumbere; quumque aliud non suppetit, gravissimorum Scriptorum testimonia palam pervertere. Edmeri verba sunt hæc: *Illud conjicio apud me, Nativitatem ejus magna quædam, atque miranda Divinorum Signorum indicia præcurrisse.* Ubi inter hæc, obsecro, vox illa dubitantis *Forte*, quam Auctor intrudit, ut pii Scriptoris absolutam sententiam ad se tra-

hat invitam, ac reclamantem? Casaubonus est, non Edmerus, qui hac de re dubitandum putat; quique modestus adeo nonnihil est, si cum nostro Critico conferatur, factum hoc non tam incertum, ac dubium, quam *plane commentitium* adseverante. Addit Edmerus: *Quæ tamen illa fuerint, solus ipse sine scrupulo novit, qui eam, antequam nasceretur, in Matrem elegit.* Et hic ubi illud est, quod Auctor infert, hujusmodi miracula *omnino nesciri*? Deum solum scire hæc sine scrupulo, inquit Edmerus; hæc omnino ignota nobis esse, tamquam ex Edmero confirmat Auctor. Perinde igitur ipsi est, Deo soli quidpiam sine scrupulo notum esse, ac nobis ignotum omnino esse: et quod inde fit consequens, nescire nos penitus tot vere probabilia, planeque verosimilia, propterea quod in illis retinendis nonnullos scrupulos patimur, ac soli Deo sint explorata. Profecto id contendere, dementia esset plusquam Academica.

XXXVI. Concludit Edmerus: *quod in ea re, ut æstimo, non incongrue actum credi potest: quatenus eo major veneratio Fidelium existeret circa ortum ejus.* Ad quæ verba hæc adnotat Auctor: *Contra vero, qui falsa pietate ducuntur, eo majori veneratione ortum ejus se colere arbitrantur, quo plura in eo patrata signa confingunt.* At qui isti sunt, quæso, quos Auctor elogio *Falsæ pietatis* notat? Orientales jam inde ab Ecclesiæ primordiis, Occidentales a sæculis bene multis, Deiparam ex sterilibus, iisque senibus, genitam professi sunt, ut vero nunc se res habent, pauci, & quidem admodum pauci, id in quæstionem vocare audent, ut severiores Critici videantur. Qui isti sunt igitur, quos Auctor vani cultus, falsæ pietatis, ineptæ superstitionis insimulat? Fideles, nempe, tot sæculorum, pæne, aut plane omnes, tot Viri pietate, atque eruditione clarissimi. Profecto si sic judicare, sic loqui, sobrietatis est, ac modestiæ; quid tandem sit excessus, quid procacitas, an facile definiri possit, ignoro.

XXXVII. Arbitror itaque pii Scriptoris consilium fuisse, loqui tantum de iis B. Virginis excellentiis, quæ sua senten-

tentia, nulli scrupulo, nullis difficultatibus essent obnoxiae: Quamobrem ab illis etiam abstinuisse, quæ alioqui vere, solideque probabiles existimantur. Neminem enim latet, adfertiones quantumvis graves, ac magnæ probabilitatis, pati crebro non modo leves, sed molestas etiam difficultates, quibus examinandis, ac digerendis nec omnis locus est aptus, nec tempus commodum; præsertim quum non de iis Critica Dissertatio, sed potius alicujus laudatio, & quidem ab exploratis, instruitur. Postremo, ut Edmerus Auctori faveat, quid inde detrimenti accipiet communis consensus? Reticenda hæc ipse censuit, quod monumento illi, ut putabatur, Hieronymi, non multum fideret, nec præsto essent, ut verosimillimum est, documenta sinceriora. Verumtamen hæc ejus opinio Sectatores non habuit, planeque obticuit, prævalente antiquæ Traditionis voce.

XXXVIII. Negat aperte Hieronymus (id enim frequenter inculcandum est) Adæ caput in Calvariæ loco fuisse conditum; & eam quidem Traditionem non tam ad minus certa, quam ad meras nugas amandat. Adsunt ipsi deinde Isidorus, Beda, Paschasius Ratbertus, D. Thomas; quibus tamen nequidquam obstantibus, tuetur eam Auctor ut vere probabilem, propterea quod Patrum, atque Scriptorum numero longe majori, tam ante, quam post Hieronymum, innixam reperit. An non, obsecro, idipsum evenit in re nostra, cui communiter receptæ, unus Edmerus objicitur? Profecto Helvidianæ petulantiae, communem Ecclesiæ, de perpetua B. Virginis integritate, sententiam invadenti, nequaquam profuit illud Basilii: *Nihil hoc doctrinæ pietatis officere* (a): Nec auditi fuerunt Iconoclastæ, obtendentes adversus usum, & cultum Sacrarum Imaginum, Epiphani (b) factum celebre. Neque enim consuevit Ecclesia, communes, antiquasque Traditiones abjicere, propter unius, alteriusve dictum, vel factum, non illis oppido consentaneum. Quin hæc potius, siquidem ambigua sunt, ex illis de-

(a) Homil. 25. de Nativit. Christi.

(b) Epist. ad Johan. Hierosolymit.

decenter explicat, ut suus stet honor iis, quibus merito servandus est. Novatorum fuit, ac est, perspicua dubiis adoriri, confundere, obnubilare, atque unum, vel alterum (alioqui probe sentientem, sed vel minus plane loquentem, vel plus æquo ferventem) in aciem adversus omnes educere. Ut enim prudenter adnotat Hermianensis: *Quemadmodum calumniantium hæreticorum est, ex dubiis, & obscuris, quæ certa, & manifesta sunt male interpretari; ita solitum est prudentiæ, & pietatis catholicæ, ex indubitatis, atque evidentibus, & firmare ambigua, & latentia declarare (a).*

XXXIX. Postremo etsi dubiæ revera essent hujusmodi Narrationes, nec monumentis omnino firmis inniterentur; attamen quum in Deiparæ non levem honorem cedant, nec ei parva laus inde concilietur, retinendas eas nihil cunctando decernerem. Nam quid tandem veretur Auctor, si illas adprobet, recipiatque? Num ne plus æquo pius sit in Deiparam, in eaque celebranda immoderatus excurrat? Quin potius timendum abjectæ mortalitati, ne longe impar sit commendationibus illi debitis, ad cujus duntaxat Ortum pro dignitate laudandum, *nec omnis potest sufficere Mundus, si in unum etiam coeat ordinem (b)*; ut vere Fulbertus. Sane si alia nulla lex, ipsum tamen quaecumque rationis lumen merito postulat, in perplexis, ambiguisque tenendum id esse, quod tutius est, atque decentius, proque humaniori parte pronunciandum. Itaque in controversia, sit necne alicui servandus honor, quo jamdiu potitus est; quis obsecro, nisi quid obsit perspicui, explorati, ineluctabilis, immitis adeo, vel etiam iniquus erit, ut sententiam præferat inficiantem? Quid ergo verebitur homo, ne in Deiparæ laudibus sit quasi profusus, si in factis, ac rebus, dubiis illis quidem, ut damus, at jamdiu tamen, atque universim receptis, eam partem seligat, quæ tantæ Dominæ sit magis honori? Morosus, ac difficilis in his ille erit, cui sum-

(a) Lib. 9. cap. 10.

(b) Serm. in Nativ. B. M. V.

summæ illius dignitatis, maximæque post Christum Dominum excellentiæ, non satis in mentem veniet.

XXX. Si hunc de his rebus disceptandi modum, iustæ, ut opinor, sobriæque pietati minime dissentaneum, Eruditi recentes abiiciunt; discant saltem, vel ab hæreticis, & iis quidem Criticis, atque Eruditis, nequaquam *falsa pietate duci*, qui hanc, aliasque similes Traditiones adspernari non sinunt. Dissertationem claudo verbis Montacutii, de re præsentī ad hunc modum ratiocinantis: *Ubi quod narrant de sterilitate, non est improbabile, ac libenter credo: non quod illi Auctores (Nyssen, ac Damascenus) hoc prodiderint; sed quod e re Christiana sit, & dignitate B. Virginis illustranda, & usitata in magnalibus suis Divina dispensatione, miraculis quibusdam, & potentia singulari, non tantum indulgentia quadam, & miseratione singulari, vel gratiis quibusdam gratis datis, sed eximiis, Virginis Nativitatem in primis illustrare. David Deo Templum exstruere volebat, ut Deus in illo ritibus præscriptis coleretur, & Fæderis Arca, quam honorificentissime ibidem, collocaretur. Quod quum ipse ex animi sententia non posset consummare, impensis tamen maximis, & sumtu stupendo, materiam construendo Templo præparavit, Opus, inquit, grande est, neque homini habitatio, sed Deo præparatur. Non video, cur non liceat ista de corpore Virgineo, Templo Dei Omnipotentis $\omega\alpha\rho\ \omega\delta\epsilon\iota\nu$, in quo Arca Fæderis, semen Mulieris repromissum, Sanctum illud, ut appellat Gabriel, consecrandum, & locandum fuit. Magno procul dubio opere Templum illud $\theta\epsilon\omicron\phi\omicron\rho\nu$ apparabatur; nec, ut una de multis, Mater Domini in hunc Mundum processit e materno utero (a).*

(a) Appar. 7. n. 32.

DISSERTATIO III.

*Deiparæ in Templo Præsentatio, atque
Educatio propugnatur.*

I.

*I cæperimus ædificium Ecclesiæ, vel
parvis in rebus divuere, totum paul-
latim dissolvetur (a), inquit pruden-
tissime Damascenus. Sane numquam
pæne magni motus, exitiosæ discordiæ,
rerum etiam publicarum everisiones
acciderunt, nisi ex parvis initiis, ac
propemodum contemnendis. Exem-*

*pla non affero, ne utar in re non dubia argumentis non ne-
cessariis. Quod itaque ad præsens attinet, priusquam pia
aliqua, receptaque Traditio ad fabulas rejiciatur, si qui-
dem, ut par est, Ecclesiæ incolumitati consultum volumus,
oportere serio consideretur, num post ictum illum, ut ha-
betur, levissimum, ipsa rei series, ac differendi constantia,
ad graviora, atque etiam maxima vulnera infligenda nos
pertrahat? Parva enim parva non sunt, ex quibus magna
proveniunt. Neque vero parvus error est, vetera Ecclesiæ
instituta, consuetudine jam firmata evellere; subdit idem
sapientissimus Doctor. Plurium enim vel retinendorum,
vel rejiciendorum una sæpenumero, atque eadem est ratio,
tam-*

(a) Orat. 2. de Imagin.

tametsi diversa illa sint admodum inter se, nec parvis adeo momenti. Certe Saram ridere, vel Tobiae Canem cauda blandiri, perinde haudquaquam est, ac Deum natura unum esse, Trinum Personis; at hæc tamen adeo disparia, tam arcte inter se conjuncta jam sunt, ut qui minima illa rejiciat, magnum hoc digne, constanterque retinere nequaquam possit. Una quippe, eademque est utriusque summe credendi necessitas.

II. Id porro negotii imprudentes agere nonnullos Criticos, antiquas, communesque pias Fidelium Traditiones insectando, nimirum, ut hostes fidei argumentis haud levibus instruant, sese vero, atque omnes Catholicos difficultatibus non contemnendis implicent, nemo rem considerans inficiabitur. Perspicuum quippe est, commendari nobis plerasque Traditiones, non tantum pias, verum etiam doctrinam spectantes, atque dogmaticas: & quidem harum aliquas (ad antiquitatem, & consensionem quod attinet) illarum nonnullis non videri compertiores, si rem satis attendo. Quum itaque nostri Critici illas uti nugas explodant; qui tandem, obsecro, ad has retinendas Novatores adigent? Tu rides, Auctori nostro reget, exempli causa, Montacutius, quum me referentem cernis inter pias, minimæque abjiciendas Traditiones, Joachimi, & Annæ nomina, sterilitatem, & vota: quid igitur mihi aures obtundis, jugiter ingerendo Confessionem illam secretam, distinctam, explicatam; Imaginum non usum modo, fortasse tolerabilem, sed etiam cultum, aliaque id genus? Nec enim conficies umquam, antiquiora hæc in Ecclesia, celebrioraque fuisse, quam illa.

III. Scriptoribus heterodoxis ad hunc modum ratiocinantibus, reponent quidem Auctor, & isti. Sed quid tandem, nisi verba, selecta illa sane, eleganterque disposita, sed rei tamen, ac virtutis expertia? Si quod Ecclesia tot sæculis pia fide retinuit, arguere nunc licet uti futile, superstitiosum; reliqua, quæ nobis eadem commendat antiquitas, sacra, ut par est, ac tecta nequaquam servabimus.

R

Quum

Quum hic agger, quem Fidei vindices perpetuo novis erroribus objecerunt, debilitari, ac frangi cœperit, tota colluvies, invitis nobis, ac frustra reluctantibus, continuo dilabetur. Sat olim erat Manichæorum perfidiæ, ad arcendum Deum a totius Mundi structura, si unum solum, illudque vilissimum animal, ad illius opera non pertinere fallaciter conficeret. Sat quoque Novatoribus in præsens erit ad verosimiliter eliminandas omnes pæne Traditiones, si illarum pias aliquas, antiquas ceteroquin, atque communes, nugas esse, fabulosaque commenta, a Catholicis Scriptoribus confirmatum adverterint.

III. Nam, quod obtendi solet, Ecclesiam de Traditionibus Fidem spectantibus, suam, nec semel, aperuisse sententiam; de iis vero, quæ piæ feruntur, non item: Principio, jus hoc summum in hisce rebus, hanc, inquam, istorum siccam, jejunamque Christianitatem, non magis probandam autumo, quam illorum civilitatem, qui præter scriptas leges, aliud nihil in Republica retinendum censerent, declamarentque adversus communes, ac receptas consuetudines, moresque Majorum. Et sane ut in mundana Republica non una est malorum Civium nota: neque enim Civis omnis perniciosus statim plane rebellis, atque alter Catilina est: inveniuntur quippe etiam Verres, & Clodii, alique id genus inquieti, turbulenti, rerumque novarum avidi, non illi quidem aperti hostes, sed nihilo minus hostes: Ita neque in Ecclesia malus omnis Scriptor statim hæreticus est habendus; quamquam illorum plerosque uti minus pios, temerarios, novitatum cupidos, Ecclesiæ morum osores, merito detestamur. Atque hujusmodi ferme ii sunt, qui nihil pæne retinendum ajunt, nisi plane sancitum, ac definitum.

V. Postremo, ut non mala sit hæc istorum animadversio pro sinceris Catholicis, quibus sat est Ecclesiam pronunciasse, ut litibus modum statuunt; verumtamen quum ad hujusmodi decisiones deveniri numquam soleat, nisi post multasquisitiones, accuratissimasque diligentias. (Ita quippe

pe Deo neutiquam defuturo, rem committit Ecclesia, ut nihil tamen ad eam faciens, quod humana sedulitas exquirere possit, omittat: *Quamquam spiritus erat affuturus, tamen hujus rei magnam curam habebat* (a), de Petro inquit Chrysostomus). Hinc homines inquieti, maleque in Ecclesiam animati, curiose perquirunt, quibus tandem argumentis deventum sit ad quarundam Traditionum definitionem. Quumque nec validiora, nec exploratiora ea interdum comperiant, sive antiquitatem, sive consentionem spectes, iis, quibus innituntur nonnullæ piæ Traditiones, ab nostris Criticis alioqui contemptæ, atque rejectæ; quid mirum, si in hujusmodi decisiones audacius insurgant, easque uti leves, inanesque insectari non cessent?

VI. Ad has porro Traditiones pertinet, quod B. Virgo ætate circiter trimula, Deo in Templo præsentata fuerit, degeritque illic annos undecim &c. Qua in re perturbanda, atque vexanda etsi noster Auctor multus sit, atque admodum sibi placeat; nihil tamen affert, quo, me iudice, pia hæc Fides totius Ecclesiæ quidpiam incommodi patiatur. Nam quibus tandem argumentis fretus, *Dubiam* illam, atque *Incertam omnino*, tandemque *vulgi commentum* vocat? Nempe primum, ac sibi præcipuum illud est, argumenta Baronii, quibus illam corroborat, *vitium undequaque ducere, ac futilia prorsus esse*. At is concludendi, deque tota re judicandi modus, admitti nequaquam potest. Quid enim? Si numquam Baronio hujus rei venisset in mentem, deque ea nihil umquam scripisset, nonne perinde obtineret, ac vere probabilis haberetur? Viguit sane, & quidem permultis sæculis, ante natum Baronium, Baronianis observationibus destituta: quidni ergo, nunc quoque vigeat, valeatque, tametsi numquam floruisse hic Scriptor insignis, aut nihil ad eam faciens conscripisset?

VII. Nimirum, aliud est, adsertionem aliquam, ceteroqui satis firmam, novis, eruditisque animadversionibus exornari; aliud vero, his illam tantum observationibus,

R 2

& con-

(a) Homil. 3. in Act. Apostol.

& conjecturis inniti, nec præter ipsas, ullis aliis argumentis commode stabiliri. Ubi solis conjecturis agitur, his profligatis, totum quod struebatur, evertitur; quum vero hujusmodi considerationes ad rei duntaxat ornatum, uberioremque declarationem faciunt, ineptus plane sit oportet, qui illam se penitus evertisse arbitretur, quod hujus generis argumenta disjecerit. Baronius hanc piam fidem non ipse quidem ingessit, sed pollentem jam, atque obtinentem invenit. Ipsam porro nonnullis animadversionibus illustriorem, & commendatiorem reddere, sui muneris censuit. Et id quidem ex sententia si perfecit, ipsum utiliter operam collocasse quis neget? Jam si hoc ipsi evenit minus feliciter, susceptis partibus non ipse quidem satisfecit; at res in eo, quo erat statu nihilominus perstat; nec ullum ei detrimentum importatum est per illas non satis firmas Viri longe clarissimi conjecturas. Frustra itaque jactat Auctor, *vulgatum hoc a se funditus eversum esse, disjectis, dirutisque momentis, quæ id adstruere tentavit Cardinalis Baronius*. Nam si momenta Baronii minus valida sunt, neque huic rei constabiliendæ sufficiunt; iniquum tamen est, a Patroni defectu, ad causæ, hujusce præsertim generis, malitiam argumentari. In his enim semper vicit antiquitas, prævaluitque consensus, tametsi inermis, ac nuda, nullisque adeo monumentis instructa. *Est Traditio, nihil quæras amplius (a)*; inquit Chrysostomus. Utrum vero sincera Traditio, nec ne, sit quod fertur, Tertulliani regula planum faciet: *Quod apud multos unum invenitur, non est erratum, sed traditum (b)*.

VIII. Sua porro consideratione dignum est, in hujus Facti disceptationem longe aptius gessisse sese Scriptores heterodoxos (quibus alioquin hujusmodi Traditiones nugæ sæpe sunt, ac mera deliramenta) quam Auctorem nostrum, Fidem, pietatemque catholicam, profitentem. Nimirum, distinguunt illi inter rem, & Baronium; neque se illam funditus

(a) Homil. 4. in cap. 2. Epist. 2. ad Thessal.

(b) De præscript. cap. 28.

ditus evertisse credunt, quod Baronii argumenta disjecerint; sed tantum id ajunt (quod in alios magnos viros usurpari etiam nonnumquam potest) *Rem satis probabilem haud probabiliter interdum probat Cardinalis* (a). At nolter Auctor hanc distinguendi, discernendique molestiam libenter abjicit; ac satis, superque illi est, Patronum aliquem in argumentis deficere, ut sibi causam displicere, & laborare statim pronunciet. Quasi optimus sit ille ratiocinandi modus: Non satis probas motum, ac lucem: non exstant igitur lux, & motus. Quamobrem valde prudenter idem inquit Montacutius: *Fit interdum vitio quodam humano, in discernendo τὸ ἀκριβὲς, ut illud afferatur ad probationem veritatis, quod vel vacillat, & incertum est, vel omnino manifestam continet falsitatem; unde tamen veritati τὸ ὁπωσδήποτε nihil plane detrabitur* (b).

IX. Sed jam cominus. Contendit Baronius, hac Traditione nihil ingeri, quod esse verum non possit; censetque se totam pæne rem absolvisse, quum hoc unum confecerit. Ajunt aliqui, fieri id quidem potuisse; sed factum jam esse, disertim negant. At vero Auctor nec illud concedendum autumat, e quo tamen, ultro ab se dato, rem factam colligi, vehementer abnuit. Quo igitur planius, atque explicatius procedamus, hanc Dissertationem in duas partes dividimus; & primo quidem de re, an fieri quiverit; deinde, an re ipsa contigerit, ac facta sit, sedulo pro facultate disputabimus.

X. Ad primum ergo quod attinet, Baronius, ut efficiat, hac Traditione nihil inferri, quod esse verum non queat, illud in primis fundamentum jactat: *Lege Divina tam de Masculis, quam Feminis Deo dicatis, votoque promissis, statutam esse redemptionem, quot per annos singulos quisque sicanos persolveret Sacerdotibus. Porro hujusmodi redemptionem fuisse liberam, & ex arbitrio voventis, si vellet potius in Templo servire Deo, quam annuam pecuniam solvere, satis*
Sa-

(a) Montacut. App. 9. num. 15.

(b) Apparatus. II. num. 55.

Samuelis exemplum demonstrat, qui a tenerrima etate ministravit in Templo, nullo a Parentibus persoluto pretio redemptionis. Quum itaque divina lex nemini voventi redimendi necessitatem imposuerit; voventis arbitrio vel in Templo ministrare, vel censum persolvere relictum esse, manifeste apparet. Ex quibus, subdit, inferimus, necesse fuisse locum in Templo esse, ubi feminae, quæ se Deo voverant, absque aliqua nota, vel labe suspicionis, simul agerent (a). Si hæc eminentissimi Scriptoris ratiocinatio nihil absurdi continet, immo plane verosimilis est, confectum quoque haberi debet, nihil obstare, quominus B. Virgo in Templo aliquot annis manere, atque educari potuerit. Difficultas itaque fere tota versatur in adserenda bonitate Baronianæ collectionis; pro qua ipse quidem, præter alias observationes, tria affert exempla. Sed ingenue fatendum est, discussisse ea jam, atque etiam enervasse Casaubonum, & Montacutium; e quibus quum cuncta pæne desumeret, quæ adversus eadem Auctor profert, haud sibi nervi omnes contendendi fuerunt, ut actum ageret, dirutumque dirueret. Quamquam factum Josabæ, unde Baronius primum exemplum traxit, adeo non displicet Tillemontio, ut vel eo solo confirmet, fieri potuisse, ut Virgo parvula educaretur in Templo.

XI. At res tamen præcipue nititur præclaro illo Ambrosii testimonio, *etiam Templo Hierosolymis fuisse legimus Virgines deputatas*; quod quidem Baronius protulit, sed omnino Auctor reticuit; fortasse quod satius duxerit, a mentione Doctoris tantipenitus abstinere, quam illum sibi adversantem, conjicere in suam illam despectam classem *sublestæ, ac lubricæ fidei Scriptorum*. Sed enim animadvertendum ei erat, moliri se nihil acerba aliorum Patrum insectatione, uno intacto, integroque Ambrosii testimonio. Nam quod ait Tillemontius, illud calumniando, *nescire se prorsus,*

(a) *Apparat. num. 49.*

(b) *Nota 6. in B. Virg.*

sus, ubi S. Doctor potuerit id legere (a); per quam futile, atque adeo superbum est. Quasi vero nihil exaratum in tota vetustate, nihil umquam literis consignatum fuerit, quod ad sui notitiam non pervenerit, suis oculis non lustraverit. Quod si multa, si adeo innumera conscripta olim sunt, quæ jamdiu funditus perierunt; quid mirum, si nescimus, ubi Ambrosius id legerit? quod tamen illum haud dubio legisse, nemo abnuet mentis compos.

XII. Expendamus jam paucis, quæ ad hæc elevanda, seu potius evertenda, Auctor, uti explorata, in medium profert: *Qui Deo, inquit, voti causa a Parentibus dicantur, ad Ministerium aliquod in Dei Templo obeundum offerebantur, quaecumque tandem illud esset: Ad id porro soli Masculi apti erant, non itidem feminae (b).* Ne vero absque gravi ratione id ab se confirmari videatur, mox subdit: *Hinc Anna Helcanæ Uxor, lib. I. Reg. cap. I. v. II. Votum pro depellenda sterilitate Domino nuncupans, Domine exercituum, inquit, si respiciens videris afflictionem famulae tuæ, dederis servæ tuæ sexum virilem, dabo eum Domino omnibus diebus vitæ ejus. Probe nimirum intelligens, solum virilem sexum dicari Deo posse in obsequium, & ministerium Tabernaculi. Quid ergo Maria ex Parentum voto ad hoc idem dicata Deo dicitur, & consecrata?*

XIII. Observandum est itaque Mosaicæ Legis temporibus, si minus ejusdem legis præcepta, Judaicos certe mores Virginitatis proposito repugnasse, Augustino teste, a quo Deipara, tametsi Virginitatem professâ, iccirco desponsata Viro justo dicitur, ne contra illius Gentis instituta quidquam actum videri posset; *Sed quia hoc Israelitarum mores adhuc recusabant, desponsata est Viro justo, non violenter ablaturo, sed potius contra violentos custodituro, quod illa jam voverat (c).* Ex hoc porro fit statim consequens,

(a) Ibidem.

(b) Exercit. 19. num. 2.

(c) Lib. de S. Virginit. cap. 4.

quens, Judæorum consuetudinem non admisisse, ut Virgines Deo voverentur ad obeundum in ejus Templo Ministerium perpetuum: erant namque jungendæ Viris ætate commoda, suis deinceps in ædibus commoraturæ. Quorsum hæc vero? Nimirum, ut planum fiat, cur demum Anna masculam a Deo sibi prolem optaverit. Quum enim disponeret offerre Deo prolem ad perenne Tabernaculi Ministerium; hujusce vero muneris perpetuitas, consuetudine illius Gentis, feminas Virgines non admitteret; alia profecto a Deo proles optanda Annæ non fuit, quam mascula, ne ejus vota suæ Gentis moribus adversarentur.

XIII. Quod itaque obtendit Auctor, Annam hanc iccirco virilem a Deo sexum expetivisse, quod *probe intelligeret, solum virilem sexum dicari Deo posse in obsequium, & ministerium Tabernaculi*; non id quidem illa probe, sed ipse perperam intellexit. Neque enim Anna prolem suam Deo utcumque vovere destinabat; quo sane modo femineus etiam sexus offerri poterat; sed in ministerium perpetuum, *Dabo eum Domino omnibus diebus vitæ ejus*. Cui quidem jugi ministerio virilis sexus aptus omnino erat; femineus vero non illi quidem ineptus, sed ab eo tamen repulsus, consuetudine refragante.

XV. Ut vero Auctori demus, antiquissimis hujus Annæ temporibus consuevisse Judæos masculam tantum prolem offerre, atque iccirco eam virilem sexum optasse, quod hunc solum Deo dicari tunc usus concederet; numquid inde confectum erit, post Templum etiam exstructum, restructumque, insequentibusque sæculis morem illum vetustissimum perdurasse, nec pia alia instituta, laudabilesque consuetudines inextinctas fuisse? Profecto ad Viros quod attinet, ignorat nemo, exortas post illa tempora nonnullas sectas, quas inter Essæni insigni laude floruerunt, quum ob alia præclara, tum quod rigidior illorum pars perpetuo cælebs manserit. Quid ni igitur & feminae, ad pia quæque procliviores, ad sanctiora studia incendi potuerunt, austerioremque Dei cultum amplecti? Quinimmo re ipsa id evenisse, non sine justa, claraque

raque commendatione narrat Philo libro, *de Vita contemplativa*; ait quippe etiam feminas inter Essæos perpetuo virginitatem servasse: *Adhibentur mensæ feminae quoque, anus pleraque, sed virgines, non coactæ castitatis, sicut apud Græcos quædam sacrificulae; sed sponte continentes præ amore sapientiæ; cujus studio, per totam vitam contemserunt voluptates corporis &c.* Quem tamen Philonis locum Tillemontius non observavit: alioqui minime dixisset, *se nullas feminas invenisse inter Josephi, & Philonis Essæos* (a). Nihil igitur obstat, quominus ad sui sexus contentaneum Templi munus offerre sese etiam potuerint. Nam cur tandem ad omne illius ministerium ineptæ Feminae? Numquid non multis egebat magna illa Dei domus, quæ commode ab eo sexu, decenterque parari poterant? Postremo si ad ea ineptæ illæ omnino fuissent, qui, quæso, vovere se, ac *spondere Deo animam suam* serio quivissent? Namque futile, atque irritum est Votum illud, quo quis se obstringit ad ea, ad quæ nequaquam est aptus. At id palam Sacris literis adversatur, quarum decreta paullo ante retulimus.

XVI. Porro nihil his contineri non plane verosimile, nihil quod eruditiores quoque, modo pias, aures offendat, non nostri modo Scriptores communiter; verum etiam Montacutius, Scriptor heterodoxus, agnoscit, & adprobat. Expendens namque Baronii verba, quæ supra dedimus, disertim hæc habet: *Certe ad me quod attinet, licet de locis, de muneribus, de vita votarum Virginum, vel non redemptarum Primogenitarum non constet; tamen quum multa fuisset constet in moribus Judæorum posita, quæ literis Sacris non mandantur: quum liberum esset Parentibus redimere Primogenita sua; inter autem primogenita censerentur & feminae; statuendum est, omnino fieri potuisse, ut quod in Masculis usurpatum, de Samuele scimus, id etiam in feminis usurparetur, ut Primogenitæ non redimerentur; sed apud Templum commorarentur, certis addictæ ministeriis, quæ*
S
obi-

(a) De B. Virg. Art. 2.

obire debebant, saltem circa feminas, & earum atrium . . . usque dum adultæ elocarentur. Votum enim Ministerii, nedum Primogenitura, simpliciter Virginitatem non inducebat. Quocirca non illibenter Ambrosio assentior, adferenti, etiam in Templo Hierosolymitano fuisse Virgines (a). Hactenus Montacutius, pro hac Ecclesiæ celebri Traditione graviter sane, probeque differens; cui tamen recentes quidam nostri, catholici, nimirum, ac pii, vehementer insultant, illuduntque.

XVII. Una superest difficultas, & ea quidem non contemnenda, quippe quæ rei totius fundamenta petit. Affirmat Baronius, liberum fuisse Israelitis Deo votis, sese vel pretio redimere, vel in Dei Templo ministrare. Verum non desunt, qui valde negent, id illorum potestati relictum fuisse, contendantque omnino sese redimere debuisse pretio constituto Levitici 27. Atque hæc est Abulensis opinio quæst. 6. in hunc locum Levit. inquiring: *Dicendum, quod non debuerunt voventes se, applicari alicui Ministerio Dei; sed vel debuit fieri redemptio, vel non debuit fieri votum tale.* Cui plane subscribens Cornelius a Lapide in hunc ipsum locum, *Deus, inquit, hic votum illud jubet redimi.* Quoniam vero ex hujus controversiæ disceptatione res unice pendet (debuit quippe Virgo redimi; non ad Templi ministeria præsentari, si præcepta omnino erat devotorum redemptio) in ea planius explicanda paullisper insistere operæ pretium arbitror.

XVIII. Ad tria itaque munia in Dei Templo homines incumbabant: Duo erant potiora, eaque reservata Sacerdotibus, ac Levitis; tertium in humilibus, atque abjectis occupabatur, cui, decreto Josue, damnati fuerant Gabonitæ. Ad prima duo, quibus Dei præcepto destinata erat Tribus Levi, nemo vovere se poterat aliarum Tribuum: namque irrita fuissent ea vota, quippe de re minime licita. At vero Levitæ, etsi Divina Lege ad Ministerium obstricti; attamen quum ad illud quotidie omnino obeundum

(a) Apparat. 9. n. 15.

dum minime cogerentur, ipsum hoc perpetuum muneris exercitium vovere poterant. Atque hoc pacto Anna Samuelem vovit: *Dabo eum Domino omnibus diebus vitæ ejus*. Superest tertium munus, humilia Templi curans, in quo Gabonitæ, ut dictum est, versabantur. Huic vero potuisse se vovere aliarum Tribuum Judæos, deque eo accipiendam esse legem illam Levit. 27. *Homo, qui votum fecerit, & sponderit Deo animam suam &c.* communis sententia est. Porro an id muneris voventes pretium dare, seseque omnino redimere debuerint; an vero liberum ipsis fuerit vel redimere se, vel votum exsequi ministerium, id nempe est, quo de præsens instituitur disputatio.

XIX. Equidem perspectum arbitror, voventium potestati dimissum esse utrum redimere sese vellent, nec ne. Atque id sane non absque insigni Dei liberalitate. Quum enim, ut omittamus Sacri Textus sententias, vel ipsa natura rerum efflagitet, ut qui se ipsum Deo vovit, seipsum exhibeat, idque signatim præstet obsequii, quod ultro se præstiturum spondit; quis neget, *Animam suam* Templi Ministerio devoventibus, Dei favore singulari, redimendi se ab eo opere, facultatem concessam esse? At enim refragari videtur locus paullo ante prolatus Levit. 27. *Homo, qui votum fecerit, & sponderit Deo animam suam, sub æstimatione dabit pretium*; quo quidem absolutum redemptionis præceptum imponi videtur iis, qui se ipsis Domino devoverunt. Sed nihil nos vetat, locum hunc accipere de præcepto quidem, sed ea moderatione delinito: *Nisi quod vovit, reipsa præstare velit*. Nec enim desunt in S. Textu locutiones similes, quæ tametsi absolutam sententiam præferre videntur, re tamen vera conditione aliqua suspensæ manent.

XX. Sane usus, optimus legum interpret, suffragatur nobis vel maxime: etenim Anna minime redemit a voto Ministerio filium Samuelem, neque a Sacerdotibus, aliisque pro Dei lege vigilantibus, illum adeo redimere coacta est. Parum vero sibi constat doctissimus Abulensis, ex una

quidem parte statuens, ac multis comprobare satagens necessitatem hujusce redemptionis; ex altera vero eam plane auferens, inducensque potius se minime redimendi necessitatem. Namque si ab eo petas, debuerit, nec ne, Anna Samuelem suum redimere? statim regeret, nec potuisse id quidem, nedum non debuisse: *Quandocumque aliquis vovet seipsum Domino, dicens: Ego voveo me Domino, vel alius vovet eum sub hac forma; persona vovetur, & non res ejus, nec aliud pretium pro illa. Ideo dum votum observari potest, necesse est, ut sic teneatur, sicut emissum est: Sed vovit iste personam: ergo applicabat illam ad cultum Dei, & non pretium pro illa* (a). Quis jam non perspicit, hac generali conclusione non modo tolli de medio, atque universim aboleri necessitatem redemptionis; verum etiam stabiliri, intrudique necessitatem se neutiquam redimendi? Profecto homines sive ex plebe, sive quantæcumque nobilitatis, qui *Deo animam suam spondebant*, seipsos utique, non sua, non pretium aliquod devovebant; quæ vero pollicebantur, ea plerumque exsequi per se ipsi poterant. Neque enim nobis Christianis desunt vel myriades illustrium exemplorum, tam Virorum, quam Mulierum præclarissimi generis, qui sese propter Deum ad humillima dejecerunt. Oportuisset igitur & Judæos quoque a voto Ministerio, ipsis alioquin ob pietatem in Deum minime dissentaneo, redimi nequaquam posse, contra Sacri Textus, ipsiusque adeo doctissimi Testati sententiam.

XXI. At, inquires, non unam, eandemque fuisse utriusque muneris conditionem: quippe Leviticum & honestum cumprimis, atque etiam honorificum habebatur; contra Gabaoniticum nimis abjectum, ignominiosum, atque omnino servile. Nihil igitur erat causæ, quare Vir e Tribu Levi, muneris levitici perennitatem vovens, ab ea se redimeret; quod quidem Samueli contigit. At vero nonnihil erat, cur aliarum Tribuum Israelitæ sese ad Gabaonica Ministeria

(a) 1. Reg. cap. 1. quest. 16.

steria devoventes, seipsi ab eo videlicet dedecore soluto pretio vindicarent.

XXII. Respondeo, evenire nonnumquam, ut perfectum, cunctisque numeris absolutum illud sit, quod minus digne considerantibus, absurdum, atque adeo detestabile videri solet. Profecto, missis aliis exemplis, vilis admodum, contemptaque res est superbæ mortalitati coacta paupertas; at enim spontanea, præclara nimis, ac dubio procul admirabilis. Crimine aliquo hæreditate, ac possessionibus dejici, a necessariis abstrahi &c. numquam sane accidit sine ignominia nota; at his omnibus propter Deum ultro vale dicere, ac libere renunciare, summæ virtutis est, immortalemque gloriam parit. Contemnantur, quando ita lubet, Gabonitæ, eo humili ministerio mendacii pœnam lucentes; at numquid perinde eos quoque ridebimus, qui solius pietatis ergo, sua sponte elegerunt *Abjectos esse in Domo Dei*? Porro, si, ut Abulensis credit, munus hoc prorsus indecens, plane turpe, opprobriis, ac maledictionibus deformatum, apud Judæos habebatur, res satis apta voto esse non potuit. Quamobrem jubendum potius fuisset, ne hujusmodi vota fierent, quam ut facta redimerentur; nisi Deum forte alterum Vespasianum facias, ex lotio vectigal exigentem.

XXIII. Quid jam, si quis inde conficiat, licuisse Judæis vovere se ad quodlibet Templi munus, ad ea quoque, quæ Levitis, & Sacerdotibus reservabantur? Equidem id explicate, diserteque prohibitum haud facile invenias; & alioqui lex illa Levit. 27. *Homo, qui votum fecerit, & spondiderit Deo animam suam*, generalis est, nec ulla munera excipit. An obstat, quod Dei præcepto unis solis Levitis munia quædam exsequi fas erat? Sed enim peterem, an recte distingui, secernique potuerit inter Vovere, & Reddere; sic nempe, ut licuerit quidpiam vovere, quod ipsum tamen exsequi haud liceret? Et siquidem id fieri potuit; nihil igitur impediēbat Judæos aliarum Tribuum, quominus Levitarum etiam munera devoverent; quamquam ea exsequi nequaquam possent, cogerenturque sese redimere, pretio

tio definito. Jam si id fieri neutiquam potuit; qui igitur fas erat Judæis vovere munus Gabaoniticum, quum illud reipsa reddere, Dei præcepto prohiberentur? Saltem vera, ac seria ea vota esse minime quivissent, quibus *Anima Deo*, idest, ad Templi Ministeria, *despondebatur*, una cum notitia præcepti, ea exsequi prohibentis. At sibi, ut opinor, hæc probe constabunt, si præceptum id inhibens nusquam exstare docuerimus, potuisseque Judæos ad ea sese conferre, siquidem ipsis libuisset.

XXIII. Observetur quoque, ea una lege Levit. 27. *Homo, qui votum fecerit, & sponderit Deo Animam suam, sub æstimatione dabit pretium*: hac, inquam, una lege Judæos omnes se voventes obstringi, sive aliarum Tribuum, sive etiam Levitas: est quippe universalis, nec ullos omnino excipit. Neque enim, ad Levitas quod attinet perpetuo Ministerio se devoventes, alia ulla lex exstat, qua quid eis faciendum sit, & an redimi possint, nec ne, speciatim decernatur. His positis, vel nemo redimi potuit, si id quidem Levitis non licuit; quod tamen diserte Sacris literis adversatur, redemptionum pretia constituentibus; vel etiam hi Levitæ redimere se debuerunt, si ad id faciendum ceteri cogeantur; & hoc non modo Tostatus, sed ipsa etiam res negat: constat quippe, Samuelem minime redemptum esse: vel demum liberum fuit Levitis se redimere, vel non redimere, ab assiduitate devoti operis; & nihil tunc obstat, quominus hæc ipsa libertas se redimendi, aliis etiam concedatur. Quum enim omnes una, eademque lege comprehenduntur, unam pariter, eandemque omnium esse conditionem oportet.

XXV. Sed instat Abulensis, aitque: *Gabaonitas fuisse multos, & quidem sufficientes ad hanc ministrationem, immo superabundantes; ideoque supervacuum fuisse alios Ministros ad hoc adjungere (a)*. In primis de hoc abundanti, vel etiam sufficienti Gabaonitarum ministerio haud plane constat.

Quin

(a) Joseph de Bell. Judaico lib. 2. cap. 17.

Quin quum Judæis dies quidam festus fuerit, a comportatione lignorum *Xylophoria* nuncupatus (eo quippe die ligna ad Templum deferre, pius mos apud ipsos erat) verosimillimum est, ad hujusmodi opera Gabaonitas non suffecisse. Atque ut hoc ipsi demus, nihil inde tamen efficiet, nisi prius evicerit, necessum fuisse, Gabaonitas numquam non incumbere his Ministeriis. Etenim credibile valde est, oportuisse illos quidem ad ea paratos esse, atque arcessitos accurrere; verumtamen vacasse ab illis interdum vel plures, vel paucos: præsertim si Judæorum se devoventium pietas isthæc munia non refugerit.

XXVI. Neque *In hoc gravaretur magis Sanctuarium*, ut idem Scriptor instare pergit. Nec enim cunctis Gabao-
nitis, sed iis duntaxat, qui reipsa ministerio dabant operam, expensis Templi providebatur. Non autem minui, atque ad paucos redigi consentaneum erat, quum numerus sese voventium augeretur. Quamquam crediderim, id vitæ genus, laboriosum, addictum, obstrictum, plerisque non admodum probatum esse. Itaque facta se redimendi potestate, paucissimos ad illud reipsa se contulisse; proindeque expensarum modum non magnopere variatum esse. Atque hinc solvitur alia ejusdem Scriptoris observatio, nempe, *Quod Deus hanc Redemptionem jubendo, voluit providere Ministris Templi de aliquibus redditibus &c.* Nam præterquamquod provisum alioquin erat, nec tenuissime, Ministris Templi; non nihil etiam illorum proventus augebantur, facta voventibus se redimendi potestate. Nec enim dubitandum est, quin horum pars longe major, ea facultate usa sit, ac dato pretio se redemerit.

XXVII. Exemplum porro, quod affert de *Primogenitis* statuta lege omnino redimendis; unde putat recte confici, & hos quoque Devotos utique redimi debuisse; parum, vel nihil, ad rem facit. In his enim materiis similitudine utendum, nec ab exemplis ratiocinandum est: nova quippe obligatio generatim loquendo, nequaquam inducitur, nisi novis legibus, iisque perspicuis; neque ad eam inferendam sat est
sola

sola similitudo alicujus facti alias præcepti, vel prohibiti. Quod vero Montacutius ait, *liberum fuisse Parentibus redimere, necne, primogenita sua*; nemo facile concefferit. Voluit enim Deus Primogenitos redimi, ut eo jugi facto, perennis apud Hebræos memoria vigeret mirabilium in Ægypto patratorum (a). Nec obstat Samuelis exemplum; quippe spectantis ad Tribum Levi, cujus viros omnes, sive primo, sive postmodum genitos, Deus sibi delegerat, idest ad Templi munia; nec hujus Tribus primogeniti redimebantur, quemadmodum alii ceterarum Tribuum; immo vero nec redimi poterant. Quamquam a sponte vota ministerii perpetuitate, ad quam nempe, nulla lege obstricti erant, redimi haud dubie potuerunt; qua de re paullo ante locuti sumus.

XXVIII. Quod igitur attinet ad primam partem hujus Dissertationis, censeo cum Baronio, *nihil esse impedi-
menti, quominus vera esse possint*, quæ de B. Virginis Præsentatione pie credit Ecclesia. Quum enim Puellæ exsequi reipsa potuerint votum Ministerium, ad illudque præstandum, in Templo versari, commorarique debuerint; profecto nihil est causæ, cur hoc, quod de B. Virgine pie creditur, ne fieri quidem potuisse, acriter contendamus. Nam quod instando petit Ludovicus de Dieu, *Quandone cæperit consuetudo hæc educandi in Templo Virgines? Aut qua id Hebræorum auctoritate nitatur* (b)? Futilis est cavillatio. Nam si eæ tantummodo habendæ sunt veræ consuetudines, quarum initia definiri certo possunt; omnes propemodum e medio tollendæ erunt: quippe rarissimæ sunt, quarum exordia sint explorata. Et alioquin id argumenti genus Cypriano nequaquam profuit, adversus prætentam sibi consuetudinem acerrime disputanti. Jam si Hebræorum auctoritate destituimur; attamen id vetustissimos tradidisse Scriptores, certos nos facit perspicuum, illudque gravissimum Ambrosii testimonium, quo rem affirmante, frustra is Scriptor hæreticus *negativum* hoc objicit argumentum. Equidem

(a) Exod. 13. vers. 13.

(b) Animadvers. ad Histor. Christi.

dem historia *de Probatica Piscina*, quam Johannes refert in Evangelio, neque Josephi, nec alterius ullius Hebræorum auctoritate fulcitur; & quidem res erat non modo illustris, sed plane etiam mirabilis, ac digna procul dubio, quæ ab illius gentis Scriptoribus magnifice celebraretur. An igitur illius veritas suspecta merito esse debet, adprobandaque nobis erit Anabaptistarum impietas, illam in fabulas numerantium?

XXIX. Expendendum superest, an reipsa factum sit, quod fieri potuisse conficere adnisi sumus: utrum, scilicet, probabile satis, sin minus certum, haberi debeat, B. Virginem in Templo præsentatam, atque inibi per annos aliquot educatam fuisse? Negat id noster Auctor, nec sine vehementi Annalium Parentis insectatione. Ait namque sic: *Demus Baronio, quod tam infeliciter demonstrare adgressus est, nihil scilicet impedimento esse, quominus vera illa esse potuerint. Ideo ne vera erunt, ac citra dubium? Ecquæ vero Dialecticæ leges habent, ut quæ fieri potuisse, nihilque repugnare probata sunt, facta illico colligantur?* (a) Verumtamen si missis contentionibus pacate rem inspexerimus, fortasse non tam Baronium in Dialecticorum, quam Auctorem ipsum nostrum in Criticorum regulas, haud leviter peccare comperiemus. Neque enim Eminentissimus Scriptor ad hunc modum, uti nempe Auctor fingit, argumentatur: *Nihil est impedimento, quominus hæc esse vera potuerint: Vera igitur sunt, & citra dubium.* Quasi inde tantummodo colligat hæc vera esse, quod esse vera potuerint. Falsum id nempe perspicue est, longeque remotum ab ejus sententia: quod enim facti veritatem spectat, stabilit eam ipsa potissimum auctoritate communis Orthodoxorum consensionis. Quoniam vero hisce, ac similibus Factis, illud a quibusdam frequenter opponi solet, ea de se minus esse verosimilia, atque inspectis loco, tempore, personis, moribus, ne fieri quidem potuisse, nedum facta non esse; nititur ipse conjecturis, ac exemplis planum facere, nihil absurdi, aut impro-

(a) Exercit. 18. n. 11.

probabilis rem, qua de agimus, præferre; quo demum inde conficiat, causæ nihil esse, cur pie credi, ac retineri non debeat.

XXX. Porro tantum abest, ut hæc differendi ratio Dialecticæ legibus adversetur, ut potius morosi, importuni, Ecclesiæque hostium suffragatores habendi sint, qui ipsam adspernantur, ac respuunt. Quod enim ajunt, nequaquam ad isthæc retinenda sat esse, quod ea celebret communis Orthodoxorum consensus, sed omnino requiri, ut reipsa contigisse, ac esse vera, documentis perspicuis demonstretur; hoc plane illud est, quod primum Ethnici a Christianis, deinde a Catholicis hæretici flagitabant, flagitantque etiam in præsens. Quod quidem si ut minime iniquum admittendum est, Dialecticæ omnino inscius, Augustinus ipse fuerit oportet, & quotquot Christianam Religionem, iccirco satis se propugnasse crediderunt, quod *nihil absurdi*, atque *incredibilis*, quodque fieri non possit, eam inferre, pro virili parte demonstraverunt. Sane omnis lex, omnisque consuetudo, atque adeo sensus communis postulat, ut quæ jamdiu obtinuerunt, sacra, ac tecta servantur, nisi fortasse quid obftet invictum, & cui jure refragari non possis. Perverse igitur isti faciunt, id a piis fidelibus tantopere flagitando, quod tamen ipsi omnino præstare debent. Quis enim Judex, modo non iniquissimus, statim abiire jubeat in malam pestem novum illum litigatorem, qui quum probare aut nolit, aut nequeat, adigendum potius antiquum possessorem ad perspicue probandum, audacter petat?

XXXI. Jam vero hujus Facti Christianorum fidem antiquissimam esse, ad ipsaque adeo Ecclesiæ primordia pertinere, satis insinuant Nyssen, Nanzianzenus, (vel ut plerique malunt, Apollinarius) atque Epiphanius. Sed clamat Auctor, Nysseni opusculum ad Apocrypha rejici; proindeque frustra ad rem hanc comprobendam a Baronio proferri. Verius dixisset Nyssenum in opusculo suo, ac de quo nemo dubitat, quin ejus sit, narrationem apocrypham usurpasse; aut, in verum illud opusculum, narrationem

hanc

hanc ab aliquo deinceps alio intrusam fuisse; quod quantum scio, uni Montacutio (a) in mentem venit. Baronium vero nequaquam latuit, eam historiam apocrypham esse; verumtamen haud contemnendam censuit eximii Ecclesiae Patris auctoritatem, qui sciens, ac prudens illa usus fuerat. Quamobrem minus recte ait Tillemontius: *Huic factio nib il suffragari, præter auctoritatem, quam quis tribuere velit Apocrypho ab Nysseno commemorato (b)*. Nec enim illius Apocryphi, sed Nysseni illud usurpantis, atque adproban- tis, auctoritas consideranda est: quemadmodum non Apocrypha de Isaïæ cæde, ac de Janne, & Mambre, sed Apostolus de iis loquens, attenditur.

XXXII. At pleraque narrant ea monumenta, iique Scriptores, & quidem hac ipsa de re, nec vera, nec adeo verosimilia. Nempe hoc potissimum argumento nostri re- centes toti huic rei, atque historiae fidem abrogant: *Diffi- cile est*, inquit Tillemontius, *Nysseni Apocrypho multum au- ctoritatis tribuere, si ea omnia considerentur, quæ idem San- ctus ex eodem refert (c)*. De Tragedia vero *Christus patiens*, Apollinarii, vel Nanzianzeni, nequaquam, subdit, *susti- nere ausim quod ibi legitur, B. Virginem in Templo Angeli manibus mirabiliter nutritam fuisse*. Cui concinens Auctor, *Alterum*, inquit, *ad cumulum addam ex regulis juris: Te- stem quisquis tandem ille sit, vel rejiciendum omnino, vel recipiendum ex integro. Porro producti a Baronio Testes, ea suis narrationibus inserunt, quæ ne recipere quidem au- deat vir alias prudentissimus &c.*

XXXIII. Quid igitur? an merum lutum deputandum est aurum luto conspersum, atque una cum lolio frumentum etiam abjiciendum est? Si præclara hæc edocet recens ars Critica, quid facilius, quam sublatis discernendi, expurgan- dique molestiis, novum Criticum agere? Atqui vel isti ipsi

(a) Apparat. 9. n. 10.

(b) Nota 6. in B. Virg.

(c) Ibid.

quum libet, probe distinguunt inter res, & additamenta; nec æquum putant, ob appendiculas minus probabiles integra facta convelli. *De reliquo*, inquit Auctor, Christi, & Abgari Epistolas adprobans, *dum binas Christi, & Abgari literas, totamque restitutæ per Thadaeum Regulo sanitatis narrationem, ab Eusebio ex Edessæ Civitatis Tabulario petitas defendimus, propugnamus; non perinde reliquas narrationis hujus appendices tueri nobis est animus; quas aliqui forte posterioris ævi Scriptores de suo addiderunt, nimiaque, quam par erat, credulitate commenti sunt* (a). Nec dissimiliter Tillemontius Nota 7. in D. Thomam. Nimirum & fieri potest, & frequenter usüvenit, ut veræ narrationes dubiis, vel etiam falsis additionibus deformentur; quod quidem quum accidisse vel exploratum de se est, vel prudenter ambigimus, non illico tota res displicere nobis debet; sed æqua æstimatione vera a falsis, probabilia ab improbabilibus sunt secernenda.

XXXIII. Ad rem quod attinet, nequaquam abnuitur, laudatos Scriptores in aliquibus nec omnino concordēs esse, nec satis etiam probabiles. Verumtamen quod spectat ad simplex factum Præsentationis Deiparæ, atque ejus Educationem in Templo a primis annis ad ætatem nubilem, id vero ab iisdem concordissime traditur. Mittamus igitur illa, de quibus inter ipsos non convenit, veluti dubia, atque etiam falsa. At causæ nihil est, cur ea quoque refelli debeant, ubi unum est eorum os, atque una sententia. An multum hoc est, nec facile concedendum? Quin igitur negamus, exempli causâ, decessisse Cyrum; ac Magnum Alexandrum copias in Asiam trajecisse? Quandoquidem, & de mortis genere, quo ille obiit, deque numero copiarum, quibus hic Asiam adgressus est, haud sit levis inter Scriptores dissensio. At id plane stultum foret, nedum minime tolerandum: etenim ut dubia sint pleraque, atque adeo falsa, de quibus Historici dissident inter sese; attamen de rebus nulla opinionum varietate turbatis, nulla Scriptorum pu-

(a) Exercit. 46. n. 9.

pugna concussis, quis prudens, immo quis, nisi projectæ ad contendendum audaciæ, quin evenerint, dubitabit?

XXXV. Si cui vero recentium hæc, alioqui de se perspecta, non omnino probantur, is certe Origenem audiat, ipsa hæc in acerrimum Christianorum hostem Celsum uberrius usurpantem. Ait namque sic: *Ergo age, videamus quid dicat, dum calumniatur, Spiritum Sanctum visum a Servatore in Columbæ specie Quis* (Celsus loquitur) *hanc visionem vidit testis, qui fide dignus sit? Quis audivit vocem e Cælo, adoptantem te Deo filium, præter te unum, & alterum quempiam ex sociis tibi sceleris pariter, atque supplicii? (a)* Invektiva hæc hominis impii, quid aliud tandem urget, quam facti illius ab se vexati, documentum nullum grave, probationem plane nullam exstare? Idipsum ergo quum & huic, aliisque nostris Traditionibus Auctor objiciat, nihil rei, ac nobis commodius, quam uti Origenis responsione, qui sic aiebat: *Priusquam defensionem adgrediamur, dicendum, ferme omnium narrationum, etiam si veræ sint, velle adserere veritatem, & opinioni infigere, esse rem perdifficilem, & quibusdam impossibilem.* Attendant animum eruditi recentes, ii nempe, quibus pia omnis Christianorum Fides superstitio est, ac futilitas, nisi monumentis exploratissimis comprobetur. Multa vera probationes vel difficiles, vel nullas habent: *Inest & in incredibili verum, & in verosimili mendacium (b).* An non itaque peribiquum est, nihil retinendum decernere, nisi documentis luculentissimis confirmetur, nulla omnino universitatis, atque consensionis habita ratione?

XXXVI. *Finge enim aliquem, subdit Origenes, ad rem quidem nostram aptissime, ad suam non admodum, negare umquam fuisse bellum Trojanum, præsertim quum quædam ei narrationi admista sint impossibilia, de Achille Marina Deæ filio, & hominis Pelei; de Jovis Sarpedone; Martis Ascalapho, & Jalmeno; Anea Veneris: quomodo adstruamus talia, si urgeamur figmentis manifestariis? quamvis*
jam

(a) Lib. I. contra Celsum.

(b) Minuc. Felix in Octav.

jam invaluerit opinio, revera bellum gessisse Græcos cum Trojanis ad Ilium. Fac alium non credere de Jocasta, & Oedipode, communibusque liberis Eteocle, ac Polinice, propter insertam narrationi Sphingen semipuellam; quomodo hoc demonstrabimus? Attamen candidus, ac circumspectus Lector, etiam illa recte dijudicabit, quibusdam adsentietur, in aliis figmentum olentibus, scrutabitur sensum tropologicum, rursum aliis fidem abrogabit, ut scriptis ad gratiam. Itaque gravis, ac prudens Criticus non statim acprehenderit, narrationem aliquam plerisque vel minus certis, vel etiam apertis fabulis, perturbari, illam Sibilis, & Cachinnis excipiet: neque enim magni alicujus operis id est, nec adeo tanti muneris: est quippe

. . . . Facilis cuivis rigidi censura cachinni (a).

Sed industriam potius adhibebit, diligenterque ab inanibus vera, a probabilibus improbabilia separabit; præsertim ubi non supervacaneum aliquid (in quo rerum genere sæpe multi, copiosique sunt eruditi quidam) sed vel summa, vel pia Christianorum fides in litem venit. Sane perniciosus, nedum inutilis agricola ille est, qui ut longiusculis molestiis sese liberet, non falces, ubi par est, ad tondendum, sed secures ad excindendum admovet.

XXXVII. Retineamus igitur, missis scrupulis, atque importuna vellicatione, quod Scriptores prolati minime discrepantes tradiderunt, quodque deinde, & alii frequenter, ipsaque demum Ecclesia universa, nemine resistente, recepit, Præsentatam scilicet Deiparam a primis infantiae annis in Templo, inibique ad adolescentiam usque, procuratumque a Sacerdotibus Matrimonium, educatam fuisse. Ad reliqua quod attinet, de quibus inter se dissident, ac minus credibilia reputantur, si cui arrideat illud Comici

Mihi quidem hercle non fit verosimile:

Atqui ipsis commentum placet (b),

nempe simplicibus; cum eo non magnopere contendendum

(a) Juvenal. sat. 10.

(b) In Andria.

dum arbitror; modo moderationis memor, nec Patres, illorum quidpiam insinuant, illudat, nec minus commode indoctorum fidem obturbet. Certe, ad *Sortes* quod attinet, quarum meminit Epiphanius, id in primis in Nysseno, ac Nanzianzeno non legitur, nec admodum iis congruit, quæ in ipsis leguntur. Profecto si D. Joseph *ex lege Deiparam, ut propinquam, accipere cogebatur* (a), uti censet Hieronymus, qui, obsecro, ad sortes iri potuit? Adhibitæ hæc quippe nonnumquam sunt, quum de obscuris, ac dubiis conquisitum est; at ubi in re perspicua lex speciatim jubet, & urget, qui fas est negotium ad sortes rejicere? At enim non Joseph solus, sed alii plerique in Deiparæ propinquitate censebantur. Si ita se res habuit; non igitur Joseph eam lege accipere cogebatur. Nam cur ipse potius, quam alter ejusdem propinquitatis, ac Familiæ? Itaque si Hieronymi sententia, cui deinde plerique omnes adfensi sunt, vera, aut saltem probabilior habenda est, hæc *Sortium* narratio minus verosimilis redditur.

XXXVIII. Atque hic observandum, illum, Epiphani locum, *καὶ ἄλλων εἰς τὸ τοῦτο* (b) non optime verti a Casaubono ad hanc sententiam: *Quum jura hereditatis, quam possidebat, eo ipsam adegissent* (c). Quid enim iis verbis sibi voluerit Vir Sanctus, perspectum facit alter locus in ejus Anchorato, ubi disertissime scribit, in puellarum *Sortitione* Josepho Deiparam obtigisse: quamobrem *Sortis necessitate* (d) coactum, Sacrosanctam Virginem Mariam in matrimonium accepisse. Non ergo *Hereditatis* lege, ut vertit Casaubonus, sed *Sortium* eventu, ut vetus Interpres transtulerat, adprobatque Petavius, Deiparam ad Josephum accipiendum adactam fuisse, Epiphani mens est.

XXXIX. Jam quod ait Auctor Tragediæ *Christus patiens*, quem Nanzianzenum arbitror, *B. Virginem in Templo*,

(a) In primo Matth.

(b) Hæresi 78. cap. 7.

(c) Ad apparat. n. 30.

(d) Cap. 60.

plo, *Angelorum ministerio nutritam fuisse*; de re adeo mirabili nihil Nyssenius, atque Epiphanius. Eam vero rejicit Casaubonus, primo propter Sacrae Scripturae silentium; *Quod, inquit, curiositati nostrae fibulam debet imponere (a)*. Atqui de ejusdem B. Virginis exitu aequae Scriptura silet, ac *nihil certo constat (b)* ait Epiphanius. Numquid igitur ad curiosos pertinent, qui eam defunctam autumant? Nonnulla vero, quorum sacer Textus non meminit, haud esse repudianda, Heterodoxi consentiunt vel inviti: Nequaquam igitur justa est, aut probabilis rerum harum impugnatio, quod de ipsis Scriptura siluerit. Deinde propter silentium Josephi, aliorumque ejusdem aetatis Scriptorum: *Quis patet, inquit, tantum miraculum potuisse ita obscurari, ut neque Josephus, neque aequalium Scriptorum quisquam ejus meminerit?* Quasi vero non aequae, atque adeo magis praecleara, luculentaque fuerint, quae, exempli causa, in Christi Domini morte contigerunt, horrenda Tenebrarum offusio, portentosa Veli divisio, Terrarum incredibilis conquassatio; quorum tamen nec Josephus meminit, nec Philo, nec, saltem perspicue, alius aequalium quispiam. Sat sit igitur ad factum hoc recusandum, quod neutiquam innitatur vel Sacris Scripturis, vel constanti Traditioni, Ecclesiaeque consensui.

XL. Postremo quod Deipara, ejusque Virginitas, habitata fuerit a Sacerdotibus, tamquam Deo penitus consecrata, indeque factum, ut quaesitus ipsi ab iisdem fuerit, non quidem Maritus, ut sit, sed merus Sponsus, ac simplex Custos devotae Virginitatis, Nysseni Apocryphum disertim tradit. Nam quod inquirunt (c) Epiphanius, Nanzianzenus, *Traditam Josepho Virginem, non ut cum illa copularetur, sed ut ad futurorum testimonium servaretur*; id fortasse, neque, ut opinor, incommode, ad illud referendum est, quod

oc-

(a) *Ad Apparat. n. 47.*(b) *Heresi 78. cap. 23.*(c) *Heresi. 78 n. 7.*

occulte Deus ea in re disponebat ; non autem quod Sacerdotes id scientes , atque prudentes facerent . Sane hoc modo explicandæ sunt non ab similes Sanctorum Patrum locutiones , ut illa , exempli causa , D. Augustini : *Sed quia hoc (nempe Virginitatis votum) Israelitarum mores adhuc recusabant , desponsata est Viro justo , non violenter ablaturo , sed potius contra violentos custodituro , quod illa jam voverat .* (a) Deo nimirum , id clam providente ; tametsi qui eam Josepho in matrimonium dederunt , aliud nihil attenderent , quam quod in hisce rebus universim fieri consuevit . Quin etiam Josephum ipsum eo conjugio filios optasse , temperasseque tum demum ab hujusmodi desideriis , quum Angeli monitu Uxorem Deo plenam novit , idem Sanctus Doctor satis insinuat : *Vinculum Fidei conjugalis non ideo judicavit esse solvendum , quia spes commiscendæ carnis ablata est .* Quod quidem Hieronymus etiam notat adversus Helvidium : *Non tamen sequitur eum cum Maria convenisse post partum ; cujus conveniendi desiderium uteri Conceptione sublatum est .* Sed de tempore , quo D. Joseph Virginitatem vovit , non una Scriptorum sententia est , nec in præsens examinandum .

XLI. His itaque , ut dicebamus , aliisque deinceps in-
 vecta modelte nos repudiantes , Factum simplex a primis
 Ecclesiæ temporibus constanter ad nos usque perlatum , re-
 tinere æquum est , atque etiam oportet . Quod siquidem
 istorum moderatiores , ut par est , adprobabunt , vel ipsi
 deinde iudices erunt de iis , quæ in Damascenum , Germa-
 num , Andream Cretensem , & alios , intemperantius ef-
 fundit Auctor : Ait quippe , horum *sublestam , ac lubricam*
fidem ostendisse se , tum quod rem narrent ab ea , qua vixe-
runt , ætate remotissimam ; tum quod suam illam qualem-
cumque narrationem nonnisi ex Impostoribus , & Apocry-
phis hauserint . Etenim si de hac re nihil auditum ante in
 Ecclesia , nihil a Sanctis , doctisque Viris scriptum fuisset ,
 haud quidem immerito dici de ipsis posset , quod rem nar-
 rarent

V

(a) Lib. de S. Virginitate cap. 4.

rarent ab ea, qua vixerunt ætate remotissimam. Jam vero quum satis constet, hujus facti meminisse Nanzianzenum, Nyssenum, & Epiphanium, trecentis, & amplius annis antequam ipsi floruerint, nonne vana est hæc Auctoris acerbitas? Nam quod subdit, eos *ex Impostoribus* narrationem illam hausisse; tum demum id ipsi concedemus, quum profana, qua pollet, eruditione planum fecerit, hos primæ antiquitatis æque pios, ac doctos viros, hoc vocabulo, elogioque merito notandos esse. Quod attinet ad Apocrypha, sæpe de iis hætenus, nec prorsus absurde, si recte censeo. Quamquam si quis ipsum adigat ad perspicue demonstrandum, jure se Apocryphis adnumerasse Epiphanii monumenta, idest, *Mariæ Historiam, & Judaicas Traditiones*; experietur fortasse tum denique, nihil quidem facilius esse audaci affirmatione; at nihil interdum difficilius justæ, ac luculentæ demonstratione. *Feruntur*, inquit, *hoc de argumento, ac summo Eruditorum adsensu ad quisquilias amandantur, liber, nescio quis Traditionum Judaicarum, a D. Epiphanio idemtidem memoratus Hæresi 78. & 79. &c.* De novis quibusdam Eruditis loquitur: nemo quippe, quod sciam, vel primæ, vel etiam mediæ antiquitatis, ea monumenta contempsit. Quin etsi magna diligentia de libris Apocryphis actum sit in Romana Synodo sub Gelasio, de hac tamen Historia, deque iis Traditionibus, haud dubie tum valde notis, nihil decretum legitur. Retinuerunt eas postea quum Græci, tum etiam Latini rerum harum Scriptores, donec ea Facta Ecclesiæ toti probata sunt, atque in numero celebrandorum recepta.

XLII. Nam quod visum est Tillemontio, nihil plane differre inter has Epiphanii Traditiones, & Apocryphum Nysseni, haud facile concesserim (a). Disertim quippe hoc Apocryphum refert, iccirco a Sacerdotibus quæsitum fuisse Deiparæ, non quidem Maritum, sed merum Sponsum, atque Custodem, quia ipsa, ejusque Corpus Deo, Parentum voto, donatum, & consecratum erat: *Instar enim Sa-*
cri-

(a) Nota 3. in B. Virgine.

crilegii fuisset, si muneris Deo Sacrati Dominus homo fieret: At Epiphanii Traditiones non hanc sane, sed aliam oppido reconditiorem hujus Conjugii rationem afferunt: nempe, ut Joseph ad futurorum testimonium servaretur, palamque fieret, susceptam hominis a Deo naturam, non adulterinam, ac spuriam fuisse; sed certissimis suffragantibus testimoniis sine virili satū, Spiritus Sancti vi, & efficientia constitutam (a). Quod quidem, ut supra observabamus, commode interpretari possumus de occulta Dei dispositione; non quod Sacerdotes id scientes facerent, Epiphanio ipso suffragante, qui paullo post inquit: *Joseph Divina potius providentia ad illam custodiendam est appositus* (b). Hoc autem admissio, hæ Traditiones nihil habent ex una parte, quod probari non debeat; ex altera vero quum non parum dissentiant ab illius Apocryphi narratione, nihil ipsas inter, & illud interesse, nequaquam est concedendum. Advertatur quoque, non hisce solis Traditionibus, sed aliis plerisque monumentis Epiphanium usum esse, ex illisque desumisse, quæ visa sunt sibi vel certa, vel probabiliora, quod quidem & palam est, constatque perspicue ex ipsius verbis (c). Atque hoc iccirco animadversum volumus, ne quæ interdum ab eo referuntur minus verosimilia, ad hæce Traditiones illico rejiciantur.

XLIII. Damascenus itaque (ut eo redeamus, unde paullo digressi sumus) alique Scriptores mediæ, ac inferioris ætatis, factum hoc non ipsi quidem finxerunt, neque ab Impostoribus mutuati sunt, sed ab antiquis Ecclesiæ Patribus, ac plena ejusdem Orientalis Ecclesiæ consensione acceperunt. Quam vero Damasceni tempore id exploratum, extraque omnem dubitationem haberetur, planum facit idem ipse S. Doctor, qui Oratione I. de B. Mariæ Dormit. sic ait: *Verum, si placet, quænam ipsa B. Virgo, & unde, & quo pacto huic mundo concessa sit, quæque in hoc*

V 2

ævo

(a) *Hæresi 78. num. 7.*

(b) *Ibid. num. 8.*

(c) *Hæresi 78. num. 7.*

quo ipsi vitæ ratio fuerit, pro virili nostra consideremus. Etenim si Gentiles eos, qui e vita discesserant, funebribus orationibus ornantes, id omne, quod ad alliciendos auditorum animos accommodatum esse cernebant, omni studio, ac diligentia conferebant (sic tamen, ut ex infinitis fabulis sermonem magna ex parte contexerent, quod videlicet nihil domi haberent, quod ad eorum commendationem proferrent) Quid tandem afferri queat, quin nos, si ea, quæ verissima, ac veneratione digna sunt, quæque benedictionem omnem, ac salutem omnibus attulerunt, alto ut dici solet, silentio contexerimus, non ingentem nostri risum excitemus, in eandemque, in quam is qui talentum humi abdidit, pœnam incidamus? His ita præfatis, narrationem orditur a Deiparæ Parentibus Joachimo, & Anna: refert deinde piæ Genitricis miraculo pulsam sterilitatem, tum quod plerisque annis in Templo degerit &c.

XLIH. Quis jam, quæso, facile credat, Virum doctrina, atque eruditione clarissimum (cujus vel umbra hos Criticos opprimit) hujusmodi Facta, quæ verissima, ac veneranda prædicat, ab impostoribus, nescio quibus, oscitanter hausisse, atque omni Majorum auctoritate destitutum, adseveratione adeo gravi confirmasse? Gentiles ridet, quod nihil habentes veri, ad fabulas confugiant in defunctorum suorum laudationibus. An non itaque perquam ineptum, ac puerile fuisset, illos ipsos statim, vel consulto, vel inscite, in eudentis, congerendisque fabulis imitari? Ea igitur Sanctum Doctorem protulisse, atque affirmasse, quæ in ore omnium erant, quæque uti verissima jamdiu cuncti venerabantur, nemo sani capitis inficiabitur. Auctor vero, & ipsi, alijsque vehementer insultans, illud saltem advertat, frustra sese, atque inconstanter alibi, longam mediæ illius ætatis Patrum seriem explicare, ut Virginem etiam corpore assumptam comprobet. Etenim qui temere, contempta Universitate, aliter opinantur, ii brevem illam responsionem ab ipso mutuabuntur, regerentque statim totidem verbis: *Hi Patres Fidem integram non faciunt: quibus*

bus a cana Antiquitate auctoritas deest.

XLV. Atque ut in hoc exemplo de B. Virginis Assumptione perstemus, ait Auctor, se *fidenter pronunciare, Virginem non animo tantum, verum etiam Corpore in Caelos fuisse assumptam, pie, ac religiose tenendum esse, nec nisi ingenti temeritate negari hodie posse* (a). Hujus porro adsertionis demonstrationem sic exorditur: *Ecclesiae in primis auctoritate, atque suffragio adsertio nititur.* Itaque, ipso iudice, haud quidem cujuslibet, sed ingentis plane temeritatis, iccirco arguendi ii sunt, qui Virginem etiam Corpore assumptam negant, quia id Ecclesiae in primis auctoritate, atque suffragio nititur. Atqui perspicuum est, Praesentationem quoque B. Virginis ejusdem Ecclesiae auctoritate fulciri. Nihil igitur est causae, cur eam impugnantes, atque vexantes, tamquam ingentis temeritatis reos non improbemus, atque aversemur. Quid ad hæc ipse tandem? Nempe, acuti nescio quid, atque adhuc inauditi, in medium profert, quo & Ecclesiae contemptor non habeatur, & in sua nihilominus opinione permaneat. Ait enim sic: *Neque tamen Virginis Deo in Templo Praesentatae sollemnitatem ab Ecclesia die 21. Novembris celebrari solitam improbamus, temereve statutam dicimus. Absit: probamus longe maxime, colimus, celebramus & nos. At, quid Ecclesia eo titulo colat, sciri omnino volumus: ne vera falsis, certa dubiis Deiparae gestis misceantur. Eo itaque Praesentationis titulo celebrari ab Ecclesia dicimus heroicum illum praematurae virtutis actum, quo seipsam futura Dei genitrix, tenera adhuc ætate, Deo sacravit, dicavitque, concepto Virginitatis voto, susceptaque sanctioris, interioris, & ab omni hominum commercio secretae vitae professione, ut augusto illo titulo digna fieret; quod utique in Templo factum creditur, celebratur, & colitur* (b).

XLVI. Mirabilem sane in antiquis factis examinandis sibi quidam recentes potestatem adjudicant: quas enim in

eo

(a) Exercit. 66. num. 1.

(b) Exercit. 19. num. 7.

eo munere ceteris præscribunt regulas, eas sibi præfinitas nolunt; quumque ab aliis numquam non exigant documenta, & ea quidem plana, atque explorata, ad illa tamen proferenda, quum quodlibet ingerunt, minime se obitricos putant, sed ut ipsis credamus *tamquam Oraculum* juben-
 bent. Nam unde, quæso, habet Auctor, aliud nihil actum Præsentatione Deiparæ præter conceptum Virginitatis votum, atque susceptam ab hominum commercio secretæ vitæ professionem? Celeberrimi hujus Facti testes idonei iccirco non sunt Damascenus, Andreas Cretensis &c. quia ut ipse ait, *Rem narrant ab ea, qua vixerunt, ætate remotissimam.* At enim ab hac re longe remotior est ipsius ætas, quam illorum Sanctorum. Qui igitur hujus rei testis ipse erit locupletissimus, atque adeo (si Deo placet) Judex gravissimus; quum pronunciat, controversiamque definit prætorio illo Decreto, *Nos itaque dicimus*, si Damascenus, & Andreas, qui mille abhinc annis florere, testes sunt leves, ac penitus contemnendi?

XLVII. Sed enim *Hoc in Templo factum creditur, celebratur, & colitur*, Ipso nempe adfertore, teste, judice:

Solus enim hæc Ithacus nullo sub teste canebat (a).

Nec enim ullus, quod sciam, Auctor gravis, vel antiquus, vel recens, id affirmate tradit, nec umquam, hac de re sensum suum Ecclesiam declarasse comperio: ubi enim, & quando Deipara Virginitatis votum conceperit, incertum omnino est. Sane iccirco ipse ait, Assumptionem Virginis niti Ecclesiæ suffragio, quia *non modo Assumptam in Cælos Virginem celebrat die Augusti 15. . . . Verum etiam illas D. Johannis Damasceni, & D. Bernardi Homilias legendas Fidelibus tradit, quæ eamdem corpore simul, & animo assumptam affirmant verbis omnium disertissimis &c.* Atqui Ecclesia celebrans die Novembris 21. Virginis Præsentationem, eam quoque D. Johannis Damasceni Orationem legi præcipit, qua piorum Parentum sterilitas, preces, vota, atque votorum solutio, ipsa Virginis oblatione, di-

fer-

(a) Sat. 15.

sertissime confirmantur. Quidni igitur, & hæc adsertio Ecclesiæ fulcitur auctoritate, atque suffragio? Quidni, ergo, Auctoris inventum, quo de nihil Damascenus, nihil Ambrosius, ut plane commentitium, ac novitas mera, explodendum est? Ipsa etiam Oratio, qua hoc die festo in Sacris Officiis Ecclesia utitur, satis insinuat, quid eo titulo celebret: sic enim precatur: *Deus, qui B. Mariam semper Virginem . . . hodierna die in Templo præsentari voluisti &c.* illum, nempe actum celebrat, non quo Virgo se Deo obtulit, virginitatem vovendo, sed quo in Templo ab aliis oblata est; quod reliqua ejusdem Orationis verba luculentius explicant: *Præsta, quæsumus, ut ejus intercessione, in Templo Gloriæ tuæ præsentari mereamur*: Quibus certe non *activa* nostra Præsentatio, qua nos ipsi in Templo gloriæ præsentemus; sed *passiva*, qua præsentemur, apertissime significatur.

XLVIII. Jam vero quum hunc Festum diem ante trecentos quinquaginta annos Latini a Græcis acceperint, ambiginequaquam potest, nihil aliud Ecclesiam latinam intelligere titulo *Præsentationis Deiparæ in Templo*, quam illud ipsum, quod Græci hoc eodem vocabulo intelligebant, atque nunc etiam intelligunt. Græcos autem id hoc vocabulo intelligere, quod omnes intelligunt, prædicant, scribunt, non quod nuper soli Auctori nostro in mentem venit, perspicuissimum est. Nec vero me fugit Morerii animadversio, nempe, *seculo duodecimo diem hunc Festum celebrari consuevisse apud Græcos titulo ambiguo, Ingressus Dei Matris in Templum; quo significari æque posset Infantis Christi, ac B. Virginis Præsentatio; seculo vero tertiodecimo Germanum Patriarcham C. P. anceps vocabulum secundum Deiparam explicasse (a)*. Namque in Græcorum Menologio, edito sæculo decimo, jussu Basilii junioris, refertur apertissime B. Virginis trimulæ Præsentatio, ejusque in Templo ad ætatem nubilem Educatio. Nimirum, jamdiu ante duodecimum sæculum, atque hunc Germanum Patriarcham, certi erant Græ-

(a) Apud Ughell. in Append.

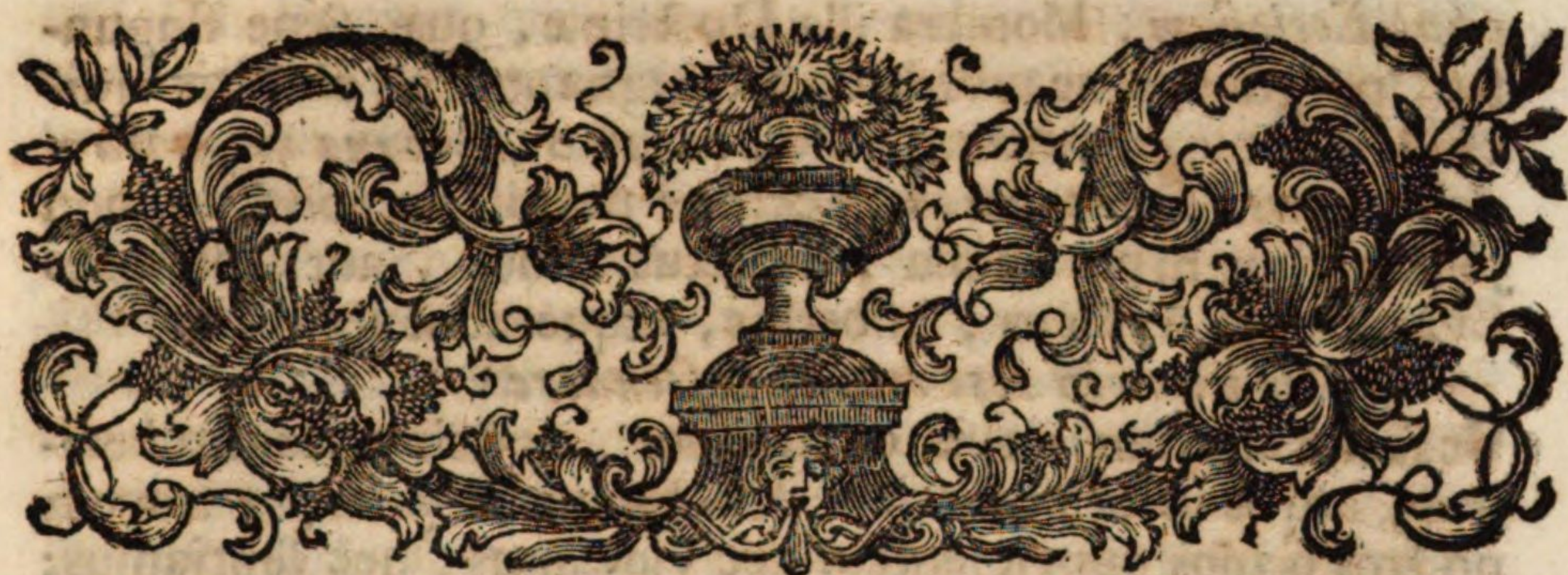
Græci, ea die celebrare se Deiparæ Præsentationem in Templo, a Parentibus, vota religiose reddentibus, factam. Nec titulus ille, *Ingressus Dei Matris in Templum*, quo duodecimo sæculo usus est Emmanuel Comnenus, ullam ipsis eo tempore de hac re dubitationem ingessit.

XLIX. Postremo, quod a Summo Pontifice Sixto V. emendata fuerit Oratio, quæ antea hoc die festo recitabatur, eratque hæc: *Deus, qui Sanctam tuam Genitricem Tabernaculum Spiritus Sancti, post triennium in Templo præsentari voluisti &c.* amotis verbis illis, *post triennium*; id nihil affert incommodi. Etenim propterea hoc factum arbitror, quia etsi antiqua Traditione fertur, B. Virginem ætate trimulam in Templo præsentatam fuisse, attamen quia primi illi Scriptores, Nanzianzenus, Nyssenus, & Epiphanius ætatis diserte non meminerunt, nec enim plane adnotant, quoto Virginis anno ejus Præsentatio contigerit; maluit Pontifex hanc ætatem silentio præterire, quam eam exponere curiosorum calumniis. Inepte itaque ex hac Sixti emendatione conficit Auctor, *Ecclesiam Catholicam instituta Præsentationis festa die, Græcorum de ea fabellas minime comprobasse; aliudque plane a Fidelibus coli velle, quam quod illi falso, temereque commenti sunt (a).* Etenim Summus Pontifex illud hoc die festo coli præcipit, quod *ab antiquis usque temporibus summa ubique gentium cum veneratione, observabatur (b)*; non quod Auctor, absque ullo sane testimonio, vel antiquo, vel etiam recenti, contra totius Ecclesiæ consensionem, falso, temereque commentus est.

DIS-

(a) Exercit. 19. num. 7.

(b) Constit. 7. Intemerata.

DISSERTATIO V.

Deiparam Josepbo nupsisse anno ætatis suæ quarto, vel quintodecimo, confirmatur.

I.

Onqueritur Auctor, & quidem crebro, ac vehementer, jamdiu multas fabulas, inanesque narrationes Christianorum animos occupasse; atque id in plerisque non tam Antiquitatis commendatione, aut Scriptorum, alioqui non improbabiliū, auctoritate, quam una sola Pictorum audacia. Nempe, indignum facinus, ac prorsus intolerandum censet, leve hoc hominum genus picturis commentitiis falsas opiniones invehere, ac multorum mentes pervertere. At enim, qui non ignorant Ecclesiæ pugnas, & vulnera, quos etiam, & quales habuerit hostes, habeatque etiam in præsens, iis facile antiquum illud Simonidis in mentem veniet: *Non conqueritur de Corinthiis Ilium* (a). Neque enim Pictores, sed *Doli* (b); non leves penicilli, sed contumaces calami rem Christianam conturbant, pietatem contaminant, affligunt

X

(a) *Apud Aristotel. lib. 1. Rhet. cap. 6.*

(b) *August. in Psalm. 134. num. 18.*

gant Ecclesiam. Monstra illa Doctrinae, quæ sæpe finguntur, sparguntur, ac mordicus propugnantur ab eruditis quibusdam intemperantibus: illa, inquam, *Magna magnorum deliramenta Doctorum* (a), Ecclesiae perniciem constant, non Joseph, exempli causa, depictus Senex, aut Johannes Evangelium scribens, imberbis, atque adolescens:

Ut nemo in sese tentat descendere!

Ut facile aliorum naëvis offendimur, nostris autem tuberibus, atque ulceribus etiam delectamur! Quumque trabem nostros oculos opprimentem nec videamus, nec sentiamus; in aliorum scilicet festucas acuti sumus, & acres, ac valde etiam diferti.

II. Erasmus, ut antiquiores mittamus, Criticæ hujus artis velut Antistes, (cujus lucubrationes haud immerito quis nuncupabit hæreseon Lutheri, atque Calvini *Metropolim*) de controversia illa percelebri, inter Catholicos, & Arianos, judicium proferens, negat pæne, ullam de re quæstionem fuisse, sed de duabus potissime vocibus; nec vero multum probat eum, quem Catholici tenuerunt modum: quum alioqui, quod ad rem spectabat, Ariani a veritate controversi Dogmatis non admodum abhorruisse videri possent; facileque conciliari potuisse omnia, si duo nova vocabula fuissent abolita: *Expulsus est*, inquit, *Arius, ob unam, aut alteram voculam*. Et infra: *Ego si quid habuissem auctoritatis in illis Synodis, in quibus de Orbis concordia tractabatur, suasissem, præstare nescire quid sibi vellet Homousii, & Homoeusii verbum in Personis Divinis, quam tanto rerum tumultu vel tueri, vel impugnare* (b). Nempe, privatum hominem tanto supercilio magnum Nicænum, atque alia tot Concilia, omnemque adeo Ecclesiam, suæ subdere prudentiæ, ac magisterio, ejus acta in re tanta vellicare, atque agendi rationem carpere, aliud profecto est, quam Virum, ætateque valentem depingere Senem.

III. Por-

(a) Serm. 241. num. 6.

(b) Tem. 9. pag. 272.

III. Porro de eruditis, qui Erasmi tempora paullo antecesserunt, alibi nonnihil egimus. Sed nihil nunc vetat Spondanum audire, virtutes eorum, ac merita sic persequentem: *Quum essent, inquit, aliarum scientiarum professores quidam doctrinae suae ostentatores, qui ob renovatas antiquas literas, inepte juxta, ac impie Romanam quoque Rempublicam somniantes, & vetera Sacra, & antiquas turpitudines reducere conabantur; quales dicuntur fuisse Lætus, Phædrus, Politianus, Calderinus, alique ejusdem farinae homines (a).* Sane Ludovicus Vives relatis quibusdam ineptiis, factisque minus Christianis Pomponii Læti, ac Phædri, de Politiano, & Calderino hæc subdit: *Angelus Politianus totam Sacram lectionem adspernabatur; Domitius Calderinus ne Missam quidem volebat audire; & quum ab amicis eo duceretur, dixisse fertur, eamus ad communem errorem (b).* Hinc ille ejusdem Politiani locus in Marsilium Ficinum, & Calderinum, alterum Missam audientem, alterum omittentem:

Audit Marsilius Missam, missam facis illam

Tu Domiti; magis est religiosus uter?

Quis dubitet? tanto es tu religiosior illo,

Quanto audire minus est bona, quam facere.

Hac pietate, hisce moribus exornabantur eruditi isti, politioresque Scriptores, qui in Scholasticos, tamquam barbaros, impolitos, ridiculos numquam non palam, atque acerbissime declamabant. Ac veluti perinde esset inculte dicere, ac perversè docere, quorum barbariem oderant, eorum quoque doctrinam, immo sæpe non illorum, sed Ecclesiæ, arrogantius averfabantur: itaque viam aptabant, sternebantque mox futuris erroribus, ac præsidia Luthero paullo post ex inferis prodituro, ceterisque rebellibus præstruebant.

III. Quis enim nesciat, horum hæreticorum tumultus, bella, impios conatus, elegantiorum ingeniorum ope, ac

(a) *Ad Ann. 1513. num. 20.*

(b) *Lib. 2. de Verit. Fid. Christ. cap. de Vet. Testam.*

favore crevisse, adolevisse, prævaluisse? *Inde demum factum est*, scribit ad Erasmum Albertus Pius, *quod & tu ingenue fateris, ut quotquot vestratum amabant bonas literas, se Lutheri nascenti furori fautores exhibuerint. Hæc causa tantorum malorum fuit: hinc enim Lutherò, natura temerario, audacia crevit, & arrogantia, tantis videlicet auxiliis confidenti. Ut non immerito dici queat, Eruditos, ac Politos fuisse & prodromos, & nutricos, & concitatores teterrimæ illius furia, ac funestissimæ Ecclesiæ pestis. Nec id vero Lutherus negat, quinimmo disertim inquit: Video numquam fuisse insignem factam Verbi Dei revelationem, nisi primo, velut præcursoribus Baptistis, viam paravit surgentibus, & florentibus linguis, & literis (a). Hæ quippe numquam fere disjunctæ fuerunt ab importuna innovandi libidine, a temerario antiquorum contemptu, ab impiis in Ecclesiam molitionibus; id quod innumera, atque omnium pæne temporum exempla, satis superque declarant.*

V. Quid igitur attinet Pictores incusare, atque illorum etiam artem conviciis adgredi, non secus ac si grandis alicujus, exitiosique mali auctores sint, si firmæ ætatis hominem depingant Senem? Quin quum nihil tam absurde dici possit, quod non dicatur ab aliquo Doctorum, Eruditorum, Criticorum, caveant sibi isti, ne dum communia superbe fastidiunt, atque uno solo Jovis, ac Regis cerebro delectantur, ad extremum, quod multis accidit, infelici experimento comperiant, *quam nihil sit acutum ingenium, & lingua expolita, nisi a Domino gressus hominis dirigantur (b).* Nam etsi in aliis haud est perinde antiquum, & commune, ac optimum, valetque illud Tullii: *Recentissima quæque sunt correctæ, & emendata maxime (c);* in re tamen pietatis, ac religionis illud potissimum retineatur

(a) Tom. 2. Epist. pag. 307.

(b) August. lib. 1. contr. Faustum, cap. 1.

(c) Lib. 1. quæst. Academic.

tur oportet, quod in more majorum est, atque omnium lingua profertur: *Ipsa quippe lingua popularis plerumque est doctrina salutaris* (a): admonetque nos gravis Auctor Paullinus Nolanus, *ut de omnium Fidelium ore pendeamus: propterea quod in omnem fidelem Spiritus Dei spirat* (b); & procul dubio plus in simplices, timentes, ac nihil audentes, quam in prudentiores quosdam, ac sapientiores, suæ virtuti confidentes, in magnis, ac mirabilibus ambulantes.

VI. Ad præsentem Dissertationem quod attinet, perspicuum arbitror, ad antiquas, communesque Traditiones pertinere, quod Virgo Josepho nupserit anno ætatis suæ circiter quartodecimo, parum, vel nihil iis obstantibus, quæ Auctor congerit, ut id elevet, ac incredibile reddat. Ait namque sic: *In alterum de Maria nubente labuntur extremum, qui puellam tenellam, juvenculam, annum vix decimumquartum adsecutam existimant, eadem Pictorum arte, atque audacia delusi turpiter*. At ego justis rerum æstimatoribus perpendendum relinquo, quisnam jure audax haberi debeat, an is, qui pingendo communem sequitur adfensionem; an is potius, qui scribendo cunctos deserit, atque omnium sententiam adspernatur? Nam quod obtendit, opinionem hanc, quæ tamdiu vixit, atque convaluit, a Pictoribus inventam esse; neminem de Viris, quorum doctrina, atque eruditio illustris est, receptissimæ hujus adfertionis propugnatoribus, usque adeo demisse sensurum arbitror, ut existimet, illos, in id incumbentes, ad picturas solas adspexisse, præteritorum vero temporum Monumenta, Scriptores, Traditionem penitus neglexisse. Et sane quum in iisdem Tabulis exprimi soleant & Virgo nubens juvencula, & Joseph admodum senex; qui factum est, ut de Virginis nubentis quidem, nequaquam vero de Josephi ætate, Scriptores nostri secundum illas pronunciaverint? Qui, nempe, accidit, ut Pictorum arte, atque audacia *delusi turpiter*,

(a) *August. in Psalm. 32. num. 4.*

(b) *Epist. 4.*

ter, Virginem nubentem, annum vix decimum quartum adsecutam existimarint; Josephum vero eo tempore ætate confectum, decrepitemque minime crediderint? Nimirum, perspicuum est, eos hisce picturis nec unice, neque magnopere detulisse; atque illud affirmasse, quod, re perpenſa, Traditioni congruens, ac rationi minime dissentaneum comperiere.

VII. Sed quid tandem illud est, quod temere Pictores finxerunt, unde hic tantus error non inter vulgi homines modo, verum etiam inter doctos sparsus est, ac obtinuit? Nec enim isti Virginis nubentis ætatem in suis Tabulis adnotaverunt. Non id quidem, dicet aliquis; at satis tamen id ipsum insinuarunt, eam & tenellam, & juvenculam exprimendo. Sed quid jam ipsi facerent, quum a Scriptoribus doctrina, atque eruditione clarissimis, disertim hoc tradi animadverterent? Trypho apud Justinum: *Ecce Juvencula in utero concipiet*; D. Fulgentius: *Venite Juvencula ad Juvenculam* (a). Profecto qui, exempli causa, tempore Abulensis, historiam hanc depingebant, ab eo discere potuerunt, *Mariam fuisse puellam* (b), & quidem *satis teneram*, quum ejus nuptiæ sunt constitutæ. Qui vero ante duo sæcula idipsum operis adgressi sunt, hi Erasmus audire poterant, Deiparam tum *Virgunculam* fuisse, iterum, ac tertio confirmantem. Reponet fortassis Auctor, non illos Erasmus, vel Abulensem, sed Cajetanum attendere debuisse, opinantem, *Mariam concepisse anno ætatis vicesimo quarto*. At satis ne id prudenter fecissent, præsertim advertendo, Cajetani opinionem paullo post a Catharino inter errores censeri? Respondebit, nisi me fallo, verum id quidem esse; sed tamen plura a Catharino in eum Indicem congeri, quæ nullo pacto merentur erroris notam. Quid igitur Pictoribus in ea Scriptorum dissensione faciendum fuit? An ut omillis

tabu-

(a) *Serm. de laudib. Mariae.*

(b) *Quæst. 33. in 1. Matth.*

(c) *In 1. Luca v. 27.*

tabulis, penicillis, coloribus, verterent sese ad priscos Codices evolvendos, ad priorum temporum monumenta per-vestiganda? Nam si sat iis est probabilia sectari, quis nesciat, horum Scriptorum tempore, non modo probabile, sed universim etiam receptum fuisse, id quod de Virginis nubentis ætate in præsentī defendimus?

VIII. Si qui vero hos Artifices ea lege devinctos volunt, ut rerum omnium, quæ pingi possunt, naturas, ac proprietates apprime calleant, factorum veritatem conqui-rant, nec nisi compertam, in tabulis exprimant; eos con-sequens est, etiam Coquos adigere ad ea omnia plane scien-da, quæ Coquus ille literatissimus, de sua arte magnifice differens, ad eam in primis exigit. Ait namque:

Multa enim ad hanc artem sunt necessaria:

Itaque literarum ignarum Coquum quum tu videris,

Et qui Democriti Scripta omnia non perlegerit,

*Vel potius in promptu non habeat, cum deride ut fu-
tilem;*

At illum mercede conducito, qui Epicuri Canonem

Uso plane didicerit &c. (a)

Itaque & Physicum, & Medicum, Astrologum quoque, at-que etiam Musicum oportere Coquum esse non ineptissime conficit, siquidem ea arte vescentium, ut par est, utilitati, ac sanitati consultum velit. Annon itaque sat est Pictori, ar-tem alioqui suam, ad Thebanæ legis præscripta, probe cal-lenti, si nonnulla rerum notitia sit instructus? (b) Quod si aliquando quid exprimant, rerum naturæ, aut qualitati non satis congruens, nec ad omnem veritatis numerum; non statim rideant, aut stomachentur Eruditi, ii præser-tim, qui Rhetoricis magnopere delectantur. Quidni enim Pictoribus liceat, quod ipsis, nescio quo jure, permittitur? Concessum est, teste Tullio, Rhetoribus ementiri in histo-riis, ut aliquid dicere possint argutius (c). Quum id sibi Rhe-

(a) Apud Athen. lib. 3. cap. 12.

(b) Apud Ælian. lib. 4. cap. 4.

(c) Lib. de Clar. Orat.

Rhetores arrogant, cur idipsum pari jure Pictores vindicare sibi non poterunt? An illis solis mentiendi libertas, ac licentia data est? Jam nostri ipsi Literati, Eruditi, Critici, in aliorum errata vel severissimi, quot sæpe falsa non adprobant, quot vera non respuunt?

IX. Sed eo, unde paullo digressi sumus, jam redeamus, & quibus tandem argumentis communem persuasionem impugnet Auctor, fusius observemus. *Hujus*, inquit, *nullum in veteri memoria fundamentum exstat, probatio plane nulla*. At numquid exstat in eadem memoria fundamentum aliquod, aut aliqua Probatio, qua Deiparæ nuptias obeunti, ætas provectior adferatur? Nihil horum, opinor: alioquin illud ipse magnifice ostentasset, nec ad solas conjecturas, nihil habens solidi, confugisset. Nam quod ait: *Nullum quum exstet ea de re antiquæ memoriæ documentum, standum rationi*; nemo erit, ut arbitror, tam parum æquus rerum harum æstimator, qui communem, ac plenam de antiquissimo facto consensionem, ad conjecturas redigendam judicet, propterea quod e vetustate argumenta non proferat. Iniquum quippe est, toti affirmantium multitudini parem facere unum, vel alterum litigatorem nuper obortum, tantumque tribuere duorum inficiationi, quantum omnium adsertioni. Quin quum communis adfensio non levi de se polleat auctoritate, ac suo veluti stet pondere, qui illam concussam, atque everfam cupit, is nihil omnino efficit negativo illo: *Non probas, monumenta non affers*; sed documentis præclarissimis oportet utatur, quibus receptissimæ Opinionis novitas, a quibus, & quo circiter tempore invehì cœperit, universalisque deceptio detegatur. Consulantur, si lubet, quæ de hac re alibi, nec semel, differuimus.

X. Baronium deinceps adgreditur, & modis quidem Viro gravi, ac modeste erudito dignissimis: ait quippe: *Quod ex Evodii, D. Petri in Sede Antiochena successoris, Epistola momentum petit Cardinalis Baronius, ut Virginem decimoquarto ætatis anno Josepho nuptam, ac tum decimoquin-*

to Christum enixam evincat, cachinnis, ac sibilis excipitur ab universis Criticæ scientiæ peritis, qui epistolam illam spuriam, & apocryphum habent, naniis, ac fabulis a capite ad calcem infartam. Quod vero ex aliis Scriptoribus ordine longo, ac sola nomenclatura jactatis, repetit, ut hoc e idem evincat, futilius est longe multo: Gregorius quippe Nyssenus Oratione in Christi Natale, de Virginis ætate dum nupsit, nec verbum habet: Germanus C. P., Georgius Nicomediensis, Johannes Damascenus, Cedrenus, Elias Cretensis, nec annos, quos tunc Deipara numeraret, distincte notant; nec si forte notarent, fidem integram facerent, quibus a cana Antiquitate auctoritas deest. Hactenus Auctor, in factis deformandis, confundendisque vexatorum ab se Pictorum audaciæ nequidquam cedens. Neque enim Baronius monumentum Evodio attributum usurpat, tamquam sincerum, ac minime dubium documentum; quin satis caute illud attingit, reipsaque nullam ex eo probationem conficit. En ejus verba: *Si Fidem adhibendam esse putemus Nicephoro, dum ex Evodio . . . fragmentum quod recitat, se accepisse dicit ex ejus Epistola quadam &c.* Quod quidem Scriptum alicui antiquorum innotuisse nondum reperimus. Verumtamen ut ab hac sententia non recedamus, tum aliorum auctoritas, tum ratio persuadet (a). Nempe perspicuum est, hanc Epistolam suspectam valde, dubiæque admodum Fidei Baronio fuisse; neque ex ea momentum ullum ab ipso petatum esse; sed ab aliis duntaxat Auctoribus, ab ipsaque adeo verosimillima ratione. Quid igitur Auctor clamat, abuti eo loco Virum doctissimum, ut ipso adsertionem suam evincat?

XI. Quid porro, si Vir gravissimus hic offendisset (deceptum namque interdum fuisse, nec nos abnuimus) an iccirco hisce modis excipiendus fuisset? Detegendus est quidem error, indicandique sunt lapsus, quum aliorum Scriptorum, tum illorum præcipue, de quorum eruditione, ac doctrina non parva est apud omnes existimatio. Facile
Y quip-

(a) Apparat. num. 47.

quippe obtinet opinio falsa, si spectati alicujus, probatique
Scriptoris testimonio fulciatur:

Tua quippe auctoritas, licet male dixerit,

Persuadebit: oratio enim ab hominibus obscuris pro-
ficiscatur,

An a praeclaris, non parum refert. (a)

At enim levitati, unde potissimum effluit Virorum illu-
strum infectatio, nihil est commercii cum gravi, ac se-
dato veritatis amore. Et putant isti, viam ad gloriam pro-
ximam, & quasi compendiarium esse, si Viros magnos, ac
celebres quoquomodo adgrediantur; *Nec sibi videntur do-*
cti, nisi alienos labores, non judicando contentur discutere,
sed lacerando conscindere. (b) Verumtamen Mus ille auda-
culus nihilo plus, quam Mus fuit, postquam etiam leonem
pupugit felici temeritate. *Dissentire mihi necesse est sapius*
a Baronio, inquit Montacutius Scriptor heterodoxus, *Non*
tamen ita dissentiendum duxi, ut contumeliis incessem,
& opprobriis Virum enim optime de Eccle-
siastica antiquitate meritum, quod negari nec potest, nec
debet, illustri adeo nominis celebritate, eminentissima di-
gnitate constitutum nusquam nisi honorifice com-
pellavi. (c) Hæc homo heterodoxus, a quo, si qui nostratum
pudoris egeant, ii mutuum sumant. Sed reliqua expendamus.

XII. Negat Auctor, Scriptores alios a Baronio prola-
tos, vel verbum habere de Virginis ætate, dum nupsit. Equi-
dem non inficior, apud illos haud inveniri nominatim, ac
ipsa voce, quatuordecim annos, vel quindecim; conten-
do tamen, id ipsum luculenter ab iisdem insinuari commoda
circumstantia. Hæc namque leguntur in Nysseni Orat. de
Christi natali: *Sacerdotes quamdiu parvula fuit, ad Samue-*
lis similitudinem in sanctis ædibus educarunt; sed quum
jam

(a) Euripid. apud Stob. Serm. 43.

(b) August. lib. de Bono Viduit. num. 19.

(c) Præfat. ad Apparatus. num. 75.

jam adolefceret, consulebant quidnam agerent de sacro illo Corpore, ne Deum offenderent Ut autem intra Templum una cum Sacerdotibus mulier versaretur, neque legibus permissum erat, neque gravitas, & honestas id ferebat. An non obsecro, quicumque vel oscitanter hæc legerit, propugnata a Baronio Virginis nubentis ætatem in eis illico deprehendet? A Templo ad Sponsum sibi delectum Virgo transivit: tamdiu vero in Templo permansit, quamdiu parvula fuit; ut porro ex pueris excessit, jamque adolefceret, Sponso tradita est. Nisi ex illis simus, qui, si nihil est litium, lites serunt (a), aliud profecto non requiremus, ut eam, quam defendimus, Virginis nubentis ætatem, non tam hic insinuatam, quam explicatam dilucide fateamur.

XIII. Etenim homo quum init adolefcentiam, incipit conjugio aptus esse: *Pueritia succedit Adolefcentia, cui jam propagationem prolis natura permittit, & patrem facit (b)*, inquit Augustinus. Huic autem operi idonea satis est Femina, quum annos duodecim numerat: *Puellis enim duodecimus annus plenus, ad nuptias definita ætas censetur (c)*, ait Dio Cassius, refertque hac de re Augusti legem. Hujus etiam ætatis meminit, ad rem, qua de agimus, Tertullianus, ac res est, nisi fallor, de se perspicua. Porro quum in Nysseno minime legatur, Virginem desponsam fuisse Josepho, quum inciperet adolefcere (d), quo sane loquendi modo ipsa duodecim annorum ætas designata videri posset; sed, *quum jam adolefceret αὐξάνειν δὲ*, quibus verbis in ea ætate nonnulla progressio denotatur; verosimile valde est, id hisce verbis significari, quod Traditione perlatum est, nempe, Virginem Josepho desponsam fuisse, quum annum ageret quartum, vel quintumdecimum.

XIII. Atque id etiam nonnihil comprobatur observatio

Y 2

Ba-

(a) *Plaut. in Pænul.*

(b) *Iib. de ver. Relig. cap. 26.*

(c) *Iib. 54.*

(d) *Lib. de veland. Virg. cap. 11.*

Baronii: *Suadet*, inquit, *hæc ratio*, quod *vigebat tunc ea* apud *Judeos consuetudo*, quum *Filiæ ipsorum adultæ essent*, eas *nuptui tradere*; *vertebaturque ignominia*, si quis *aliter faceret*; Et postquam *adultæ esset*, *exspectaret*, ut *esset superadultæ*. In quam *sententiam* *Paullus Apostolus*, si quis, inquit, *turpem se videri existimat super virgine sua*, quod *sit superadultæ* &c. vel ut vertit *Ambrosius*, seu potius *Hilarius Diaconus*, si sit *ultra pubertatem*, jam *matura ad usum*. Cui consentiens *D. Thomas* in *expositione* hujus loci: *Quod sit superadultæ*, idest, inquit, *ultra pubertatem*, Et jam *in nubilibus annis*. Porro videtur mihi, non apud *Hebræos* solum, sed fortasse apud omnes usu receptum fuisse, ut *Virgines ætate satis tenera* *Viris collocarentur*. Et quod quidem ad *Romanos* attinet, præter *Dionem*, & *Tertullianum*, ipsamque adeo *Augusti legem*, id etiam *Plutarchus* disertim tradit, inquiens: *Romani natas duodecim annos*, Et *minores*, *jungunt nuptiis* (a). Idipsum de aliis non obscure innuit *Euripides* apud *Stobæum*, verbis illis:

Malum est, juvenem Uxorem Viro juveni conjungere:
Diuturnior enim est Marium vigor;
Feminarum vero corpus citius pubertate destituitur (b).

Apertius *Sophocles* apud eundem, qui *Feminam* quamdam sui *sexus vices* ita deplorantem facit:

Ubi vero ad pubertatem hilares pervenimus,
Pellimur foras, atque divendimur,
Procul a Diis patriis, Et parentibus (c).

Sed apertissime *Hesiodus*:

Virgo autem pubescens anno decimoquarto,
Nubat decimoquinto (d).

Quamobrem *Platonis* lex de *feminis collocandis* anno *ætatis vicesimo*, inter alias plerasque ipsius ideas absque usu reman-

(a) In comparat. *Lycurgi cum Numa*.

(b) *Serm.* 69.

(c) *Serm.* 66.

(d) *Serm.* 69.

mansit (a). Quin etiam Aristotelis monita, annos circiter decem, & octo præscribentia, neque id omnino persuaserunt (b) hominibus in hisce non tam auscultantibus Philosophorum decreta, quam naturæ incitamenta. Neque hæc ad eam circiter ætatem dilatio videtur obtinuisse, nisi apud Spartiatis, quamdiu apud eos viguerunt Lycurgi leges (c). Quum itaque apud Nyssenum Deipara dicatur nupta Josepho, *quum jam adulesceret*; sat hisce verbis insinuata videri potest ætas illa, cui Baronius, & communis consensus suffragatur.

XV. Id ipsum declarant, nec minus plane, verba mox sequentia apud eundem Nyssenum: *Ut autem intra Templum una cum Sacerdotibus mulier versaretur, neque legibus permissum erat, neque gravitas, & honestas id ferebat.* Quid enim? An gravitas, & honestas nequaquam ferebat, ut viginti quatuor annorum femina in Templo una cum Sacerdotibus degeret (hac enim ætate Virginem nupsisse Cæjetanus autumat, & probat Auctor) de puella vero annorum quatuordecim, quindecimve isthoc facile patiebatur? Atqui si hujusmodi consuetudo indecora habebatur, id in ætatis flore potissimum accidere consequens erat: *Adolescentia vero est flos ætatis*, ait Cicero (d); ac Feminae dicuntur *proprie* Adolescentes ad annum ætatis vicesimum primum, ut multi censent, ac speciatim Vossius in Etymologico.

XVI. Favent itaque communi sententiæ, & quidem, nisi fallor, valde perspicue, ea, quæ apud Nyssenum leguntur. Quumque id ipsum verbis similibus exprimant alii Patres, atque Scriptores a Baronio prolatis, iniquum profecto in Virum gravissimum se præbet Auctor illud effutiens: *Quod ex aliis Scriptoribus ordine longo, ac sola nomenclatura jactatis, repetit, ut hoc idem evincat, futilius est longe multo.* Ait quippe Damascenus: *Sed quum ad ætatis florem jam*

(a) De Rep. Dialog. 5.

(b) Lib. 7. de Repub. cap. 16.

(c) Plutarch. ibid.

(d) In Topic.

jam perveniret, atque intra Templi septa manere lege prohiberetur, Sponso, hoc est Virginitatis Custodi, Josepbo a Sacerdotum Choro traditur (a). Germanus vero C. P. discretim inquit, B. Virginem in Templo mansisse *Ad secundæ ætatis pubertatem* (b). Ad tollendas porro inutiles contentiones, adverto, hic non quæri, an Virgo in Templo permanferit? an a Sacerdotibus, vel ab aliis ejus nuptiæ curatæ fuerint? de his enim actum est alibi; sed tantummodo illud unum, videlicet, an in Nysseno, Damasceno, aliisque a Baronio prolatis, mentio sufficiens habeatur de ætate, qua Virgo nupsit? Quod quam immerito neget Auctor, satis, opinor, ostensum est.

XVII. Sed rationes forsitan, quas minatur, & ad quas confidenter nos provocat, invictæ sunt, remque plane conficiunt. Sic itaque ratiocinatur: *Quid autem rationi consentaneum magis, quam ut Matrimonium non ita accelerarit, quæ voto jam Virginitatis obstricta, nec libidinis causa, nec procreandæ prolis studio nuptui tradebatur, sed Judaicæ gentis consuetudine, atque usibus, obsequendi voluntate?* Solent enim in oculis hominum præmatura conjugia intemperantis libidinis argumentum esse. Profecto si Virgo ipsa nuptias accelerasset, si Viro collocari avide appetiisset, non levis in ea re modestiæ defectus, nuncupatique voti neglectio notari posset. Verumtamen quum hæc, atque alia hujusmodi minus honesta, ab summæ puritatis negotio removenda sint quam longissime, explorataque res sit, ipsam admisisse conjugium, quod iis, quibus id curæ erat, *morigera, ac dicto audiens fuerit*; debiles valde sunt suspiciosa Auctoris inspectiones, ut has nuptias ad proveciorem ætatem differat. Jam si per ea tempora, ac præsertim inter Hebræos, consuetudo viguit, puellas Viris jungendi, quum jam adolescerent, nec decorum habebatur, Virginem adolescentem diu domi innuptam servare; Deiparæ conjugium, ea quidem ætate, sed eo etiam more peractum, nec

(a) Orat. prima de B. Mariæ Dormit.

(b) Orat. I. in Festo Præsent.

nec præmaturum fuit, nec intemperantis libidinis argumentum in illorum hominum oculis esse potuit.

XVIII. Nam quod instando subdit: *Quid magis ex honesti specie videbatur esse, quam ut aliquanto maturior Viro collocaretur, sin minus devexæ, at certæ maturioris ætatis? Ne in tanta ætatis conjugum discrepantia initum Matrimonium a Judæis, externa duntaxat rerum specie excitatis, rideretur, culparetur.* Id inquam, re perpensa, nihil affert veræ difficultatis. Est quippe verosimillimum, inter Hebræos, & quidem non raro, usuvenisse, ut puellæ viris ætate multo provectioribus jungerentur, propter Dei legem Numer. 36. *Omnes Viri ducent uxores de Tribu, & Cognatione sua, & cunctæ Feminae de eadem Tribu Maritos accipient, ut hæreditas permaneat in Familiis &c.* Saltem Matrimonia vi hujus legis inita ætate dispari, ab Judæis non rideri, multoque minus culpari poterant. Josephum vero hac lege coactum, nuptias cum Virgine contraxisse, Hieronymus disertim tradit, inquiens: *Deinde ex una Tribu fuisse Joseph, & Mariam; unde ex lege eam accipere cogebatur, ut propinquam (a).* Consentitque Epiphanius, interprete Casaubono: *Beata Virgo Josepho tradita est, quo illam jura hæreditatis, quam possidebat, adegerant (b).*

XIX. Æque debile, ac nullius adeo ponderis est, quod mox subjungit: *Quidni demum grandiusculam cogitemus, quæ quarto post mense, Angelico Nuntio excepto, longam, & periculosam in montana Judææ peregrinationem suscepit, Elisabetham cognatam salutatura?* Etenim non satis video, qui quatuordecim annorum ætas ad illam peregrinationem minus commoda censeretur. Sane Christus Dominus, *quam esset annorum duodecim*, ascendit cum Parentibus Hierosolymam, ad quam quidem urbem a Nazareth iter est tridui: ut nequaquam incredibile videri debeat, Deiparam anno ætatis quartodecimo iter quatruidi confecisse. Quid porro, si dixerimus, ipsam jumento aliquo usam esse
ad

(a) In 1. Matth.

(b) Hæresi 78. num. 7.

ad illud iter faciendum? An id omnino rationi, ac rerum naturæ repugnat? Quamquam affectu summo in officium intentæ, secumque in utero Dei virtutem gestanti, vires deesse non poterant. Videmus certe Johannem viribus e Cælo haustis, petiisse alacriter *Antra deserti teneris sub annis*; atque etiam puellas, & quidem infra eam ætatem, sæva martyria fortissime subiisse. Quid igitur est causæ, cur timeamus, ne illa quatuordecim annorum ætas, maximis alioqui Divinis muneribus corroborata, itineri illi succumbat?

XX. Postremo quum inficiari non queat, Deiparam nuptias obeuntem, a plerisque Patribus, atque etiam in Sacris Officiis, dici & *Puellam*, & *Juvenulam*: Unde consequens videri potest, ipsam tum ætatem egisse, quam propugnamus; Conatur tamen contra, & quidem vehementer negat, id inde confici: *Quandoquidem*, inquit, & *iis notantur titulis Rebecca, dum nuberet Isaaco, Genesis 24. & Abisag Sunamites, dum ad Regem David adducta est, 3. Reg. cap. 1. quamquam ambæ annorum tunc essent circiter viginti. Quin & Ruth Moabitis Puella a Booso vocatur, quæ tamen annorum erat utut minimum viginti quinque; quum ex priori Viro, cum quo annis decem vixerat, vidua tunc esset. Lib. Ruth. cap. 1.*

XXI. Equidem fateor, *Puellæ* vocabulum aliquando, etsi minus proprie, aptari feminis, etiam exacta Adolescencia: quemadmodum vox quoque *Adolescens*, interdum de Juvenibus, atque etiam de Viris usurpari solet (quamquam exempla de Rebecca, & Abisag, quod ætatem tunc egerint annorum circiter viginti, non sunt satis explorata. Genebrardus ex Hebræorum Traditione dat Rebecca Virginitati annos circiter octodecim. Vide Salianum (a)). Verum inde conficere, nihil vetare, quominus Virgo Josepho nubens, annos ætatis quatuordecim excefferit; & quidem non uno anno, vel altero, sed integris decem; id vero est dubiis perspicua tollere, atque ea uti dialectica, qua Ca-

tho-

(a) *Ad Ann. Mund. 2278.*

tholicorum Dogmatum perturbatores perpetuo abusi sunt ad novitatum tenebras offundendas. Non omnino placet Erasmo, Matrimonium Sacramentum esse *proprie*, & quomodo Sacramenta dici jam solent (a). Quod si ipsi Augustinum objicias, aliosque Veteres, Matrimonium crebro vocantes *Sacramentum*, respondet, uti quidem illos in hac re eo vocabulo, sed alia tamen, ac minus propria significatione. Et vero, Sanctos Patres nonnumquam usos esse *Sacramenti* voce alio, atque ampliori sensu, quam nunc solemus, abnuere non possumus. Numquid igitur nihil vetabit, Erasmus sic opinantem probabilia docere? Profecto nihil, si quidem solam *Sacramenti* vocem attendas. At si communem Ecclesiae sensum, perpetuamque Traditionem adspexeris, illico deprehendes Erasmi temeritatem: protinus, inquam, comperies, *Sacramenti* vocabulum, etsi aliquando minus proprie a Veteribus sit usurpatum, numquam tamen de Matrimonio prolatum esse, nisi proprie, ac stricta significatione.

XXII. Jam vero nonne vox *Donec* saepe certum quoddam denotat tempus, quo præterito, actionem interim suspensam adgredimur? Nonne vox *Primogenitus* ad alterum deinceps genitum frequentissime referri solet? *Fratri* quoque, ac *Sororis* vocabula nonne crebro de iis usurpantur, qui sunt eodem utero geniti? An igitur absurdi nihil Helvidius docuit, quum ex hisce potissimum vocibus argumenta desumens, perpetuam Deiparæ Virginitatem impudenter adortus est? Nihil omnino, si rem hisce solis vocabulis constitutam, ac definitam velis. Verumtamen si verborum horum significationem ad Traditionis lancem expendas; hæc tibi continuo hæretici petulantiam planam faciet. Nimirum, hæc est vera, ac sola causa, quamobrem nostræ Fidei hostes tantopere a Traditione abhorreant: hæc namque plane dissolvunt, dissipantque ambiguitates, obscuritatesque verborum, ubi hæreses delitescunt, & unde illi ad contentiones armantur, quibus incautos, ac leves

Z

per-

(a) Adnotat. in cap. 7. Epist. 1. ad Corinth.

pervertunt. Percurre, si libet, hæreticorum omnium errata, delirationes, calumnias, unum ferme cunctorum invenies fontem: Traditionis, nempe, contemptum in quorundam Sacri Textus verborum sensibus conquirendis.

XXIII. Ad rem quod attinet, *Puella* vocabulum est quidem anceps, quippe quod etiam feminis, quæ Adolescentiam exceſſerunt, etſi minus proprie, interdum aptari ſoleat (nam de vocibus *Juencula*, & *Adoleſcentula* fortasſe non id facile dabunt omnes;) Verumtamen quid proprie, ac ſpeciatiſſimè denotet, quum de B. Virgine uſurpatur, antiqua, atque communis Traditio, inquit Caſaubonus, luculenter nos edocet: *Eſt enim traditio vetuſtiſſima, Deiparam, quum Servatorem pareret, annis ætatis ſuæ XIV. exactis, decimumquintum fuiſſe ingreſſam* (a). Porro quum Ivo Carnotensis in Chronicis, atque ex eo Nicolaus Monachus S. Albani (b) ſcripſiſſet, *Virginem duodecimo anno ætatis ſuæ ab Archangelo Gabriele ſalutatam*; Eruditiffimus P. Sirmondus ad eandem Epistolam hæc adnotavit: *Non exſtant hæc Chronica Ivonis: & quidem veterum fere omnium, recentiorumque eſt ſententia, Mariam Virginem non duodecimo, ſed decimoquinto ætatis ſuæ anno, Chriſtum Dominum concepſſe. Quamquam hæc ipſa quorundam adſertio, quod Virgo ætatis anno duodecimo Joſepho deſponſa fuerit (cui etiam favet Menologium Græcorum ad 21. diem Novembris) non parum communi ſententiæ ſuffragatur. Inde etenim procul dubio is error obrepiſit, quod omnium voce, ac Traditione ferretur, Virginem ætate ſatis tenera Viro traditam fuiſſe.*

XXIII. Sed negat Auctor, *ullum exſtare hac de re antiquæ memoriæ documentum*. Immo vero exſtat, & quidem longe luculentiſſimum, quippe depromptum ex Sacro Textu, ac nullis, ut puto, Chriſtianorum ignotum. Quis enim noſtratium neſciat Iſaiæ de Meſſia ex Virgine naſciture celeberrimum Vaticinium: *Ecce Virgo concipiet, & pariet Filium* &c. Eruditos vero non latet, quid Patres, allique Sa-

(a) Exercit. 1. num. 47.

(b) Epist. ad Petrum Cellensem.

Sacri Textus Interpretes reponant Judæis, egregium hunc nobis locum eripere contendentibus. Nempe ajunt isti, Hebræam vocem *Haalma*, non utique *Virginem*, ut post Septuaginta nostri vertunt, sed *Puellam Adolescentulam* significare, & eam quidem non innuptam modo, atque incorruptam, sed etiam nuptam, ac Virum expertam. At vero Scriptores nostri, duce Hieronymo, tria distinguunt, observantque Hebræorum nomina ad hanc rem facientia. I. *Naara* (utor verbis Auctoris nostri Exercit. X.) quod *Adolescentulam simpliciter sonat*, seu *Virgo sit*, seu *corrupta*; estque propterea *ætatis duntaxat nomen*. II. *Betulah*, quod ex adverso *Virginem sonat*, sive *Adolescentula sit*, sive *ætate proventa*; estque iccirco *duntaxat integritatis nomen*. III. *Haalma* quod *utrumque simul significat, Virginem scilicet, & Adolescentulam*; ut *integritatis simul, & ætatis teneræ nomen sit*. Hac potissimum animadversione Ecclesiæ Scriptores Judæorum effugium inanitatis convincunt, versionemque nostram absolutissimam comprobant.

XXV. Quorsum hæc vero? nempe, ut perspicuum fiat, non modo nostros, sed vel ipsos etiam Judæos, nomine *Haalma*, quod Deiparæ nubenti convenit, intelligere *Puellam Adolescentulam, ætatisque teneræ*; & quod inde consequens est, sententiam, quam propugnamus, de Virginis ætate, dum nuptias iniit, antiquissima Traditione, ipsoque adeo Isaïæ vaticinio innixam esse. Numquam me arbitror, inquit Hieronymus, *Haalma in Muliere nupta, legisse, sed in ea, quæ Virgo est, & non solum Virgo sit, sed Virgo junioris ætatis, & in annis Adolescentiæ*. Potest enim fieri, ut *Virgo sit vetula*; ista autem *Virgo erat in annis puellaribus: vel certe Virgo, non Puellula, & quæ adhuc Virum nosse non posset, sed jam nabilis (a)*. Itaque *Virgo dum nupsit, Virgo erat junioris ætatis, & in annis Adolescentiæ*. An id, quæso, quadrat in feminam annos viginti quatuor enumerantem, integram, nempe, Adolescentiam jamdiu prætergressam? Profecto non hæc *Haulma*, sed omni-

(a) In cap. 7. Isaïæ.

no *Betula* dicenda est. Et *Puellula* quidem non erat, ineptaque Matrimonio, *sed jam Nubilis*, idest, nisi in re perspicua multum fallor, primos annos agebat Adolescentiæ, quartumdecimum nempe, vel ad summum quintumdecimum ætatis annum attingebat. Namque de ea, quæ viginti annos excessit, perridiculum, ac plane ludicrum est dicere: jam est Viri potens, *est jam nubilis*.

XXVI. Respondebit ad hæc, ut opinor, neque ex hoc Isaïæ vaticinio, neque ex productis ejusdem Interpretationibus, propugnata a nobis Deiparæ nubentis ætatem diserte, atque explicate confici. Sit ita: nec enim funem contentionis longius traham. At numquid nec probabiliter, nec plane verosimiliter? Atqui hoc in præsens duntaxat optamus, hoc nobis tantummodo concessum volumus. Inde etenim illico concludemus, sententiam nostram, atque adeo communem hac de re Christianorum consensionem, non ex fictis, commentitiisque narrationibus prodiiisse, nec ipsius Auctores, *Pictorum arte, atque audacia delusos turpiter*, eam temere invexisse; sed procul dubio usos esse quum valde probabili Traditione, tum verosimillima ratiocinatione. Cui quidem etiam consentiens Montacutius Scriptor heterodoxus, *Anno*, inquit, *decimoquarto finiente, vel inchoante XV. desponsatam crediderim* (a). Nec aliter re ipsa visum est Tillemontio, inquiringi, *Probabile multum esse, Deiparam nupsisse ætate valde tenera* (b). Atque hæc, ni fallor, ferme sunt argumenta, quibus Auctor credit, hanc antiquam, receptissimamque sententiam se funditus evertisse: usque adeo enim suis cogitationibus delectatur, ut quum sint illæ vix conjecturæ, meræque suspensiones, sibi tamen videantur rationes invictæ, perspicuæque demonstrationes. At mirum si

Tam vani capitis populum Phæaca putavit (c).

DIS-

(a) *Apparat. 9. num. 35.*

(b) *Nota 7. in B. Virg.*

(c) *Juvenal. Sat. 15.*

DISSERTATIO VI.

*Ecclesiæ Traditio de Bove , & Asello ad
Christi Præsepe , ab Auctoris , alio-
rumque Criticorum calumniis
vindicatur .*

*Lævas didicisti literas ;
Everterunt tuam vitam libri . (a)*

I.

Emo pie , sobrieque doctus moleste fe-
rat , uti me in re præsentī hīscē ver-
bis Theogneti . Neque enim id ipse
non video , quod procul dubio nemo
non perspicit , debere nos multa , &
ea quidem præclara , ac maximæ uti-
litatis , plerisque nostrorum tempo-
rum eruditis . Namque ut prophana
mittamus , in quibus eorum aliqui perquam doctē , dili-
genterque versantur , plura de hīscē nostris summa diligen-
tia perquirunt , illustrius explicant , fideliter aptant , sa-
pienter adornant ; & quod rei caput est , quæcumque di-
scunt,

(a) *Apud Athenæum lib. 15. cap. 2.*

scunt, ita docent, *ut quum dicant nove, non dicant nova* (a). Et de his quidem adeo non conqueror, ut eos etiam, proximis eorum meritis, & verbis, & rebus quam maxime ornatos optem. At in quosdam facere non possum, quin invehar, qui iccirco videntur multam operam ad hasce literas contulisse, ut suis quasi novis inventis, rerumque patefactionibus, jamdiu bene constituta perturbent, lites serant, & omnia misceant: non secus atque ii, qui arma parant, ac legunt, non ut illis sese, atque innocentes, Remque publicam tueantur, sed ut omnia, quum libuerit, invadant, ac violent, seditionesque, ac bella multimodis concitent. Atque isti ii sunt, quos *laevas literas* didicisse ajo, suae eruditionis, & quidem saepe non ingentis, ostentatores magnifici; acres aliorum, & crebro multo se doctiorum, insectatores, quique oleum, & operam frustra se consumsisse putant, nisi in Christianam pietatem multos scrupulos injiciant, Ecclesiaeque consensionem, uti levem imperitorum, ac valde credulorum hominum opinionem contemnant, derideantque.

II. Et quadrat quidem in vehementes istos piæ credulitatis oppugnatores præclarum illud Chrysostomi: *Quoties nobis nonnulli credulitatem vitio vertent, illis contra vitio vertamus incredulitatem, ut miseris, pusillanimis, insipientibus, infirmis, & Asinis nibilo melius habentibus. Quemadmodum enim credulitas animi est magni, ac sublimis; ita incredulitas animi est exilis, ratione maxime carentis, & ad pecudum dementiam depressi* (b). Et vero quis neget, angusti, minutique, ac dubio procul infelicis animi esse, in cunctis hære, ubique resistere, cautiones perpetuas adhibere? Quamquam hæc importunitas interdum etiam oriri solet ex animi redundantia, magnitudineque superbiæ; quum nempe quidam usque adeo se diligunt, ac sibi placent, ut præ se ceteros umbras putent. Non videmus, inquiunt, qui pleraque facta, & si alioqui vulgo ce-
leber-

(a) *Lirinens. cap. 27.*

(b) *Homil. 8. in cap. 4. ad Roman.*

leherrima, commode stabiliri queant. Quid tum vero? Neque enim versamur in physicis, ubi affirmare nihil licet, nisi propriam, peculiaremque de re proposita rationem afferas. Et tamen exstat Augustini regula satis certa, a qua nemo prudens, ac probe doctus abhorreat, cuique adhuc sola refragata est immoderata, rerumque novarum nimis avida curiositas: *In his rebus, de quibus nihil certi statuit Scriptura Divina, Mos populi Dei, vel Instituta Majorum pro lege tenenda sunt* (a). Ad hunc morem, ad hæc Instituta pie, sancteque eruditus animus libenter respicit, ubi alia monumenta non suppetunt, abstineteque penitus a cavillationibus, atque importunis suspicionibus. Si quos vero delectat subtilior hujusmodi rerum investigatio, ii, si sobrii sunt, ac nisi velint hisce studiis, ac libris vitam everti suam, ita quærent, ut eorum conquisitio quum aliis, tum sibi ipsis profit. Obtinebunt id vero facillime, si ad sapiens illud Augustini dictum attenderint: *Proficit quærens, si pietas quærit. Quomodo quærit pietas, quomodo vanitas? Pietas quærit credendo, vanitas litigando* (b).

III. Quærant itaque Docti, investigent Eruditi: quis est enim, qui alienæ modum statuatur industriæ? *Sic tamen, ut ratio quærenda sit, sed salva observatione; nec in destructionem ejus, sed in ædificationem potius, quo magis observes, quum fueris etiam de ratione securus* (c). Hac sobrietate in hisce rebus perscrutandis, atque æstimandis, hisce Christianis modis usi olim sunt, atque etiam in præsens utuntur ii, quibus non pluris est inanis doctrina, quam solida pietas; quique sibi facile, nec immerito persuadent, Institutiones, Observationes, communesque sententias, non temere alias ab ineruditis, vel superstitiosis inventas, sensim postea crevisse, invaluisse, ac demum Ecclesiam oplevisse, uti novi quidam Critici audacter effutiunt; sed

gra-

(a) Epist. 88. ad Casudam.

(b) Serm. 261. num. 2.

(c) Tertull. lib. de Corona cap. 2.

gravitate, qua par est, optimoque consilio, probatas, receptas, stabilitas fuisse. Sane quum dici olim cœpisset, Deiparam non Viri opere, ut fit, exigitque natura, sed divina virtute in Annæ utero conceptam esse; quamquam id quum pium videri, tum proculdubio fieri potuit; attamen quia neque Sacris Scripturis id consignatum, neque Traditione perlatum erat, postremo nec ratiocinatione satis probabili conficiebatur, (ab aliis quippe Sanctis ad Virginem haud inepta collectio est; quum de Privilegiis fit sermo; at a Christo nequaquam) id affirmari, atque in vulgus dispergi, Ecclesiæ Patres verbis, & calamo enixius vetuerunt. Speciem quoque pietatis habet, nec adeo repugnat, quod Virgo supra mortalium conditionem, vivens, ac vigens in Cælum translata sit; quin, Epiphanio Judice (a), res est hujusmodi, de qua & sermo fieri, & in utramque partem differi possit. Verumtamen & hæc adsertio iisdem de causis nequidquam obtinuit, nec eam Ecclesiæ Patres per vulgari, ac radices agere permiserunt. Annam, illæsa virginitate, Deiparam concepisse, opinatus est etiam Jacobus Imperialis. At id Romæ damnatum est anno 1667. Quando itaque, ut mittam alia pleraque, hac diligentia actum in Ecclesia de his rebus advertimus; sitque satis exploratum, non modo hos nostros Criticos illud eallere, *si pium non statim verum, nec illico retinendum*; Sed probe illud etiam, semperque, quum oportuit, Ecclesiam usurpasse, inanesque opiniones, quamvis pias, nec vulgi hominibus ingratas, sedulo repressisse; injurii profecto in eam ii valde sunt, qui illam ajunt vel hæc negligentes curasse, vel etiam consulto, si placet Superis, ut in vulgus dissiparentur, permisisse.

III. Auctorem jam attendamus suo more insultantem in celeberrimam Traditionem de Bove, & Asino ad Christi Præsepe: ait namque sic: *Majoris longe momenti fuerit, ad exactam Historiæ limam exigere popularem opinionem, solita Pictorum libertate, atque audacia roboratam, de Bove, & Asi-*

(a) Heresi 78. n. II.

Et Afino ad Christi nascentis Præsepe alligatis, eundemque flatu suo, balituque foventibus. Hujus primum Architectum fuisse crediderim Auctorem Poematis, Lactantio perperam adscripti, De Passione Domini: ut quæ a Pictoribus incrementum acceptura erat inepta fabella, a Poetis ortum duceret Tantas vero successu temporum radices egit, ut in Virorum etiam eruditorum libris, ac in ipsis Cardinalis Baronii Annalibus Ecclesiasticis locum invenerit. Verum nihil ea de re Lucas, qui Christi nativitatem, non modo accurate, sed etiam curiose descripsit. Nec Angelus, qui Pastoribus signa dedit, ne in cognoscendo recens nato Salvatore fallerentur, puerum in medio duorum Animantium positum dixit, quo cum insolito signo facilius dignovissent (a).

V. Itaque, ipso iudice, & sane quam consultissimo, pia hæc Orbis Fides, hoc factum omnium ore celebratum, Popularis opinatio est, ineptaque fabella, cujus quidem initia non antecedant Auctorem poematis adscripti Lactantio: Hujus, inquit, primum Architectum fuisse crediderim Auctorem Poematis, Lactantio perperam adscripti. Sed quibus tandem documentis innititur hæc tua credulitas? Profecto quum frequenter nos arguas nimiae ad credendum proclivitatis, nisi eodem vitio te adpersum velis, argumenta proferas oportet, quibus hoc te merito credere, satis clare conficias. Nempe nihil habes in promptu, præter unam solam, eamque negativam, ut vocant, levissimamque suspicionem. Quumque rem denuo, & diu quidem, atque accurate perspexeris, adhuc quod tibi profit, habebis nihil; in aliqua vero dubio procul offendes, quibus receptissima sententia perspicue constabillitur, ac tuæ penitus dissipantur nebulosæ conjectiones. Porro Tillemontio verosimile fit, de hujusmodi Traditione distincte, atque explicate inveniri nihil ante Auctorem librorum de Promissionibus, quem plerique D. Prosperum existimabant, pertinetque ad dimidium quinti sæculi. Disceptent itaque inter se ipsi de primo in-

Aa

ven-

(a) Exercit. 30. n. 4.

ventore hujus adfertionis : ad nos enim quod attinet, eos frustra, inutiliterque contendere, planum infra faciemus. Interim pro communi sententia duos hos habemus antiquos Scriptores, de quorum altero nemo dubitat, quin vixerit circa dimidium quinti Sæculi; alterum vero ad eadem, vel etiam priora tempora pertinere, nisi Auctor concedat, parum sibi constabit.

VI. Nunc illud observo, pium nempe Scriptorem Poematis *de Passione Domini*, exactissimam in ceteris Christi vitæ summam illic exhibuisse. Quod quum de se planum sit; omnino mihi fit incredibile, hoc solum, quo de agimus, neque Scripturis, neque, ut isti ajunt, Traditionibus consignatum, atque etiam tum inauditum, ipsum comminisci minus sobrie, minusque fideliter ingerere ausum esse. Quamobrem si factum hoc juxta æstimatione prosequi volumus, id omnes in ore tunc habuisse, deque eo nullam inter Christianos controversiam existisse, multo verosimilius arbitramur.

VII. Porro quod hoc Poema Lactantio omnino perperam adscribatur, communis jam Criticorum omnium persuasio est; verumtamen nullis fulta vel perspicuis, vel saltem probabilibus argumentis, si rem satis attendo. Equidem ut Lactantii illud esse non dixerim, ita nec affirmate pronuncio, ipsi penitus abjudicandum esse. Sed Bellarmini censuram sequor, illud recensentis inter ea, quæ nondum satis sunt explorata : *Ambiguum est, inquit, an Lactantii sit : quia nonnulli negant illius esse; & tamen non habemus certum argumentum, unde probetur illius non esse* (a). Et Scriptores quidem heterodoxi iccirco illud esse Lactantii vehementer negant, quod in eo *de Crucis adoratione* ab ipsis neglecta, rejectaque disertim agitur. Quasi vero primis illis Christianis Crucis adoratio penitus ignota fuerit, propterea que verus Lactantius de ea mentionem facere non potuerit. Quum tamen ad errorem hunc evertendum, omissis aliis, vel unus Scriptor sufficiat, non ille quidem Catholicus (nos enim

(a) *De Scriptorib. Ecclesiast.*

enim plerumque despicit Novatorum audacia), sed defector, ac impius; unus, inquam, Apostata Julianus, quem aliquando in Christianos hinc verbis invecum legimus: *Αὐτοὺς τοὺς ἐπιεικέστερους, οὐκ ἀποδοῦναι τὴν τιμὴν τῇ ἀρχαῖ, ἣν ἐν ὑμῖν φυλάττεται, τῆς ἀθάνατης πόλεως ἀσπίδα τοῦ οὐρανοῦ . . . τὸ τὴν σταυρὸν προσκυνεῖτε* *ξύλον*, Crucis lignum adoratis, ejusque signa in fronte formati, & vestibulis ædium insculpit. Nempe, mos vetustissimus, perpetuus, universalis Christianorum fuit, Crucem in primis venerari, cultuque adorationis prosequi; & quod consequens est, uno hoc impii hominis testimonio hujus censuræ fundamentum evertitur.

VIII. An regerent, ad calumnias id pertinere, quibus Julianus Christi sectatores invisos reddere, ac prorsus opprimere conabatur. Sed attendant, si qui id effugii meditantur, ad luculentissimum magni Ephræm Syri Sermonem de Cruce; & siquidem jure possunt, calumniæ, quod ad hoc attinet, æqualem ipsi Julianum incusent, ait namque sic: *Cruce dominatur, quam omnes adorant gentes, & populi, tribus, & linguae . . . Depingamus, & insculpamus in januis nostris, & in frontibus, & oculis, & in ore, ac pectore, & in omnibus membris nostris vivificum hoc signum. Hac ornemur, atque armemur invincibili Christianorum armatura &c.* Ætate igitur Sancti Ephræm, hoc est, Juliani, Crucem omnes venerabantur, ubique illa a Christi Sectatoribus adorabatur: ut nempe, aliud nihil de hac re impius ille protulerit, quam quod in ore, ac more Christianorum exstabat. Quid, quod ipse Lactantius in opere de Mortibus Persecutorum (a) (si tamen ejus est liber ille) ac lib. 4. Divin. Institut. (b) Crucem *immortale, maximum, sublime signum*, *caelestemque notam* diserte vocat? Nam quod isti ajunt, nos ad Grammaticos provocantes, perinde haud esse *Immortale*, atque *Adorandum* (c), futilis in præsens di-

A a 2

ce-

(a) Cap. 10.

(b) Cap. 26. & 27.

(c) Ib. in Not.

stinctio, ac inanis exceptio est. Quis enim non statim sentiat, *Immortalitatis* elogio eximiam hic dignitatem, ac summam excellentiam magnifice declarari, signumque Crucis eo titulo omni laude, honore, veneratione prosequendum diu? Sed hac de re fusius agere, non est hujus loci.

IX. Quod vero addunt, Poema hoc longe distare a veri Lactantii stili puritate, atque elegantia. In primis nullum in eo, nisi fallor, patens vitium latinitatis invenio, præter unam vocem *Auferim*, quæ minus latina censetur. An autem satis hoc sit, ut hujusmodi carmina Lactantio abjudicentur; ii dijudicent, qui & in Virgilio, & in ipso etiam Cicerone tum Solæca, tum vocabula parum latina invenisse se ajunt, quæque in minime dubiis hujus Scriptoris operibus fortasse non desunt. Alioqui nihil mirum, si gentili Cicerone in carminibus condendis Christianus Cicero nihilo felicior fuerit. Atque hæc eo dixerim, non tam ut id Poema Lactantio vindicem, quam ut planum faciam, nimis confidenter a quibusdam dici, *Sciri, illud neque ad Lactantium, neque ad illius tempora pertinere* (a). Quam enim demum jactatæ hujus scientiæ perspicuam demonstrationem affèret Tillemontius?

X. Argumentum porro præcipuum, atque adeo unicum, quo se Auctor confecisse credit, Traditionem, qua de agimus, *Ad populares opinioniones, ac ineptas fabellas* plane amandandam, in uno solo D. Lucæ hujus facti silentio innixum est. Neque enim verosimile censet, accuratum, curiosumque Christi Nativitatis Scriptorem, factum hoc præteriturum fuisse, siquidem re ipsa contigisset, ut fertur. Equidem si in hisce, alijsque id genus materiis, ita licet argumentari, omnino causam non video, quare non attendendi, atque etiam admittendi sint Novatores, tametsi in Fidei quæstionibus ad unas solas Sacras literas provocant. Nam quid demum, obsecro, quod solidum, aut verosimile haberi possit, regeret Auctor, quum in ipsum hoc pacto illorum aliquis insultabit? Tu fabulam reputas hoc, quod tam-

(a) Nota 5. ad Christ.

tamdiu, ubique, atque universim creditur, propterea quod illius Sacrae literae non meminere: An non igitur perperam facis, qui tot, & tantas, & tam graves adsertiones, silentibus Sacris Literis, mihi credendas obtrudis?

XI. At ego, missis istis, in nostrum Auctorem Basilii telum intorqueo, ad hunc modum in Novatores sui temporis arguentis: *Si nihil aliud est receptum absque Scripturis, ne hoc quidem accipiatur; sin plurima arcana citra scriptum recepta sunt nobis, cum aliis plurimis & hoc recipiamus* (a). Si ea sola, mi Doctor, adprobas, quae Sacris literis consignantur (quamquam id non modo non pii, sed neque Catholici, atque adeo neque Christiani hominis est) ut neque hoc adprobes, facile patimur. Sin pleraque probas, ac recipis, quorum alioqui Sacer Textus non meminit, cuinam tandem modum hunc tuum agendi, ac differendi te probaturum existimas? Profecto & B. Virginem etiam corpore assumptam, & Calvariam dici ab condito illic Adæ capite, & Abgari literas, aliaque non pauca retines, nullo tibi ad ea suffragante Sacrae Scripturae loco. Quamobrem igitur de re praesentis Evangelii testificationem efflagitas?

XII. An dicet, iccirco id hic se non immerito postulare, quia D. Lucas Christi nativitatem *non modo accurate, sed etiam curiose descripsit*? Inane perfugium, quod & alibi (b) non satis firmum ostendimus, & hic rursus paucis evertemus. Quis enim non videat, quantam calumniis, pravisque opinionibus fenestram aperiat praecclarus hic argumentandi modus? Profecto, ut alia multa reticeam nec huius loci, nec temporis, accuratus, curiosusque Christi nativitatis Scriptor Lucas, num Virgo natum Infantem mox uti Deum adoraverit, num hoc ipsum vel deinceps toto illius infantiae, atque etiam pueritiae tempore, pie, religioseque fecerit, silentio praeteriit. Atque hinc ansam arripuit audacissimus Erasmus ad effutiendum, *sibi non liquere, an in pueritia, & infantia Christi, perfecte fuerit revelatum*

(a) Lib. de Spirit. Sanct. cap. 29.

(b) Dissert. 1. n. 38. & 39.

tum B. Virgini, Christum esse Deum, & Hominem (a). In id vero quum Facultas Parisiensis pro rei gravitate severe animadvertisset, atque in illius ipse defensione nihilo minus persisteret, illud accidit, quo alioqui frequenter in istiusmodi contentionibus evenire solet, nempe, ut error, non parvus ille quidem, sed tamen minor, errore alio, ac longe majori confirmaretur. Etenim si documenta, quæ profert, alicujus valoris habenda sunt, iis non ea modo, de quibus perperam ambigit, sed ea etiam, de quibus dubitare non audet, vel invitus efficiet: non solum, inquam, concludet, in Christi infantia, ac pueritia ipsius Divinitatem non plane revelatam fuisse B. Virgini, sed id quoque toto, atque integro vitæ Christi tempore, non satis ipsi patefactum fuisse. Hoc porro, quod B. Virgini denegat, nihil mirum, si Josepho, Elisabet, Magis, Pastoribus concedere renuat. Atque tota hæc piis auribus perquam molesta inficiatio, in eo præsertim innititur, quod Evangelium ea non evidenter exprefferit, seu, quod perinde est, quod accuratus, curiosusque Christi Nativitatis Scriptor D. Lucas, ea retinuerit. Ex hisce Erasmi nebulis, atque importunis dubitationibus (modo & eas non ipse adprobet) perspiciet Auctor, quam debile in re præsentī, nullumque adeo sit argumentum suum unicum, quo ex Lucæ silentio in receptissimam ceteroqui Traditionem adeo impotenter invehitur.

XIII. At enim ipse, quasi uno muto hoc testimonio rem plane confecerit, deque ea satis superque jam constet, vertit se ad conjecturas, quibus occasio, & initia falsæ hujus, ut ait, opinionis aperiantur. Hæc itaque subjicit: *Dedit fingendæ Fabellæ occasionem percelebris Isajæ locus cap. i. perperam, ac præpostere intellectus: Cognovit Bos possessorem suum, & Asinus Præsepe Domini sui; Israel autem me non cognovit. Quum enim eo loci Propheta Evangelicus Judæorum in Deo benefactore suo cognoscendo tarditatem, & ingrati animi vitium coarguat exemplo Brutorum animalium . . . Existimarunt nonnulli, Isaiam Pro-*
pbe-

(a) Tom. 9. pag. 913.

phetam in singularem aliquem Bovem, Asinumque digitum intendisse, qui rerum omnium Dominum recens natum, & in Præsepio vagientem agnoverint; coque freti Oraculo perperam intellecto, Bovem, Asinumque Christi Præsepio addiderunt. Quis hic manifestum Isaia Oraculi abusum non videat? &c.

XIII. Adnotarant hæc ante Auctorem nostrum Erasmus in notis ad Hymnum Prudentii de Natali Christi (quem etiam communi huic adsertioni primo contradixisse, verosimile valde est), Casaubonus (a), Tillemontius, & alii, quibus haud placent communia, ac pervulgata; probantque continuo, si quæ adversus hæc excitentur, suspensiones novas, ac inauditas dubitationes. Porro haud oportebat multis ostendere, celebrem Isaia locum recta petere Judæos semper ingratos, minusque Deum, numquam non ipsis beneficum, agnoscentes, quam Bruta vel stolidissima heros suos. Id enim & perspicuum de se est, & omnes loci hujus Interpretes, quum antiqui, tum recentes, observant. Sed quum Ecclesiæ Patres permulti, eo testimonio usi sint in hac re, illudque Christi Præsepi, atque iis, quæ illic evenerunt, aptaverint; operæ pretium erat expendere, unde demum factum sit, ut Patres id loci in rem hanc usurparint: utrum id fecerint, quod revera ea Animantia ad Christi Præsepe alligata crediderint, atque in eo vero facto duorum populorum figuram quæsierint; quæ jamdiu omnium opinio est, affirmateque scribit recens Auctor heterodoxus Samuel Bagnagius (b); An potius quod ea figura uti voluerint, tamquam commoda ad significandos duos populos, qui ad Christi cunas convenerunt; quum tamen nihil, quod ad vera attinet animantia, factum sit, nec id ipsi contigisse putaverint, uti novi litigatores autumant.

XV. Et communi quidem sententiæ non parum favet, quod quum hic Isaia locus disertissime faciat ad coarguenda Judæorum scelera, contumacemque perversitatem, Ecclesiæ

(a) Exercit. 2. ad Annum 1. Christi num. 3.

(b) Anno ante Dom. 5. n. 21.

fiæ Patres eo ad rem prorsus aliam, atque omnino dissimilem abusi plane fuissent, si quidem nihil tale ad Christi Præsepe contigisset. Saltem, quod nemo abnuet, longe commodius, aptiusque ea figura usi sunt, si Bos, & Asinus ad Christi Præsepe reipsa steterint, quam si id minime factum sit. Iis quippe Animantibus illic unitis, Judæi, atque Gentiles in eodem Christo Domino conjugendi aptissime significantur. At si huic allegoriæ nihil rei, veræque subsit historiciæ, frigidum commentum, nec tanta animadversione dignum fortasse merito censi posset. Et hæc quidem verosimiliora fient, si Jeremiæ locus (quem Auctor profert, nec sine joco) a nobis serio consideretur. Ait quippe is Propheeta, Isaiam imitatus: *Milvus in Cælo cognovit tempus suum; Turtur, & Hirundo, & Ciconia custodierunt tempus adventus sui; Populus autem meus non cognovit judicium Domini.* Ad hæc Auctor: *Quid ni, inquit, pari licentia Pictores, Milvum, Turturem, Hirundinem, & Ciconiam, juxta Christi nascentis Præsepe volitantes nobis effingunt? Quasi non illico regeri possit: quidni pari allegoria Ecclesiæ Patres hisce avibus utuntur, ad significandos Judæos, atque Gentiles (quod æque commode fieri potest) ad Christi Præsepe accurrentes? An id illis in mentem non venit? Sed videat, ne mea conjectura sit multo verior, atque commodior. Arbitror enim, iccirco eos in hujusmodi allegoria non hisce avibus, sed illis animantibus usos esse, quod hæc reipsa, nequaquam illæ in Christi Præsepe adfuerunt. Postremo numquam ostendet Auctor, numquam isti conficient, communem sententiam quidpiam præseferre vel repugnantis, vel improbabilis. Nam quid demum reperient, quo vel id fieri nequivisse, vel si fieri potuisse non negent, verosimillime tamen haud factum esse demonstrant? Causæ igitur nihil est, quamobrem ab antiqua, communique persuasionem discedant, ac piam hujusce rei Christianorum fidem, argumentis destituti, perturbent.*

XVI. Nam quod ajunt, Ecclesiæ Patres figurate duntaxat, atque allegorice locutos esse, nec unquam insinuas-

se, huic allegoriæ subesse aliquid historiæ: Id in primis satis negant hætenus observata. Et alioqui quum Patres nihil habeant, quod huic factò, ac historiæ perspicue refragetur, in argumento mere negativo versamur; quod in hoc saltem rerum genere debilissimum esse, omnes norunt. Sed enim vehementer nego id, quod isti confidenter ajunt. Quid enim? nihil ne hujusce rei, atque historiæ Chrysologus verbis illis insinuat: *Quæ ergo mandat Deus, exsequitur Angelus Magi prædicant, Pastores adorant, Pecora cognoscunt, attestante Propheta: Cognovit Bos possessorem suum, & Asinus Præsepe Domini sui. Tu homo, si non mox cum Angelis, cognosce vel tardissime cum jumentis: ne, dum moraris, ipsis Jumentis, quibus ante comparatus fueras, postponaris. Ecce Jumenta adulantur caudis, blandiuntur auribus, linguis lambunt, & motu, quo possunt, Auctorem suum fatentur, contra naturam, in tuam venisse naturam; & tu cum Judæis discutis, carpis, qui excluserunt a diversoriis suis Dominum suum, quem Jumenta suis in Præsepibus susceperunt (a).* Profecto tantum abest, ut his verbis nihil rei nostræ, atque historiæ insinuetur, ut potius habeatur nihil decantatæ illius, ac ingestæ sæpius allegoriæ, soliusque facti a nobis defensi, mentio fiat vel difertissima.

XVII. Vbi vero se Scriptor Sanctus ad allegoriam convertit, ex re vere facta illam aperte conficit, ex verorum, inquam, Animantium ad Christi cunas præsentia. Ait quippe: *Accedunt illi (Pastores) de proximo, hi (Magi) veniunt de longinquo; utrique tamen ad unum, eundemque fidei locum, pia devotione conveniunt; ibique Regem Christum appositum ante duo prophetica illa Jumenta, duorum videlicet populorum typum, figuramque gestantia, intuentur, admirantur, agnoscunt. Agnovit enim Bos possessorem suum, & Asinus Præsepe Domini sui. Agnovit enim Bos Judæus, iugo legis excusso; agnovit & Asinus Paganus, stultitiæ feritate*

Bb

te

(a) Serm. 141.

te deposita &c. (a) Nempe Bos ille verus, ille verus Asinus, in quorum medio Christus recens natus est positus, typus erant Judæorum, atque Gentilium, ad ejusdem Servatoris cunas convenientium. Alioqui, si nullus alius illic Bos fuit, nisi allegoricus, idest, Judæorum Populus in Pastoribus; aliusque nullus Asinus, nisi pariter allegoricus, idest, populus Gentium in Magis; qui verum erit, Pastores, & Magos, puerum Christum invenisse, vidisse, agnovisse inter duo illa Animantia, ipsorummet, nempe, Pastorum, atque Magorum *typum, figuramque gestantia*? Nisi enim fallor, distinguendum omnino est inter figuram, seu typum, & id, quod per illum figuratur, atque adumbratur.

XVIII. Desinat itaque mirari Auctor, quod & in aliorum Eruditorum libris, & in ipsis quoque Annalibus Ecclesiasticis, hæc narratio locum invenerit: quidni enim inveniret, quum ipsam Chrysologus ante tot sæcula non modo absque ullo scrupulo receperit, sed etiam descripserit, adornaveritque magnifice? Mittat quoque Tillemontius conjecturam illam suam haud oppido verosimilem, *hanc, nempe, Traditionem ante Auctorem librorum de Promissionibus non satis plane adnotatam fuisse*. Ad eadem quippe tempora, vel paullo etiam superiora Chrysologus pertinet, qui tamen de ea distinctissime, disertissimeque locutus est. Neque ad ipsius fidem elevandam, & eruditionis tenuitatem, & in hisce rebus indiligentiam ipsi facile, ut opinor, objiciet, quemadmodum objicit Auctori illi, ut hac etiam ratione solidam hujus Traditionis probabilitatem extenuet. Postremo videat rursus, attentiusque consideret noster Auctor, sit, nec ne habendus primus Architectus hujusce Narrationis incertus ille Auctor Poematis *De Passione*, Lactantio perperam adscripti? Nam si perstet in sententia, rem fortasse parum sibi commodam faciet, hunc Scriptorem nobis elargiendo; quippe quem perantiquum esse oportebit, utpote Chrysologi tempora antevertentem.

XIX. Tam-

(a) *Serm.* 159.

XIX. Tametsi vero alij antiquitatis Scriptores non ita affirmate, atque explicate, rem hanc nobis tradunt, quo modo Chrysologus; consentanee tamen, ac recte fecerimus, si ad investigandum, quæ de hac re eorum mens fuerit, Sancti hujus Scriptoris sententiam contulerimus. Neque enim rarum est, ac insolens, unius Scriptoris locutionem ambiguam, ac minus claram, alterius Scriptoris, eadem de re tractantis, testimonio plano, ac luculento explicari, atque illustrari. Atque hujus rei exempla vel sexcenta supeditabunt observationes, ac notæ Eruditorum in plurima Scriptorum antiquorum loca. Parum quoque simpliciter, ac minus candide res æstimabimus, si ex obscuris, involutisque de perspicuis pronunciaverimus; quum potius de obscuris, ex perspicuis omnino sit judicandum. Causæ igitur nihil est, quamobrem alii Patres minus perspicue de re præsentī loquentes, ex planissimis, ac minime dubiis Chrysologi verbis explicari non debeant; atque ideo magis, quod illorum dicta, ac sensus, ab hujusmodi interpretatione nequaquam abhorreant, faveatque eisdem communis vox, & antiqua Traditio.

XX. Profecto Nysseni verba, exempli causa, nihil habent, quod huic sensui non apprime, optimeque concordent. Ait enim: *Præsepe in quo Verbum gignitur, Bestiarum est domus, ut cognoscat Bos possessorem suum, & Asinus Præsepe Domini sui. Per Bovem intellige illum, qui legis jugo subiectus est; per Asinum autem, quod est animal ferendis oneribus natum, eum, qui simulacrorum cultus onustus est crimine Medium igitur in Præsepi se inter Bovem, & Asinum utriusque Dominus locat, ut medium parietem maceriæ solvens, duos condat in semetipso in unum novum hominem, ab altero grave legis jugum eripiens, alterum simulacrorum cultus onere liberans (a). Clamant quidem isti, Bovem, & Asinum allegorice hic appellari, nihilque proferri, quod rei nostræ, ac historiæ suffragetur. Sed*

Bb 2

quæ

(a) Orat. in diem Natal. Christi.

quæ demum gravis ratio nos deterrebit, ne hisce verbis Nysseni, Chrysologi sententiam accommodemus? Profecto nihil afferunt, quod ab ea plane dissentiat, quo factum perspicue negetur, quod rei tamdiu pie creditæ, manifeste repugnet. Et patet quidem, versari Sanctum Doctorem in allegorica interpretatione; verumtamen nihil urget, quo hæc ejus verba ad solam, ac simplicem Allegoriam, amota penitus historia, sint coarctanda; quasi eorum sensui non optime congruat, ea Animantia, *inter quæ se medium utriusque Dominus locet*, Animantia vera fuisse, gessisseque simul figuram Judæorum, atque Gentilium.

XXI. Et nonnihil quidem momenti, ad rem hanc afferre videri posset Magni Basilii testimonium: *Aut etiam Præsepe ipsi (Christo) exprobrabit hæreticus, per quod quum alius esset, coram Brutis enutritus est* (a). Attamen quum admodum sit depravatus is locus, non continuo hanc ejus Jani Cornarii interpretationem, quin neque alias aliorum admiserim. Ita namque ipsum vertit Budæus: *An εἰς Πραῖσεπὲν Χριστὸν ὀπποῖρας ἡρετικῶς, περὶ τοῦτο ὅτι ὅτε ἄλλος ὢν, ἐτρέφην ὑπὸ τοῦ λόγου.* Primam difficultatem faciunt verba illa postrema, ὑπὸ τοῦ λόγου: quippe pro λόγου, alibi legitur ἄλόγου. Altera est in verbis illis, ἄλλος ὢν, quorum loco apud laudatum Combefisium invenitur, λόγος ὢν. Sed totus is locus ita procul dubio restituendus est, ut pro ἄλλος ὢν, legendum sit ἄλογος ὢν; ac verba postrema sint ὑπὸ τοῦ λόγου; ut hæc sit integra locutio, *δι' ἧς ἄλογος ὢν, ἐτρέφην ὑπὸ τοῦ*

(a) Epist. 141.

(b) Tom. 2. Pag. 340.

τοῦ λόγου : *Propter quod quum rationis expers esset* (Hæreticus) *a verbo nutritus est*. Ad id affirmandum cogit me locus simillimus Nanzianzeni, Oratione in Christi Nativitatem, ubi hæc leguntur : *Et Præsepe adora*, δι' ἧν ἁ λόγος ὦν, ἐτράφη ὑπὸ τοῦ λόγου. *Propter quod quum rationis expers esses, a verbo nutritus es* (a).

XXII. Tametsi vero is Basilii locus rei nostræ non favet, præsto sunt tamen monumenta alia, & valde, nisi fallor illustria, vetustatisque studiosis non ingrata. Ea porro sunt quinque arcæ, ex antiquissimis Romanis Cæmeteriis extractæ, quas exhibet eximium opus *Roma subterranea*, ubi sculptus in Præsepe conspicitur puer Jesus, quem Bos, & Asinus suo veluti foveant halitu. Has autem Arcas ad Ecclesiæ initia, hoc est, ad Persecutorum tempora, pertinere confirmant rerum harum periti. Quin vel ipsæ etiam Arcæ remotioris antiquitatis argumentum præferunt non contemnendum. Occurrit quippe in illarum plerisque Jonas ejectus e ventre Ceti, atque ad umbram cucurbitæ requiescens; nusquam vero ad umbram hederæ. Eruditos porro non latet, ante Hieronymum Latinos cum Septuaginta legisse *Cucurbita*; ab Hieronymo vero legi cœptum *Hedera*; ut credibile valde sit, hæc arcas ante sæcula bene multa constructas fuisse. Servatur etiam Romæ in *Musæo Victorio* vitrum antiquum, iisdem in cæmeteriis repertum, ubi itidem hæc historia affabre depicta est.

XXIII. Equidem non dubito, quin ad hæc Auctor sit illico responsurus, Sculptorum, Pictorumque monumenta haud esse magni ponderis. At istuc si viderint, qui Marmora, Numismata, aliaque id genus studiosissime quærant, iisque superiorum temporum historias vel comprobant, vel emendant, vel respuunt. Interim sinat Orbem Catholicum ea pie, ac pacifice retinere, quæ jam inde a primis Ecclesiæ sæculis, & Sculptores scalpserunt, & Poetæ cecinerunt, Patres scripserunt, Pictores adumbrarunt.

Quid-

Quidni enim tot variis argumentis in unum congestis, fidem præbebimus potius, quam uni, alterive recentium Criticorum, aliud plane nihil opponentium, quam illud de se levissimum: *hoc Lucas non scripsit, hoc Patres primorum Ecclesiae temporum affirmate, dilucideque non tradiderunt?* Hærebant aliqui in Magorum historia in Evangelio relata, propterea quod Prophetæ de ea locuti non fuerint. At illis sic occurrit Chrysostomus: *Quod si Prophetæ nihil de Magis loquuntur, nequaquam omnino turberis: nam neque omnia prædixerunt Prophetæ, nec cuncta siluerunt* (a). Idipsum & nos istis regerimus: videlicet, Evangelistas, ac primos Ecclesiae Patres nec omnia scripsisse, neque cuncta siluisse. At ea tamen adhuc exstare hujus facti remotissimæ Antiquitatis indicia, ut eruditæ pietati nihil præterea sit requirendum, ut secundum eam secure pronunciet.

XXIII. Dicet aliquis, Pictores, Sculptoresque ea etiam effingere consuevisse, quæ numquam reipsa exstiterunt. Hinc sæpe Imagines conspici, has pium Samaritanum, exempli causa, repræsentantes, has Filium Prodigum, has alias hujusmodi personas, similitudinis gratia excogitatas. Ad stabiliendam itaque rerum fidem, historiæque veritatem, parum vel nihil conferre horum Artificum monumenta, quippe dubia, levia, factisque veris, fictisque communia. Nec alioqui dubitandum, quin Artifices ejusmodi, historiæ sinceritati non parum obsint, dum ficta promiscue, ac facta delineant, atque exponunt.

XXV. Sed quæso, ut mecum isti parumper considerent, quid tandem jacturæ umquam veritas passa sit, propter hujusmodi Artificum opera? Namque, ut iisdem exemplis utar, & Samaritanus, & Filius Prodigus, aliique multi similitudinibus inservientes tametsi vel sexcenties, & scalpti, & depicti sunt, numquam tamen obtinuerunt, ut aliquando vere exstitisse crederentur. Unde igitur factum dicemus, quod
Chri-

(a) Homil. 8. in cap. 2. Matth.

Christi Præsepis Animantia communis vox vera esse consentiat, non item Filium Prodigum, aliasque personas similiter inductas? Nempe verosimillima quæstionis hujus solutio hæc est, quod nimirum, illa omnino vera fuerunt, hæ autem doctrinæ caussa confictæ, excogitatæque sunt. Atque id illud est, quod in hisce rebus magnopere observandum alibi animadvertimus (a). Etenim quum omnia propemodum argumenta, quæ ad horum factorum, atque etiam ad Fidei dogmatum confirmationem proferri solent, ac possunt, extra calumnias esse non queant; nisi ad communem consensionem, atque ad perlatas ad nos usque Traditiones nos converterimus, nihil umquam certi, definiti, explorati, & quod omnem hæsitacionem abigat, inveniemus. Negant quidem Heterodoxi, ita agi oportere, ulloque in pretio habendas esse Traditiones, communesque sententias. Sed unde nam demum tot inter ipsos acerrimæ contentiones, tot monstra hæresum, vel restitutarum, vel recens inventarum, nisi ab rejecta consensione, neglectisque Traditionibus? In quo sane statu adeo perturbato, confuso, discordiis exagitato, siquidem ipsi hilares, contentique degunt, profecto infeliciores habendi sunt, quam commentitia illa gens tenebrarum, impii Manetis inventum: quippe quæ tandem sua mala sentiens, continuæque illius noctis, atque horroris pertæsa lucis terram concupivit, adgressaque est.

XXVI. Porro nemo nostrum hoc genere monumentorum vel omnino, vel magnopere hisce in materiis fidendum autumat. Quamquam si alia non desint, haud ab re ducimus, iis etiam uti ad rei, sententiæque antiquitatem declarandam. Quumque id jure semper, apteque fiat, in nostra hac disceptatione fit utique commodissime: quandoquidem & antiquissima ea sunt, & verbis Chrysologi, atque Auctoris Poematis, nomine Lactantii, vetustissimæque Traditioni, consensionique apprime concordent. Et commode huc quidem afferrem Præsepe illud, non hominum, sed
pro-

(a) *Dissert. 5. num. 21. & 22.*

procul dubio Dei manu, in corde B. Margaritæ e Tiferno, ex Illustrissimo Prædicatorum Ordine, affabre sculptum, ubi Christus, ejusque Parentes, atque duo Animantia efficta pulcre, egregieque visebantur; servaturque etiam nunc in ejusdem loci Cœnobio. Sed vereor, ne istorum aliqui, qua pietate sunt præditi, continuo Epicureum illud usurpent:

. *Credat Judæus Apella*

*Non ego: Namque Deos didici securum agere ævum;
Nec si quid miri faciat natura, Deos id
Tristes ex alto Cæli demittere tecto. (a)*

XXVII. Sed quid jam reperiemus, ac reponemus argumento illi *gravissimo*, atque adeo, si Auctori credimus, plane *decretorio*? Ait namque, nonnullos alteram fingendæ Fabellæ occasionem arripuisse ex altero Scripturæ loco nihilo melius intellecto, Habacuc 3. *In medio duorum Animantium*, uti illum vertunt Septuaginta Interpretes; quum tamen Ecclesiæ Patres locum hunc numquam intellexerint de Christo recens nato, inter bruta Animantia cognito; sed vel de Christo inter duos latrones cruci affixo; vel de eodem in medio duorum Seraphim, de quibus Isaïæ cap. 6., vel in medio duorum Cherubim, qui Arcæ Fœderis extremas partes occupabant; vel in medio utriusque populi, Gentilis, scilicet, ac Judaici; vel in medio duorum Testamentorum, quæ perinde ad Dei cognitionem perducunt. His ita animadversis, hac utitur argumentatione: *Si existimassent Ecclesiæ Patres, Deum factum hominem in Præsepio a Pastoribus agnitum, illic Bovem inter, & Asinum vagiisse, hanc certe primam omnium Prophetici oraculi interpretationem dedissent, quæ vel una modo, vel certe præcipua a vulgatæ Fabellæ defensoribus datur: nulla quippe facilior, atque commodior ea in hypothesis fingi potest; nec ad violentas illas interpretationes confugissent.*

XXVIII. Hactenus Auctor exsultans, atque triumphans,

(a) Horat. lib. 1. Serm. Sat. 5.

phans. Sed in quo tamen? in nihilo pæne, si probe perspexeris. Nimum enim, atque extra modum absorum foret, de re adeo celebri, receptaque, uno solo, eoque negativo, uti ajunt, argumento, ultimam ferre sententiam; & quod est consequens, hasce leves, ambiguas, ac nihil explorati habentes ratiocinationes, inter primas, ac decretorias connumerare. Tametsi vero de hac re alibi, & quidem sæpe, locuti sumus, ab re tamen haud erit, exemplo aliquo etiam in præsens hujus argumenti levitatem ostendere. Ex Auctore itaque percontemur, utrum Latroni pænitenti ad æternæ salutis adeptionem Christi Baptismus necessarius fuerit? Negat id ipse disertim, & quidem recte. Interrogemus eum denuo, an putet, hanc doctrinam non esse antiquam, sed nuper tantum obtinuisse? Non dubito, quin etiam hoc abnuat, confirmetque continuo, viguisse illam semper in Ecclesia. His ita positis, postremo ex eo quæramus, cur hujus doctrinæ non meminerit Augustinus, quum exemplo Latronis, absque Baptismo Paradisum adepti, a Donatistis, ac Pelagianis idemtidem lacesciretur; confugeritque potius ad quasdam interpretationes parum commodas, nec adeo verosimiles? *Miror*, inquit, *id evenisse* (a). Quidni igitur & nobis liceat ad hasce ipsius ratiocinationes, atque insectationes regerere: miramur id contigisse?

XXIX. Sed ubi vel ipsa res, qua de agitur, argumentis satisfacit, haud opus est exemplis remotioribus. Constat enim, Ecclesiæ Patres Isaia locum: *Cognovit Bos &c.* ad Christi cunas aptasse commode, tametsi illi non expresse dixerint, ea Animantia re ipsa illic interfuisse. Perspicuum est autem ad easdem Christi cunas æque apte accomodari posse locum Habacuch: *In medio duorum Animalium*, ac testimonium illud Isaia: id enim & de se patet, & non modo recentes plerique omnes, sed nonnulli etiam antiqui Scriptores, ipsaque adeo Ecclesia satis comprobant. Quid igitur causæ fuit, cur Patres illi, missa hac Oraculi Habacuch planiore, ac dubio procul commodiore interpretatione, ad

C c

ex-

(a) *Exercit. 55. num. 7.*

expositiones illas violentas, ac subabsurdas confugerint? Quum Auctor ea, qua pollet, eruditione, factum hoc rite, dilucideque digesserit, tum vero ipsa re intelliget, quam futile, ac vanum sit, proprias cogitationes illico argumenta *gravissima*, ac plane *decretoria* reputare.

XXX. Res itaque non sic se habet, uti Auctor existimat. Quod enim Patres illi hunc locum Habacuch interpretantes, Animantium in Christi Præsepe degentium non meminerint, hoc non iccirco accidit, quod ea res, quasi quæ numquam evenisset, ignota tum prorsus fuerit; sed quia alios illum habere usus, aliasque significationes sunt arbitrati. Et siquidem paullulum immorari volumus in re subobscura, ac fortasse non necessaria, id omnino recordemur oportet, quod non raro quibusdam Scriptoribus, iisque non modo quintæ classis, ut ajunt, sed etiam majorum gentium, accidisse compertum est: nimirum, eos in res, quas agebant, argumenta, ac testimonia interdum congestisse, quæ tamen ad illas aut nihil, aut parum facerent. Exemplum non affero, quippe Viris eruditis haud incomperta; & tamen ne illorum aliqua desiderentur, en ipse Auctor in promptu est, cujus in hisce materiis lapsus nec leves, nec infrequentes, abunde testatum faciunt, animum in promovendis, comprobandisque suis adsertionibus occupatum, ibi illas etiam interdum conspicere, ubi reipsa non insunt, hoc est, in fallacibus argumentis. Reputabant secum aliqui, quam demum plane cognoverint homines Æternum Patrem, Filii hominis facti doctrinis, ac Divini Spiritus opere; iisque ad hæc intentis, occurrit forte is locus Habacuch, illumque opportunum satis ad eam rem illustrandam, atque exornandam existimarunt. Itaque Filium, Sanctumque Spiritum duorum Animalium nomine intellexerunt, in quorum veluti medio Æternus Pater a nobis sit cognitus: *In medio duorum Animalium cognosceris*. Quod multi putant, inquit Hieronymus, *de Filio intelligi, & Spiritu Sancto, eo quod Pater per Filium intelligatur, & Spiritum Sanctum* (a). Porro alii

(a) *Comment. in Habacuch.*

alii haud abfimili, ut opinor, de caussa, & ipsi quoque minus commode, locum hunc acceperunt de duobus Seraphim Isaïæ, ac de duobus Cherubim apud Exodum, ut Hieronymus ibidem refert. Et hi quidem ad eam, quam habemus, Æterni Patris, vel Trinitatis notitiam eo testimonio abusi sunt.

XXXI. Tolerabilius, atque etiam apte, si recte censeo, testimonium hoc alii de Christo Domino intellexerunt: *Quod inter duos Latrones Crucifixus agnitus sit.* Hanc enim interpretationem iccirco iis placuisse crediderim, quod hoc loco significatam existimarint non occultam quamdam, ac paucis factam Christi manifestationem, quemadmodum illa fuit, qua digni habiti sunt Pastores, & Magi; sed publicam, & celebrem, Cælis, Terrisque clamantibus, atque testantibus; quod quidem in Servatoris obitu contigisse palam est. Ad hos autem & ii pertinent, qui, iudice Hieronymo, hunc locum *melius* interpretantes, *Hoc dicunt, quod in prima Ecclesia, quæ de Circumcisione fuit, & de Præputio congregata, duobus populis se hinc inde cingentibus intellectus sit Salvator, & creditus.* Nam & hos ad publicam, prædicatam, receptamque jam ab utroque populo Christi Fidem potissimum respexisse, perspectum est: quemadmodum & eos, *qui duo animalia, duo intelligunt Testamenta, novum, & vetus . . . in quorum medio Dominus cognoscatur.* Atque his de caussis factum arbitror, ut qui Isaïæ testimonium de Christi Præsepe intellexerunt, ii ipsi locum Habacuch aliter interpretandum crediderint. Sed hæc fortasse Auctori nostro, aliisque id genus Criticis non magno pere probabuntur. Afferant ipsi igitur meliora: nam quod ad nos attinet, huic etiam argumento vel iis satisfactum abunde credimus, quibus ad primum occurrimus.

XXXII. Sedenim Ecclesia loca hæc Habacuch, & Isaïæ allegorice tantum usurpat, dum die Christi Natali in solenni precum officio ita canit: *O Magnum Mystrium &c.* At id istis haud facile credimus, præsertim quum Christiani omnes, paucissimis minus piis exceptis, in verbis illis non

allegoriam modo, sed veram etiam observent historiam. Nisi forte eo infelicitatis devenimus, ut Ecclesiam ad unum, vel alterum, vel certe ad paucissimos audaciores Criticos redactam jam demum esse, dicendum sit. Nam nisi velimus statas, atque exploratas vocum significationes invertere, Ecclesiae sensus in re qualibet ille est, quem Catholicorum Universitas tenet. Neque enim aliud Ecclesiae vocabulo designatur, quam hominum collectio eandem Christi Fidem, easdemque doctrinas concordissime profitentium, quod quidem attinet ad revelata, definita, tradita. Quisquis igitur de re aliqua Ecclesiae sententiam edocere nos velit, is utique nos doceat oportet, ad eam ipsam comprobendam, retinendamque conspirare Catholicorum consensionem, & voces. Porro neminem arbitror adeo suae frontis oblitum, ut dicere audeat, Catholicos vel omnes, vel multos in re praesenti aliud nihil spectare, quam unam solam allegoriam. Certe Auctor sententiam historiae faventem *Popularem opinionem* vocat, additque: *Tantas eam successu temporum radices egisse, ut in Virorum etiam eruditorum libris locum invenerit*. Quid igitur nunc ait, Ecclesiam, idest, Catholicum Populum, in illis Prophetarum verbis allegoriam solam agnoscere?

XXXIII. Et fane, ut ad conjecturas redeamus, huiusmodi allegoria coacta nimis evadet, atque abhorrebit a sensu literae, si penitus recusetur historia. Etenim si duo illa Animantia aliud nihil omnino sunt, quam duo Populi, Pastores nimirum, & Magi; agnitus in Praesepe dici quidem Christus poterit *a duobus Animalibus*; nequaquam vero *inter duo Animalia*. Ipsa quippe duo Animantia, idest duo Populi, Christum in Praesepe cognovissent, minime vero inter ipsa, hoc est duos populos, ab aliis fuisset cognitus. Jam vero nec satis recte dicetur, *jacuisse Christum in Praesepe in medio duorum Animalium*. Ad proprietatem quippe huiusce locutionis oportet, ut ea duo Animantia simul illic adfuerint. Nam si illorum alterum una die, alterum post multos dies illuc advenit, nec umquam una ibi fuerunt; dici qui-

quidem recte poterit, jacuisse Christum *inter animalia*; at minime tamen *in medio duorum Animalium*. Constat autem, Pastores, & Magos ad Christi Præsepe non simul convenisse; sed Pastores quidem ea ipsa nocte, qua natus ille est; Magos vero vel post dies duodecim, ut communis fert opinio, vel etiam post dies triginta, ut placet Auctori. Vere itaque dici non poterit, *jacuisse Christum in Præsepe in medio duorum Animalium*, si isthæc Animalia aliud omnino non sunt, quam Pastores, & Magi. Porro hæc observatio firmitior adhuc evadet, siquidem Epiphaniï sententiam amplectimur, quod Christus a Magis adoratus sit, non in ea ipsa spelunca, in qua natus est, sed in quadam domo, ad quam post partum Virgo transierat. Hoc enim posito, a Magis per alterum ex hisce duobus Animantibus, designatis, in Præsepe non fuit cognitus. Hæc autem sententia probabilis est, & saltem ad Auctoris placita: parum quippe verosimile est, perstitisse Beatam Virginem in ea ipsa spelunca, in qua Christum peperit, amplius triginta dies.

XXXIII. Sed instat adhuc, urgetque nos argumento singulari, exquisitæque eruditionis. Ait enim sic: *Non omiserim ad uberiores fabellæ confutationem, lectionem illam latinam, unde maxime præsidium petunt: In medio duorum Animalium cognosceris, arbitrariam omnino esse. Ita ne vero arbitrariam omnino? Quidni? Septuaginta enim Interpretes Textum Hebraicum non latine, sed græce verterunt. In græco autem illorum Textu habetur, ἐν μέσῳ δύο ζώων γυνώσκειν, quod perinde In medio duarum vitarum reddi potest, ac In medio duorum Animalium; sola nimirum accentuum, quorum olim non erat usus, mutatione facta.*

XXXV. Quis, obsecro, posthac neget, pleraque nostros Criticos utilitatis non contemnendæ, interdum etiam necessaria, frequenter afferre, Artemque item novis, atque exquisitis observationibus locupletare? En ipsis docentibus jam illud scimus, quod fortasse nemini antea veniebat in mentem, licere, inquam, nobis, & quidem prorsus arbitrato nostro, in Græcis vocabulis, quæ apud antiquos il-
lius

lius Gentis Scriptores accentu solo inter se distant, de una syllaba in aliam hos accentus transferre, atque eo pacto ubicumque libitum fuerit, vocum significationes mutare. Præclarum, si Deo placet, inventum, suisque dignum Auctoribus. Nam & inde fit statim consequens, fas nobis esse, in antiquorum Græcorum Operibus multa variare, invertere, pervertere arbitrato nostro, propterea quod in illis vel sexcenta vocabula facile inveniuntur, accentu solo, solove spiritu inter se differentia, *quorum olim non erat usus*. Id vero sæpe perquam commodum esse quis abnuat? Verumtamen unum mihi res ipsa scrupulum injicit. Arbitror enim, Scriptores illos, qui post inventas accentuum, spirituumque figuras, iis uti primo cœperunt, haud illas usurpasse temere, ex suaque voluntate, sed utique ad veram (quantum quidem scientia, atque industria valuerunt) constantemque vocabulorum significationem. Jam vero, si attente, diligenter, ad orationis seriem, germanamque vocum virtutem primi illi Scriptores accentus, ac spiritus invexerunt, & literis appinxerunt, qui nos, obsecro, arbitrato nostro illos retrahere poterimus, vel protrahere, aliterque disponere? Si enim aliqua difficultas propter eos interdum nascitur, ea diluenda est, haud quidem arbitrato nostro, proque rei, cui suffragatum volumus, opportunitate; sed cuncta probe, atque amotis præjudiciis expendendo, sensumque locutionis quum ex aliis, tum potissimum ex antecedentibus, ac subsequenter æstimando.

XXXVI. Ad rem quod attinet, omnes, quorum hujus loci expositiones refert Hieronymus, ipseque adeo Sanctus Doctor, Tertullianus (a), quique deinceps florere, postremo Ecclesia in die Christi natali, ac Epiphaniæ, legunt, atque interpretantur *ζῶων*, *Animalium*, minime vero *ζῶων*, *Vitarum*. Nempe si probe conjicio, & priusquam inciperet accentuum usus, & post illorum usurpationem, modo duos ex antiquis excipias, Cyrillum Hierosolymitanum, & Theo-

(a) Lib. 4. *advers. Marcion. cap. 22.*

& Theodoretum, lectum ab omnibus, ac semper hic est ζῶον *Animalium*. Quum igitur tanta antiquitate, atque consensione lectio hæc celeberrima innixa sit, nonne in novos istos Antiquitatis, atque Universitatis insectatores illud ipsum merito referre possumus, quod in quosdam Comici invidos olim Andriæ Prologus?

Faciunt nã intelligendo, ut nihil intelligant:

Qui quum hunc accusant, eximios totius Antiquitatis Scriptores

Accusant, quos hic noster Auctores habet:

Quorum æmulari exoptat negligentiam,

Potius quam istorum obscuram diligentiam.

XXXVII. Nam quod addit (a), longe verosimilius esse, Septuaginta Interpretes non hunc sensum universim receptum, animo intendisse, sed illum alterum minus usitatum: *Quum hebraica vox Schanim non Animalia significet, sed Annos, quæ vox ad Vitarum significatum proprius accedit. Unde & Hieronymus hebraice longe doctissimus, In medio annorum, non In medio Animalium, vertere maluit.* Id, inquam, si probe, ut par est, atque amota contentione dijudicetur, omnino nihil affert, cui nova responsio debeatur. Etenim, ut alios mittamus ornatissimos Antiquitatis Scriptores, Hieronymus ipse non hebraice modo, sed etiam græce doctissimus, locum hunc Septuaginta vertit *Animalium*, non autem *Vitarum*. Tametsi vero ex hebraico Textu ipse vertit *Annorum*, haud ei tamen in mentem venit, huic vocabulo proprius accedere vocem *Vitarum*, quam *Animalium*. Quod jam isti, eo nempe diligentiores, atque etiam, si Deo placet, in definiendis vocum significationibus peritiores, advertunt, atque præscribunt. Ut porro ad *Annos* magis accedat *Vita*, quam *Animal*; attamen Sanctus Doctor non *Vitarum*, sed *Animalium* transtulit, quod id flagitaret antiqua, & communis Interpretatio, a qua, nisi exploratissimis de causis, nemini discedere integrum est.

XXXVIII. Quan-

(a) Ex Samuel Basnag. Anno ante Dom. 5. num. 21. (a)

XXXVIII. Quanti autem interfit, in hisce materiis eam viam tenere, quam nostri Majores nobis tritam reliquerunt, præter ea, quæ subinde in hisce Dissertationibus adnotavimus, novum etiam argumentum præbent quidam nostri temporis Heterodoxi. Illi enim ut Ecclesiæ, cui nimium quantum infensi sunt, auctoritatem elevent, excutiantque, verba Paulli 1. ad Timoth. 3. 15. *Si autem tardavero, ut scias, quomodo oporteat te in Domo Dei conversari, quæ est Ecclesia Dei vivi, columna, & firmamentum veritatis.* 16. *Et manifeste magnum est pietatis Sacramentum &c.* hoc pacto, novo prorsus, atque adhuc inaudito, distinguenda contendunt (a). 15. *Si autem tardavero, ut scias, quomodo oporteat te in domo Dei conversari, quæ est Ecclesia Dei vivi.* 16. *Columna, & firmamentum veritatis, & manifeste magnum est.* &c. Itaque brevi, atque oppido facili unius interpunctionis variatione, rem tantam, tamque celebrem, momento temporis, ut ipsi quidem putant, evertunt. Simili propemodum temeritate olim totius Christiani Dogmatis cavillator Erasmus, locum illum ad Romanos 9. *Quorum Patres, & ex quibus est Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in secula. Amen.* hac nova, perversaque, atque Christi Divinitati contraria interpunctione, distinguendum existimabat: *Quorum Patres, & ex quibus est Christus secundum carnem. Deus, qui est super omnia, sit benedictus in secula.*

XXXIX. Quid jam istis, quod rectum, firmumque sit, opponemus, nisi jam inde a primis temporibus, ubique, atque ab omnibus ita lectum esse, ut nos legimus, nequaquam vero ut ipsi non minus impie, quam audacter invertunt? Et defendent se isti quidem quum aliis observationibus, tum quod olim Sacri Textus Scriptores distinctionibus non uterentur. Profecto, si, ut placet Auctori nostro, *Arbitraria omnino est illa lectio: In medio duorum*
Ani-

(a) Johan. Cleric. Tom. 2. Artis Crit. Sect. I. c. 10.

Animalium, propterea quod olim accentus usurpari non consueverint, facilisque sit illorum mutatio de una Syllaba in aliam; non omnino perperam pro se isti conficient, communem lectionem, quod attinet ad Scripturæ loca modo prolata, sin minus aperte falsam, arbitrariam saltem esse, iccirco quod olim Sacri Textus Scriptores interpunctiones non adhiberent, erratumque in his apponendis deinceps sit vel inscitia, vel casu, aliisve de causis. Nequaquam igitur *explosa est decantata illa lectio, In medio duorum Animalium*, uti Auctor affirmate pronunciat: non secus, ac si leves illæ conjecturæ, quas valde sibi fidens in medium profert, explorata sint argumenta, perspicuæque demonstrationes. Et Hieronymus quidem ex Hebraico Textu vertere maluit: *In medio Annorum*, quam: *In medio Animalium*. Sedenim non tantum semel, aut iterum, sed plane sexcenties, is Sanctus Doctor aliter ac Septuaginta ex eo Textu Sacras literas interpretatur. An igitur concludemus, explosas jam esse illas omnes lectiones secundum Septuaginta, quæ diversæ sunt ab Hieronymi interpretatione?

XL. Postremo, ad conjecturas quod attinet, pro communi sententia proferri solitas, quasque Auctor deridet uti plane commentitias, ac nugas meras; illud in primis adverto, abiri nonnumquam in varias, atque etiam absurdas opiniones, non modo in obscuris, ac difficilibus, sed etiam in exploratis, atque ante oculos positis, ob rationes tantummodo, & argumenta, quæ ad ea vel comprobanda, vel magis illustranda Scriptores afferunt. Nam quid, quæso, clarius, atque perfectius, quam Deum esse? attamen quum ad argumenta deventum est, horum nullum invenio, quod non fallaciter, interdum etiam probabiliter, infirmari queat: ut profecto non prorsus male dixerit Tullius: *Affers hæc omnia argumenta, cur Dii sint, remque mea sententia minime dubiam, argumentando dubiam facis* (a). Hinc Homines minus graves, parum attenti, & quod totius perniciiei

D d

ca-

(a) Lib. 3. de Nat. Deor.

caput est, novarum opinionum cupidi, ipsam rem quoque negare audent; quæ tamen si nuda, atque amotis ratiocinationibus proponatur, neminem ad sui confirmationem, adfensionemque non pertrahet. Hac de causa Diogenes motum, nisi motu ipso, probare noluit, quum ab importuno quodam ad illius probationes adigeretur (a). Et multa sunt huiusmodi, quorum veritas, satis alioqui de se perspicua, in non leve periculum venit, quum illius argumenta quæruntur, deque illorum vi, atque efficacitate immoderatus contenditur. Verissimum quippe est illud Senecæ: *Si omnia argumenta ad lancem cœperimus exigere, silentium indicetur: pauca enim admodum sunt sine adversario* (b). Hoc porro, quod in ceteris frequenter accidit, in nostræ pietatis rebus, atque dogmatibus evenit semper, atque universim: nullum enim horum non vexatum, exagitatumque Novatorum prætermisit audacia, iccirco præsertim, quod argumentis comprobentur non evidentibus, quæque calumniis obumbrari non possint.

XLI. Atque hæc etiam est probabilium factorum, piarumque Traditionum conditio. Eas quippe nostri quidam Recentes per ludum, ac jocum evertere connituntur, iccirco potissimum, quod observationes, & conjecturæ, quibus probari, atque explicari solent, non satis firmæ interdum sint, nec difficultatis expertes. Quasi hæc vero in unis solis conjecturis sint posita, quæ si aliquando sint leves, aut nostræ curiositati non usquequaque satisfaciant, adspernanda sint illico, atque ad fabulas rejicienda. Sedenim distinguendum omnino est inter novas, atque adhuc inauditas opiniones, & antiquas, celebresque, atque universim receptas sententias. Quod enim ad illas attinet, nisi firmis, solidisque rationibus comprobentur, ridiculus haud dubie illarum inventor erit. Censet, exempli causa, Scriptor qui-

(a) Laert. in Vita Diogen.

(b) Quæst. Natural. cap. 5.

quidam heterodoxus, (a) græcum vocabulum $\phi\acute{\alpha}\tau\upsilon\eta$ in Evangelio, (b) non tam Præsepe, idest, lintrem concavum, in quo plura simul jumenta commode vesci possunt, quam vas quoddam parvum, quadratumque proprie significare, ubi ita equis cibus ingeritur, ut singulis singula hæc vasa distribuuntur; atque in horum uno Christum recens natum collocatum fuisse. Cogitatio prorsus nova, quæque, nisi memoria me fallit, adhuc nemini in mentem venit: immo quæ communissimæ Patrum, Scriptorum, Populorumque sententiæ refragatur. Quamobrem nisi eam novus hic Opinatus validissime comprobet, quis ejus audaciam ferat, eamque non merito detestetur? At ubi agitur de antiquis observationibus, ac factis, per tot sæcula absque contentione receptis, nemineque contradicente ad nos perlatis, quum ea de sese, ac suapte conditione sint satis firma, si quis illa magis etiam illustrare, ac roborare pertentans, rem minus feliciter exsequatur, is fortasse sibi ipsi nonnullum, at illis nullum omnino detrimentum infert.

XLII. Itaque, ad rem nostram ut redeamus, si conjecturæ, quæ ad explicandam hanc Ecclesiæ Traditionem afferri solent, probabilitate non carent, admittendæ sunt proculdubio, atque illarum Auctores pro merito commendandi. Quod si minus sint verosimiles, aut plane leves, illarum quidem inventores parum considerati, vel etiam, quod ad hoc attinet, futiles haberi possunt. At inde quidquam conficere, quod hujuscæ rei veritati, aut probabilitati vel minimum adversetur, id enim vero perversum foret, a rectaque ratione penitus alienum. Sat enim est ad hæc retinenda, si quomodo traduntur, ita fieri potuerunt; nihilque a novis Criticis afferatur, quo plane, aut verosimillime facta non esse demonstretur. Sane pro celebri Traditione de Veritate Baptismatis ab Hæreticis collati, nihil a nostris, Augustino teste, proferebatur, quod rem conficeret, repugnantisque convinceret, nisi una sola consuetudo.

Dd 2

do.

(a) *Anton. Bynæus lib. 1. de Natal. Christi c. 3.*(b) *Luc. 2.*

do, *cujus robore tenebatur Orbis Terrarum*, eaque opponeretur *inducere volentibus novitatem*. Atque hujus sunt generis aliæ pleræque Traditiones, quæ non tam argumentorum vi, ac rationum efficacia, quam suapte conditione sustentant sese; de quibus in prima harum Dissertationum nonnihil egimus.

XLIII. Porro hæc iccirco animadversa volui, ne genus illud argumentandi, alioqui frequenter usurpatum: *Non satis probas: Falsum id igitur est, quod tenes*, invictum, aut valde etiam probabile existimetur. Ceterum non profus male ii mihi conjicere videntur, qui Stabulum, in quo Dominus nasci voluit, illius Diversorii partem faciunt, ubi propter Hospitum frequentiam, Josephus, & Deipara locum non habuere; quo quidem in stabulo multa tum illuc venientium Jumenta fuisse collecta, verosimile valde est. At hoc statim refellit Auctor, ad hunc modum ratiocinando: *Si pro multitudine Hospitum, totum Diversorium occupantium, Stabulum Jumentis refertum verosimiliter colligis: quid ergo Asellum unicum in scenam inducis, nascentis Pupuli Præsepio admotum?* Sed hæc ejus animadversio prolatae conjecturæ parum, aut nihil incommodat. Nam fuerint, vel non fuerint in eo Stabulo plura Animantia, ad hujusce Traditionis veritatem non multum refert. Ad hanc enim sat est, si in ea parte Stabuli, in eo, inquam, Præsepe, in quo Christus Infans est positus, unus fuerit Asellus, atque Bos unus, vel Aratro, vel Hospitum obsonio destinatus, vel alia de causa illic inventus. Id vero facilius contingere potuit, siquidem in eo Stabulo multa tunc Jumenta collecta fuerunt: nam si in eo toto fuerunt plura, in una illius parte duo esse facile potuerunt.

XLIII. Quid jam, inquit, si hoc Stabulum illius Diversorii pars non fuit, nec ad illud pertinuit, & quod consequens est, Jumenta Hospitum non collegit? Quid, inquam, nisi eum locum non Aulam, non Cubiculum, sed
Sta-

Stabulum fuisse? Atque ut facillimum est, in illis homines invenire; ita difficile haud esse, in hoc invenire Jumenta, praesertim noctu, quum vacare solent ab opere. Profecto qui eam speluncam aptavit ad modum Stabuli cum Praesepe, is non frustra, atque ut inutile id esset, effecit, sed procul dubio ut illuc Jumenta reciperet, servaretque. Atque haec, pro tuenda praesenti Traditione, a tot saeculis universim recepta, ubique probata, ac jamdiu celebrata, pro mei ingenii tenuitate, sint satis; pro ea, inquam, vindicanda ab istorum suspicionibus, ac negativis argumentationibus. Neque enim sive huic, sive aliis hujusmodi Traditionibus, aliud ferme objicere solent, quam quum illud saepe profligatum, *Scriptum non est*; tum illud ad calumnias potius, quam ad verosimilem argumentationem pertinens, *Non mihi videtur*; *Difficultate non caret*. Quasi vero non exploratum per sese, ac jugi etiam observatione comprobatum non sit illud Tullii: *Clarioribus etiam in rebus inest aliqua obscuritas* (a).

DIS-

(a) *Tuscul. 1.*

DISSERTATIO VII.

*Evangelicos Magos , & Reges , & numero
tres fuisse , inter celeberrimas Ecclesiæ
Traditiones jure optimo adnume-
rari , demonstratur .*

I.

Ergimus in iisdem versari , ac pæne ea-
dem ingerere . Verumtamen ad Plauti
monitum

*Qui in scenam provenit
Novo modo , novum aliquid in-
ventum afferre addecet (a):*

illorum satietati , qui hæc fortasse le-
cturi sunt , pro facultate medebimur ,
sin minus rerum , nonnulla saltem argumentorum , atque ob-
servationum varietate . Plebis judicium , ad pietatem , ac
religionem quod attinet , sæpe commodius , ac sanius esse
vel ipsis quorundam literatorum Virorum sententiis , tum
de

(a) In *Pseudol.* Art. 1.

de se, nisi fallor, perspicuum est, tum argumentis evincitur. Permanet enim illa, & quidem firmiter, atque constanter, in eo, quod ab idoneis Magistris semel edocta est; si qui vero Celso similes, eam ad disquisitiones provocent, mox planum illud, innocens, atque omnis periculi expers usurpat: *Ne examina, sed crede (a). Nihil ultra scire, omnia scire est (b)*. Contra isti, quum eos admodum pudeat quidpiam admittere, nisi redditis, appensis, expensisque rationibus, quo magis investigant, conquiruntque, eo sese majoribus difficultatibus implicant, nihilque postremo ratum, immo vero quod non grande sit erratum, frequenter proferunt.

II. Perstabat sane Christianum vulgus pietate florens, moribus integrum, doctrina sincerum, quum ecce ad hæc perturbanda, e Ponti litore prodiit homo *Doctissimus (c)*, ac multijugi eruditione percelebris, Marcionem dico; qui minus intelligens, qui demum sub jure, procurationeque Summi Boni, tot malis Mundus concuti, vexarique posset, post crebras ea de re, pertinacesque contentiones, ad extremum, id quod consequens erat, rem absurdissimam, malum, nempe, Deum commentus est. Eiusdem quoque doctrinæ simplicitatem, sanctitatemque apud catholicam plebem vigentem, atque florentem, corripit, obscuravitque, quantum quidem in ipso fuit, Opinator immoderatissimus, Valentinus, alioqui & ipse *Doctissimus (d)*, atque ut Tertullianus ait, *Ingenio potens, & eloquio (e)*, præclaram suam illam Metamorphosin, & *Altum dogma* confingens, dignum quod risu potius, quam argumentis explodatur. Atque id ipsum deinde moliti sunt alii omnes pravæ opinionum, schismatum, hæresum inventores, atque patroni, docti illi quidem, eruditi, eloquentes, sed quod spectat ad Religionis negotium, ne cum uno quidem ex nostris

(a) Apud Origen. lib. 1. contra Celsum.

(b) Tertull. de Præscript. cap. 14.

(c) Hieronym. lib. 2. in Osee cap. 10.

(d) Hieronym. ibid.

(e) Advers. Valent. cap. 1. 4. & 12.

stris Infantibus, aut Aniculis comparandi. Neque enim probabiliore, prudentioreque hisce in rebus habendi ii sunt, qui pro varia sua doctrina, atque eruditione, plures nobis quæstiones excitare, plures dubitationes, ac scrupulos injicere possunt; quin proculdubio isti illi sunt, quibus illud æque verum, ac breve Augustini dictum inculcare necesse est: *Argumentaris, ideo non liberaris (a)*.

III. Præclare ut solet, Chrysostomus in illud Johannis: *Quidam dicebant, quia bonus est; alii autem dicebant, non, sed seducit Turbas. Illam, inquit, puto Multitudinis opinionem; hanc autem Principum, & Sacerdotum fuisse Vides ubique Optimates quidem corruptos, Turbam vero sano fuisse judicio (b)?* Nempe haud mirum, eam esse rei Christianæ conditionem, ut inter ipsam, & quosdam Doctos parum sæpe, nihilve conveniat. Siquidem perspicimus, eam vel jam inde ab suis initiis, non alios expertam esse calumniatores, obtrectatoresque, quam doctos homines, ac multis literis eruditos. Isti enim quum nec Senioribus, nec Ecclesiæ, nec ipsi adeo Deo loquenti, sed sibi tantummodo credere velint, ad quodlibet vel factum, vel Dogma, continuo vel hæsitantes, vel adversantes, percontando respondent, & *quomodo?* Porro quæ in hisce materiis hujus particulæ consecutiones esse soleant, idem Sanctus Doctor eas explicat, inquiens: *Quando subit quæstio, quomodo aliquid fiat? Simul subit & incredulitas (c).* Neque enim qui quomodo percontantur, id scient, & a vera excident fide (d).

III. Absit igitur, ut nos quorumdam eruditorum voces, & effata conturbent, in antiquitatem, consensionemque minus æqua, & de illarum auctoritate multimodis detrahentia. Neque enim doctrinæ profunditas, ac eruditionis ubertas ita sunt per se ipsæ cum veritate conjunctæ, ut quid-

(a) Serm. 256. num. 2.

(b) Hom. 48. in Johann.

(c) Homil. 45. in Johann.

(d) Homil. 23. in Johann.

quidquid ex iis provenit, admirandum sit illico, atque omnino suscipiendum. Quin potius de hisce animi, mentisque divitiis, illud ipsum plane sentiendum arbitror, quod de aliis hominum ornamentis, atque fortunis ait Comicus:

Atque hæc perinde sunt, ut illius animus, qui ea possidet:

Qui uti scit, ei bona; illi, qui non utitur recte, mala (a).

Profecto insipientes illi, qui esse Deum vel in dubium revocare, vel etiam palam inficiati sunt, non e plebe aliqui fuerunt, vel quivis e multis; sed e Scholis Philosophorum, ac valde literatorum hominum: veluti Diagoras, Protagoras, Critias, Hippo, alique adeo multi, ut inter dicta per se probabilia & illud quoque celebraretur, *Eos qui Philosophiæ dent operam, non arbitrari Deos esse (b)*. Nec amplificatione, aut hyperbole usus est Augustinus, quum ista contuitus, ea verba potulit: *In ipsis erroribus, & falsitatibus defendendis, quam magna claruerunt ingenia Philosophorum, atque Hæreticorum, quis existimare sufficiet (c)?* Quamobrem ut plane ridiculus ille foret, qui ad excellentiam nostræ mentis attendens, illam continuo recti regulam constitueret, neglecta tot malorum consideratione, quot ex illius abusu nasci jugiter pervidemus; ita non minus & ille ineptus est, qui doctrinæ præstantia, amœnitateque eruditionis illectus, regulam veri illas esse arbitretur; tot interim falsitatum, errorumque monstris ex pravo illarum usu idemtidem invectis, neutiquam animadversis.

V. Porro non hæc eo dixerim, quod de literis, Virisque doctis detractum velim: id enim non modo absonum, verum etiam iniquum foret: quippe nihil sanis literis utilius, nihil sincera eruditione præstantius. Observandos eos itaque, diligendos, audiendos omnino censeo, modo ea ta-

E e

men

(a) *In Heavtontim.*

(b) *Apud Cic. lib. 1. de Invent.*

(c) *Lib. 22. de Civit. c. 24.*

men, quæ nobis proferunt, offeruntque (quod nempe ad hæc attinet) *Res sint non ingenii, sed doctrinae, non usurpationis privatae, sed publicae Traditionis* (a). Qui si aliquando vetustatem, consensionemque fastidientes, nova moliantur, ac nobis *pro aliis alia subjiciant*, quod quidem & olim frequenter, & crebro etiam in præsens evenit; tum vero eos protinus averfantes, probatam illam, atque securam Augustini sententiam usurpabimus: *Hoc Majorum Traditione suscepimus; hoc ad posteros imitanda devotione transmittimus* (b). Sane quotquot adhuc in Ecclesia, insigni doctrina, eximiisque virtutibus floruerunt, iter hoc omnes constantissime tenuere, illudque aliis fideliter monstraverunt, impense commendarunt, omnimodis inculcarunt: ut profecto ridiculum, atque adeo impium sit, tot, tantisque Viris, eruditos, nescio quos, novos præferre, ut hoc veluti pretio, *Tepidum illud Euge, & Belle, & Sophos* audiamus (c), *Clarissimique* nobis titulum comparemus (d).

VI. At enim non tantum fortasse sibi isti arrogant, ut spectatissimis Ecclesiæ Scriptoribus, atque Doctoribus præferri velint. Immo vero, ita volunt, ut magnopere postulent, flagitentque. Quin si alios id interdum renuere, nec sibi facile id concedere intelligant, tum demum frontis obliti, ipsi hoc de se prædicant impudentissima oratione. Erasmus ad Jacobum Fabrum: *At non idem tribuimus, inquires, Erasmo, quod Augustino: Certe quo ille major, hoc mihi fortasse minus auctoritatis, sed tamen plus veniæ tribuendum erat* (e). Mox vero, nec sine stomacho: *Quamquam hoc ipsum Viris eruditis indignum arbitror, Scriptorum auctoritatem annis metiri, non rebus*. Ita ne, hominum immodestissime, Augustini lucubrationes, ingenium, nominisque celebritas, una sola constant antiquitate, eaque

(a) *Lirinens. cap. 27.*

(b) *Serm. 292. num. 1.*

(c) *Perf. Sat. 1.*

(d) *Martial. lib. 1. Epig. 4.*

(e) *Tom. 9. pag. 60.*

tantummodo scriptis tuis, teipso plenis, erroribus, atque hæresibus ubique conspersis, anteponuntur? Profecto quum hominem cerno sese adeo præter modum inflantem, adnitentemque, vel cum celsissimis Ecclesiæ montibus tumore contendere, ad fabulas redire cogor: quippe in mentem venit Æsopicæ illius Ranæ, quæ Bovis humeris insidere, inque eo tantisper obequitare in animum induxit suum; quumque ob illius magnitudinem, exiguitatemque suam, voti compos nequaquam fieret, cœptis non destitit, speravitque id se nihilominus consecuturam, modo enixius conaretur, ageretque contentius. Ergo iterum, retento spiritu, intumuit, ac rata plane se rem confecisse, filium percontabatur, num ne vel tum Bovi par esset? Cui Filius: *Crepes licet Mater, Bovem numquam vinctes.*

VII. Atque huc etiam collineat Johannis Clerici, eruditi, nimirum, Criticique recentis, clarissimum supercilium. Laudatissimos enim, primæque antiquitatis Ecclesiæ Patres, Justinum, atque Irenæum, indignos ducit, qui cum Grotio, atque Hammondo, vel minima quidem ex parte conferantur. Ait enim sic: *Ac sane si conferantur laudati Interpretes nostri sæculi cum illis, antiquiores pueri videntur, cum Viris maturi judicii collati. Si, exempli causa, Justinum, & Irenæum cum Grotio, & Hammondo contuleris, priorum te miserebit &c.* (a) Nam quod in Augustinum sit frequenter iniquus, haud est valde mirum. Quid enim æquū, atque boni Divinæ gratiæ defensor præcipuus sibi exspectaret ab homine Remonstrante? At in Hieronymum plane furiosus est: Namque & ipsi disertim præfert Jovinianum, & Vigilantium; & modum ejus differendi contra istorum errores adeo non probat, ut potius illum vituperet, explodatque (b). Postremo omnia ipsius opera vix alicujus usus (qua inter Criticos auctoritate pollet) esse posse decernit (c). Sed quo demum prorumpat dementissima

Ee 2

hæc

(a) *Epist. Critic. Epist. 4.*(b) *Dissert. de Argum. Theolog. ab invidia ducto.*(c) *Biblioth. Selectæ Tom. 17. pag. 3. 5. & alibi.*

hæc temeritas, animum attendamus. Unum nobis ad id plane intelligendum sat erit Baylii elogium, quo præclaras ejus in hisce rebus progressionem paucis perstringit: ait quippe, *Johannem Clericum, sua in hæresibus publicandis audacia, in diem evadere clariorem* (a). Et par pari ipse quidem refert, censorem hunc suum ad manifestos Atheos rejiciendo. Et vero ipsorum res sunt ejusmodi, ut, me quidem Judice, neuter de altero jure conqueri possit: nec enim facile dixerim, uter eorum sit rei Christianæ perniciosior. Palam enim alter omni pietati, atque religioni nuntium remittit, confertque sese ad hominum, ut jamdiu seipsi vocant, honestorum sectam; alter vero crebris observationibus, notis, adsertionibus, nimium quantum a perpetuis Ecclesiæ, Sanctorumque regulis abhorrentibus, ad omnem hæresim tuendam, atque intrudendam incautos allicit, instituitque.

VIII. Quando itaque ad hosce impietatis scopulos frequenter illidunt novi quidam Critici, Viri (si Deo placet) sapientes, atque emendati; nonne oportet, modo sani, Christianique simus, iis omnino dimissis, Sanctorum vestigiis insistendo, consensionem prosequi, antiquitatem venerari? Profecto id, quod de Romana Republica ille olim protulit,

Moribus antiquis res stat Romana, Virisque, (b) commode, verissimeque de re Christiana usurpari potest, atque adeo prorsus debet: quippe quæ Patrum studiis, atque doctrinis constructa, stabilita, erudita, per tot rerum discrimina, totque triumphatis externis, ac domesticis hostibus, ad nos usque constans, florensque pervenit. Nam ad consensionem quod attinet, ne vel ipsa quidem contumax, ac rerum omnium perturbatrix Academia, adeo impudens fuit, ut universim receptis, probatisque sententiis auderet obniti. Ait quippe Cicero: *Tum demum mihi pro-cax Academia videbitur, si aut consenserint omnes, aut erit*
in-

(a) *Epist. ad D. Minutol.*

(b) *Ennius apud Cic. in Fragment.*

inventus aliquis, qui quod verum sit, invenerit (a). Quapropter tum demum isti ordine, recteque conficiant, negligendam esse consensionem, quum prius, quæ ipsorum sapientia est, argumentis evicerint, fas esse, atque etiam oportere, homines pie, Christianeque institutos, vel ipsis Academicis licentius, atque immodestius agere.

IX. Ad pauca ut redeam, atque ad rem nostram propius: quum ea omnia, quæ universim Catholici pie retinent, ac sancte colunt, ejusmodi sint, ut argumentis idoneis, aptisque ratiocinationibus defendi, atque illustrari possint; quid tandem est causæ, quamobrem ea potius deferere, atque adspernari, quam probe explanare, confirmareque sedulo debeamus? Certe bonus Platonius, exempli causâ, haud ille est, qui eas Platonis sententias, quas alioqui commode, ac satis probabiliter tueri potest, omnino negligit, refellitque: nec suæ Reipublicæ multum amans, & quidem merito, is habetur, qui illius mores, & consuetudines, quas nec inscite, nec prorsus absurde tueri posset, externorum cachinnis non modo indefensas deferit, verum ad eas respuendas, ac deridendas, ultro se illis etiam adjungit. Sed nescio qui tandem fiat, ut qui privato alicui Doctori, sive Reipublicæ, vel etiam Oppido, usque adeo obstringant sese, ut illorum mores, atque decreta, interdum plane absona, nedum non optima, toto ingenii, industriæque conatu tegant, cohonestent, adprobent; ii, inquam, ipsi, quum de Ecclesiæ rebus agitur, perquam magnificum, ac generosum ducunt, illius consuetudines, cultus, ritus in litem vocare, carpere, redarguere.

X. Unum est quod regerant, nempe haudquaquam se illa facta respuere, quæ probabiliter, apteque defendi possunt; sed ea tantummodo, quæ nullis nituntur veris, aut verosimilibus argumentis. At modus hic distinguendi, seu cuncta potius confundendi, fons ille est, unde tot Novatores calumnias hauriunt adversus Ecclesiam, & ejus dogmata. Quis enim horum non hoc ipsum prorsus, vel quid
fimi-

(a) *Lib. I. de Nat. Deor.*

simile refert, quum iis ipsis urgetur, vel similibus argumentis? Jam vero haud parum interest, quo quisque oculo ad res adspiciat, earumque naturam, & conditiones expendat. Crebro enim quæ aliquibus pulcra, vera, bona, ea aliis nihil hujusmodi, sed turpia, mala, compertæque falsitatis apparent. Porro ex iis, quæ adhuc pro facultate digessimus, satis ostensum arbitror, Facta non pauca, narrationesque ab universis Catholicis pie creditas, ac retentas, inter absurda, incredibiliaque, nisi nimia dissentiendi, atque altercandi libidine, connumerari non posse.

XI. Atque hujus quoque generis illud est, quod in præsens expendere, atque ab istorum infestatione vindicare statuimus. Evangelicos Magos, & Regia conditione, & numero tres fuisse, vox omnium, & pietas Catholicorum affirmat. Invectus est in hæc primo, consueta in Orthodoxos acerbitate Calvinus (a). Nam qui ante ipsum unus, vel alter isthæc ipsa rejicere visi sunt, a communi sententia re ipsa non dissident. Is vero tametsi vel suis adfectatoribus non usquequaque persuasit, hacce in re *Ridiculos esse Papi-
stas*, adsunt ei tamen e nostris aliqui, & adeo quidem ex animo, ut quod impius ille paucis insinuare satis habuit, id isti conquisitis, instructisque argumentis evincere, ac demonstrare contendunt. Ab istorum sententia atque opinione, licet ab impietate, atque impudentia distet, non equidem Auctor noster abhorret, quemadmodum ejus verba abunde testatum faciunt: ait quippe: *Verum Reges illos fuisse, quod plerique putant, præfractæ nego, multis evinco* (b). Attamen quum perinde haud sit, præfractæ quippiam negare, facillimum id enim est; atque illud (id quod sæpe etiam in perspicuis non levem difficultatem habet) multis, iisque idoneis argumentis evincere; primum omittamus, uti nihil ad rem faciens, atque ad alterius considerationem, quæ par est, ac possumus, accuratione deveniamus. Fieri namque facile potest, ut cunctis rite, probeque discussis, Auctoris

(a) In Harmon. Evangel.

(b) Exercit. 34. num. 2.

toris argumenta ne satis illa quidem probabilia, non modo non invicta, ut sibi ipse persuadet, inveniantur.

XII. Sed antequam id adgredior, illud animadverto, adhuc ferme nemini in mentem venisse (de iis loquor, qui in hisce materiis accuratius versati sunt) Evangelicos Magos magnos aliquos exstitisse Reges, multisque Gentibus, atque Urbibus imperasse. Et sane id nec verosimile, nec ad institutam hujus Facti defensionem est necessarium. Communis consensus, perlataque jam inde a primis Ecclesiæ Sæculis ad nos Traditio, id solum postulat, nimirum, ut minime denegemus, spectatos illos, & claros, primariosque suarum partium fuisse Viros, non sapientia solum, sed etiam genere, atque ut Baronius ait, *Reges fuisse usitato more Divinæ Scripturæ, quæ cujusque Oppidi Dominum, Regem appellare consuevit* (a). Id vero & de se probabile valde est, & plerisque Viris doctis, ac eruditis arridet: e quibus in primis D. Thomam exhibeo, ut detrectanti discipulo gravissimi Præceptoris auctoritatem opponam. Itaque Sanctus Doctor illos explicare, atque diserte *Reges* vocat (b). Alibi vero quasi explicans, quid Regum nomine intellexerit, illos & Sapientes, & Potentes appellat: *Magi fuerunt Sapientes, & Potentes* (c): id quod magis etiam illustrat comparisonem mox adhibitam: *Pastores autem simplices, & viles*. Quid ad hæc Auctor afferat, exploratum habeo: nimirum, Sapientissimi Doctoris ætatem ad exactioris Criticæ studia non admodum incubuisse: proindeque haud magnopere mirum, si qui per ea tempora scripserunt, Viri ceteroquin excellentes, & magni, vulgi opinionibus, fabellisque consenserint.

XIII. Sed profecto si ejus in D. Thomam obsequium, atque observantia paullo major fuisset, ab generali illa regula factum hoc saltem, quo de agimus, procul dubio ex-
ce-

(a) *Ad ann. Christi 1. n. 30.*

(b) *In caput 2. Matth.*

(c) *Tert. Part. Quæst. 36. Art. 3.*

cepisset. Quid enim? quod plerique Recentes, & ii quidem Critici quum orthodoxi, tum etiam heterodoxi, probabile satis reputant; id, inquam, præclarus hic noster D. Thomæ discipulus uti prorsus absurdum refellere cogitur? Sane Baronii sententia, eo pacto moderata, æqua, & comoda vili est Casaubono, & Vossio. Ait enim ille: *Et melius ipse etiam Baronius, qui præcise nihil definit; ut rem probabilem tuetur ex usu loquendi Scripturarum, quæ cujusque Oppidi Dominum, Regem vocant. Hac æquitate facile aliquis a me impetraverit, ut concedam Regulos fuisse, & Toparchas ditionis Persicæ (a).* Hic vero: *Veterum aliqui putarunt, hunc Magorum adventum fuisse prædictum Psalmo 70. 10. ubi legas, Reges Arabum, & Saba dona adducent. Atque hinc eorum opinio inolevit, Reges fuisse, qui Christum adorarunt. Sed si hoc esset, non siluisset Matthæus...* Quare vix aliter hæc conciliare liceat, quam si dicatur Reges fuisse, laxè ea voce utendo, ut sæpe in Scripturis fit, quæ Regulos quoque Regum nomine dignatur (b). In eadem quoque sententia est Montacutius, disertim hæc scribens contra Casaubonum: *Nec minus toleranda eorum ἀὐδαίεια, qui æque minus ferre possunt sentientes in Ecclesia, quod fuerint Reges. Nam quod ad me attinet, fuisse arbitror (c).* Ad quæ Montacutii verba hæc advertit Stolbergius: *Verum quum Reges fuisse affirmat, non vult intellectos Persarum Monarchas, quod & Baronius, Cornelius a Lapide, ac Barradius faciunt; sed quales Civitatum, ac Regionum Toparchæ (d).* Tametsi vero Samuel Basnagius (consentiens cum Stolbergio, atque Kemnitio) disertim negat Magos fuisse Toparchas, illos tamen inter Viros potentes, & nobiles collocat, subscribitque Nicephoro confirmanti, *Magos nobilitate generis, & opibus insignes fuisse (e).* At nostro Auctori parum est, illis quum Regna, tum Toparchias adimere

(a) Exercit. 2. ad Annales Anno 1. n. 19.

(b) Dissert. de Natal. anno Christi n. 17.

(c) Anno Urbis 749. num. 51.

(d) Apud Stolberg. Dissert. de Magis, ad Matt. 2.

(e) Exercit. 35. num. 1.

mere, nisi eis nobilitatem quoque, & generositatem auferat, illosque ad conditionem prorsus *vulgarem*, atque omnino despectam deprimat.

XIII. At non sic arbitrantur idonei, atque eruditi Sacrarum Literarum explanatores, Maldonatus, Estius, uterque Jansenius, Cornelius a Lapide, Tirinus, Natalis Alexandri (a), ac nuperrime Gravesonius (b), quibus communis, receptaque Baronii, atque adeo D. Thomæ sententia, non modo nihil absurdi continere visa est, sed satis etiam commode, ac probabiliter defendi posse. Jam si iis paullo, ac multo etiam antiquiores addantur, ejusdem facti confirmatores, Dionysius Carthusianus (c), D. Laurentius Justinianus (d), Gerso (e), Tostatus (f), Lyranus (g), Hugo Cardinalis (h), D. Bonaventura (i), Gregorius Nonus (k), Arnoldus Bonevallus (l), Zacharius Chrysopolitanus (m), Leo Augustus (n), Christianus Grammaticus (o), S. Odilo Abbas (p), Strabo (q), Paschasius Ratbertus (r); certe si minus aliud, saltem illud efficietur, non continuo Factum hoc (id quod Auctor, & alii quidam Recentes audacter faciunt) e probabilium Traditionum numero extrudendum esse; sed consideratius, atque maturius in illius dijudicatione procedendum.

Ff

XV. Nam

(a) In 2. Matth.

(b) Dissert. 8. de Myster. & ann. Chr.

(c) In 2. Matth. art. 4.

(d) Serm. in Epiph.

(e) Josephina, Distinct. 2.

(f) In 2. Matth. quest. 6.

(g) In 2. Matth.

(h) Ibid.

(i) Serm. 2. & 3. in Epiph.

(k) Epist. ad Sultanum apud Rainald. Tom. 13.

(l) De Stella, & Magis.

(m) Lib. 1. cap. 8.

(n) Apud Combefis. Tom. 6.

(o) In Matth. de Epiph.

(p) Serm. de Epiph.

(q) In Glossa.

(r) Lib. 2. in Matth.

XV. Nam quod ipse in primis objicit, nimirum, *Si Magi Regia dignitate aucti fuissent, Matthæus illos a nobiliori titulo designasset, nec simpliciter Magos dixisset, seu Philosophos, & Sideralis Scientiæ peritos: sic enim & Christi nascentis gloriam, & delati palam honoris famam, ac celebritatem auxisset. Regium quoque apparatus, & comitatum aut descripsisset Matthæus, aut innuisset, quo illustrior in Judæorum oculis fieret salutatio, gloriosior adoratio. Certe ubi Christus Filium Reguli sanitati restituit, hanc Parentis dignitatem silentio mittendam non censuit Sacer Scriptor: ne patrati miraculi celebritatem imminueret; & Regiam in Christi Adoratoribus dignitatem silentio missam effutiemus, unde tanta delato honori celebritas accessisset, ac fama? Absit. Id, inquam, nec invidium, ut ipse arbitrat, nec satis adeo firmum esse, illud in primis non leviter indicat, nimirum, quod Scriptores paullo ante laudati, eo nihil, aut certe parum commoti sint. Et conficiunt quidem inde, id quod equidem adprobo, non magnos illos, nec proprie fuisse Reges; at minime tamen nec Toparchas, vel Regulos, aut Viros potentes.*

XVI. Quod si ipse contendat, illorum dignitatem prætereundam nihilominus non fuisse, tametsi Toparchæ solum exstitissent, aut Reguli. Saltem illud ipsi explanandum superest, cur Abgari ad Christum Dominum Epistola, atque Legatio præteriri potuerit a Sacris Evangeliorum Scriptoribus; Magorum vero conditio si clara fuit, ac nobilis, prætermitti ab iisdem non debuit? Etenim si Christi nascentis gloriam non parum auxisset ab externis Regulis delatus honor; profecto ad ejusdem Christi jam viri, jamque præcipua Messiae munia exercentis, claritatem, splendoremque plurimum accessisset, ex alienigenæ, præstantissimique Reguli publica legatione, ac literis ad ipsum tam demisse conscriptis. Jam vero si attendamus, quod tempore ortus Christi res obscurius acta est, nec eam tum Deus, nisi admodum paucis compertam voluit; at prædicationis tempore palam omnia gesta sunt, Judæis non modo non obtempe-

perantibus , sed ipsum potius , ejusque doctrinam vehementer , invidioseque criminantibus : Ad hæc , inquam , si attendamus , fortasse non omnino perperam conficiemus , Abgarī potius legationem , & literas , quam claram Magorum conditionem , Sacros Evangeliorum Scriptores consignare literis debuisse , si quidem ad nostras animadversiones , non ad Divinæ illustrationis modum Evangelia lucubrassent .

XVII. Atque hinc etiam colligimus , perquam levem esse illam Auctoris observationem , quod nempe , *Ubi Christus Filium Reguli sanitati restituit , hanc Parentis dignitatem silentio mittendam non censuit Sacer Scriptor , ne patrati miraculi celebritatem imminueret* . Nam si hujusmodi dignitatum memoriam Sacri Scriptores constanter , atque perpetuo conservassent , fortasse non nihil efficeret , hoc pacto ratiocinando . At quum , vel ipso etiam consentiente , id non semper evenerit ; perspicuum est , nihil , quod ratum , exploratumque sit , unquam confici ex hoc posse . Certe Lazarus , auctore Chrysostomo (a) , atque etiam Cyrillo Alexandrino (b) , & Theophylacto (c) , Vir nobilis , & clarus fuit . At ejus tamen nobilitatis Johannes adeo non meminit , ut ipsum potius tamquam unum de multis nominet , inquiens : *Erat autem quidam languens Lazarus a Bethania* . Viduam quoque , cujus Filium unicum defunctum , ad vitæ munia Dominus revocavit , ex nobilibus Urbis Naim fuisse Ambrosius insinuat (d) , plerique Interpretes confirmant , & verosimile valde est ; verumtamen de hac ejus conditione nihil Lucas , qui factum hoc in suum retulit Evangelium .

XVIII. At enim *Regium apparatus , & comitatum aut innuisset , quo illustrior in Judæorum oculis fieret salutatio , gloriosior adoratio* . Paucis respondeo , Regium illum apparatus , comitatumque , quem a Matthæo vel descriptum ,

Ff 2

vel

(a) Homil. 65. in Evang. Johan.

(b) Lib. 7. in Johan. cap. 17.

(c) In cap. 11. Johan.

(d) In Luc. 7.

vel indicatum Auctor vellet, ad veritatem hujusce Traditionis neutiquam pertinere; quidquid ii conjiciant, qui fortasse Regnum a pompa, Potentiam a superbia distinguere nesciunt. Quin etsi Magi Reges proprie, nec Toparchæ solum fuissent; nulla tamen ratio ad comitatum hunc, atque apparatus regium instruendum, nos adigeret. Quid enim? Nonne & magni etiam Reges aliquando absque ullo apparatu, ac valde parvo comitatu, itinera longiora, & per externas Provincias habuere? Jam vero quum Christi ortum paucis Deus notum voluerit, auctore D. Thoma (a); nihil verosimilius, quam Deum ipsum eam illis mentem dedisse, ut magno comitatu, ac strepitu non uterentur. Nam & amicos, & famulos haud illis in suis Oppidis, ac Regionibus defuisse, quibus magnifice comitati, pium illud officium exsequi potuissent, & Chrysostomus innuit (b), & inferius animadvertenda probabunt.

XIX. Porro quod ait: *Si Regia dignitate aucti fuissent, Matthæus illos a nobiliori titulo designasset, nec simpliciter Magos dixisset, seu Philosophos*. Ex hoc fortasse nonnullis videbitur, ipsum non satis æque de titulis aestimare. Quæri etenim potest, & quidem merito, utrum Regem, an Sapientem esse, atque appellari, nobilius vere sit, atque præstantius? Et quidem si cunctos Philosophos, præsertim Stoicos, de hujusmodi quæstione consulas, eam proculdubio secundum Sapientes definient. Apud hos enim Sapientiæ expertus ne homo quidem, non modo non hominum Princeps habetur. Jam si de eadem ad Theologos referas, quid tandem aliud ab illis audies, quam divinum illud oraculum: *Melior est Sapientia cunctis pretiosissimis; & omne desiderabile ei non potest comparari* (c)? Faceffant ergo paullisper ab hujusmodi quæstionum disceptatione ventosæ hominum cogitationes, & continuo palam fiet, quam apte, vereque di-

(a) Tert. Part. Quæst. 36. Art. 1. & 2.

(b) Homil. 6. in Matth.

(c) Proverb. 8. 11.

dixerit Augustinus: *Tolle jactantiam* (Titulorum) *Et omnes homines quid sunt, nisi homines?* Et paullo post: *Pro magno haberi non debet honor humanus, quia nullius est ponderis fumus* (a).

XX. Sed jam cominus: Petat quis ab Auctore, cur Scriptor libri Job tres illos Viri sancti Amicos, qui ad consolandum ejus dolorem iverunt, amicos quidem vocet, neutiquam vero Reges? Namque & fuisse eos Reges, satis innuit liber Tobiae (b). Cur, inquam, de illorum apparatu nihil, nihil itidem de comitatu? An sincere id se ignorare fatebitur? Patiatur igitur æquo animo, & nos, & seipsum quoque, in re præsentī idipsum nescire. Jam si dicat, illud officii ad amicitiam potius, quam ad Regnum pertinuisse; ac proinde non hujus, sed illius tantummodo factam esse mentionem; eodem pacto & nos ipsi respondebimus, Magorum pietatem in Christum Infātem, ad virtutem utique, ac sapientiam, nequaquam ad mundanam nobilitatem, atque potentiam, referendam esse. Quamobrem nihil mirum, si Magi solum, haud Reges vocentur, tametsi non solum Magi, sed Reges etiam fuerunt.

XXI. Postremo, doceat nos Auctor, quid causæ fuerit, cur Sacri Evangeliorum Scriptores, Deiparam, Virginem quidem dixerint, at ejus tamen regale genus haud explicate, diserteque descripserint? Profecto si quidpiam in Servatoris historia plane dilucideque dicendum fuit, id potissimum, quod Virgo e Davidica stirpe prodierit, apertissime commemorandum videri posset. Hinc enim illico constitisset & Servatorem ipsum, non opinione, sed natura, ad eandem Davidis familiam pertinere, & verum proinde (quantum nempe ad hoc attinet) atque expectatum esse Messiam; nec nobis adversus Hebræos, ex hoc maxime loco in Christum Dominum, atque in nos insultantes, acutis, solertibusque Interpretibus opus esset. Nimirum, ut frequentius hoc urgeam, argumenti genus a Sacrorum Scrip-
ptorum

(a) *Lib. 3. de Civit. cap. 17.*

(b) *Cap. 2. 15.*

ptorum silentio, aut reticentia, quod nonnulli Recentes passim, sæpe etiam unice obtendunt, non modo non exploratum, verum etiam lubricum, ac valde periculorum est: quippe quod & ii etiam usurpare plerumque solent, qui dogmata præcipua, ipsaque adeo fundamenta Religionis invadunt. Negat Socinus, ut a re paullo digrediamur, baptizari oportere Christianorum Filios: sat enim esse, ut hi Christiani sint, quod eorum Parentes Christo per baptismum initiati fuerint (a). At quibus tandem argumentis rem tantam adgreditur? gravissima quippe, atque exploratissima sint oportet, ne tot hominum salus in summum discrimen veniat: *Quia, inquit, in Sacris literis exemplum nullum exstat de Christianorum Filiis Baptismate consecratis.* Argumentum, si Deo placet, & magnum, & necessarium; sed quo tamen & impius iste suo veluti jure uti potest, quandoquidem quum aliis, tum nostris Criticis, atque Eruditis frequenter in usu est. Quid igitur restat, nisi iterum, ac sæpius Apostolicum illud ingerere: *Itaque Fratres state, & tenete Traditiones, quas didicistis* (b)? Nulla enim hæresis umquam inventa est, nisi contemptu Traditionum; nec ullum umquam dogma probe defensum, ac stabilitum est, nisi antiquis, communiterque receptis Traditionibus; ut sane ii, qui illas tantopere averfantur, sibi ipsi vias intercludere, vestigia veritatis delere, ac *magis tenebras, quam lucem diligere videantur* (c).

XXII. Jam quod Herodes cum Magis egerit pro imperio, illosque uti inferioris conditionis homines sit allocutus; id illud duntaxat efficit, quod ultro damus, Magos, nempe, cum magnis Regibus conferendos non esse; inter quos quum suus Herodi locus haud dubie constet, valde mirum non est, si cum eis egerit, locutusque sit, tamquam cum inferioris conditionis hominibus. Quamquam in hisce, aliis-
que

(a) *Apud Johann. Cleric. T. 10. Biblioth. Selectæ pag. 228.*

(b) *Ad Thessalonic. 2. 14.*

(c) *Johann. 3. 19.*

que id genus locutionibus, non tam verba ipsa de se, quam ejus, qui loquitur, gestus, ac modus, auctoritatem, atque imperium ostentare solent. Itaque si tibiingas, Herodem vultu ad majestatem composito, elata fronte, ac superciliis, verbis illis voce graviore prolatis, Magos ab se dimittentem: *Ite, interrogate, mihi renunciate*; imperiosum hominem videre videberis, illosque præceptis superbius onerantem. Contra si illum cogites vultu, oculis, fronte hilariore, ac voce placida, ipsam illam loquendi formulam usurpantem; jam tibi omnia videbuntur humanitatis, ac lenitatis plena, appellatio comis, dimissio grata, invitatio ad redeundum liberalis. An contendes, ea verba nisi imperioso, ac severiori modo proferri non posse? Atqui inter amicos etiam, & pares (ubi nihil pro imperio) frequentius auditur: *Ite, interrogato, mihi renunciato*. Herodes porro etsi alioqui Rex superbus, & impotens, quam tamen in dolis, simulatione, malis artibus versatus fuerit, neminem in hisce rebus paullo eruditum latet, atque vel ipsa Evangelica hujus facti narratio, satis indicat; ut sane verosimilimum sit, multa ipsum comitate, humanitateque usum fuisse, tametsi Magi vulgaris, communisque conditionis homines existissent.

XXIII. At enim *incredibile est, Reges externos in alienam ditionem ingressuros fuisse, nullis præmissis Nunciis, & Legatis ad Herodem*. Profecto si magni Reges, ac proprie tales fuissent Magi, credibile foret, eos id itineris haud ingressuros fuisse, nisi præmissis Legationibus. Ad has autem sollennitates, & ritus nequaquam obstringi minus potentes, atque unius, alteriusve loci Toparchas, vel ipsæ horum crebræ itiones, reditionesque ad Civitates principes, nulla ejusmodi præmissa cautione, satis nos edocent.

XXIII. Quod vero mox Auctor observat, *Incredibilius esse longe multo, Reges, quorum pro dignitate tantillus fuisset comitatus, Bethlehemo clanculum discedere potuisse, quin statim internovisset Herodes, sexto duntaxat milliaro degens*. Id quidem Judæis, atque Gentilibus argumen-
tum

tum non leve suppeditat ad Evangelicam hanc historiam vel totam accerrime divexandam. Etenim si de harum rerum veritate hisce, aliisque id genus ratiunculis, & conjecturis pronunciare fas est, difficilius multo erit Magorum adventum, quam eorum nobilitatem, regalemque conditionem adferere. Nam quis demum, cui alioqui compertum est Herodis ingenium, atque immanis regnandi, adeptique Regni stabiliendi cupido, non continuo incredibile habeat, ipsum hacce in re indiligenter adeo se gessisse, ut ne unum quidem cum Magis miserit, aut palam, aut clam, qui de nato, ac invento Puero certiores se redderet? Certe turbatus ipse est statim atque audivit, Judæorum Regem natum esse. A Scribis quoque, ac Sacerdotum Principibus, ad quos ea de re confestim retulit, majoris etiamurbationis causa prolata est, Messiae natale solum, & quidem adeo propinquum, interpretantibus. Itaque a Magis clam accitis, *diligenter* (quo solo verbo longum, accuratumque colloquium Matthæus denotat) de Stellæ apparitione percontatus est. Unde jam, quæso, illa tam agitatæ mentis pectus, seu potius incuria, perquisitæque adeo, ac pæne deprehensæ rei negligentia? *Ite, interrogate, renuntiate?* Id longe abest a nota Herodis indole, atque ab instituta hujusce rei sedula, sollicitaque conquisitione: quin potius nihil his magis consentaneum, quam immisurum ipsum fuisse in Bethlehem militum legiones, vel saltem non paucos exploratores adhibiturum fuisse. Quid, quod incredibile prorsus videtur, Civitatem tam magnam, quæque Messiam jamdiu, tum vero in dies etiam expectabat, incuriosam adeo, vel sui potius negligentem fuisse, ut nemo unus in ea repertus sit qui de re tanta, quidpiam scire curaverit; atque utrum veridici, an nugatores Magi forent, experiri voluerit? præsertim quum illud iter & brevissimum, & facillimum esset?

XXV. Nimirum, si de re hac tota hisce, ac similibus conjecturis disceptandum est, in magnas difficultates nos ipsi conjiciemus, e quibus expediri haud erit in promptu.

Qua-

Quamobrem Chrysostomus posteaquam plures hac ipsa de re dubitandi rationes attulit, mox sapiens illud subjunxit : *Vides ne quanta hinc absurda nascantur, si juxta humanam consequentiam, moremque communem, hæc esse intelligenda credamus (a) ?* Nec vero Patres tantummodo, ceterique gravissimi Sacrarum Scripturarum Interpretes, sed ipse etiam hæresiarcha Calvinus, hæc sine miraculo fieri haud potuisse confirmat. Ait quippe : *Non dubium est, quin Deus mentem ejus (Herodis) perculerit inusitato metu, ut consilio destitutus, menteque alienatus ad tempus torperet Quare sciamus, non nisi miraculo elapsum tunc fuisse Filium Dei ex faucibus leonis (b).* Quando itaque Magorum res plane contigit præter communes humanorum eventuum leges, præter consuetas mundanæ prudentiæ, ac nostrarum argumentationum conclusiones, quid tandem efficere moliuntur isti, hisce aliisque ratiunculis, & conjecturis ? Porro Magos parvo comitatu usos fuisse, verosimile valde est ; & fortasse non ante vesperum Bethlehem pervenisse, eademque nocte, quum pium officium exequutos esse, tum, *responso accepto in somnis, in Regionem suam reversos fuisse*. Si ita hæc evenere, ut quidem evenisse verosimilimum est ; quid mirum, si parvus, vel nullus rumor de iis apud Bethlehemitas excitatus est, indeque ad Herodis notitiam nihil perlatum fuerit ?

XXVI. Sed pergit Auctor nos urgere, & validissime quidem, ut arbitratur. Ait enim : *Confirmat idem vel maxime, quod nullus veterum Patrum Regiam Magis illis dignitatem attribuerit, nullus illos a Regia dignitate commendavit ; sed a Sapientia, siderumque cognitione. Primus omnium Theophylactus hanc illis dignitatem attribuit, qui certe nec probatæ auctoritatis, nec venerandæ antiquitatis Scriptor est, qui fidem in hujusmodi quæstionibus in-*

Gg

te-

(a) Hom. 6. in Matth.

(b) Harmon. Evang. Pag. 37.

tegram faciat, quippe qui Saeculo duntaxat XI. floruit.

XXVII. Equidem inter temere dicta, non postremum illud arbitror, quo quis nihil hæsitans, affirmate profert, hunc, illumve Scriptorem, hoc, vel illud primo invexisse. Oportet enim, ut præteritorum omnium Scriptorum lucubrationes perspectas is habeat, qui id, vel tale aliquid confirmare non dubitat. Atqui Thraſonis alicujus, nequaquam modesti hominis esset, de tanta, hoc est, infinita propemodum lectione, atque memoria gloriari. *Primus omnium Theophylactus*, inquit Auctor, *hanc Magis dignitatem attribuit*: pertinet is vero ad finem undecimi Saeculi. At enim Augustus Leo, is qui Sapiens vocabatur, quique ducentis ferme annis ante illum floruit, Magos Regia dignitate diserte ornat, his verbis: *Stella Regum ductrix, jacentisque in Præsepi Regis eosdem adoratores admonens* &c. (a) Palchalius Ratbertus, qui vixit ante dimidium noni Saeculi, eos Reges fuisse explicite tradit, inquiens: *Nam, & in his Regionibus, ad Orientalem Plagam Hierosolymorum, Magos Reges exstitisse, nemo, qui historias legit Gentilium, ignorat; quo profecto Reges eos fuisse opinamur*. Strabo Fuldenſis, ejusdem quoque temporis Scriptor, in Glossa ordinaria, eos a Regia dignitate commendat: ait quippe: *Hi autem Magi Reges fuerunt*. Gaymo Halberſtatensis ad eandem ætatem pertinens, in eadem etiam sententia est: hæc enim habet ad illa verba Psalmi 71. *Reges Arabum, & Saba* &c. *Quod est completum in Nativitate Christi, quum illi Reges, Stella duce, Christo Domino diversa munera obtulerunt*. Nec profecto aliud arbitror significari verbis illis Alcuini, de Magorum adoratione loquentis: *Quem tarratis vultibus adorantes* &c. (b) nisi regiam illorum conditionem. Postremo, qui hos centum circiter annos præcessit, Venerabilis Beda, de Magorum Regia conditione perspicue loquitur, ad eadem verba ejusdem Psalmi, *Reges*
Thar-

(a) Apud Combefis. tom. 6. Biblioth. Pag. 352.

(b) Lib. de Div. Off.

Tharsis &c. Quod, inquit, non incongrue de tribus Regibus Magis potest accipi, quantum ad literam. Quin etiam Ildephonsus Toletanus, quinquaginta ferme annis ante Bedam, regiis titulis Magos decorat, inquiens: *Vide ergo primum Stellam . . . per ignota loca praeire devotissimos Reges, hospitium demonstrare nascentis, toto & nisu ostendere, quod solus iste adorandus sit Deus, qui ducatu suo adorantes subdidit Reges.* (a) Nec vero praetermittendum est, Ravennae in Ecclesia S. Apollinaris Novi, jam inde a sexto saeculo delineatam fuisse musivis Picturis Magorum historiam, viderique illic tres Magos regiis coronis insignitos, Christo puero munera offerentes. Consulantur vetera Monumenta Johannis Ciampini (b).

XXVIII. Jam quod *Nemo veterum Patrum Regiam Magis dignitatem attribuerit*, equidem nec verum censeo, nec facile concesserim. Inter hos enim Chrysostomus haud dubie connumerandus est; qui tamen *Homilia in Salvatoris Nativitate* (quam nemo Recentium ei audet abjudicare, propterea quod Cyrillus Alexandrinus, libro ad Reginas, duo ex illa protulerit testimonia) Magos nostros Reges fuisse disertissime scribit. Ait enim sic: *Siquidem Reges venerunt, & caelestem Regem suspexerunt, quod in terram venerit, non Angelum secum habens . . . Sed nova, & minime trita incedens via, ex illibato processit utero . . . Sed Reges quidem venerunt, ut caelestem Regem gloria adorarent &c.* (c) Tertulliani de hac re testimonium, non mihi solum, sed Natali etiam Alexandri (d), Samueli Basnagio, ac eruditis Benedictinis in notis ad Opera D. Hilarii (e), luculentum satis, ac planum videtur. Et profecto nimis ab re ad illa verba Scripturae, *Reges Arabum, & Saba munera afferent illi*, subjunxisset Tertullianus, *Nam &*

G g 2

Ma-

(a) *Lib. de Virginit. B. Mariae cap. 9.*(b) *Part. 2. cap. 12.*(c) *In 2. Matth.*(d) *An. ante Dominum 5. num. 51.*(e) *Lib. 4. de Trinit. n. 38.*

Magos Reges habuit fere Oriens (a), ut inde conficeret, Vaticinium illud in Magis, Christum puerum adorantibus, ac muneribus honorantibus, completum esse. Quid enim attinisset commemorare, Magos Reges habuisse Orientem, siquidem id neque ad Evangelicos Magos, neque ad hujus loci illustrationem pertinuisset? Quid, quod acutissimus ineptus plane ac perridiculus foret, contendens, in adventu paucorum vulgarium, ac pauperum hominum, pauxillum auri, turis, ac myrrhæ deferentium, completum fuisse illud grande, ac magnificum Isaïæ vaticinium: *Quoniam priusquam cognoscat Puer vocare Patrem, & Matrem, accipiet virtutem Damasci, & spolia Samariae, adversus Regem Assyriorum?* Namque & hic proculdubio quadraret vulgatum illud, *Parturient montes &c.* At vero multo commodior hæc evadet interpretatio, siquidem Magi Viri fuerunt opibus, ac nobilitate potentes, & clari. Porro his ipsis Tertulliani verbis usus est Isidorus Hispalensis (b).

XXIX. Nec minus perspicua est hac ipsa de re Hilarii Pictaviensis sententia, quamvis eam Calmetius affirmet nescio qua magna obscuritate esse involutam (c). Explanans etenim is Sanctus Doctor locum illum Isaïæ, *Laboravit Ægyptus, & mercatus Æthiopum, & Sabain*; hæc habet: *Et qui tandem existimandus labor Ægypti, & mercatus Æthiopum, & Sabain? Recordemur Orientis Magos adorantes Dominum, & munerantes, & laborem veniendi usque in Bethlehem Judæ tanti itineris metiamur. In Principum enim labore totius Ægypti labor demonstratus est. . . . In Magis itaque & muneribus, labor Ægypti, & mercatus Æthiopum, & Sabain ostenditur &c.* (d) Profecto nostros Magos Viros Principes fuisse, explicatius affirmari non potuit. In Principum, inquit, hoc est, Magorum, labore, totius Ægypti labor demonstratus est. Sed audiamus

(a) Lib. 3. contra Marcionem, cap. 13.

(b) De Nativ. Domini cap. 14.

(c) Dissert. Sur. les Mag.

(d) Lib. 4. de Trinit. n. 38.

mus eruditos hujus Operis Editores ; hæc enim adnotant ad hunc locum Hilarii : *Hic de Magis duo tradit Hilarius , eos scilicet & Principes fuisse , & magicæ arti deditos ; quod alterum plures ex antiquis cum eo docuisse , jam observatum est pag. 613. not. 6. Reges quoque eos fuisse scribit Tertullianus lib. 3. contra Marcionem , n. 13. ubi enarraturus illud Psalm. Reges Arabum &c. subjicit : Nam & Magos Reges habuit fere Oriens . Cui consentit Hieronymus Comment. in Daniel. Cap. 2. sic & Cæsarius Arelat. in Appendice sermonum Augustini , Serm. 139. n. 3. Illi Magi tres Reges fuisse dicuntur Qua ratione explicatur , qui omnes de Sabain ad Christum venerint ; quia nimirum , uti declarat Hilarius in Matth. cap. 14. n. 7. Populi Princeps subjunctæ sibi Universitatis nomen , causamque complectitur . Nimirum , nullam hi Viri eruditi in verbis Hilarii obscuritatem cernunt , sed consignatam iis potius plane , atque dilucide hanc Ecclesiæ Traditionem .*

XXX. Ad Cæsarii locum quod attinet , etiam hunc isti quum nimis ambiguum , tum minus etiam sincerum existimant ; idque propterea quod vox illa , *Reges* , inter parentheses conclusa legitur , ad hunc modum : *Illi Magi tres (Reges) esse dicuntur* ; unde conjiciunt , eam vocem haud esse Cæsarii , sed a nescio quo postmodum additam . Sed profecto quum hujusmodi conjectura neque ullis innitatur codicibus , nec necessaria ratiocinatione stabiliatur , eam multis refellere haud opus est . Et sane quum alii Scriptores ante Cæsarium , Evangelicos Magos *Reges* vocaverint ; nihil est causæ , cur ipsum ea voce , non usum fuisse , nec uti adeo potuisse , contendere debeamus . Parenthesin vero adhibere potuit , ut ea veluti nota Magorum conditionem distinctius observatam vellet . Porro Calmetius , ut id interim adnotem , memoria fallitur , quum ad enervandum Theophylacti testimonium , Magos *Reges* appellantis , advertit , non hoc tradere Nicephorum , *etsi eo vetustiore* . Est namque Theophylactus Nicephoro amplius ducentis annis antiquior .

XXXI. Ea vero, quæ idem Scriptor mox subdit, absque peculiari animadversione prætermitti non possunt. Ait enim, & mea quidem sententia parum considerate: *Conaturum se nonnihil, Regiam dignitatem nostris Magis adferre, siquidem id Ecclesia flagitaret*. Etenim, vel monumenta, quæ exstant ejusmodi sunt, ut iis Regia Magorum dignitas satis probabiliter defendi possit; & causam non videt, cur id fieri non debeat, si minus Ecclesiæ, non tantopere id exigentis, ipsius saltem rei, ac veritatis studio. Vel adeo debilia, nulliusque roboris sunt, ut ne ad id quidem probabiliter constabiliendum sufficiant; & sic vani proculdubio, futilesque conatus ejus evaderent, etiam si Ecclesia pro Magorum Regia dignitate sese amplius explicaret. Nisi si forte recondita apud se habeat documenta aliqua validiora, expectetque ad ea depromenda necessitatis articulum. Jam vero etsi adhuc nihil Ecclesia de Magorum nobilitate, ac dignitate constituit; attamen antiqua, communis, perpetuaque ejus vox illos decorat Regiis titulis, & nuncupatione. Communis autem Ecclesiæ Vox, & consensus nulla umquam in re absurditatis, inanitatisque convinci potuit, quamvis & Gentiles, & Hæretici, & minus pii, innumeris dolis, calumniis, fraudulentis interpretationibus id efficere conati fuerint. Itaque si parum verosimile habendum est, id quod equidem haud invite concesserim, Evangelicos Magos Reges magnos, ac proprie tales fuisse; attamen uti Reges habendos esse, laxiori hujus vocabuli significatione, hoc est, Regulos, vel Toparchas, vel Viros apud suos illustres, atque potentes, absque insigni temeritate, ut mihi quidem persuadeo, inficiabitur nemo. Confirmat id etiam explicate antiquus Scriptor Juvenus Præbyter, inquiens:

*Gens est Eoi Phæbo orto proxima Regni,
Astrorum sollers ortusque, obitusque notare.
Hujus Primores nomen tenere Magorum:
Hinc lecti Proceres Solymas per longa viarum
Deveniunt.*

XXXII. Quin

XXXII. Quin etiam apertius fortasse, atque distinctius, quam noster Auctor aut credit, aut vellet communi sententiae sacrae Litterae suffragantur, verbis illis: *Apertis Thesauris suis obtulerunt ei munera, Aurum, Turis, & Myrrham*. Profecto si Magi homines fuissent inopes, atque vulgares, commodius, ut opinor, dictum foret, eos e sacculis, vel perulis tantilla munera obtulisse; nec fortassis Evangelii Scriptor usus esset magnifica illa, amplaque, at rei tamen tenuissimae minus apta descriptione, *Apertis Thesauris suis, obtulerunt ei munera*. Nam quod regerit Auctor, *Thesaurum arcam quamcumque dici, quae pretiosae res continentur, sive privati sit, sive Principis*; idque comprobatur testimonio Lucae 12. *ubi Thesaurus vester est, ibi & Cor vestrum erit*. Quod, inquit, omnibus a Christo Domino dictum est. Id ad nubeculas illas pertinet, quibus novi isti Factorum illustratores, res vel perspicuas adspargere solent. Etenim etsi vox *Thesaurus*, commoda translatione ad rem omnem, quam plurimi facimus, ac eximiam habemus, frequentius usurpatur, eaque doctrinae causa, aptissime & illic, & alibi usus est Christus Dominus; attamen in simplici, propriaque locutione, cujusmodi est haec Evangelii, non arculam, aut sacculum denotat, ubi unus, vel alter nummus aureus, ac Turis, & Myrrhae semuncia reconditur; sed ubi harum, aliarumque id genus pretiosarum rerum copia non exigua conservatur. Alioqui pari proprietate dici posset, Viduam illam pauperem e suo *Thesauro* duo minuta misisse in Gazophylacium: ipsumque adeo Christum Dominum *Thesauros* apud se habuisse, propterea quod oculos habuit, quorum Custos Judas erat. Dices fortasse, res minimas, tametsi natura pretiosas, *Thesaurum* illas quidem de se minime constituere; attamen possidentium aestimatione *Thesaurum* dici posse, si nempe praeter modum caras illas habeant; quo certe pacto Christum Dominum *Thesauros* habuisse dici non potest, tametsi oculis usus est. Respondeo, hac ipsa observatione advertionem nostram maxime confirmari. Etenim Magorum Arculae
nec

nec de se Thesauri fuissent, siquidem illi homines existissent pauperes, atque vulgares; neque illorum æstimatione ad magnificam hanc appellationem evehi possent. Quis enim sibi facile persuadeat, Viros Sapientes, ac probos tantillum Auri, Turis, ac Myrrhæ magni adeo fecisse, ut illud habuerint Thesauri loco?

XXXIII. Atque huic nostræ interpretationi satis discrete suffragantur Maximus Taurinensis, & Petrus Alexandrinus. Ait quippe ille: *Hic, qui jordentibus circumdatur pannis, regiis per Caldaeos muneribus honoratur* (a). Et alio in loco: *Ecce enim Chaldaei . . . intellexerunt Nativitatem Christi . . . Nec sane a quibuscumque vilibus, obscuris, abjectisque hominibus hæc sunt vel intellecta, vel visa, sed a Chaldaeis &c.* (b). Sane contemptorum hominum, atque vulgarium nequaquam est, muneribus Regiis quempiam donare. Quin videtur mihi clara, atque spectata Magorum conditio hisce verbis perspicue designari. Petrus vero Alexandrinus, *Magi, inquit, Infan-tem adorant, suos Thesauros aperientes, & ei offerentes maxime opportuna, & magnifica dona* (c). Atqui homo pauper, tenuisque census, votis quidem, & animo magnificus esse poterit, re tamen ipsa nequaquam. Ait namque Philosophus: *Quocirca nemo pauper magnificus esse queat, quia non habet, unde sumtus convenienter, & decore facere possit; & qui conetur, stultus sit habendus &c.* (d). Oportet igitur Magos nostros viros illustres, atque opulentos fuisse, quandoquidem Christum Infan-tem Regiis, magnificisque muneribus donare potuerunt; & quod consequens est, illorum thesauros non Cynicas perulas, aut sacculos triobolares, sed Arcas fuisse satis divites, rebusque pretiosis probe refertas.

XXXIII. Quoniam vero Ecclesiæ Patres pæne omnes,
at-

(a) Hom. 3. in Nat. Dom.

(b) Homil. 5. in Epiphan.

(c) Canon 13.

(d) Ethic. lib. 4. cap. 4.

atque Scriptores, qui his de rebus egerunt, ipsaque adeo Ecclesia in Sacris Epiphaniæ Sollenniis, ad rem præsentem Vaticinium illud applicant ex Psalmo 71. *Reges Tharsis, & Insulæ munera offerent, Reges Arabum, & Saba dona adducent.* Tum illud etiam Isaia 60. *Ambulabunt Gentes in lumine tuo, & Reges in splendore ortus tui:* unde plerique pro communi sententia, & satis quidem probabiliter, argumentantur. Respondet Auctor: *Hæc peculiariter dicta non esse de Magis Christi nascentis adoratoribus; sed generatim, & universe de Regibus Gentium, Nationumque Barbararum, ad Christi cultum quomodolibet advocandis.* Subdit vero: *Certe quicumque pertinaciter voluerit, laudatum Oraculum Psalmi 71. peculiariter, ac singulariter de Magis Christi nascentis adoratoribus fuisse pronunciatum, ut hinc Reges illos fuisse colligat; concedat quoque necesse est, fuisse illos Reges, non qualescumque, sed Reges Tharsenses, Insulanos, Arabes, Sabæos, ac etiam Æthiopes.* Quid plura? *Concedat necesse est, omnes Reges Terræ ad Christi nascentis Præsepe convolasse: sic enim habet integer Psalmistæ locus: Coram illo procident Æthiopes Reges Tharsis, & Insulæ munera offerent; Reges Arabum, & Saba dona adducent; & adorabunt eum omnes Reges terræ, omnes Gentes servient ei. Quod idem de altero Isaia oraculo dici potest. Quis ergo non videat, dictum id esse generatim, & universe de vocatione Gentium ad fidem, quæ prædicationis Evangelicæ fructus futurus erat? Ab Ecclesia autem in Epiphaniæ sollennitate iccirco recitari, quod in Magis Christi nascentis adoratoribus, primitiæ vocationis Gentium celebrantur; ut ex Patrum sermonibus ea die habitis, perspicuum est.*

XXXV. Concedimus quod Auctor ait, Magos Christi Infantis adoratores, Gentium ad Ecclesiam convenientium, primitias exstitisse. At unde, quæso, ipse conficiet, oportuisse, primitias Gentium, homines esse vulgares, inopes, despectos? Unde, inquam, planum faciet, Magos nec Reges, nec Viros celebres esse potuisse, propterea quod pri-

mitiæ Gentium fuerint? Quod enim ad nos attinet, inter hæc repugnantiam nullam agnoscimus. Quapropter quum antiqua, & communis Ecclesiæ vox utrumque confirmet, vehementer negamus, iccirco solum in Epiphaniæ sollemniis Ecclesiam his uti Vaticiniis, quod Magi primitiæ Gentium fuerint; sed ad eorum etiam nobilitatem, regiamque conditionem manifestandam illa Oracula recitari contendimus. Nam quod ipse prætendit, *Hæc peculiariter dicta non esse de Magis, sed generatim, & universe de Regibus Gentium ad Christi cultum quomodolibet advocandis*. In primis non defunt Scriptores, & ii quidem valde celebres, qui isthæc Oracula, si litera spectetur, de nostris Magis commode intelligi posse consentiant. Hæc enim habet Beda ad illa verba Psalmi 71. *Reges Tharsis &c. Quod non incongrue de tribus Regibus Magis potest accipi, quantum ad literam: Mystice vero sic intelligitur &c.* Haymo Halberstatensis ad eundem hujus Psalmi locum, *Quod, inquit, est completum in Nativitate Christi, quum illi Reges, Stella duce, Christo Domino diversa munera obtulerunt*. Eusebius Cæsariensis ad illa verba ejusdem Psalmi: *Et dabitur ei de auro Arabiæ: Secundum historiam, inquit, impletum illud fuit, quando Magi ab Oriente venerunt, & Servatorem tunc puerum adoraverunt, obtuleruntque ei Aurum, Tus, & Myrrham*. Itaque & de Magis ad literam, & de aliis tam Regibus, quam Nationibus, figurata, atque etiam historica locutione, isthæc Oracula satis commode intelliguntur. Nec ita una interpretatio probanda est, ut omnino repudianda sit altera. Si cui vero id minus arridet, atque aliter ratiocinandum videtur, huic illud Augustini regerimus adversus eos, qui terrenum Paradisum inter figuras meras connumerabant: *Quasi propterea non potuerit esse Paradisus corporalis, quia potest etiam spiritualis intelligi. Tamquam ideo non fuerint duæ Mulieres Agar, & Sara, & ex illis duo filii Abraham, unus de Ancilla, alius de Libera, quia duo testamenta in eis figurata dicit Apostolus (a).*

XXXVI. Ne-

(a) Lib. 13. de Civit. cap. 21.

XXXVI. Neque vero, quum ista dicimus, consequens est, ut illud itidem concedamus, Magos, nempe, fuisse Reges, *Non qualescumque, sed Reges Tharsenses, Insulanos, Arabes, Sabæos, ac etiam Æthiopes*: Immo vero, *Omnes Reges terræ ad Christi nascentis Præsepe convolasse*; quæ minus erudite congerit, atque obijcit noster Auctor. Sat etenim nobis est, si a Christi ortu hujusmodi Vaticinia impleri cœperint; deinceps vero, atque paullatim integre, perfecteque completa sint: *In oblatione ista Magorum*, inquit Dionysius Carthusianus, *ex parte impletum conspiciamus, quod Isaias prædixit, Omnes de Saba venient &c. & quod ait Psalmista, Reges Tharsis, & Insula &c. (a)*. Nec dissimiliter quum hæc, tum alia hujusmodi Scripturæ loca interpretatur Julianus Toletanus (b). Porro Magos fuisse Arabes, nempe ex Arabia felici, ad quam Sabæi etiam pertinent, quidquid Auctor, aliique repugnent, probabile satis est, habetque propugnatores quum antiquos, tum recentes, haud facile contemnendos. Nec Auctoris animadversiones, quibus hanc opinionem refellere nititur, ullam gravem difficultatem afferunt. Harum etiam prima est, *Quod Arabia non ita distet a Judæa*. Sed hæc observatio non modo non obstat, sed etiam favet huic adsertioni: quippe quæ consonat cum sententia communiori, quod Magi ad Christi cunas advenerint die sexta Januarii. Nam quod Evangelii verba: *Ecce Magi ab Oriente venerunt*, remotissimam ab Judæa Orientem versus, Regionem denotent, uti Auctor existimat, debilis est conjectura. Alioqui quum Prophetæ mala Judæis *ab Aquilone* vaticinantur, remotissimos Aquilonares oporteret intelligi (c); quum tamen hoc de Caldæis, non ita ab Judæa remotis, quum alii, tum ipse etiam interpretetur. Altera est, *Quod Magorum nomen sit apud Arabes inauditum*. Atqui de Magis Arabiæ

H h 2

di-

(a) In 2. Matth.

(b) Lib. 1. contra Judæos.

(c) Exercit. 34. n. 6.

disertim Plinius locutus est, hæc scribens de Pythagora, atque Democrito : *Ambo peragratiss Persidis, Arabia, Æthiopiæ, Ægyptique Magis* (a).

XXXVII. Tertia est, *Quod in aliis novi Testamenti locis, ubi de Arabia fit sermo, proprio nomine nuncupetur, ut ad Galatas cap. 1. & 4.* At ideo quæritur de Magorum regione, probabilemque tantummodo dicimus opinionem, de qua agimus, quia Evangelium de ea explicate non meminit. Jam vero contendere, planam de Arabia mentionem habiturum fuisse D. Matthæum, siquidem Magi ad eam regionem pertinuisent, propterea quia alibi in novo Testamento Arabia proprio nomine nuncupetur; conjectura prorsus inutilis est. Certe ubi de Roma in plerisque ejusdem novi Testamenti locis habetur sermo, proprio nomine appellatur. Ergone, contra receptissimam interpretationem negandum erit, *Babilonis* vocabulo apud Petrum (b), & Apocalypsim, urbem Romam significari (c)? Quarta denique est, *quod momenta, quibus hæc opinio maxime nititur, facile exsufflentur: nititur enim Oraculo Davidis, Reges Arabum, & Saba &c.* Sed an hæc momenta inania sint, an rem potius apte, probabiliterque conficiant, id est nimirum quo de nunc disceptamus. Neque enim concedere cogimur, *Magos fuisse Reges, non qualescumque, sed Reges Tharsenses, Insulanos, Æthiopes.* Alioqui ipse Auctor nos doceat, ubinam gentium fuerit hoc Regnum Tharsis. Haud enim, ut opinor, ignorat, quanta de hac re sit inter Scriptores dissensio. Alii quippe nomine Tharsis Carthaginem intelligunt; alii Tyrum; alii Ciliciam; Indicas Provincias alii, vel Cyprum, vel Bæticam, vel etiam *omne Pelagus*, ut censet Hieronymus (d). Nec minor discordia est de vocabulo *Insulæ*: quidam enim eo intelligi arbitrantur Reges Insularum Indici, atque Oceani maris; quidam vero earum

dum-

(a) *Lib. 25. cap. 2.*

(b) *Epist. 1. cap. 5.*

(c) *Cap. 4. & 16.*

(d) *In Hierem. cap. 10.*

duntaxat quæ in mari hoc nostro, quod Mediterraneum dicimus, sitæ sunt. Quando itaque nec Auctor ipse, ut puto, quidquam hac de re habet, quod certum sit, atque exploratum; qui tandem nos adiget ad affirmandum, *Magos Reges fuisse Tharsenses, atque Insulanos*? Sit itaque probabile venisse illos ex Arabia (cui etiam nonnulli Æthiopiæ nomen accomodant) vel ex Caldæa; probabileque itidem sit, hujusmodi Vaticinia impleri cœpisse ab ipso Servatoris ortu, non quidem utcumque, sed valde nobilium, ac potentium Virorum adventu; quod eadem Oracula non obscure prænuntiant. Ad reliqua quod attinet, non multum in præsens interest, si ea, aliaque id genus Oracula, pluribus, diversisque modis ab Interpretibus exponantur.

XXXVIII. Sed instat Basnagius, urgetque nos loco quodam Origenis. Is namque Herodem a Magis delusum ad hunc modum loquentem facit: *En ego, qui domui Provincias &c. deludor nunc a Magis, & ab alienigenis veluti nullus irrideor: decidi a potentia mea; a miseris hominibus illudendus devenio* (a). Ad quæ Origenis verba hæc ipse adnotat: *Principes ne in miserorum hominum numerum retulisset Herodes*? Verum quum ipse Nicephoro adsentiatur, confirman- ti, Magos nobilitate generis, atque opibus insignes fuisse, hanc ejus observationem in ipsummet referimus: etenim si parum verosimile habendum est, Herodem in miserorum hominum numerum retulisse Regulos, ac Toparchas; minus etiam probabile censendum erit, ipsum in eum numerum conjecisse Viros nobilitate, atque opibus insignes. Quamquam fortasse non deerunt, qui diligentiam, accuratoremque paullo majorem in hoc Scriptore desiderent. Nam quis demum iratæ, frementisque, atque in convicia prorumpentis superbiæ testimonium, adversus eos, quos infectatur, uti grave, atque veridicum usurpabit? Quali vero de Ænea, exempli causa, atque Trojanis, quod *scelerata gens* fue-

(b) Homil. 3. in Diversos.

fuerit, testis idoneus, atque probabilis sit Turni furor (a).

XXXIX. Porro Amalarius Fortunatus, qui nono sæculo floruit, quique libro de Ordine Antiphonarii, verba hæc habet, quæ a communi sententia dissentire videntur, *Magorum benevolentia, qui communes erant homines, nobis imitanda est; versutia Herodis, qui videbatur Princeps, & Rex esse in Populo Judaico, vitanda est*; commode, ut opinor, exponi potest, si dixerimus, ipsum hisce verbis Magorum conditionem cum Herodis dignitate contulisse. Namque Viri etiam nobiles, & opulenti, atque adeo Toparchæ, Regulique, si cum magis Regibus, ac proprie talibus conferantur, non absurde inter communes homines referuntur. Atque eadem est sententia illorum carminum Mantuani:

*Nec Reges, ut opinor, erant: nec enim tacuissent
Historiæ Sacræ Auctores genus istud honoris,
Inter mortales, quo non sublimius ullum.*

Disertim quippe de magnis Regibus loquitur, quos Magos recensendos negat; horum enim, non Regulorum, aut Toparcharum, dignitas summa est, & mundanarum omnium sublimior.

XXXX. Ne vero quis ambigat, vel etiam audacter neget, Christi ortus tempore ullos existisse in illis regionibus huiusmodi parvos Reges, unius, alteriusve Urbis Dominos, inutile haud erit, rem paucis, ex probatis, idoneisque Scriptoribus illustrare. Plutarchus itaque in vita Luculli (paullo Christi ætatem is antecessit) Tygranis Armenii factum, atque insolentiam describens, plerosque Dynastas in Syria, propinquisque regionibus imperasse commemorat: Mox vero, *Reges, inquit, serviebant ei multi: Quatuor autem habebat in comitatu suo apparitorum, vel satellitum loco. Hi si equo incederet, pedibus juxta in tunicis currebant. In solio sedenti, ac responsa gentibus danti, apparebant pectinatim, complicatis inter se manibus, quæ videbatur effigies, præcipue confessio esse servitutis.* Profecto
hos

(a) *Æneidos lib. 9.*

hos Reges tam inhoneste, ac præter dignitatem habitos, Reges magnos, multarumque Urbium fuisse Dominos, verosimile nequaquam est. Neque enim ad istos pertinent & Mithridates Ponti, & Phraates Parthiæ, & Antiochus Eusebii Syriæ, & Aristobulus Judææ, aut alius ullus magnæ alicujus ditionis Rex; sed plerique duntaxat Reguli, atque Toparchæ: id quod etiam fit planius verbis illis Appiani Alexandrini in *Syrio*: *Et Rex Armenia Tygranes, quod nationes quasdam sibi finitimas, propriis utentes Regibus, sibi subegisset, Rex Regum existimatus est.* Ipse etiam Plutarchus de Pompejo, post debellatos Mithridatem, & Tygranem, Amisi degente, *Multi, inquit, Duces, & Dynastæ, Reges etiam duodecim ad eum convenerunt Barbari.* At ad eum tamen nec Reges præfati, nec alii notæ potentiae, quorumque amplum esset imperium, adierunt.

XXXI. Atque hi Reguli, Toparchæque dominati sunt etiam illis in partibus tempore Triumviratus, id quod idem satis innuit Appianus, qui de Marco Antonio in Asiam profecto post devictos Brutum, & Cassium, sermonem instituens, *In Syria, inquit, Tyrannos ex Urbibus pepulit (a).* Dixerat autem in *Syrio*, *Pompejum nationibus, quæ Seleucidis parere adfueverant, nonnullis Reges proprios imposuisse, & Dynastas.* Nationes hæ vero ad Syriam spectant ad Euphratem usque, atque ultra etiam hoc flumen, ut paullo ante idem Scriptor adnotat. Syriam quippe, in qua Seleucides regnaverunt, provincias multas, ac Gentes complecti, auctor est Pomponius Mela, *Syria, inquit, late litora tenet, terrasque etiam latius introrsus, aliis, aliisque nuncupata nominibus.* Nam & *Cæledicitur, & Mesopotamia, & Damascene, & Adiabene, & Babylonia, & Judæa, & Sophene (b).* Porro eadem in regione plerasque Terrarchias collocat Plinius: hæc namque

(a) Lib. 5. de Civilib. Roman. Bellis.

(b) Lib. 1. cap. 11.

que de Syria, nec ea quidem tota, scribit: *Ad Orientem Laodiceos, qui ad Libanum cognominantur, Leucadios, Larissaeos, praeter Tetrarchias, in Regna descriptas barbaris nominibus* XVII. (a). Dubium itaque non est, quin illis temporibus plerique parvi Reges, Reguli, Tetrarchae, Toparchae regiones illas obtinuerint, in illisque regnaverint; ex quibus aliquos omni philosophiae, sapientiaeque studuisse, atque ex iis nonnullos ad Christi cunas advenisse, nihil tandem est causae, cur abnuere quis debeat.

XXXII. Atque haec fere habui, quibus Evangelicos Magos eximerem e Vulgi humilitate, abiectioneque, in quam Auctor illos conjicit. Certe multorum, atque adeo omnium fortasse, quos Majorum virtus, & claritas cohonestat, tot saeculis, atque argumentis nobilitas nequaquam innititur, modo missis adulatorum nugis, commentitiis personis, ac fictis insitionibus, res ipsa sincere, ac veritas conquiratur. *Non est, inquit Seneca, quod te isti decipiant; qui quum Majores suos recensent, ubicumque defecit nomen illustre, illico Deum fingunt* (b). Atque ut luculentius haec explices, finge animo, aliquem ex hisce nobilibus, qui nunc vigent, ac florent, invenire Scriptorem unum, vel alterum, qui vixerit quindecim abhinc Saeculis ita prorsus de ejus familia loquentem, quemadmodum de Magis Tertullianus loquitur; nonne is illico magnos sibi animos sumeret, regium genus jactaret, in eaque opinione plurimum recentium Eruditorum (*haud ignorantium quid sibi deest*) industria, studiisque confirmaretur? Quid jam vero, si Saeculis insequentibus ipsum illud a plerisque valde claris Auctoribus explicatius traditum; postremo uno ore, atque sententia, plenaque consensione celebratum perspiceret, nonne id in compertis haberet non ipse modo, sed eruditi etiam, doctique omnes atque etiam indocti? Quid est igitur, quamobrem Magorum nobilitati, eximiisque titulis infesti, con-

(a) *Lib. 5. Natural. Histor. cap. 23. & 18.*

(b) *Lib. 3. de Benefic. cap. 28.*

controversias excitemus; nec solum fuisse eos Reges, sed etiam Toparchas, aut Viros claros, atque potentes, *præfracte negemus*, tot Sæculis, Scriptoribus, Christianis omnibus constantissime reclamantibus?

XXXIII. Jam de Magorum numero, utrum tres fuerint, nec ne, brevior erit, atque etiam facilior disceptatio. Et tres duntaxat illos quidem fuisse, communis omnium consensus est, & celeberrima persuasio; quæque jamdiu, multisque ab hinc Sæculis, atque adeo semper, viguit, obtinuitque. Verumtamen Auctor tot vocibus, tantaque consensione non modo ab adsertione hac impugnanda non deterretur, sed potius (qui mos ejus est) rejicit illam continuo ad futes vulgi opinationes: *Tres*, inquit, *vulgo fuisse creduntur, levi profecto, ne dicam nullo plane fundamento. Ex antiquis enim Ecclesiæ Patribus, unus Leo Magnus nobis numerum hunc definivit passim in Sermonibus de Epiphania; ac longo post illum intervallo ignotus Auctor Sermonum Eusebio Emisseno perperam adscriptorum; silent ceteri Patres.* Itaque Vir tantæ gravitatis, atque eruditionis, Leonem Magnum dico, cujus auctoritas vel una sola, rem quamlibet ad Ecclesiam spectantem, vel definit, vel sustinet; in præsens, judice Auctore nostro, testis vel levis, vel etiam nullus est. Quid igitur restat, nisi plane dicere, ipsum, inauditum id adhuc, atque a nemine usurpatum, primo commentum esse, illudque iterum, ac sæpius, quo fabulæ fidem faceret, in suis Sermonibus inculcasse? Atque id utique illud est, quod Auctor censet; qua modestia, ipse viderit; qua vero diligentia, id nobis in præsens expendendum est.

XXXIII. *Ex antiquis, inquit, Ecclesiæ Patribus, unus Leo Magnus nobis numerum hunc definivit.* Atqui Maximus Taurinensis, cui merito inter Ecclesiæ Patres & locus est, & auctoritas, Magos tres fuisse absque ulla ambiguitate pronunciat verbis illis: *Et bene, Carissimi, uno itinere tres simul adoraturi veniunt Magi: quia in uno Christo Jesu, qui omnium credentium via est inseparata ab eis*

erat *Trinitas adoranda* (a). Nempe, nec unus, nec primus est Leo Magnus, qui hunc nobis definiat Magorum numerum: quippe quem in huiusmodi adfertione D. Maximus antevertit. Jam vero in Opere Musivo, quo Sixtus III. Liberianam Basilicam adornavit (anteceffit is Summus Pontifex Leonem Magnum) tres solum Magi Christum puerum donantes adspiciuntur. Consulantur vetera Monumenta Johannis Ciampini (b). Nec porro verius illud est, quod mox subdit, *longo post Leonem intervallo, huius numeri meminisse Auctorem Sermonum Eusebio Emisseno perperam adscriptorum; silere ceteros Patres*. Namque ad Patres haud dubie pertinet D. Cæsarius Arelatensis, nec alioqui a Leonis ætate valde remotus est; at is tamen Magos numero tres fuisse confirmat: *Illi Magi tres (Reges) esse dicuntur*. Subscribit his Beda, quem, nisi fallor, e Patrum confessa noster Auctor non exturbabit. Deinde Paschasius Ratbertus, Haymo, atque omnes pæne.

XXXXV. At quoniam ipse documenta postulat antiquiora, ex his multa in unum collecta simul effundimus. Præsto quippe sunt nobis tredecim testimonia; duodecim ex præclaro opere *Roma subterranea*; unum vero ex libro, cui titulus; *Osservazioni sopra i Cimiterii de Santi Martiri &c.* (c) nuper edito a Viro pererudito Marco Antonio Boldetti. Et sunt illa quidem duodecim Arcæ, e vetustis, dirutisque Cœmeteriis effossæ, in quibus sculpti prospiciuntur tres Magi tantummodo, Infantem Jesum adeuntes venerabundi, ipsique dona offerentes. Alterum est pictura quædam antiquissima idipsum exprimens, quam in Cœmeterio Callixti Scriptor modo laudatus conspexisse se ait. Porro Scalptores illos, atque Pictores communem Ecclesiæ vocem in hoc exprimendo sequutos esse, qui prudenter negari possit, non video, nisi forte refricanda sit istiusmodi Artificum

(a) *Homil. 3. in Epiph.*

(b) *Tom. 1. cap. 22.*

(c) *Lib. 1. cap. 5.*

ficum audacia, & levitas; sed enim multo mihi leviores, audacioresque videntur ii, qui quum sese valde criticos, atque omni eruditione refertos autument, illa tamen confidenter proferunt: *Primus omnium Theophylactus regiam Magis dignitatem attribuit; Ex antiquis Ecclesiae Patribus unus Leo Magnus numerum hunc Magorum definivit: aliaque id genus, quæ in hisce dissertationibus frequenter advertimus, ac refutavimus.*

XXXXVI. Sed instat Auctor, objicitque nobis Auctorem Operis Imperfecti in Matthæum (a) & Petrum Abaelardum (b) Magos Christi adoratores duodecim fuisse docentes. Calmetius his addit Auctorem Glossæ Ordinariæ, Strabum, nempe, Fuldensem, quem nihil quidem definite de Magorum numero habere ait, attamen docere magnum illum fuisse. Atque hinc ipse conficit, receptissimam sententiam quod Magi tres fuerint, non semper in Ecclesia fuisse retentam.

XXXXVII. Ordiam ab hoc ultimo. Et vero si legitime colligeretur, Traditionem aliquam non perpetuo in Ecclesia receptam fuisse, propterea quod unus, vel alter Scriptor non illam probaverit; quid, quæso, dicemus de tot libris Canonicis, quos plerique Patres, atque Scriptores, Canonicos habendos esse negarunt? Quid de Catholica sententia, quod hæreticorum baptismus sit validus; quod Infantes sint baptizandi, deque aliis hujusmodi sacris adsertionibus, quibus Doctores non pauci diversis temporibus contradixerunt? Nimirum & fieri potest, & nullo pacto repugnat, ut doctrina aliqua, vel Traditio viguerit semper, receptaque fuerit in Ecclesia, quamvis nonnulli in ipsamet Ecclesia non defuerint, quibus minime probaretur. Interim, quod speciatim ad rem nostram attinet, valde negamus, Auctorem Operis Imperfecti docere, nostros Magos fuisse duodecim (vel quatuordecim, ut Calvinus refert) Hæc enim habet: *Audivi aliquos referentes de quadam Scriptura, etsi non*

Ii 2

cer-

(a) Homilia 2.

(b) Serm. 4. de Epiphania.

certa, tamen non destruyente fidem, sed potius delectante, quoniam erat quaedam gens &c. (a) Refert itaque Narrationem, quam hac de re audivisse se ait; & illam quidem doctrinæ Catholicæ non adversari, affirmate pronunciat. At inde omnino perperam conficeretur, ipsum illam probare, atque etiam *docere*. Namque & nos quoque concedimus, doctrinam catholicam minime destrui ab hujusmodi narratione; at non iccirco illam recipimus, ac docemus. Jam quod ait, ea *Fidem delectari*; commune id certe est cunctis narrationibus, quæ pietati utcumque favent, etsi aliquando dubiæ, vel minus veræ. Neque enim isti negabunt, Vitas, exempli causa, D. Eustachii, D. Catharinæ &c. plerosque quum delectare, tum ad pietatem incendere; at non propterea ad illas recipiendas uti veras, atque emendatas, usquam adigi poterunt.

XXXXVIII. Longe itidem a veritate remotum est, Auctorem Glossæ Ordinariæ nihil illum quidem definiti habere de Magorum numero; at magnum tamen illum fuisse diserte tradere. Hæc enim sunt ejus verba: *Qui etsi tria munera obtulisse dicuntur, non plures, quam tres fuisse probantur; sed ut per eos Gentes, quæ ex tribus filiis Noe nate sunt, venturæ ad fidem præfigurentur; vel tot (id est tres) fuerunt Principes, qui multos duxerunt in suo comitatu* (b). Ubi, quæso, hic apparet magnus ille, tametsi minime definitus, Magorum numerus? Ait quidem, ex tribus muneribus tres illos fuisse haud recte colligi, verumtamen tot illos fuisse, nequaquam abnuit; quin deinceps de hoc numero non aliter, quam de repenitus explorata, mentionem facit. Etenim ad verba illa, *Et intrantes Domum*, hæc adnotat: *Tres Magi uno itinere Deum veniunt adorare, quia in uno Christo, qui est via, inseparabilis Trinitas ab eis erat adoranda*. Et infra ad illa, *Obtulerunt ei &c.* *Mystice*, inquit, *tres Magi significant Gentilem populum, de tribus Filiis Noe procreatum, ad fidem Christi venien-*

(a) Homilia 2. in cap. 2. Matth.

(b) In 2. Matthæi.

nientem. Denique Petrum Abaelardum, ejusque opiniones nihil moror, audacem hominem, novitatisque, ac singularitatis percupidum, quemque *adversus omnes* (a) non suæ modo, sed totius etiam prioris ætatis Doctores, & Patres disputare, plurimum delectabat. Quamquam, quod ad præsentem rem spectat, nihil ipse de ea protulit affirmate; sed solum dixit, id quod etiam nos concedimus, ex tribus donis haud plane confici, Magos fuisse tres; nullumque pro hoc numero perspicuum exstare locum in Sacris Scripturis. Addit vero, referre Chrysostomum, illos fuisse duodecim. Nempe, credidit, Auctorem Operis Imperfecti, ad quem ea pertinet Narratiuncula, ipsum esse Chrysostomum; unde factum opinor, ut hac de re nihil definiti protulerit.

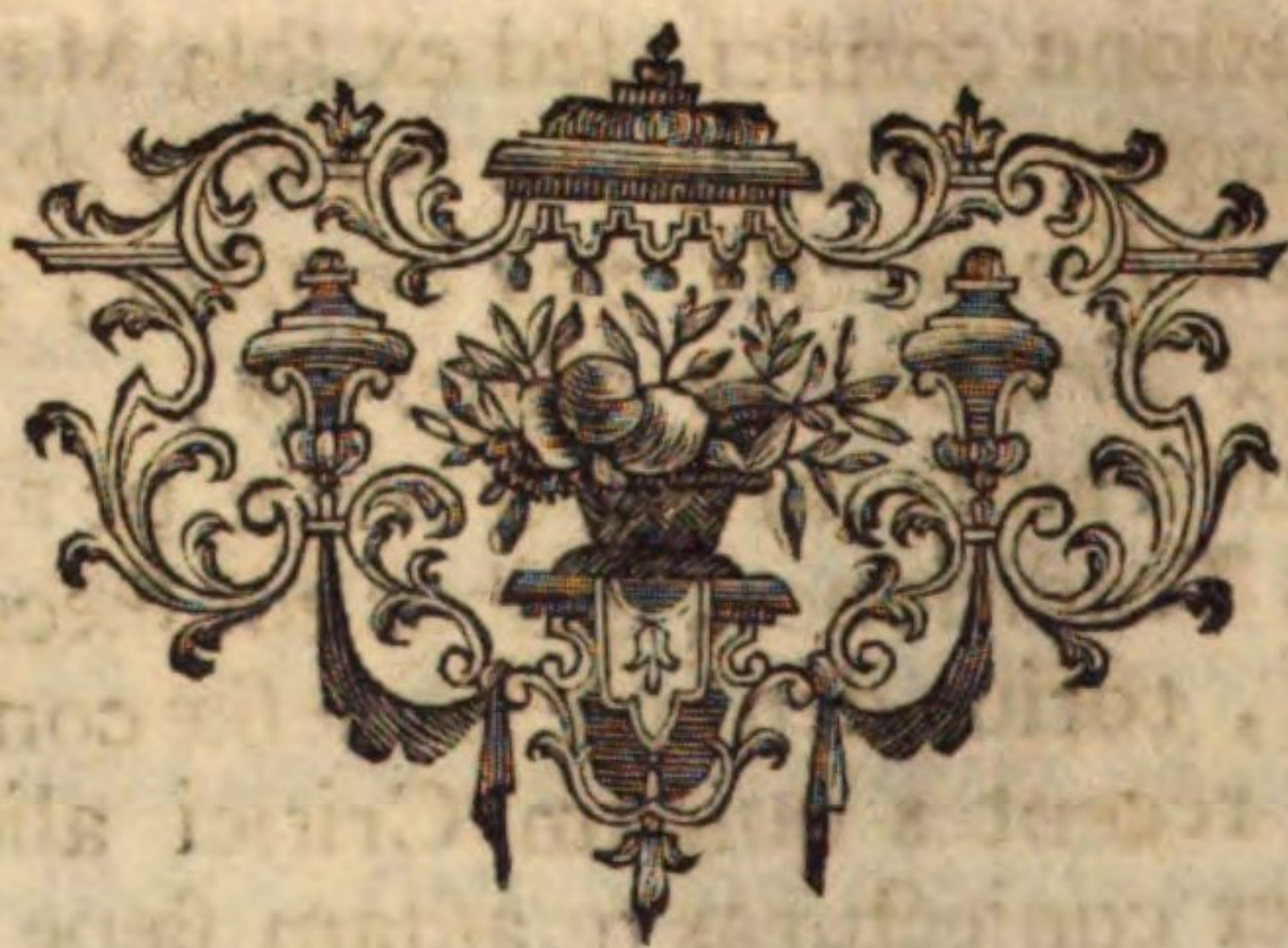
XXXIX. Postremo noster Auctor observat, *Iccirco tres tantum fuisse vulgo credi, quia tria oblata numera memorat Evangelium, Aurum, Tus, & Myrrham, quasi singula obtulerint singuli. Quis id porro, (subdit) certo sciat? Immo omnia singulos obtulisse probabilius est &c.* Hac eadem ratione in Catholicos Calvinus insultat, utpote quos *puerilis error induxerit, ut illos tres fingerent, quia dicit Matthæus, eos obtulisse Aurum, Tus, & Myrrham* (b). Equidem nonnullos hoc argumento usos esse comperio, quo Magos tres fuisse concluderent. Verumtamen Paschasius Ratbertus (atque adeo ipsa res æque æstimata) aperte negat, id ex hac ratiocinatione confici, sed ex sola Majorum traditione. *Qui etsi, inquit, tria rerum munera detulisse leguntur, non ideo mox ex Evangelio non amplius, quam tres fuisse probatur, sed ex Traditione Majorum.*

L. Maneant itaque sartæ, & tectæ, ut ajunt, quum hæ, tum aliæ omnes Traditiones, quibus tot Sæcula, tot Patres, tot Monumenta, totius denique Ecclesiæ consensus suffragatur, quibusque recentes quidam Critici aliud ferme nihil objiciunt, præter conjecturas quasdam sæpe levissimas, inter-

(a) D. Bernard. Ep. 190.

(b) In Harmonia Evangelica.

terdum solam frontem in plerisque audacter negandis, vel affirmandis. Profecto quum artis Criticæ nequaquam sit lucem eripere, & quasi noctem rebus offundere, sed illas potius illustrare, nebulas dissipando; quis demum justos, sanosque Criticos hos habebit, quorum veluti professio, atque institutum est, cuncta, etiamsi satis clara, confundere, obducere, ambiguitatibus adspargere? Et argumenta postulant explorata, documentaque certa; quasi non continuo claritatem amittant aquæ, dum lacunis inferuntur turbidis, inquinatisque. Quasi, inquam, non frustra is lucem, cælumque nitidum expetat, e quo tamquam e Vulcano quodam jugis nox, & caligo suboritur. Quasi postremo in rigidos istos evidentiæ, exploratorumque testimoniorum exactores, non illud apprime quadret, quod olim de vento Noto ferebatur in fabulis: Aliquando ibat Notus nebulis, ac pluvia madidus, involutus, obscurus. Occurrit ei forte Viator quidam, cui etsi primo monstrum illud horrore fuit; mox tamen ab eo petere ausus est, quis ille mortalium, aut immortalium foret, & quo demum tam inconditus, ac pæne obrutus ire pergeret? Cui ille, Notus sum, inquit; & loca peto sereniora, ficcioraque. Tum Viator renidens, Tu vero, inquit, amice, ea numquam invenies: *Ex te enim pluvia, & nubes prodeunt.*

DISSERTATIO VIII.

*Josephum Deiparam comitatum esse , quum
ad visitandam Elisabeth profecta
est , uti valde verosimile
propugnatur .*

Uerit, nec ne, Joseph Deiparæ Comes, illiusque itineris socius, quum accepto cælesti nuncio, ad cognatam Elisabeth profecta est, res est ejusmodi, de qua minus anxie in utramque partem disse-ri potest. Etenim quid reipsa contige-rit, nec Sacræ literæ docent, nec Tra-ditio, nec communis Scriptorum vox explicate declarant. Itaque si noster Auctor satis habuisset, opinionem suam, qua Josephum B. Virginem comitatum negat, conjecturis, & ratiocinationibus confirmare, rem hanc intactam omissemus, nullamque de ea disputationem instituissimus. At quoniam parum id ipsi est, nisi etiam in alterius sententiæ sectatores, ut quidem mos ejus est, acer-bius invehatur; inutile haud arbitror, factum hoc paucis ex-

expendere, rejectæque adsertionis probabilitatem breviter illustrare.

II. Ad id porro nonnihil facit id, quod ipse cum aliis plerisque comprobat, & quidem recte, ut mea fert opinio, nimirum, B. Virginem Josepho jam tum matrimonio junctam, ac traditam fuisse, quum ab Angelo salutata, deque admirabili Dei hominis mysterio edocta est. Profecto si Uxorem, & illam quidem tenellam, atque juvenculam, suæ fidei, ac virtuti paullo ante concreditam, illud iter solam, desertamque Joseph ingredi sustinuiisset; haud mihi quidem suppeteret, quo ipsum a plane absona, atque inhumana propemodum negligentia verosimiliter excusarem. Illud certe munus, ad quod cælesti consilio potissimum delectus est, ignave nimis, ac prorsus indiligenter exequutus esset. *Quin etiam*, inquit Ambrosius, *locupletior testis pudoris Maritus adhibetur, qui posset & delere injuriam, & vindicare opprobrium* (a): aptene domi lateret, quum illa esset in viis, & compitis? Et quidem ipsum Deiparæ custodem potius, quam Maritum fuisse, Hieronymi sententia est (b), At ne Custos quidem illius fuit, si ab se illam egredi, atque abire vel solam, vel una vetula comitatam, facile passus est. Augustinus vero Ambrosium imitando, *Desponsata est*, inquit, *Viro justo, non violenter ablaturo; sed potius contra violentos custodituro, quod illa jam voverat* (c). At quidem id faceret longe positus, Sponsæque preregrinanti quid accidere posset ignarus? Non absimili ratiocinatione Chrysologus, *Sponsus quid*, inquit, *faceret ad ista? Accusaret de crimine? Sed erat ipse innocentiae testis* (d). Ita ne testis, tamdiu ab illa disjunctus, & quam sustinuit peregrinari vel solam? *Culpam diceret? sed erat ipse Custos pudoris*: Immo vero domus potius fuisset, quam Uxoris. *Urgeret adulterium? sed ipse erat Virginitatis adsertor*: Qui tandem, quum

(a) *Lucæ 1. lib. 2.*

(b) *Contra Helvid.*

(c) *Lib. de S. Virginit. cap. 4.*

(d) *Serm 145.*

quum tempore non exiguo procul ab ea degerit ; ipsique in itinere accidisse nihil , quo ejus Virginitas læsa foret , jurejurando confirmare non posset ?

III. Postremo , missis aliis , Bernardum audiamus : *Mos , inquit , Judæorum erat , ut a die desponsationis suæ , usque ad tempus Nuptiarum , Sponsis Sponsæ traderentur custodiendæ Ec.* (a) Nempe , cum Chrysostomo censet Bernardus , eo tempore B. Virginem desponsam tantummodo , non nuptam fuisse Josepho ; at ei tamen pro Gentis more , jam traditam , ut illius pudicitiam custodiret . An id vero satis congruat cum hac Deiparæ solitaria peregrinatione , in qua tamdiu , ab ipso , qui Nazarethi degeret , disjunctam illam , absentemque esse oportebat , prudentibus rerum harum æstimatoribus disceptandum relinquo : quod enim ad nos attinet , parum id consentaneum existimamus .

III. At enim *Liquet ex Evangelio Matthæi 1. 19. Josephum , Maria ex peregrinatione subinde reduce , divinæ illius fecunditatis mysterium ignorasse , ac de illa sinistrum quidpiam suspicatum , ubi gravidam deprehendit , deque illa dimittenda cogitasse . Mysterium porro novisset , divinamque Sponsæ graviditatem intellexisset , si factus viæ comes , patrata in Zachariæ domo prodigia suis ipse oculis ussurpasset , vocemque cognatæ Elisabethæ inaudisset : Benedicta tu inter mulieres , & benedictus fructus ventris tui : Et unde hoc mihi , ut veniat Mater Domini mei ad me ? Non ergo Josepho comite fecit iter (b) .*

V. Huic unicæ ratiocinationi Auctor innixus , opinionem , quam propugnamus , uti minus verosimilem deferit (c). Et sit quidem ita , ut ipse conjicit , modo duo hæc efficiat , obtineatque : Primum , oportuisse Josephum , semel ac Deiparæ comes fuit , magno illi , sacroque colloquio interfuisse : Alterum , Elisabethæ verba audire Josephum non

K k

po-

(a) Homil. 2. in Missus est , cap. 12.

(b) Exercit. 28. num. 4.

(c) Ex Cornel. a Lap. in 1. Lucæ.

potuisse, quin illico tenuerit veram, arcanamque illorum significationem. Nisi enim hæc evicerit, atque unum ex altero perspicua consequutione colligi planum fecerit, ipsius ratiocinatio debilis admodum, atque adeo inanis evadet. Porro aut valde fallimur, aut non facillime isthæc ipse conficiet. Neque enim omnino hæc inter se sunt connexa: Joseph ad Zachariæ domum Deiparam comitatus est: Oportuit igitur ipsum interfuisse primis Sanctarum Cognatarum amplexibus, ac salutationibus. Quid enim, si dum Virgo primo domum ingressa est, tantisper extra fores Iosephus restitit, dum sarcinulas, ac forte etiam Jumentum curaret, quo eo in itinere usum esse, verosimile valde est? Multas vero causas intervenire potuisse, ne simul, atque eodem momento temporis, ipse cum Deipara domum illam ingrederetur, quis prudens, rerumque peritus in dubium vertet? Potuit ipsum parumper amicus aliquis detinere; potuit hoc ipsum facere unus, vel alter illius Domus familiaris, vel servus; postremo potuit ipse ad Zachariam recta tendere, ac suo intentus officio, ad illarum salutationes, & verba non admodum attendisse. Quum horum aliquid, vel simile quidpiam ea in re facile obvenire potuerit, nulla nos adigit ratio gravis, ac necessaria, ut Iosephum illi colloquio præsentem constituamus.

VI. Demus jam, ipsum Deiparæ, atque Elisabethæ verbis interfuisse, audisseque omnia, quæ illæ tum invicem contulerunt; at non iccirco & illud continuo dabimus, ipsum, nempe, magnum illud secretum Elisabethæ vocibus, remque totam plane condidicisse. Neque enim perinde est adesse loquentibus, atque auribus illorum verba percipere, ac verborum huiusmodi statim veram, germanamque sententiam adsequi. Exemplum affero, ut mihi quidem videtur, luculentissimum, ex D. Lucæ Evangelio, ubi Christum Dominum sic aliquando Discipulos allocutum legimus: *Ecce ascendimus Hierosolymam, & consumabuntur omnia, quæ scripta sunt per Prophetas de Filio hominis. Tradetur enim Gentibus, & illudetur, & flagellabitur, & con-*
spue-

spuatur: Et postquam flagellaverint, occident eum, & tertia die resurget (a). Profecto dici hæc planius, atque explicatius non potuere. Verumtamen Sacer Scriptor mox subdit: *Et ipsi nihil horum intellexerunt, & erat verbum istud absconditum ab eis, & non intelligebant, quæ dicebantur.* Nimirum, facile nobis est quum narum, tum aliarum id genus sacrarum locutionum significationem advertere, utpote qui in iis perpetuo versati, ac vel a pueris eruditi sumus. At Antiquis illis obscura valde, ac mysteria prorsus hæc erant, vulgo nihil, aut parum cognita, modo paucos excipias, quos Deus clariori lumine dignabatur. Haud itaque mirum, si hæc, aut alia hujusmodi, quæ nobis jam plana, atque explorata sunt, ab illis minime intelligebantur; si, inquam, Joseph non admodum tenuit, quid verbis illis sibi vellet Elisabeth: *Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui &c.* Namque, & possunt hæc ab eo, qui divinæ illustrationis est expers, intelligi humano more, & prolem quoque non vulgarem significare, non illam quidem jam satam, atque conceptam, sed postmodum concipiendam, præcipue ob illa verba, *Perficientur in te &c.* Quamobrem si eo tempore Joseph (id, quod Auctori non displicet (b), insinuantque revera Hieronymus, atque Augustinus) in consueta Maritorum voluntate perstabat, potuit ipsi, Elisabethæ verbis, nonnulla spes injici de magna aliqua, ac spectatissima prole, ex ipso, scilicet, ejusque Conjuge proditura. Illud saltem nemo abnuet, Elisabetham suis illis verbis nihil explicare, atque aperte dixisse de Filio Dei in Virginis utero jam homine facto. Quamobrem Joseph de re hujusmodi tunc minime cogitans, haud facile ex illis Mysterium hoc addiscere potuit, *Divinamque Sponsæ graviditatem intelligere.*

VII. At inquires, saltem ex prodigiis in Zachariæ domo patratis, quæque Joseph suis ipse oculis usurpasset, in

K k 2

My-

(a) Cap. 18.

(b) Exercit. 25. n. 2.

Myſterii notitiam perveniſſet . Nimirum , hic , quum ; nempe e re ſua eſt , profundit Auct̃or miracula , atque prodigia , tametſi nihil horum Lucas meminit , vel Sacrorum Scriptorum alius . Poſtquam enim D. Lucas celeberrimum Mariæ Canticum retulit, mox ſubdidit : *Mansit autem Maria cum illa quaſi menſibus tribus, & reverſa eſt in Domum ſuam* (a) : nihil de prodigiis loquens , nihil de miraculis memoriæ commendans . Parum itaque ſibi Auct̃or conſtat , hæc ſine Sacris Literis obtendendo ; quum & alibi ſæpe , & hac etiam in re , Scripturæ ſilentium in magnis argumentis habere ſoleat (b) . Nec tamen abnuerim , patratum illic non pauca fuiſſe prodigia ; ſed proſecto quum ignoraverit Joſeph miraculorum maximum , quamvis in ſua patratum Domo ; haud valde mirum , ſi & illa quoque neſcierit , quæ alienis in ædibus contigerunt . Nempe inter Mariam , & Eliſabeth hæc acta eſſe verosimillimum eſt , cauteque ab iisdem abſcondita , atque ſervata , & quidem adeo , ut de illis recte nos quidem ratiocinari poſſimus , ſed omnino abſque teſtibus .

VIII. Quod porro *liqueat* , ut Auct̃or ait , ex Evangelio Matthæi 1. Joſephum Mariam ex peregrinatione ſubinde reduce , divinæ illius fecunditatis myſterium ignoraviſſe , ac de illa ſiniſtrum quidpiam fuiſſe ſuſpicatum &c. Id equidem neque a Matthæo , neque a Luca , nec ab alio quovis Sacro Scriptore commemoratum invenio . Ubi enim , & quando in eam Joſeph ſuſpicionem venerit , Sacræ Literæ non declarant . Et communis quidem ſententia , cui minime repugnaverim , id Nazarethi eveniſſe docet , quum illuc Virgo e peregrinatione rediit . Ad id ex Matthæi Evangelio *liquere* , uti Auct̃or affirmat , minime verum eſt . Quamobrem communi quidem conſenſioni (cui ipſe ſæpe non multum defert) nequaquam vero Sacris Literis ii adverſarentur , qui in Zachariæ domo hæc eveniſſe conjicerent ; & quidem Joſepho ſuſpi-

(a) Luca 1.

(b) Exercit. 24. n. 6.

suspicionem illam injectam esse ex verbis Elisabeth, quibus Mariam fortasse gravidam, sed quomodo, & a quo, intelligere haud potuit: *Inventa est in utero habens de Spiritu Sancto*; sed ubi, quando, quibusque argumentis id Joseph invenerit, reticet Evangelium.

IX. Expendamus jam, qui commode, atque decenter hanc Deiparæ peregrinationem Auctor instituat: *Non*, inquit, *Josepho comite fecit iter; sed vel sola fecit*. Ita ne sola? nec vereris in iter quatruidui unam Virgunculam, Juvenulamque conjicere, hisce incommodis insuetam, viarum nesciam, periculis inexpertam, solam, incomitatam, derelictam? Et *longam* certe, *ac periculosam* peregrinationem illam fuisse, vel ipse Auctor non diffitetur (a). Qui igitur consentanee ad eam absque comite instituendam, puellam adigit, adhuc *prodire domo nesciam, nisi quum ad Ecclesiam conveniret: & hoc ipsum cum Parentibus, vel Consanguineis* (b)? ut observat Ambrosius. Et subdit ipse quidem: *Vel quod postulare videbatur honestas, & pudor, sumta sibi socia prudenti, gravique Matrona*. Mox tamen addit: *Quod utrumque tamen incertum est*. Sed profecto quicumque rem vel tantisper considerabit, Deiparam probe comitatam illud iter ingressam esse, incompertis habebit. Jam vero si, ut honestati, ut par est, ac pudori consulatur, ei comes aliquis est designandus, ab re prorsus, ac perperam misso Viro ejus Joseph, Matrona, nescio quæ, gravis, & prudens in medium vocatur. Nam quis demum puellæ modo nuptæ, honestior comes, atque decentior, quam ipsemet ejus Conjux? Ut mittam, nullam fortasse prudentem Matronam, longum iter, & in quo etiam noctes agendæ erant, nullo suæ cognationis Viro comite, ingressuram fuisse.

X. Postremo quum explorata, absolutaue Traditio sit, id quod ipse etiam Auctor confirmat (c), diem Christi Natalem,

(a) *Exercit. 25. n. 6.*

(b) *Lib. 2. de Virginib.*

(c) *Lib. 31. n. 3.*

lem, ipsum esse quintum, ac vicesimum Decembris diem; profecto si minus certa, valde tamen probabilis est opinio, universim pæne recepta, quæque nec ipsi omnino displicet, nimirum, Conceptionem ejus incidisse in diem Martii vicesimam quintam. Consentaneum quippe est, ut non quod interdum accidit, sed quod veluti ad naturæ regulas generatim evenit, non minus novem mensibus, nec longiori tempore, Christus in Virginis utero gestatus sit. Hinc porro statim fit verosimile id, quod refert Chronicon Alexandrinum, nempe, Deiparam prius Hierosolymis Pascha celebrasse, deinde eodem itinere ad Elisabetham ivisse. Illud enim Pascha eo circiter tempore contigit. Quumque non sit cur negemus, Josephum ad Sacra illa Sollennia profectum esse, nonne & illud consuetarium est, ipsum eo in itinere B. Virginem comitatum fuisse? præsertim quum scribat Ambrosius: *Quid, quod annis quoque omnibus ibat in Hierusalem sollenni die Paschæ, & ibat cum Joseph (b)?* Parum quippe probabile sit, Josephum per eos dies Hierosolymam profecturum, Sponsam suam incomitatam præmississe, ipso illud idem iter paullo post ingressuro.

XI. Si brevis hæc disputatio non prorsus est improbabilis, nec argumentis innititur penitus contemnendis, facillimum quoque erit ab Auctoris acerbitate Pictores defendere, quos quum alibi, tum hic vel maxime contumeliis afficit. Ait enim sic: *Quare castiganda omnino venit Pictorum audacia, qui, ubi officiosum illud Mariæ Virginis ad Cognatam Elisabetham aditum adumbrant penicillo, ambasque Matres inter se consalutantes representant: binos hos quoque seniculos, Josephum, & Zachariam, mutæ salutationis officium invicem peragentes effingunt. Bina utique stoliditate. Namque Joseph, ut probavimus, procul aberat; Zacharias vero surdus æque, ac mutus erat, peragenda consalutationi parum idoneus. At enim quum ipse*
non

(a) Lib. 2. de Virginib.

(b) Ex. 2. de Virginib.
(c) Lib. 3. de Virginib.

non usque adeo clare, dilucideque probaverit, procul tunc abfuisse Josephum, ut sit plane stolidum aliter opinari, poterit, quod ad hoc attinet, ab ea nota Pictores absolvere. Sane D. Bonaventura sententiam, quam propugnamus, probabilem arbitratur: ait quippe: *Vel etiam cum ipso Sponso (a)*. Idipsum censet Dionysius Carthusianus, alios quoque laudans hujus opinionis adprobatores, verbis illis: *Præterea aliqui adserunt, quod Joseph profectus est cum Maria ad visitandum Elisabeth, tamquam obsequiosus, ac diligens commissæ sibi Virginis custos (b)*. Nec dissimiliter Janse-
nius Gandavenfis, *Existimant, inquit, etiam ad hanc Civitatem Mariam non sine Joseph, jam factò Conjuge ejus, accessisse; quod eo potest videri verosimilius, quod hæc Mariæ profectio circa tempus Sollemnitatis Paschalis facta sit, ad quam omnes Viri adscendere præcipiebantur (c)*. Et quidem ea verba B. Lucæ, *Exsurgens autem Maria in diebus illis, abiit in Montana &c.* Idonei Scripturarum Interpretes Maldonatus, Jansenius Iprensis, Natalis Alexandri, non ita volunt accipi, ac si eodem die Virgo illud iter ingressa sit, sed ut illud post dies paucos instituerit. Quamobrem si illius anni Pascha contigit ineunte Aprili, vel eo circiter tempore; probabile valde sit, Josephum eo in itinere Deiparam comitatum esse, &, quod consequens est, haud stolidos esse Pictores, qui id in suis tabulis exprimunt.

XII. Quod porro Zacharias peragenda consalutationi parum fuerit idoneus, propterea quod surdus æque erat, ac mutus: fortasse id genus impedimenti nonnullis haud ita magnum videbitur, ut ab illis consalutationibus omnino Zachariam debuerit excludere. Neque enim & cæcus etiam, & claudus erat, ut Josepho ad breve spatium prodire obviam non potuerit, illumque complecti, atque si minus voce, hilaritamen vultu, aliisque commodis gestibus, læti-

(a) In Lucæ 1.

(b) In Matth. art. 3.

(c) Concord. cap. 4.

lætitiā de ejus adventu conceptam pacto aliquo contesta-
 ri. Quid hic tandem incredibilis, quid absurdi confingi-
 tur, quo stomachari Auctor possit, & quidem adeo, ut eos,
 qui isthæc opinantur, ac exprimunt, illico *stoliditatis* accu-
 set? Quin ipse potius commonendus est, ut tandem aliquan-
 do discat moderatius sibi placere, ac missis conviciis, ipsam
 rem agere: quippe ii revera stolide contentiosi & habentur,
 & sunt, qui quum *se solos homines autument* (a),
 Nil omnino rectum, nisi quod placuit sibi,
 ducunt (b).

F I N I S.

(a) Job. 12.

(b) Horat. lib. 2. Epistol.

Basile, Matteo

Adversus exercitationes Jacobi Hiacynthi Serry de Christo ejusque Matre
dissertationes postumae

Napoli 1755

4 Polem. 310

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10688492-1